
ГОДИНА IV ПРИЗРЕН 1996 БРОЈ 2 и 3 (14 и 15)

S blagoslovom Wegovog Preosvećenstva
Episkopa raškoprizrenskog dr Artemija

Izdaje: EPARHIJA RAŠKOPRIZRENSKA

Glavni i odgovorni urednik:
jeromonah Simeon (Vilovski)

Urednički odbor:
arhimandrit Jovan (Radosavčević)
protojerej stavrofor Milutin (Timotijević)
protosin el Atanasije (Rakita)
protojerej Zoran Gruji
jeromonah Sava (Javić)

Tehnički urednik:
Vojislav Jovičić

Ikona na koricama: Sretewe,
rad monahiwe Magdaline

Tira : 1000

časopis izlazi četiri puta godišnje

---

adresa izdavača: EPARHIJA RAŠKOPRIZRENSKA
38400 PRIZREN, tel. 029/25426

---

tampa: GP „NOVI DANI”, Beograd, Vojvode Brane 13

УМЕСТО УВОДА

GLAS OTACA

UTE ' ITEQ

Sveti Kirilo Jerusalimski

Potrebna je duhovna blagodät da bismo govorili o Svetom Duhu. Pa opet ne emo mo i da ka emo sve ono „to dolikuje. Tak postoji i izvesna opasnost. I ta opasnost izgleda velika, ako sudimo po rečima Gospodim: „Onaj koji reče reč na Duha Svetoga, ne e mu se oprostiti ni u ovome veku ni u budućem“.

Postoji, dakle, ponekad strah, bilo iz neznawa, bilo od umi- „gene pobo nosti, da ka emo ne„to „to ne odgovara, i da budemo večno osu eni. Stoga emo nastojati da iznesemo samo ono „to nam je Sveti Duh otkrio govore i u bo anskim Pismima, i neka nam to bude dosta.

* * *

Postoji jedan i jedinstven Sveti Duh, Ute„iteq. I kao „to je jedan Bog Otac i nema drugog, i kao „to je jedan Jedinorodni Sin i Logos Bo ji i nema brata, tako je i jedan Sveti Duh. Ne postoji drugi ravnošesni duh. On je ne„to bo ansko i neispitqivo. On je iv, razuman, uvek i svuda prisutan zajedno sa Ocem i Sinom. Nije neka sila, ili neki dah, ili neki govor sa usana Oca ili Sina, koji se rasipa po vazduhu, nego jedno Lice, posebna Ipostas, jedno posebno Bi e. On sam govori, dela, ustrojjava, osve uje. On osvjetljuje du- „e pravednika. On nadahwuje i Proroke i Apostole.

On je ne„to veoma veliko, ljudesno i svemo no. Zamisli: Koli- liko nas je du„a ovde? On se nalazi izme u nas i vidi svačija dela. ita pomisli svakome, svačiju savest. ite sve „to govorimo. Vidi „ta mislimo, „ta verujemo. To je velika stvar.

Ali ni to nije ni„ta. Jer, zamisli, primera radi, hri„ane Litave na„e zemqe, pa jo„ episkope, sve„tenike, akone, monahe i

civile svih naroda, pa vidi velikog zastupnika, darodavca svih darova, da jednome daje celomudrenost, drugome devstvenost. Neko me opet milostivost, a drugima nestja anije. I, opet, kao „to sunce sa jednim svojim zrakom obasjava sve, tako i Sveti Duh one koji imaju oči. Oni pak koji nisu privikli oči svoje da vide ove darove, neka ne osu uju Svetoga Duha, nego svoje neverje.

Jesi li video vlast koju ima u celom svetu? Sada nemoj da ostane, na zemlji. Pev se navi, e. Pev se sa mnom misaono na nebo, i vidi tolike i tolike mirijade An ela. Pev se jo, vi, e ako mo e. Vidi Arhangele, vidi Duhove, vidi Sile, vidi Nažala, vidi Vlasti, vidi Prestole, vidi Upravitege. Vidi Heruvime i Serafime. Upraviteg svima wima i užiteg, i osvetiteg, jeste Duh Sveti Ute, iteg!

* * *

Duh Sveti ima razne nazive. I da neki neupu eni ne pomisle da se radi o mnogim i različitim duhovima, Crkva nas uči u Simvolu vere da je Duh jedan. On je tre e Lice Svete Trojice, „koji od Oca ishodi... koji je govorio kroz proroke“.

Ali da ka emo ne, to i o tim nazivima. Duh se imenuje duhom istine i ute, itegem, kao „to ga je sam Gospod nazvao. Isto tako, (naziva se) duhom Bo ijim i duhom Oca. Apostol Petar ga naziva duhom Gospodwim. A apostol Pavle duhom Boga i duhom Hrista. Tako e duhom Sina Bo ijega. U wegovoj poslanici Rimqanima sre, emo ga kao: duha svetosti i duha usinovqewa, a daqe, u ostalim poslanicama duhom otkrovewa, duhom obe awa i duhom blagodat. Seti se i Psalama, gde nekad susre emo duh blagi, a nekad duh carski. A prorok Isaija naziva Ga duhom premudrosti i saveta i razuma i sile i znawa, duhom pobo nosti i straha Bo ijeg.

I demon se naziva duhom, ali on je nečisti duh. Kao „to Sveto Pismo govore i o du, i Ľoveka, ka e: „duh ĽoveĽiji“, ili za vetar „duh (vetar) nepogode“ ili za greh „duh bluda“ itd, tako i ovde. Ne radi se, dakle, o Svetom Duhu, Bo e sažuvaj! Postoji, uostalom, ogromna razlika. Nečisti duh, kada dolazi u du, u (neka nas Gospod izbavi od takve kazne), dolazi kao krvoločni vuk, spreman da rastigne ovcu. Razdra uje du, u i muži je, pomračuje um, prepli e jezik, iskrivquje usta, koja ispu, tajaju penu i neartikulisane krike. Ceo Ľovek pada u tamu. Oči su mu „iroko otvorene (razrogažene), ali du, a ne vidi ni, ta. I drhti trzaju i se bedni Ľovek. Najbesramniji neprijateqi Ľoveku su demoni, bez milosti.

Ni, ta, me utim, slično ne biva sa Svetim Duhom. Naprotiv, sva Wegova delovawa usmerena su na dobro i na na, e spasewe. Pre svega, Wegovo prisustvo je smireno i blagouhano. Brene Wegovo odve lako. Muwepodobni zranci svetlosti i znawa prednajuquju

Wegov dolazak. Dolazi sa ne no, u i milosrdem Oca. Dolazi da spase, da isceli, da pouči, da posavetuje, da ukrepi i da uteži. Dolazi da prosveti razum. Da ga nauči onome „to nikad nije mogao zamisliti. Dolazi, i mali čovek vidi otvorena nebesa. Vidi, kao Isaija, Gospoda „na prestolu visoku i uzdignutu“. Kao Jezekij, „da sedi na Heruvimima“. Vidi, kao Danilo, „mirijade mirijadi i hiqade hiqada“. Vidi početak i kraj sveta, jer je prisutan izvor svetlosti i znawa.

* * *

Otvorimo sada Sveto Pismo i napijmo se vode iz sasuda svetih Otaca naših. Napijmo se vode žive, koja izvire da bi nam podarila izvor večni. Tako je nekada Gospod uporedio Svetoga Duha, kojeg su trebali da prime svi koji se poverovati u Wega (Gospoda). I negde na drugom mestu kaže: „Ko veruje u mene, kao „to reče Sveto Pismo, reke vode žive poteći će iz utrobe wegove“. Ne žvstvvene reke, koje prosto natapaju suhu zemlju, nego reke duhovne, koje svetlo, u ispuvavaju dušu.

Zato, to je, dakle, uporedio sa vodom blagodat Duha? Zato „to je voda osnovni elemenat života. Zato „to sa neba silazi voda u vidu kiše. Zato „to joj je jedan i prost oblik, premda je dejstvo mnogorazličito. Kiša pada po celoj zemlji. Ali ova i ista kiša daje belinu krinovima, crvenilo ruama, purpur gubičicama i zumbulima. Jedan plod odgaja na palmi, a drugi na lozi. Biva „sve u svemu“, pa ipak je jedna i ista, prosta kiša.

Tako i Duh Sveti. Jeste jedan i nerazdeqiv, ali deli darove svoje kako hoće. Jednome pokreće jezik da govori mudrost. Drugome prosvetljuje dušu i on prorokuje. Drugome opet daje blagodat protiv demona, a nekima opet mogu nost da tumače Sveto Pismo. Uči jednoga da posti i da se podvizava, drugoga da bude celomudren i da se uzdržava. Nekoga da se udaqi od stvari ovoga sveta, a nekoga priprema za mučeništvo. No, On je jedan i isti uvek.

Kao „to polusuvo drvo kada se zalije baca lastare, tako i grešna duša pokajawem i blagoda u Svetoga Duha donosi slatke i sočne plodove. Tamo gde si sedeo, zar ti se nije nekada pomisao zastavila na žednosti ili devstvenosti? Utežiteq ju je odveo tamo. Zar nije toliko puta neka devojka koja je bila u predverju braka, otišla sledujućim devstvenosti?... Veoma mnogo je i onih koji su živeli u palatama, i jednoga dana sve su napustili: bogatstvo, čast i dostojanstvo u eni Svetim Duhom... Bezbroy puta mladi je zatvorio oči svoje pred lepotom. Nije hteo da vidi, i izbegao je oskvrwewe. Traži, da vidi, ko je poučio dušu mladi a? Duh Sveti... Toliko i toliko je mogu nosti za boga ewem u ovome svetlu, a

hri,, ani se trude na nestja aniju. Za,,to? Zato ,,to ih mnogo vi-
,,e privlači Duh Sveti.

* * *

Pratimo, dakle, delo Ute,,itega kroz Sveto Pismo. Isti je Duh u oba Zaveta. U Starom je prorokovao dolazak Hrista, a u Novom je si,,ao, pokazao Ga i objavio Wegovo bo anstvo.

Manastir Bawska kod Kosovske Mitrovice (zadu bina kraqa Milutina)

Prorok Jelisej je iscelio Neemana od gube i nije hteo da primi nikakve darove od wega. Ali Gijeziije trči za wim da primi nagradu za tu i uspeh. I uzima novce od Neemana i sakriva ih. Ali tajno ne mo e se sakriti od svetih. Kad se vratio Gijeziije, pita ga Prorok: „Odakle dolazi,, Gijeziije? Misli,, da srce moje nije bilo s tobom? Ja sam bio ovde, zatvoren u svoje telo, ali Duh Bo ji kojeg imam u sebi, video je veoma daleko. Dakle, iz tame si do,,ao i u tamu e,, oti i. Prodao si iscelewe gubavoga? Nasledi e,, gubu wegovu. Ja sam odr ao zapovest koja mi je govorila: „Zabadava ste dobili, zabadava dajte“. Ti si prodao blagodat Svetoga Duha. Uzmi sada ono ,,to si kupio“.

Duh Sveti je oblagodatio i prosvetio pravednike i proroke. Enoha i Noja, Avraama, Isaka i Jakova. Za Josifa je Ćak i Faraon

razumeo da ima Duha Bo ijega u sebi. Za Mojsija i Ćudesa koja je uąinio silom Ute„itega, Ćuo si mnogo puta. Ta sila je ukrepila i mnogostradalnog Jova. Istom silom da pre emo i Sudijama Gontonoilo je vladao i Gedeon postao silan. Jaftaj je pobedio, i Devora, iako ena, borila se, a Samson je uąinio natprirodne podvige. Za Samuila i Davida govore jasno kwige o Carevima. Za Iliju i Jeliseja, Ćudotvorce, i da ni„ta ne ka emo, jasno je da su bili puni Duha Svetoga. I ako neko prelista kwige proroka, susre„ e mnoga svedoąanstva za Duha Svetoga.

Ka e prorok Jezekiq: „I napade na mene Duh i reąe mi: Govori, ovako veli Gospod“. Reą „napade na me“ treba da shvatimo pravilno. Ho e da ka e da ga je zagrlio sa ne no„ u kao Jakov kada se susreo sa Josifom, obesi mu se o vrat, i kao u Evan egu Otac bludnoga sina kada je zagrlio pokajanog sina svoga.

Isti Duh je umudrio mladoga Danila te je presudio starcima. Oklevetana je Suzana i osu ena na smrt. „ista, osu ena je te kao razvratna. Podr„ke ni odakle. Ko e je izbaviti od stare„ina? Ve je i„la putem muąeni„tva. Xelati su je imali u rukama. No svemo ni pomo nik bio je ispred we, Ute„iteq, Duh istine. Zove Danila: „Hajde sa mnom. Ti, jo„ dete, izobliąi ove koji su stariji od tebe, koji su sada u starosti svojoj pali u greh mladosti“. I intervencijom Danila, spasena je nevina Suzana.

I Navuhodonosor, koji je znao da u srcu Danilovom poąiva Sveti Duh, pozva ga jednoga dana i reąe mu: „Valtazare, stare„ino vraąara, ja znam dobro da Duha Bo ijeg ima„ u sebi“. Da je imao Duha Svetoga bila je istina, ali vraąar nije bio. „Objasni mi, veli mu, san koji sam video i kojeg ne mogu da protumaąim“. Vidi„ li silu Duha Svetoga? Onaj koji je imao viziju, ne mo e da je rastumaąi. Danilo koji je nije video, znao je „ta je i protumaąio je.

* * *

Stvarno, bilo bi mogu e da izaberemo i da ispriąamo detaqno mnogobrojne sluąajeve iz Starog Zaveta. Me utim, vreme ne dozvogava. Dosta je i ovo „to smo rekli. Pre imo sada na Novi Zavevet, da napabirąimo i oąavde malo.

Duh Sveti je si„ao i na Djevu Mariju. Po„to je trebalo da rodi Hrista, osenila ju je blagodat i Ute„iteq ju je pripremio da postane obitali„te Boga i Logosa. Ne treba mnogo reąi da bi shvatio da je ro ewe bilo neuprgano i ąisto. To zna„ vrlo dobro. Gavril je bio taj koji joj je rekao: „Ja sam glasnik onoga „to e se zbiti, ali ne i saradnik. Jesam, naravno, Arhangel, ali dovde dopire moja nadle nost. Ja, iako ti objavqujem „Raduj se Blagodatna“, ali naąin ro ewa nisam u stawu da ti objasnim. „Duh Sveti do i e na te i sila Vi„wega oseni e te“.

No Duh Sveti javio se oĉigledno na kr„tewu Gospodwem. Pogledajmo „ta pi„e Evan elist: „Otvori„e se nebesa i vide (Jovan) Duha Bo ijeg da silazi kao golub na kr„tavanoga“. Trebalo je, kao „to tumaĉe neki, poĉeci i prvenstvo blagodati Svetoga Duha, koja se daruje sa kr„tewem, da se prinesu i Ćoveĉanskoj prirodi Darodavca ove blagodati, tj. Hrista.

Blagodat Ute„itega delio je svojim Apostolima Gospod, onĉa kada im je dao i vlast „da ve u i dre„e“ grehe qudi. Bilo je to onĉa kada im je poruĉio da ostanu u Jerusalmu, oĉekuju i „da se obuku u silu s visine“.

Uzi„ao je dakle Gospod na nebesa i ispunio je svoje obe awe. Tako, kada je do„ao dan Pedesetnice, si„ao je Ute„iteg na Apostole, koji behu sabrani u gomnici Ćekaju i Wegov dolazak. Si„ao je da ih obuĉe u silu i da ih krsti, kao „to im je obe ao Gospod. Nisu dobili prosto jedan deo blagodati, nego jednu potpunu silu. Taĉno kao „to se kr„tavani pogru ava celokupan u vodu, tako su i Apostoli pogru eni (=kr„teni) u Duha Svetoga. Voda obliva samo telo, a Duh Bo ji i du„u i telo. Sumwa„? Nave„ u ti ovde jedan primer, siroma„an i prost, ali koristan. Uzmi ogaw i gvo e. Kako ogaw prodire u gvo e i Ćini ga potpuno ogwenim? Hladno postaje vrelim! Dakle, za„to ti izgleda Ćudno da Duh sveti ulazi u sve dubine du„e?

Si„ao je Ute„iteg. I da ne pro e ne zapa en silazak jedne tako velike blagodati, Ćulo se ne„to kao nebeska truba, kao hujawe nekog silnog vetra. Gornica se ispunila svetlo„u i postala duhovna kupeq, u kojoj su kr„teni (=pogru eni) Uĉenici. Pokazali su se ogweni jezici, razdeĉeni svakome od wih i svi su okupani u svetlosti Duha Svetoga. Primili su ogaw! Ogaw koji ne spaquje, nego o ivqava. Koji uni„tava trwe grehova i prosvetquje du„u. Ogweni jezici kao neke druge krune, neponovqive, ukra„avali su glave Apostola. Nekada je jedan plameni maĉ Ćuvao vrata rajnska. Sada ih ogweni jezik otvori, daruju i spasewe.

„I poĉe„e govoriti drugim jezicima“, kao „to ih prosveiva„e Sveti Duh. Galilejci Petar i Andrej, govorahu persijski ili midski. Isto tako Jovan i drugi Apostoli. A mno„tvo stranaca slu„ahu svaki na svom jeziku veliĉine Bo ije.

Ko je tako veliki uĉiteg da nas nauĉi odjedanput onome „to neznamo? Toliko godina uĉewa i ve bi, i jedva svoj jezik uspevamo da nauĉimo. Sveti Duh nas uĉi svim ostalim odjedanput. Ovo je zaista velika mudrost i bo anska sila. Kako da se uporedi dugogodi„wa nepismenost Apostola sa mnogobrojnim i iznenadnim govorwem jezika? „Nakitili su se vina“, govorili su neki podsmeva ju i se. Be„e istina... Opojno vino jeste blagodat Svetoga Duha!

Petar sada prosve en blagoda u Wegovom i znaju i dobro ko ga ima za saveznika, stade sa jedanaestoricom i povika glasom svo-

jim masi. Tako, mre om propovedi, ulovio je tri hiqade du„a. Ta-
kva je bila blagodat koja je sara ivala sa Apostolima, koja uĹini
da tako mnogi od raspiwaĹa Hristovih poveruju i da se krste u Ime
Wegovo.

Sila Ute„iteqa uĹinila je tako mnoga zadivquju a Ĺuda.
Mno„tvo bolesnih i demonizovanih nalazili su svoje iscelewe.
„ak i senka Petrova leĹila je bolesnike. I ne samo wih Dvanae-
storica, nego i prvoro ena Ĺeda do tada neplodne Crkve, sedam
akona. I prvi me u wima Stefan, prvomuĹenik. „ovek pun vere i
svetlosti Duha Svetoga, koji je uĹinio velika i preslavna Ĺuda i
kome niko nije mogao da protivstane mudrosti i duhu kojim govo-
ra„e. I kada oklevetan be„e osu en od sinedriona, pun prisustva
Ute„iteqeġeva, vide nebesa otvorena i „Isusa koji sedi s desne stra-
ne Bogu“.

I kako da neko dovoqno ispriĹa Ĺudesna dejstva Svetoga Duha,
koja su se pojavila u ivotu apostola Pavla? Du„a wegova bila je
ispuwena silom Wegovom. Ute„iteq ga je pokazao „sasudom iza-
branim“ da ispovedi veru svoju u Hrista, pred carevima i nezna-
bo„cima i Jevrejima. Preobrazio je nekada„weg gonioca u najva-
trenijeg propovednika, koji je rasprostro svoju propoved od Jeru-
salima do Ilirskog mora, koji je pouĹio veri i samu caricu Rim-
sku, a imao je nameru da stigne i do 'panije.

Kako da propustimo Ĺudesna dela wegova na Kipru, gde je osle-
pio vraĹara Elima, i u Listri gde je iscelio hromoga! „udesna
dejstva Duha Svetoga! Pa jo„ u Kilikiji, Frigiji, Galatiji, u Miz-
iji i Makedoniji. U Filipi je isterao duha poga aĹkog. I u no i,
posle zemqotresa i wegovog oslobo ewa iz tannice, kr„tava Ĺita-
vu porodicu Ĺuvara tannice.

Propoveda u Solunu i u sred Atine, na Areopagu. U Korintu
i celoj Ahaji. U Efesu ubrusĹi i i zavoji wegovi leĹe bolesnike i
izgone neĹiste duhove, dok u Troadi vaskrsava Evtiha, koji je pao sa
tre eg sprata i kojeg su podigli mrtvog.

I kada u Kesariji okovan u lance bi vo en pred stare„ine da
se pravda, toliku je blagodat i mudrost dobio od Duha Svetoga, da je
i sam car Judejski, Agripa, rekao: „Jo„ malo pa e„ me uĹiniti da
i ja budem Hri„ anin“.

* * *

Ima i drugog, tako mnogo. Ne dozvoqava nam vreme da to sve
iska emo. I samo ono „to navodi Pavle u svojim Ĺetmaest Po-
slanica o Svetom Duhu, bilo bi dovoqno da ispuni mnoge besede. Za
saĹa je dovoqno i ovo. Praznine i ono „to je propu„teno dopuni e
sila Ute„iteqa. Ja sam Vam prineo malo. Vi uzмите vi„e. Sveti
Duh daruje koliko mo emo da podnesemo. Wegovi darovi su bogati

za one koji su žestoga srca. "isto srce je ba,ta Ute,itega sa slad-
kim i sočnim plodovima Wegovim, kao „to su: Qubav i radost, mir
i dugotrpeewe, žestitost i dobrota, vera, krotost i uzdr awe.

Preveo sa grčkog
Episkop Artemije

ДОГМАТИКА

CRKVA KAO MESTO SPASEWA

(EKLISIOLOGIJA)

(Nastavak iz br. 13.)

Tajna spasewa qudi ostvarena je i izvršena u Hristu, imaju i za svoj osnov ovaplošene Boga Logosa, a vrhunac tajnu krsta i vaskrsewa. Gospod se uzneo na nebasa sa celosnom qudskom prirodom i seo je s desne strane Oca. To je konačno ostvarewe naznačewa Ćoveka, wegovo puno sjediweve sa Bogom, kojim se na, a priroda uzvisila iznad Angela i Arhangela.¹ Hristos se vazneo, no tajna BogoĆoveka Isusa ostala je u svetu me u qudima, kao „Velika Tajna“, kao Crkva Boga ivoga; i postojawe kao tajna do svršetka veka: „Gle ja sam s vama u sve dane do svršetka veka“ (Mt. 28, 20).

Fakt ovaplošewa Logosa Bo jeg, Wegov dolazak u svet, ulazak u istoriju sveta i Ćoveka, predstavqa jedinstvenu i neponovljivu stvarnost, koja se ne moze porediti ni sa jedinim drugim događajem, stvarnost svesvetskog značaja zaivot i neprekidni uzlazni razvoj sveta i Ćoveka. Hristos svojim ovaplošewem postaje jedinstveni centar svih vekova i Ćitave večnosti, sjediwuju i u Sebi ne samo istoriju nego i preistoriju i post-istoriju qudskoga roda, zato „to je On „i početak i sredina i kraj svih vekova, onih prošlih, sadašnjih i dolaze ih“²

U Tajni ovaplošewa, tajni BogoĆovečanske Ipostasi Isusa Hrista (u kojoj se, na neizreciv način neslivenog i nerazdeqivog jedinstva, sjedinio ceo Bog sa celokupnom Ćovečanskom prirodom, samo bez greha), sadri se na tajanstven način sva tajna Crkve. Jer sve „to je Gospod izvršio u svojoj Ćovečanskoj prirodi, kroz svoju Bo ansku Ipostas, „kao jedan od Svete Trojice“, to isto izvršava

---

¹. Ovo se odnosi ne samo na Ćovečansku prirodu ovaplošenog i vaznesenog Logosa Bo jeg nego i na Wegovu Prečistu Mater Presvetu Bogorodicu, koja je za Crkvu „časnija od Heruvuma i neuporedivo slavnija od Serafima“

². Talasiju 22 (PG 90, 320 B). Upor. Mistagogija (PG 91, 668 AB)

On u celokupnom svetu kroz Crkvu „koja je telo Wegovo“ (Ef. 1, 23).³

Zbog toga mo e da se ka e da je Crkva harmonižno, nerazdeqivo i nesliveno sjediweno bo ansko sa ŁoveŁanskim, vidqivo sa nevidqivim, zemaqsko sa nebeskim, privremeno sa vełnim, tažno onako kao „to je sjediwena harmonižno bo anska sa ŁoveŁanskom prirodom u ovaplo enom Logosu Bo jem. Prema tome, tajna Crkve saŁiwava sa tajnom ovaplo ewa Logosa Bo jeg jedinstvo nerazorivo, jeđnu veliku tajnu.⁴ Otuda i za svetog Maksima Hristologija i Eklisiologija predstavqaju jeđnu nerazdeqivu celinu. Zaista, one ne samo da su neodvojive nego se ne mo e ni zamisliti jedna bez druge, kao „to se ne mo e zamisliti ivot glave bez tela ili ivot tela bez glave.

Iz takvog poimawa Crkve i wenog odnosa sa BogoŁovekom Hristom, koji je „Spasiteq i Spasewe“ svih qudi i sve tvari, postaje jasno da uŁewe o Crkvi predstavqa neophodan preduslov za razumevawe uŁewa o spasewu. Zato „to je Gospod osnovao Crkvu Svoju i obdario je svim darovima Svetoga Duha, samo sa jeđnim i jedinstvenim ciljem: Da se u woj i kroz wu nastavi Wime izvr„eno delo spasewa Łoveka i sve tvari, do punog i celosnog sjediwewa

³ - Vidi: Mistagogija (PG 91, 668 A). U vezi sa tim i o. Justin Popovi pi„e slede e: „I sve „to se tiŁe Wegove ŁoveŁanske prirode istovremeno se tiŁe i vasceloga rođa qudskog Łiji je On predstavnik“ (Filosofske urvine, Minhen, 1957, str. 39. Vidi i: I. Καραβιδοπούλου, Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς ἐν ΕΕΘΣΠΘ, Θεσσαλονίκη 1973, str. 377 380). 'to se tiŁe naziva za Crkvu kod apostola Pavla „Telo Hristovo“, treba ista i ovde da to nije definicija Crkve, nego jedna slika wena izme u mnogih drugih sližnih, koje se nalaze kako u Svetom Pismu, tako i u otaŁkoj kwi evnosti. Po ocu G. Florovskom „ne postoji ni jedna definicija (Crkve) koja bi mogla da se smatra da predstavqa priznati dogmatski autoritet. Nismo u stawu da na emo definiciju niti u Svetom Pismu, niti kod Otaca, niti u odlukama ili kanonima Vasegenskih Sabora, niti u docnijim spomenicima“ (Telo ivoga Hrista, Jedno pravoslavno tumaŁewe Crkve, I. K. Παπαδοπούλου, Θεσσαλονίκη 1972, str. 165). Za pravoslavnu savest „Crkva je vi„e stvarnost koju ivimo, nego objekat kojeg analiziramo i prouŁavamo“ (G. Florovski, isto, str. 16). „Izme u ostalog“, ka e Nikos Macukas, „ona (Crkva) ive i intenzivno svoj sadr aj (nikada) nije postavqala problem unutra„weg ustrojstva, pored svih unutarcrkvenih razbijaŁkih te wi... Ova stvarnost je bila ne„to ivo i samo po sebi razumqivo“ (N. Ματχουκα, Ἐκκλισιολογία ἐξ ἑπόψεως τοῦ τριαδικοῦ δόγματος ἐν ΕΕΘΣΠΘ, Θεσσαλονίκη 1972, str. 116).

Ali sveti Oci, premda ne daju konkretnu definiciju Crkve, ipak govore i pi„u o wenoj prirodi i wenom pozivu, koriste i mnoge slike radi izra awawa svojih misli o Woj. Tako i sveti Maksim ne daje definiciju Crkve, ali govore i o Woj koristi mnoge slike. Tako, primera radi, Crkva (= hram) je, po wemu, „slika Boga“, „slika sveta koji se sastoji od vidqivih i nevidqivih su„tina“; Crkva odslikava Łoveka i odslikava se wime, Crkva je „slika du„e“ (Mistagogija A – E, PG 91, 664 D – 684 A), ona je „sve wak svezlatni“ (Talasiju 63, PG 90, 665 B).

⁴ Κωνσταντίνου Δωρ. Μουρτίδου, Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοτόμου, Ἀθῆναι 1958, str. 47.

svih sa Bogom, kada e Bog biti „sve u svemu“ (I Kor. 15, 28). Savr„tenstvo, stepen obo ewa, neprekidno jedinstvo sa Bogom, koje je ostvarila i postigla celokupna Ćoveĳanska priroda Hristova i Ipostasi Boga Logosa, taĳno to treba da ostvari i postigne svaki Ćovek za sebe, kao i sva tvar u sveukupnosti svojoj, kroz Crkvu Hristovu.⁵ To uspeva svaki ulaskom svojim u Crkvu i ivo-
tom u woj, kao u telu Hristovom, postaju i tako uĉom tela Wegova, ili taĳnije sutelesnik Hristu.

Imenovawe Crkve „Telo Hristovo“, kako od svetih Otaca tako i od svetog Maksima, koje postavĳa u nerazorivi odnos bi e Crkve sa tajnom ovaplo ewa Boga Logosa i kroz to sa tajnom spase-
wa, pokazuje da ivi i nepromenĳivi odnos vidĳive Crkve sa Hristom le i u Ćiwenici da „Logos postade telo“ (ĳn. 1, 14). Do ovaplo ewa Logosa, Crkva nije postojala kao „Telo Hristovo“ jer Logos nije imao telo. Po svetom Maksimu, Crkva je postojala u predveĳnom savetu Triipostasnog Bo anstva kao „tajna sakrivena od vekova i od rodova, a sada objavĳena kroz istinsko i savr„eno ovaplo ewe Sina Bo jega, koji je ipostasno sjedinio sa Sobom na„u prirodu nerazluĳno i nesliveno“.⁶ Otuda smo „i uĉovi, i telo,

5. Ovdje treba navesti poglede nekih teologa, koji uporno istiĳu mi„ĳewe o dve vizije Crkve. Najpoznatiji me u wima, V. Loski, podvlaĳi da je „Crkva istovremeno Telo Hristovo i puno a Svetoga Duha... Jedinstvo tela odnosi se na prirodu, koja se projavuje kao „jedinstveni Ćovek“ u Hristu; a puno a Duha odnosi se na liĳnosti, na mno„tvo quĳskih ipostasi, od kojih svaka predstavĳa jednu celinu a ne samo jedan deo“ (VI: Losky, *Ἡ μυστικὴ θεολογία τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη* 1964, str. 205). Na osnovu ovakvog poimawa, Loski govori o dve Ikonomije (dopostroja): Ikonomiji Sina i Ikonomiji Svetoga Duha (Vidi: Isto, str. 155-201). Prva se odnosi na Ćoveĳansku prirodu, a druga na quĳske liĳnosti. Ovu misao Loskoga sledi i P. Evdokimov, koji pi„e: „Tajna spasewa je hristolo„ka, ali nije celosno zavisna (samo) od Hrista. Iako je quĳska priroda vozglavĳena (sastavĳena) u Hristu jedna... nasuprot (tome) quĳske liĳnosti su mnoge... Iako Hristos vozglavĳuje i upotpuwuje (integri„e) quĳsku prirodu jedinstvom svoga Tela, Duh Sveti se odnosi na liĳnosti i uzvodi ih u blagodatnu puno u ĉarova na jedan jedinствен naĳin, liĳni za svakoga“ (Paul Evdokimov, *Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα στὴν ὀρθόδοξη παράδοση, Θεσσαλονίκη* 1973, str. 111). Me utim, po o. G. Florovskom, napred navedeno mi„ĳewe Loskoga, P. Evdokimova i dr. „te„ko mo e biti prihvatĳivo“. „Te„ko je“, veli u proĉu etku o. Florovski, „da neko Ćisto pravi razliku izme u jedinstva (quĳske) prirode i mno„tva quĳskih ipostasi... Quĳska priroda ne postoji odvojena od quĳskih ipostasi, i oĳigledno i sam Loski ima saznawe toga, po„to nastoji da Ćovek jeste, upravo „kao (quĳska) liĳnost“, „jedno bi e koje sadr i celinu u sebi“, jeste dakle ne„to vi„e od prostog „dela Tela Hristovog“. Shvatawe Loskoga, koje toliko razlikuje jedinstvo Ćoveĳanske prirode i quĳske liĳnosti, po o. Florovskom, veoma je opasno jer „ne ostavĳa dovoljno prostora za liĳno op„tewe (quĳskih) liĳnosti sa Hristom“ (O. Georgije Florovski, *Θέματα ὀρθοδόξου θεολογίας, Ἀθήνα* 1973, str. 185-187).

6. *Περὶ διαφορῶν ἄποριων* (PG 91, 1097 AB). Pitawe preegzistencije (= pretpostojawa Crkve svetih Otaca detagno je prouĳio Konstantin V. Skuteris u svome delu. *Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Ἀθήνα* 1969,

i puno a Hrista Boga Koji ispuwava sve u svemu... kao „to smo predodre eni pre vekova da budemo u Wemu kao udovi Tela Wegovog“⁷

Su„tinsko i osnovno svojstvo Crkve, kao Tela Hristovog, jeste da je ona Jedna. Govore i o jedinstvu Crkve, treba da imamo u vidu dve stvari. S jedne strane, da je Crkva jedna, jer Ona, pored sve mno ine i razlika wenih Ełanova⁸, predstavlja jednu nedeqivu celinu, jednu zajednicu, jedno telo, telo BogoEoveka Hrista; a s druge strane ona je jedna, ili boqe re i, jedinstvena, zato „to ne postoji, niti mo e postojati druga Crkva u kojoj bi bilo mogu e spasewe imenom Isusa Hrista, sem Jedne, Svete, Saborne (= katoliEanske) i Apostolske Crkve. Upravo zato „to je Crkva Telo Hristovo, ona jeste Jedna, jer je jedna Glava wena Gospod Isus. I naravno, sa jednom glavom mo e da postoji u organskom odnosu ivota samo jedno telo. To je Gospod obe ao Crkvi svojoj, slikaju i je kao jedno stado i jednog pastira (Vidi: Jn. 10, 17). A sveti Oci Crkve, Euvaju i verno i dosledno sve„teno Predawe predato Crkvi od svetih Apostola, postojano i jasno uEe da samo Jedna Crkva postoji i mo e postojati.⁹ Zbog toga su se borili, ponekad i do smrti, protiv onih koji su na bilo koji naEin pretili da ugroze jedinstvo

---

str. 39 49. Upor. Kωνσταντίνου Δωρ. Μουρατίδου, 'Η ούσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθῆναι 1958, str. 68 73. Νικολάου Ματσοῦκα, Ἐκκλησιολογία ἐξ ἑπόψεως τοῦ τριαδικοῦ δόγματος, ἐν ΕΕΟΣΡΟ, Θεσσαλονίκη 1972, str. 140 141. Μητροπολίτου Μιλητουπόλεως Στυλιανοῦ, Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς ἐρμηνεὺς τοῦ εὐαγγελίου καὶ ζωοδότης τῆς σημερινῆς Ἐκκλησίας, ἐν Κληρονομίαν, τόμ. 4 (1072), τεῦχ Β, str. 405. I. Καρμίρη, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθῆναι 1973, str. 19 25. Treba primetiti da pisac ovde izgleda dolazi u protivrečnost, pi„u i: „Po„to je jasno predpostojao Hristos, pretpostojala je sa Wim i Crkva kao „telo Hristovo“. A malo kasnije: „Pretpostojala je predveEino u misli i voqi i nameri Boga ili, po Eemi, „u mudrosti i promislju Boga, kao duhovna Crkva, imaju i duhovno postojawe (J. Kamiri, Isto, str. 19. Vidi i str. 21, 31). Oboje ne ide. Upravo, Hristos postoji tek od ovaplo ewa Boga Logosa, jer Hristos oznaEava konkretnu, istorijsku LiEnost, LiEnost Boga Logosa sa qudskim telom.

⁷ Isto, (PG, 91, 1097 A).

⁸ Po svetom Maksimu, Crkva: „Veliki i skoro bezgraniEan broj qudi, ena i dece, me usobno razdvojenih i veoma razliEitih rodom i izgledom, nacionalno„ u i jezikom, ivotom i uzrastom (staro„ u), umonastrojewem i umetno„ u, naEinom ivota, obiEajima i zanimawima; nauEnim znawem i polo ajem (Einovima), sudbinama, karakterima i raspolo ewima, koji, nalaze i se u woj (Crkvi), od we bivaju nanovo ro eni i presazdani Duhom. Ona daje i daruje svima podjednako isti bo anski lik i znawe, tj. da budu i da se nazivaju Hristovi“ (Mistagogija A, PG 91, 665 C).

⁹ Tako, primera radi, Kirilo aleksandrijski pi„e: „Mislim da je jasno postalo da je jedna istinita Crkva iz starine bila, u koju se po slobodnoj odluci pravednici ubrajaju... Preimu stvo Crkve, kao i naEelo wenog osnivawa, jeste u wenom jedinstvu, koje prevazilazi sve ostalo i ni„ta nema sliEno ili ravno sebi“. (Στροματεῖς Z 17, VEPEΣ 8, str. 298). Uporedi: Isti, Παιδαγωγός A 4, VEPEΣ 7, str. 85. Vasilije Veliki, Amfilohiju, hirotonisanom Episkopu Ikonijskom, Poslanica 191, 1 (PG 32, 629B). Jovan Hrizostom, Omilija A 1, na I Kor. (PG 61, 12). Kirilo Aleksandrijski, na Ps. 44 (PG 69, 1041B).

i jedinstvenost Crkve. Klasičan primer toga je upravo sveti Maksim Ispovednik. Niko od Otaca nije prihvatio ni najmanju mogućnost suštinske deobe Crkve ili njenog komadawa. Oci znaju samo za mogućnost otpadawa od Crkve i izlasku iz Crkve, bilo kroz jeres, bilo kroz raskol.

Sveti Maksim, upravo na osnovu toga „to je Crkva Jedna, predstavqa je kao ikonu Boga: „Ikona je, dakle, Boga sveta Crkva, jer i ona, slično Bogu, ostvaruje jedinstvo me u vernicima. Iako se oni razlikuju po svojim svojstvima, mestu boravka i načinom ivota, svi oni nalaze u Crkvi jedinstvo kroz veru!¹⁰

Manastir Dolac kod Kline (hram Vavedewa Pr. Bogorodice iz 14. v.)

To navedeno mesto, primeweno na „irewe Crkve u svetu, pokazuje wenu vaseqenskost¹¹, jer ono „po... mestu boravka“ sla e se

¹⁰ Mistagogija A 5 (PG 91, 668BC)

¹¹ Ovaj tekst svetog Maksima govori ne samo o spoga, wem ustrojstvu Crkve, wenoj vaseqenskosti, nego se delimično odnosi i na weno unutra, we ustrojstvo, budu i da govori o sjediwewu vernih sa Bogom i me usobno, koje ostvaruje Crkva (Upor. J. Kamiri, Pravoslavna Crkva, Atina 1972, str. 294). Treba primetiti ovde da sveti Maksim iako govori o Evharistiji (Vidi: Mistagogija, H KA, PG 91, 688B 717D), ili o slu bi Episkopa (Vidi: Πρὸς Κυριστικὸν Ἐπίσκοπον, Ἐπιστολὴ KH, PG 91, 620D 621B; Ἐπιστολὴ ΗΘ, PG 91, 621 CD; Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον, Ἐπιστολὴ Λ, PG 91, 624 AD; Ἐπιστολὴ ΛΑ, PG 91, 624 D 625 B; Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν PG 91 1064 AB, itd.), ipak ne istiže posebno wihov značaj za katoličnost (sabornost) Crkve, kao „to to biva od Otaca prva tri veka, a posebno od svetog Igwatija i

sa drugim mestima u kojima Svetiteq govori o Crkvi, koja se sastoji od dva naroda, „od neznabo aca i od Jevreja“. Jer, saglasno Svetom Pismu, Crkva je ugao. „Kao „to je, dakle, ugao sjediwewe dva zida, koje me usobno povezuje neraskidivom vezom, tako je i sveta Crkva postala sjediwewem dva naroda onih iz neznabo aca i onih iz Judejaca; jednim uzewem vere Ona ih povezuje me usobno i sjediwuje u jednomisliju; a Wen krajeugaoni kamen jeste Hristos, kao Glava celoga tela (Kol. 1, 18)“¹² Svojim iskupiteqskim delom Gospod je sazdao Crkvu Svoju, sabiraju i u Wu sve qude i sve narode. Pre Wega, iako su svi qudi proishodili od jednog i istog Praoca, od Adama, ipak qudski rod nije imao organsko jedinstvo, jer je greh jedinstvenu qudsku prirodu povredio i razdrobio na individue.¹³ „Otuda“, pi„e sveti Maksim, „jedna priroda je razbijena na mirijade delova¹⁴, i mi, iako imamo istu prirodu, postali smo rtve jedni drugih poput gmizavaca i zverova“¹⁵. Isto tako greh je razdelio qudski rod na dve velike grupe, na Judejce i na neznabo„ce, na one koji su saziwawali „obrezawe tela koje se rukom vr„ilo“, i one koji su saziwawali „neobrezawe“ (Ef. 2, 11). I dok su Judejci imali zakon i obe awe, dotle su neznabo„ci bili „strani u zavetima obe awa, nade ne imaju i, i bez Boga na svijetu“ (Ef. 2, 12). Me utim, i pored navedenih razlika me u wima, i Judejci i neznabo„ci su bili podjednako „deca gneva po prirodi“ (Ef.

Irineja (Vidi u vezi sa rezenom temom dela koja se na to odnose: I. Ζηζιούλα, Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ θεῖᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρῶτους αἰῶνας Ἀθῆναι 1972, str. 291 314. (Tu je i bogata bibliografija u vezi sa tim). Ἱερομ. Ἀθανασίου Γένυτις, Ἐκκλησία, Ὁρθοδοξία κατὰ τῷ ἁγίῳ Εἰρηναίῳ, ἐν Κληρονομία, τόμ. 3 τεύχ. Β, 1971, str. 217 249. Ἐκκλησιολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὸν ἱερὸν Χριστόστομον, Ἀθῆναι 1967, str. 102 103. Ἀμφιλοχίου Ράντοβιτς, Ἡ καθολικὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Σύμπονος ἢ ὁ βῦθος τῆς ἀλογίας, ἐν Μαρτυρία ὀρθοδοξίας, Ἀθῆναι 1971, str. 9 39. Γ. Φλωρόφσκυ, Θέματα ὀρθοδόξου θεολογίας, Ἀθῆναι 1973, str. 191 210. Ρ. Ευδοκίμοφ, Ἡ ὀρθοδοξία, Θεσσαλονίκη 1972, str. 166 213. Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ἀνθρώπος καὶ Θεάνθρωπος, Ἀθῆναι 1969, str. 143 144). Ovaj stav svetog Maksima mo da mo e da se razume iz Ziwenice da to nije bilo goru e u wegovo vreme. Sa druge strane, sveti Otac dotiže problem jedinstva Crkve u veri, u odnosu na jeres.

¹². Talasiju 53 (PG 90, 501 AB). Govore i u vezi sa tim, Svetiteq koristi zgradu kao sliku Crkve, po kojoj Gospod „kao krajeugaoni kamen“ spaja i povezuje dva zida (to jest naroda). „Gospod na, Isus Hristos, kamen koji je postao glava od ugla (Ps. 118, 22), ho u re i (glava) Crkve, jeste prirodna mo i uiposta„ena sila Boga i Oca. A ugao sobom Zini spoj dva zida me usobno“ (Talasiju 48, PG 90, 433 C)

¹³. O značaju, me utim, jedinstva qudske prirode za spasewe, vidi: K. Σκουτέρη, Ἡ ἐνότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς πραγματικὴ προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας (ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης), ἀνάπτυον ἐκ τῆς Θεολογίας, Ἀθῆναι 1969.

¹⁴. U grckom tekstu kod Migne-a, upotreboena je reē „τιμήματα“, oZigledno gre„kom tako napisana, pa smo mi, ne bave i se posebno istorijom samoga teksta, predlo ili reē „τιμήματα“, „to i znači: „delovi“.

¹⁵. Talasiju, Prolog (PG 90, 256 B)

2, 3) i „mrtvi u gresima“ (Ef. 2, 5), jer „svi sagre,,i,,e i li,,eni su slave Bo ije“ (Rim. 3, 23).

Samo, dakle, iskupiteqskim delom Hristovim i posebno „u krvi“ Wegovoj (Ef. 2, 13), osnovana je Crkva Bo ija (vidi: D.A. 20, 28)¹⁶ i u Woj su se na,,li sabrani u jednom telu Judejci i svi (drugi) narodi, postav,,i „sunaslednici i sutelesnici i sudeonici obe-awa wegova u Hristu kroz Evan ege“ (Ef. 3. 6). Samo kao udovi jednog Tela i to Tela BogoŁoveka Hrista, Bog oboje „sao ive Hristom i savaskrse i saposadi na nebesima u Hristu Isusu“ (Ef. 2, 5 6), jer Hristos ukide „zakon sa zapovestima i propisima“ (koji je kao zid delio Judejce i neznabo,,ce), „da oba sazda u samome sebi u jednoga novoga Łoveka, Łine i mir“ (Ef. 2, 15).

Sila koja sjediwuje i odr ava u nerazdeqivom jedinstvu Crkvu sa Gospodom Isusom kao telo sa Glavom svojom i svo mno,,tvo Łlanova wenih, kao udova jednog i istog tela, po svetom Maksimu, jeste jedna i jedinstvena vera Crkve, vera u Gospoda Isusa Hrista kao temelj i glavu Crkve. Ovu veru, koja sadr i sve „to je Hristos ostavio kao nasledstvo Crkvi, ona Łuva netaknutom i celosnom kao „.... stub i tvr ava istine“ (I Tim. 3, 15). Otuda, svi koji postaju Łlanovi Crkve sjediwuju se me u sobom „po jednoj prostoj i nedeqivoj blagodati i sili vere!¹⁷ Samo jedinstvom u veri uspela je Crkva da sva verna deca wena budu jednodu,,ni i jednomisleni u svemu (vidi: Flp. 2, 2), kao „to pi,,e i sveti Maksim: „Pokazuju i da svi s jednog kraja zenqe do drugog imaju jednu du,,u i jezik po slozi i jednodu,,nosti duhom vere“¹⁸, ili, kao „to pi,,e jevan elist Luka za prvu zajednicu Crkvenu u Jerusalimu, „A kod naroda koji verova be,,e jedno srce i jedna du,,a“ (D. A. 4, 32).

U jedinstvu vere ostvaruje se jedinstvo Crkve, jer, po svetom Maksimu, „KatoliŁanska (Saborna) Crkva“, poistove uje se sa pravilnim ispovedawem vere: „Gospod je rekao da je KatoliŁanska Crkva prvo i spasonosno ispovedawe vere“¹⁹.

¹⁶. Ovo „osnivawe“ Crkve treba razumeti u vezi sa onim „to je ranije u ovom radu reŁeno o pretpostojawu Crkve (Vidi: fusnotu 6 u ovom Łlanku). Otuda, ovde nije reŁ o osnivawu, nego presazdavawu (ἀναδημιουργίας) pretpostoje e pale Crkve (Vidi o tome: I. Καμύρη, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθήναι 1973, str. 75 79).

¹⁷. Mistagogija A, (PG 91, 668 A)

¹⁸. Πρὸς Ἀσκητίας, Ἐπιστολή ΙΗ; (PG 91, 585 A)

¹⁹. U ivotu i podvizima prepodobnog Oca na,,eg i ispovednika Maksima 24 (PG 90, 93 D). Pavle Evdokimov, osvr u i se na katoliŁnost Crkve, govori karakteristiĖno da „termin KatoliŁanska izra ava jednu celosnost, koja nije geografska, horizontalna, koliĖinska, nego vertikalna, kvalitetska, suprotna bilo kakvom deqewu dogme“ (Ἡ ὀρθοδοξία, Θεσσαλονίκη, 1972, str. 213). U svakom sluŁaju, kaĖa govorimo o jedinstvu vere u Crkvi i Crkve u veri, treba posebno naglasiti da vera, po pravoslavnom poimawu, nikada ne znaĖi prosto i samo jedno individualno mi,,qewe, ili samo teoretsko poznavawe dogmatskih istina, nego je uvek celosno BogoŁoveŁansko delo, to jest, delo Boga u Hristu i Łoveka u Hristu za spasewe i

Samo, dakle, onaj koji se nalazi u jedinstvu sa Crkvom ima i pravu veru, zato „to postati Elanom Crkve upravo znači da neko usvoji veru Crkve i kroz svetu tajnu kr„tewa u e u blagodatni tajinski ivot, u „ivot po Hristu“. Verom Crkve i ivotom u voj i sa wom, Eovek posti e svoje naznaewe puno jedinstvo sa Bogom. Bez prave vere, bez jedinstva u veri sa Crkvom, to biva nemogu e, jer je vera osnovna pretpostavka i sila da bi se zadobilo spasewe, koje i jeste sjediwe sa Bogom... „Jasno se pokazalo da je vera povezuju a sila natprirodnog, neposrednog i savr„enog jedinstva veruju eg sa Bogom u koga on veruje“²⁰. Vera, za svetog Maksima, jeste va nija od svega, jer je ona prvi i najve i lek spasewa. Tako on, u svojim poslanicama pi„e: „A pre svega Euvajmo veliki i prvi

sveti ivot Eoveka u Crkvi (Upor. 'Ιερομ. 'Αθαν. Γιάβριτς, 'Η 'εκκλησιολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, 'Αθήναι 1967, str. 167) Samo tako postaju pojmiwe reči svetog Maksima, po kojima jeste zbir svih bo anskih blaga: „Onaj koji ima neiskvarenu veru u Hrista, ima u sebi uop„te sve bo anske darove“ (Περὶ 'αγάπης Δ' Θ, PG 90, 1064 D). Upor. Τοῦ ἁγίου Βαρσανουφίου: „Spokojstvo i svaki dobri dar, i svaka blagodat bo anska, verom dolazi u Eoveka“ (Βίβλος Βαρσανουφίου καὶ Ιωάννου, 'Απόκρισις Β, 'Εν Βόλω 1960, str. 46). Iz ovoga postaje jasno da istinita vera mo e biti samo jedna, jer je jedna istina, kao „to govori sveti Grigorije Bogoslov, „Istina je jedna, nisu mnoge prirodne, jer ono „to je istinito jeste jedno, a la je mnogograna“ (Λόγος 30, 20 PG 36, 129 B).

²⁰ Talasiju 33 (PG 90, 373 C). Ovde treba da se navede veoma značajan tekst svetog Maksima o spasewu iz vere, a koje glasi: „Ciq vere jeste uglavnom spasewe du„a. I ciq vere jeste istinito otkrovewe Onoga u koga su poverovali. Istinito otkrovewe, opet, Onoga u koga su poverovali jeste neizrecivo pro imawe po meri vere svakoga veruju eg. Pro imawe pak onih koji su poverovali jeste prema kraju usho ewe wihovo svome pošetku. A usho ewe preko kraja svome pošetku onih koji su poverovali jeste ispuwewe wihovog naznaewa. Ispuwewe naznaewa jeste večno pokretno stajawe onih koji Eeznu za onim „to pripada Onome za Kim Eeznu. Večno pokretno stajawe onih koji Eeznu za onim „to pripada Onome za Kim Eeznu jeste beskrajno i neprekinuto u ivawe u fieqenome. A u ivawe beskrajno i neprekinuto fieqenoga jeste zajedničarewe natprirodnih bo anskih dobara. Zajedničarewe pak natprirodnih bo anskih dobara jeste usliwawawe onih koji zajedničare Onome sa Kim zajedničare. Sližnost onih koji zajedničare sa Onim sa Kojim zajedničare jeste mogu a u praksi po sližnosti istovetnost onih koji zajedničare Onome sa Kojim zajedničare. Mogu a u praksi po sližnosti istovetnost onih koji zajedničare Onome sa Kojim zajedničare jeste obo ewe onih koji su dostojni obo ewa. Obo ewe je, i podvlažim reči moje, oblast i granica svih vremena i vekova i svega „to vremena i vekovi sadr e u sebi. Oblast i granice svih vremena i vekova i svega „to oni obuhvataju jeste uglavnom neprekidno jedinstvo istinitog i su„tinskog pošetka onih koji se spasavaju sa istinitim krajem. Neprekidno jedinstvo istinitog pošetka i kraja onih koji se spasavaju jeste najboqi izlazak (svr„etak) onih kojima su po prirodni i su„tini merqivi pošetak i kraj. Izlazak onih kojima je po prirodni opisiv pošetak i kraj jeste neposredna i bezgranižna energija Boga, svesilna i nadsilna i koja bezgranižno obitava u onima koji su se udostojili izlaska u najboqem smislu. Neposredna i bezgranižna, i bezgranižno trajna energija Boga, svesilna i nadsilna, jeste po neizrecivom i nadrazumnom jedinstvu, jeste neizreciva i neiskazana sladost i radost zbog svega „to se zbiva, kojima je savr„eno nemogu e na i smisao ili razlog, ili misao ili izraz u prirodni (stvorenih) bi a“ (Talasiju 59, PG 90, 608C-609B).

lek na„eg spasewa, mislim dobro nasledstvo vere, ispovedaju i sa smelo„ u i du„om i telom, kao „to su nas Oci (na„i) nau-
Lili“²¹.

„Iwenica je da jedinstvo u pravoj veri predstavqa osnov jedinstva Crkve kao Tela BogoŁoveka Hrista, bez koje i izvan koje ne postoji, niti mo e da postoji spasewe. Svi su qudi potencijalno spaseni i iskupqeni krsnom rtvom Gospoda Isusa, i svi su pozvati u jedinstvo sa Bogom, kroz Crkvu posmatranu kao Telo Hristovo. Sve wih sjediwuje sa Bogom i jedne s drugima Crkva i tako ih spasava, jer samo se u Crkvi nalaze urizniĳena sva spasonosna sredstva blagodati. Zbog toga, po svetom Maksimu, treba da ostanemo stalno u Crkvi la i, tom jedinstvenom mestu spasewa, jer veli: „Ne udaqujemo se od svete Crkve Bo ije, koja sadr i tako velike tajne na„ega spasewa u sve„tenom ustrojstvu bo anskih simbola

²¹ Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, 'Ἐπιστολῆ IB' (PG 91, 465D). Ovakva predawska vera (= po predawu), vera „Otaca na„ih“ jeste jedina istinita i pravoslavna vera Crkve i predstavqa temeĳ wenog jedinstva. Ona to znaĳi upravo zato „to je jedinstvo u veri bilo od poĳetka Crkve neophodni preduslov jedinstva (to jest uĳestvovawa) u bo anskoj Evharistiji i uop„te u tajinsko-blagodatnom ivotu Crkve (Upor. I. Ζηζιούλα, nav. delo: 'Ἐρομ. 'Αθων. Γιάβριτζ, 'Ἐκκλησία, 'ορθοδοξία, καὶ εὐχαριστία παρὰ τῶ ἁγίῳ Εἰρηναίῳ ἐν Κληρονομία, τόμ. 3 τεῦχ. Β', Θεσσαλονίκη 1971, str. 217-248). Vera, s jedne strane, sjediwuje, nezavisno od mesta, po celoj zemqi verne me usobno (kao i mnoge pomesne Crkve) u jedno Telo Hristovo, a s druge strane (sjediwuje), nezavisno od vremena, veruju e u telu Crkve svih vekova i epoha, od apostolskih vremena pa do svr„etka veka. Jedinstvo u veri, ostvareno u jedinstvu Predawa, predstavqa jedinstveni temeĳ jedinstva Crkve. Ovo jedinstvo jeste jedna data stvarnost: „Jedan Gospod, jedna vera, jedno kr„tewe, jedan Bog i Otac sviĳu...“ (Ef. 4, 5-6). Istovremeno, kroz jedinstvo u veri, Crkva istorijski potvr uje sebe i posti e svoje naznaĳewe, vode i svet „u jedinstvo vere i poznawa Sina Bo ijega“ (Ef. 4, 13). Sliĳno pi„e i J. Kammiri: „Konaĳni ciq Crkve jeste sjediwewe svega „to je na zemqi i na nebu, qudi na zemqi svih vekova i sveta duhovnog na nebesima, i uzvo ewe wihovo i pomirewe sa Bogom i spasewe celoga sveta“ ('Ορθόδοξος 'Ἐκκλησιολογία, 'Αθήναι 1973, str. 294. Vidi i str. 313). Me utim, ciq ovaj, po svetom apostolu Pavlu (Ef. 4, 13), mo e da se ostvari samo kroz ono dato jedinstvo u veri, tj. u predawu. Otac Justin Popovi , tumaĳe i naveđeno mesto kod apostola Pavla, govori: „Do jedinstva vere i poznawa Hrista dolazi se samo u zajednici „sa svima svetima“, samo sabornim ivotom „sa svima svetima“, pod vrhovnim rukovodstvom svetih Apostola, Proroka, Evan elista, Pastira i Uĳiteĳa. A wih najsvetije vodi i rukovodi Duh Sveti, od Pedesetnice pa nadaĳe, kroza sve vekove do Stra„noga Suda. U Wemu (= Duhu Svetom) je i od Wega je i „jedinstvo vere i poznawa Sina Bo ijega“, Gospoda na„ega Isusa Hrista“ (Tum. posl. Ef. Beograd 1983, str. 82). Crkva (i ivot u woj) ustrojena je mudro od svoga bo anskog Graditeĳa, Gospoda Isusa, da ostane u svetu i izvr„uje spasewe i preporod qudi, pretvaraju i ih od neĳistih u ĳiste, od gre„nih u svete, od privremenih u veĳne. Ovaj preporod mo e da se ostvari samo od strane Crkve i u Crkvi, zato „to spasewe qudi nije ne„to spoqa„we, ne„to pridodato Łoveku. Spasewe predstavqa plod organskog jedinstva svakog Łoveka sa telom Gospoda Isusa, Koji i jeste Spasiteĳ i Spasewe (Vidi: Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν, PG 91, 133D). Crkva privodi qude u jedinstvo sa Hristom kroz svete Tajne i vrline, kroz blagodatni, tajinski ivot. (O tome e biti vi„e govora u Drugom poglavqu ovoga na„ega rada).

koji se u Woj izvraavaju. Preko tih tajni, svakoga od nas, koji bogougodno živi, Crkva izgrađuje po Hristu srazmerno njegovoj mogućnosti, i time pokazuje, kao posledicu hrišćanskog života, blagodatni dar usinovljenja koji mu je darovan preko svetog Krštenja u Duhu Svetom²².

Iz do sada rečenoga pokazuje se jasno soteriološki smisao jedinstva Crkve u pravoj veri. Zbog toga se, upravo, Crkva kroz svoju istoriju bori da sačuva sopstvenu veru nepovreplenu i celosnu, jer zna da samo Žista i celosna vera ima spasenosno značenje i silu, kao „to i samo Žista i celosna istina može da nas oslobodi: „Poznašete istinu, i istina će vas osloboditi“ (Jn. 8, 32). Zbog toga Crkva nikada i niti ta nije pretpostavljala pravoj veri, ni samu qubavu, jer je naučena od Svetoga Duha, koji obitava u Woj, da bez prave vere ne može da postoji ni istinita qubava, niti bilo koja druga evanđelska vrlina,²³ pa prema tome, bez jedinstva u veri ne može da postoji bilo koje drugo istinsko jedinstvo, niti u qubavi, niti čak jedinstvo srodnika po telu (vidi: Mt. 10, 34-36). Crkva zna da je qubava najplodniji plod na drvetu svih hrišćanskih vrlina, Žiji je, međutim, koren vera. Qubava je kruna, a vera osnov hrišćanskog jedinstva; prva je plod, druga je koren. Bez korena (= vere), plod (= qubava) ne može da postoji; a bez ploda, koren ne koristi niti ta (upor. Jakov 2, 14).

Imaju i, dakle u vidu spasenja ljudi, koje se wime daruje samo u Crkvi, kao u Telu Spasa Hrista, razumemo zašto postoji apsolutna potreba jedinstva Crkve u veri, i opet vere u Crkvi. Zbog toga i sveti Maksim posvećuje ceo svoj život i delo isključivo zaštiti i očuvanju jedinstva Crkve, kroz zaštitu jedinstva i celosnosti prave (= pravoslavne) vere. On je znao da, ako se naruši jedinstvo vere u Crkvi, razbija se i jedinstvo između članova Crkve, čak i ako bi ta promena vere bila minimalna. Znao je Svetitelj da su se svi jereci, koji su se pojavili u istoriji Crkve, razlikovali od učena Katoličanske Crkve, uglavnom u pojedinim pitanjima vere, u pojedinim dogmatima, dok su u svemu ostalom verovali kao i Crkva; pa ipak nije moglo biti ni govora o bilo kakvom organskom jedinstvu između njih i Crkve. Boga je pre njihovog povratka u pravu veru

²² Μυσταγωγία ΚΔ' (PG 91, 712B). Bogaška blagodat Svetoga Duha, urizničena u Crkvi, s jedne strane, izliva se na veru kroz svete Tajne, a s druge strane, usvajaju se od njih praktikovane svetih vrline.

²³ „Qubava se rađa od bestra, a, a bestra, e od nade na Boga, nada pak od trpjenja i dugotrpjenja; ove pak od sveobuhvatnog uzdržavanja, uzdržavanje od straha Boga, a strah od vere u Gospoda“. Jer, „Koji veruje Gospodu boji se kazne, a koji se boji kazne uzdržava se od strasti. Koji se uzdržava od strasti (trpeqivo) podnosi nevođu. Koji trpi nevođu ima e nadu u Boga. Nada pak u Boga oslobađa od zemaljske pristrasnosti, a um oslobodjen ove ima e qubavu prema Bogu“ (Περὶ ἀγάπης Α' 2, 3 PG 90, 961B)

Crkve. Zbog toga, upravo, sveti Maksim se pokazuje veoma osetljiv u pitavima vere. „Jer je izdajstvo promena blagočestivog mi„qewa o Wemu (tj. Hristu) i u vezi Wega, po„to prihvatavem heterodoksnih ispovedawa i ušewa koje Ga odriže, da bi se odbacilo Wegovo Pre-sveto Telo koje je primio od nas“²⁴. Svi novatori u Crkvi i oni koji razbijaju jedinstvo u veri, i sledstveno, jedinstvo Crkve, za svetoga Maksima jesu oni „koje u„i svrbe“ (II Tim. 4, 3), za koje on pi„e: „One koje u„i svrbe i jezik, jesu oni koji ele da nauže ili da govore ne„to novo, i uvek se raduju novinama, i „pomeraju me e“, da upotre-bim jezik Svetog Pisma, „koje postavi„e oci wihovi“²⁵.

Sveti Maksim, obra aju i se svim ovim novatorima i onima koji „ne„to novo“ tra e (dakle, svim raznoimenim jereticima protiv kojih se borio)²⁶, ne zaostaje u strogosti niti za apostolom Pavlom, niti za prethode im wemu Ocima²⁷. Sleduju i uop„te Ocima, sleduje im i u strogosti prema jereticima²⁸. Me utim, na osnovu takvog stava, bilo bi nepravedno da neko zakquži da je sve-ti Maksim gajio mr wu prema jereticima kao qudima. Sigurno je samo jedno, da je sveti Otac iz dubine du„e mrzeo zabludu i zloslavęe (= la no ušewe) wihovo, jer je dobro znao „tetnost wi-hovu za spasewe qudi; znao je da jeres, svaka jeres, odvaja łoveka od jedinstva vere i jedinstva Crkve, izvan koje nema spasewa.²⁹ Za

²⁴. Τόμος δογματικός. Πρὸς Μαρίνον διάκονον (PG 91, 73A). Otac Atanasije Jevti (sada„wi Vladika zahumsko-hercegovački) navodi da, i po svetom Zlatoustu, svaka „saglasnost“ ili „mir“ ili „jedinstvo“ na „tetu istine, na „tetu istinite vere i pobo nosti predstavęa izdajstvo bogopredate vere (Ἐκκλησιολογία..., str. 180).

²⁵. Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν (PG 91, 1208D).

²⁶. O tome vidi, primera radi: Πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον (PG 91, 28B, 40A, 40C, 45B, 49C–56C). Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων (PG 91, 145A–149A). Πνευματικός τόμος καὶ δογματικός (PG 91, 169B–173C, 181A). Τόμος δογματικός, Πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον (PG 91, 232B, 240A). Περὶ ποιότητος, ἰδιότητος καὶ διαφορᾶς (PG 91, 249D–256D, 260CD). Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, Ἐπιστολὴ IB' (PG 91, 464AB, 465C, 492D–500A, 508D). Πρὸς Πέτρον, Ἐπιστολὴ ΙΓ' (PG 91, 512BC). Πρὸς ἀσκητρίαν, Ἐπιστολὴ ΙΗ' (PG 91, 584D–585A, 588CD). Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν (PG 91, 1232C–1233B, 1261BC, 1340BD).

²⁷. Uop„te o stavu svetog Maksima prema jereticima, vidi: Ἄ. Οεοδόρου, Ἡ ἔναντι τῶν ἀίρετικῶν στάσις, τοῦ ἱεροῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἐν Κοινωνία, Δελτίον τῆς Πανελληνίου ἐνώσεως Θεολόγων, Ἔτος ΙΖ', περίοδος Β', τεῦχ. 2, Μάρτιος – Ἀπρίλιος 1974, str. 74–87 (vidi posebno str. 76–81).

²⁸. Sveti Otac karakteri„e jeretike te„kim rešima, kao „zločinac“ (za Sevira) (Πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον, PG 91, 40A), „bezbo an“ (za Apolinarija) (Πνευματικός τόμος καὶ δογματικός, PG 91, 169B), ili pi„e da su jeretici oni koji istini pretpostavęaju la i koji se povra aju, kao psi, na svoju bqivotinu (Πρὸς ἄσκητρίαν, Ἐπιστολὴ ΙΗ' PG 91, 588D), itd.

²⁹. Isto va i i za raskol („izmu), kao „to ka e sveti Zlatoust: „Ni„ta tako ne quti Boga, kao cepawe Crkve. Ako smo ušinili i mirijade dobrih dela, a rase-camo telo Wegovo (tj. Hristovo), ne emo umawiti kaznu, kao oni koji cepaju puno u Crkve“ (Na posl. Ef. Omil. 11, 4. PG 62, 85C).

jeretike sveti Maksim govori: „Stekli su jezik kao mač sa dve o-
trice, no naočnice, koji duže koče i u propast adovu i u bezdan
mračni oda, iqe“³⁰. Odavde je u potpunosti razumljiv njegov savet
i molitvena ega za pravoslavne (= blagoslovene): „Elim da sa
svakom pa wom i trudom i svim silama izbegavate sve one koji ne
primaju blagočestive i spasenosne dogmate Crkve“³¹.

Sveti Maksim ni u kom služaju ne dozvoljava zajednicu sa jere-
ticima, „to se tiže pitava vere, sem ako taj odnos ima u vidu po-
mo jereticima za povratak njihov u jedinstvo vere i Crkve. U vezi
sa tim, sveti Otac, sa imaju i, na neki način, poglede ranijih
Otaca (to jest Crkve), određuje stav Crkve i svakog njenog člana,
prema jereticima ma koje vrste, govore i: „Ne treba, dakle, ni na
koji način pomagati jereticima kao jereticima, premda je i dozvo-
ljeno svima da sve koriste bez straha; zbog ve navedenih razloga,
da ne zaboravimo da se Bogu protivimo, jer nije dobro da im dajemo
dozvolu da la svoju rasprostiru i bune se protiv pobo nosti, da
ne bi, pokazav, i se preko nas, kao zmija, ujedom prevare pokole-
bali neke od prostodu, njih sa sigurnog temelja vere, i tako se
na emu i mi, „to ne elimo, saučesnici njihove plate koja im
preti zbog toga“³². Ovaj stav odnosi se na jeres, a ni u kom služaju
na jeretike (kao qude). Svetitelj nije propovednik mrve, nego
qubavi, ali qubavi spasavaju e i jednosu, tne sa istinom. Prema
tome, ukoliko se tiže odnosa prema jereticima kao qudima, kao
bli wima, sveti Maksim savetuje jednaku qubav prema svim qudi-
ma, govore i: „Bla en je čovek koji svakog čoveka mo e podjednako
qubiti“³³. Samo kada se radi o jereticima kao jereticima, kada se
radi o za, titi jedinstva vere i jedinstva Crkve, sveti Otac se
pokazuje nekolektiv i nemilosrdan. Tako, doslovno govori: „Ja ne
elim da se jeretici muče, niti se radujem njihovom zlu. Bo e
sačuvaj! nego se ve ma radujem i zajednički veselim njihovom
obra wu. Jer „ta mo e vernima biti milije nego da vide da se ras-
turena čeda Bo ija saberu u jedno. Ja nisam toliko pomahnitao da
savetujem da se nemilost vi, e ceni nego čovekoqubqe. Naprotiv,
savetujem da treba sa pa wom i iskustvom činiti i tvoriti dobro
svima qudima, i svima biti sve kako je kome potrebno. Pritom,
jedino elim i savetujem da jereticima kao jereticima ne treba
pomagati na podr, ku njihovog bezumnog verovawa, nego tu treba
biti o, tar i nemilosrdan. Jer ja ne nazivam qubavqu nego čove-

³⁰. Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, Ἐπιστολὴ IB' (PG 91, 508 D)

³¹. Isto (PG 91, 464AB)

³². Isto (PG 91, 464AB)

³³. Περὶ ἀγάπης A' 17 (PG 90, 964D)

komr wom i otpadawem od bo anske qubavi kada neko potpoma e jeretičku zabludu, na ve u propast onih koji se dr e te zablude“.³⁴

Otuda, za svetog Maksima i za celokupnu Crkvu Bo iju, i za svakog člana wenog bilo koje epohe, imaju veľnu vrednost reľi svetog Vasilija Velikog: „Mi treba da se kr„tavamo kao „to smo primili, da verujemo kao „to smo kr„teni, i da slavoslovimo kao „to smo poverovali“³⁵, jer se u tim reľima sadr i sva puno a ivota Crkve (i tajinski ivot, i prava vera, i pravo bogoslu ewe slavoslovqe), bez kojeg ne postoji spasewe.

(Nastavak sledi)

Episkop Artemije

³⁴. Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, Ἐπιστολὴ IB' (PG 91, 465C). Ovd e treba podvu i jedan momenat koji uvek ima veliku va nost za Crkvu, a posebno u na„e vreme. U poľetku navedenog mesta, sveti Maksim savetuje ližnim primerom, govore i da se on ne raduje muľewu jeretika, nego se naprotiv raduje i zajednički veseli wihovom obra ewu. Nije rekao Svetiteq da se on, kao i Crkva Bo ija, raduju napredowawu u postizawu jedinstva sa jereticima, nego se raduju wihovom obra awu. Jer samo obra awe od zablude ka istini, od tame ka svetlosti, mo e da im obezbedi veľno spasewe. Upravo i jedino to, za svetog Maksima, ima jedinstvenu i veľnu vrednost. Sveti Otac ne poznaje kompromis sa jereticima, ne radi na ujediwewu sa wima nego na ponovnom prisajediwewu wih jednoj i jednoj Crkvi Bo joj, koja ľuva svoje jedinstvo u jedinstvu prave i spasonosne vere. Zato i ka e: „Treba, dakle, mi sa pobo no„ u da „irimo ovo (pravoslavno) ispovedawe i da ľvrsto dr imo uľewe svetih Otaca“ (Πρὸς Νίκανδρον, PG 91, 97C), jer svako kidawe ovakvog jedinstva otažkog predawa, pravoslavne vere, predstavqa, samo po sebi, kidawe jedinstva sa Crkvom (nikako jedinstva Crkve), ili tažnije reľeno, predstavqa otpadawe od ivog i ivotvornog Tela Crkve, izvan koje se neizbe no nalazi duhovna smrt.

³⁵. Ἐπιστολὴ 125, 2 (PG 32, 549B)

Sviware (Kos. Mitrovica) temeljni porušenog hrama na kojima se podi e nova crkva

BESEDA O MOLITVI GOSPODWOJ¹

Arhimandrit Georgije Kapsanis

Na, a sveta pravoslavna vera nije jedna od ideologija ili filosofija, ili čak religija ovoga sveta.

Bog pravoslavnih nije Bog filozofa, odnosno neka ideja ili neki uzvi, eni bezlični princip, ili čak neka religiozna vrednost do koje sti emo poĹiwu i od ni ih vrednosti.

Mi pravoslavni verujemo u liĹnoga Boga: Oca, Sina i Svetoga Duha. Ovaj TrojiĹni Bog otkriva Sebe nama kroz Svoje drugo lice, Gospoda na, eg Isusa Hrista.

Isus Hristos se ovaplo ava, propoveda Evan ege, Ĺudotvori, biva raspet na Krstu, vaskrsava iz mrtvih, vaznosi se na nebesa i „aqe Ute, iteqa, da bi nas sjedinio sa Bogom Ocem i vaspostavio poreme eni odnos s Wim. Da nas privede u liĹni susret, zajednicu i jedinstvo s Bogom.

Po, to je Bog liĹan, mi ne mo emo da Ga poznamo izvan odnosa qubavi s Wim koji se izgra uje molitvom. Da je Bog ideja mogli bismo da Ga upoznamo preko logiĹkih dokaza. Moli se i voli Boga da bi Ga upoznao, mo emo da ka emo svakome ko tra i Boga.

Molitvom nedostupni Bog postaje nam dostupan. Nepoznati Bog postaje nam poznat. Strani Bog postaje prisani prijateq.

Na Ovaj put nam je ukazao BogoĹovek Gospod na, . Gospod Isus Hristos Ĺesto se molio „ostavqaju i nam primer da idemo Wegovim stopama².“

Jo, nas je uĹio kako treba da se molimo sa smirewem, bez zlopam ewa, trpeqivo. Ostavio nam je obrazac, primer molitve, koji je poznat svim hri,anima „Molitvu Gospodwu“, „OĹe na,“.

---

¹ Ovu besedu je odr ao iguman manastira Grigorijata, arhimandrit Georgije u Drugu nedequ Velikog Posta 1990. god. u hramu Sv. Dimitrija Solunskog.

² Ĺp. 1 Pet. 2, 21.

Vrednost ove molitve neprocenjiva je po Lovečanskim merilima.

Prvo zato „to je bogomdana.

Drugo, zato „to su se wome molili i osvetili Presveta Bogorodica, sveti Apostoli, sveti mučenici, prepodobni oci i blagočestivi hri„ ani svih vremena.

Tre e, zato „to ona u sebi obuhvata celo Jevan ege i sve dogmate na„e vere.

Po svetom Maksimu: „Ova molitva sadr i molbu za sve „to nam je Logos Bo ji darovao ovaplotiv„i se u Svom Beskrajnom poniewu, i uži nas da tra imo ona blaga koja samo Bog i Otac, prirodnim posredovawem Sina, istinski daje Svetim Duhom.“ Ovih pak darova je sedam: bogoslovqe, usinovqewe po blagodati, ravnolaasnost sa an elima, uže„ e u vełnom ivotu, vaspostavqawe prirode koja se u bestra„ u vra a samoj sebi, ukidawe zakona greha i uni„tewe tiranije nełastivoga koji je obmanom vladao nad nama³“

„Ože na„“ je prevashodno molitva Crkve. Na slu bama u toku dana Lita se „esnaest puta, a u toku Velike "etrdesetnice dvadeset dva puta.

Ona je tako e, na neki nałin, i sa etak bo anske Liturgije.

Zbog toga sam smatrao za korisno da vas u svojoj vełera„woj besedi pozovem da se udubimo i prepustimo wenim bo anskim i spasonosnim mislima rukovo eni na„im Svetim Ocima, da bismo se wome molili sa jo„ ve im usr em i razumevawem.

O " E NA ' KOJI SI NA NEBESIMA

Molitva Gospodwa połiwe ovim prizivom. Gospod nas uži da Boga nazivamo Ocem.

Ocem, zato „to je On na„, Tvorac i Sazdateq. On nam je dao bitije i ivot.

Ocem, zato „to je On za nas hri„ ane podariteq i blagobitija (εὐεῖναι) usinovqewa koje nam je darovao preko Isusa Hrista. Pre Hrista, zbog na„eg odstupni„tva od nebeskog Oca, mi smo ne samo odvojeni od Wega nego smo postali i Wegovi neprijateqi. Po prirodi (κατὰ), Sin Boga Oca, Svojim ovaplo ewem i krsnom smr u pomirio nas je s Bogom Ocem i ułinio nas Wegovom decam po blagodati (κατὰ χάριν). Ovu blagodat usinovqewa primili smo svetim Kr„tewem. Tako smo postali i bra a Hristu koji je prvorodni me u mnogom bra om.

Dakle, Otac je, zato „to nam daje ivot. I ne samo ivot, nego Svoj ivot u Hristu.

³ Tumačewe molitve „Ože na„“, Dobrotoqubqe, izd. Περιβόλη τῆς Παναγίας, tom 2, str. 253.

Kako prime uje sv. Jovan Zlatoust: „Onaj koji je Boga nazvao Ocem istovremeno time ispoveda i otpuštawe grehova i razrešewe od kazne i pravednost, i osvešewe, i izbavqewe, i usinovqewe, i nasleđe i bratstvo s Jedinorođnim i izlivawe Svetoga Duha⁴.“

Nazivaju i svesvetog Boga i svemogućeg Tvorca svega „Ocem“, ispovedamo sve ono „to je On učinio za nas, Svoju nedostojnu decu, i to kroz Gospoda našeg Isusa Hrista u Svetom Duhu. Zato kada kaemo „Oče“ bivamo uzvoeni ka Trojičnom Bogu.

Sveti Maksim Ispovednik piše: „Gospod s pravom one koji se mole odmah uvodi u bogoslovqe. Tako e ih uvodi u tajnu našina postojawa Uzroka koji je stvorio sve „to postoji, (tajnu) Wega Samog koji je po prirođi uzrođnik bi a. Zato (pošetne) reši molitve sadr e objavu Oca, imena Oševog i Carstva Oševog, kako bismo odmah na pošetku naušili da pošujemo i klawamo se Trojici u Jedinici, jer je ime Boga i Oca u svom suštinskom postojawu Jedinorođni Sin (Wegov), a Carstvo Boga i Oca u svom suštinskom postojawu „Sveti Duh“⁵.“

Wegova beskonačna qubav i šovekoqubqe dozvoqava nam i podstize nas da Ga nazivamo svojim Ocem.

Ova tajna ošarava um blagošestivog šoveka.

„Ko e mi dati krila golubiwa, kako ka e psalam“, piše sv. Grigorije Niski, „da se uznesem iznad svega šulnog, promewivog i nepostojanog, k Nepromewivom i Postojanom, ne bih li se odlučna i švrsta srca s Wim zbliio, prvo svojom slobodnom voqom, a zatim Ga prizivao najprisnije govore i: „Oče“. Kakvu dušu treba da ima onaj koji e tako govoriti Bogu? Koliko smelosti i kakvu savest⁶?“

Veliki je to i neprocewiv dar. Kada god pošelimo moemo da se obratimo Bogu i nazovemo Ga svojim Ocem.

Ako se pošhrišćanin udostoji da šulno primi blagodat Duha Svetoga, tada i srcem ose a ošinstvo Bo je i svoje sinovstvo. Ose a sinovsku i ne nu qubav prema Bogu Ocu. Ose a se kao sin ocequbac bri noga Oca.

Sam Sveti Duh više u našem srcu: „Ava, Oče⁷“, odnosno Oše moj mili, ostvaruju i ovu ne nu qubav prema Bogu. „A pošto ste sinovi, pošla Bog Duha Šina Svojega u srca vaša, koji više: Ava, Oče⁸!“

Po obrazu nebeskoga Oca i mi quđi moemo da postanemo istinski oševi, duhovni i telesni. Sveti Grigorije Palama nas uši

⁴ Sv. Jovan Zlatoust, Beseda na Jevanqje od Mateja, br. 19, E.P.E, tom 9, str. 668.

⁵ Idem str. 256

⁶ „O molitvi“, beseda druga, t. 8, str. 43, E.P.E.

⁷ Rim. 8, 15

⁸ Gal. 4, 6

da Boga ne nazivamo Ocem kao „to to Ćinimo sa svojim oĀevima po prirodi, ve da svoje prirodne oĀeve nazivamo oĀevima po obrazu Boga Oca „od koga“, po reĀima velikog Pavla⁹ „svaki rod na nebesima i na zemĀi ima svoje ime.“¹⁰

Ako ovozemajski oĀevi nose u sebi blagodat i blagoslov nebeskog Oca, tada su i oni istinski oĀevi. Bez ove blagodati oni nisu istinski i stvarni oĀevi i ne mogu da ponude ono „to je neophodno svojoj deci. Kada se qudi udaquju od nebeskog Oca, ne mogu da postanu istinski i pravi oĀevi.

Koliko qudi danas strada zato „to nisu upoznali istinskog i bri nog Oca?

Jedan inoverni hri„ anin, koji je pristupio Pravoslavqu, rekao je da je postao pravoslavan samo zato „to je u Pravoslavqu na„ao duhovne oce, blagodatni dar koji je izgubilo zapadno hri„ anstvo.

Se am se sluĀaja rumunskog pisca Virgila Georgija koji je, kako sam navodi, u licu svog siroma„nog ali svetog sve„tenika i (duhovnog) oca video lice Bo je. Ovo vi ewe mu nije dozvolilo da se tokom celog svog burnog ivota udaqi od Boga.

Nazivaju i Boga Ocem, priznajemo i Wegovu oĀinsku brigu za nas. Nismo siroĀad i ne ivimo zato „to to eli neki sluĀaj ili slepa sudbina. Mi smo stvorewa Wegove qubavi i stalno se nalazimo pod Wegovim budnim okom i oĀinskom pa wom. „ak se i iza svih ivotnih isku„ewa nazire Wegova qubav koja vaspitava i leĀi.

Na Bo iju oĀinsku qubav podse a nas i Kozma Etolski: „Kao prvo, imamo potrebu da qubimo svoga Boga zato „to nam je podario toliko veliku i prostranu zemqu da na voj privremeno boravimo. Toliko hiqada miliona trava, biqaka, potoka, reka, izvora, mora, riba: vazduh, dan i no , svetlost, nebo, zvezde, sunce, mesec. Za koga je sve ovo naĀinio? Za nas. 'ta nam je dugovao? Ni„ta. Sve je to (Wegov) dar. Stvorio nas je qudima, a ne ivotiwama; uĀinio nas je blagoĀestivim i pravoslavnim hri„ anima, a ne bezbo nim jereticima. I pored toga „to gre„imo hiqadu puta svakog Āasa, sa aqeva nas kao otac i ne predaje nas smrti da bi nas bacio u pakao, nego strpqivo Āeka na„e pokajawe „irom otvorenih ruku oĀekuju i da se pokajemo, prestanemo Āiniti zlo, da Āinimo dobro, da se ispovedamo i ispravimo, da bi nas zagrlio, celivao i nas-tanio u raj, kako bi se uvek radovali. Zar sada, takvog najsla eg Boga i takvog najsla eg Gospodara i Vladiku ne treba i mi da volimo i da, ako bude potrebno, i krv svoju prolijemo hiqadu puta radi qubavi Wegove, kako ju je On prolio iz qubavi prema nama¹¹“

⁹ Ef. 3, 15

¹⁰ Druga beseda protiv Grigore, par. 69

¹¹ Sv. Kozma Etolski, Pouke, I. Menunu, str. 152

Dakle, ose aj sigurnosti, koji izgoni svaku nesigurnost i strepanje, izvire iz prizivanja Boga s verom kao našeg Oca.

Velika je čast nazivati Boga svojim Ocem, ali je i velika odgovornost koja se postavlja pred nama, jer treba da živimo i u otom dostojnim našim nebeskim Ocu. Prisetimo se reči našeg Gospoda: „Budite dakle milostivi, kao „to je milostiv Otac naš na nebesima¹²“. „Budite dakle savršeni, kao „to je savršen Otac naš na nebesima¹³“.

Slično piše sveti Nikodim Svetogorac: „Zbog toga nam Gospod poručuje na koji način da se molimo našem Ocu po blagodati (κατὰ χάριν), kako bi nas uvek čuvao blagodat usinovljenja, sve do kraja; dakle da budemo deca Boga ne samo po ponovnom rođenju i krštenju već i po trudu i delanju. Naime, onaj koji ne čini duhovna dela dostojna ponovnog rođenja u duhu nego satanska, nije dostojan da nazove Boga Ocem, nego upravo protivnog Wemu čuva, po rečima našeg Gospoda: „Vama je otac avo i ege oca svojega hoćete da činite¹⁴“. Naime, vi ste rođeni po zlu od oca našeg avo-la, i nečastive ege oca našega volite da činite. A nama zapoveda da (Boga) nazivamo svojim Ocem, najpre zato da bi nas naučio da smo se rodili uistinu kao deca Boga svojim ponovnim rođenjem u božanskom Krštenju, a zatim da bismo sačuvali znake, to jest vrline Oca našeg, postižemo na neki način srodstva koje imamo sa Wim¹⁵“.

N A '

Karakteristično je da nas Gospod učini da Boga ne zovemo samo „Oče“, nego „Oče naš“. Oče naš, a ne Oče moj. Tako nas odvraća od jedne egoističke veze sa Bogom. Postoji Bog i mi, a ne Bog i ja. Tako se naše srce otvara za sve čude koji su zbog našeg zajedničkog porekla od Boga Oca, po prirodi naša braća. I za sve pravoslavne hrišćane koji su, zbog naše zajedničke vere i zajedničkog rođenja iz iste kolenke Crkve, iz iste kupeći, po blagodati i po duhu naša braća.

Kako možemo da imamo Boga za Oca ako ne prihvatamo sve čude, a pogotovu jednogverne kao svoju braću.

„Gospod nas učini“, piše sv. Jovan Zlatoust, „da se molimo za sve čude, da svoje molitve uznosimo za sve čude i nikako da ne tražimo samo svoju ličnu korist, nego u svakoj prilici korist svoga

¹² Lk. 6, 36

¹³ Mt. 5, 48

¹⁴ Jn. 8, 44

¹⁵ O čestom priče, živu, Atina 1887, str. 24

bli wega. Tako molitva pobe uje neprijateljstvo i otklawa nerazumnost, izgoni zavist i ra a majku svih vrlina qubav. Ona uspostavqa naru,eni poredak me u qudima i pokazuje da je car ravnolastan siromahu, jer smo svi zajedniřari najve ih i najneophodnijih vrlina.

Samim tim „to je prihvatio da se nazove Ocem svih, svima je podario isto blagorodno poreklo i jednaku Ľast. Tako smo svi sje-diweni i niko nema vi„e od drugoga, niti bogati ima vi„e od siroman„nog, niti gospodar od roba, niti vladar od podanika, niti car od vojnika, niti filosof od varvarina, niti mudar od nepismenog¹⁶“

Kako emo videti i daqe, i ostale prozbe molitve Gospodwe poma u nam da prevazi emo nezdravi individualizam i egocentri-zam, samoqubqe, i da se otvorimo i prinesemo sebe Bogu Ocu i na„oj bra i. Odnosno, da zadobijemo bogoqubqe, koje je nerazdeqivo povezano sa Ľovekoqubqem i bratoqubqem.

KOJI SI NA NEBESIMA

Svesveti Bog je na„ Otac, ali i jedini Otac koji je na nebesima. Sveti Zlatoust razlikuje: „Kada ka e na nebesima, ne misli da je Bog zakquřan na nebu, nego da i sa zemqe odvodi onoga koji se moli i privodi ga vi„wim prostorima i gorwim stani„tima¹⁷“ Dakle ne ograniřava Boga samo na nebo, ve uznosi onoga koji se moli sa zemqe i prisajediwuje ga vi„wim prostorima i na nebeskim obitali„tima.

Dakle, reři „na nebesima“ pokazuju svetost Boga Oca, a ne mesto svuda prisutnog Boga.

Ovako bogoslovstvuje i sveti Grigorije Niski: „Budu i da uđaqenost izme u bo anskog i ĽoveĽanskog nije prostorna, da bi nam trebala neka sprava, ili kakav sliřan naum, kako bismo preneli te„ko, odebqalo i zemqano telo u ovaj bestelesni i duhovni oblik ivota. No, po„to je vrlina duhovno odvojena od zla, Ľovek se samo svojom slobodnom voqom opredequje da bude u onome Ľemu te i svojom voqom¹⁸“

Sveti Nikodim Svetogorac pokazuje nam kakve su praktiřne i etiřke posledice ovoga izraza: „Ali, po„to je Otac na„ na nebesima, i mi treba svojim umom da gledamo na nebesa, tamo gde je na„a otaxbina, gorwi Jerusalim, a ne dole u zemqu, kao sviwe, nego u

¹⁶. Idem, str. 669

¹⁷. Idem. str. 668

¹⁸. Idem, str. 28

samog na„eg sladkaj„eg Spasitega i Gospoda i nebeske lepote Raja. Ne samo u vreme molitve nego uvek i na svakom mestu, na„ um treba da je na nebesima, da se ne rasejava ovde dole u propadljivim i prolaznim stvarima¹⁹“.

DA SE SVETI IME TVOJE

Ovo je prva prozba molitve Gospodwe. Po svetom Jovanu Zlatoustu reči „da se sveti“ znače „da se slavi“.

Sigurno, nestvoreni Bog nema potrebu da Ga slave wegova stvorewa. Ali, On eli da Ga slavimo zato „to je to korisno za nas qude.

On nas „titi od opasnosti da slavimo same sebe la nom slavom, koja nam ne pripada. Slavouubqe je plod sebequba.

Slave i Boga, mi nalazimo svoje pravo mesto u svetu i priznajemo Boga kao Onoga koji je dostojan slave, jer je On Tvorac, Otac, Svesveti, Izbaviteq, Početak i Kraj, Centar sveta, dok smo mi Wegova stvorewa koja postojimo i ivimo zato „to On to ho e.

Slave i samoga sebe, ti sebe obmawuje„. Slave i Boga priznaje„ svoju prirodu, svoje predodre ewe, dakle da nisi centar sveta, da nisi izvor ivota i svetosti, niti si sam po sebi beskonačan i besmrtn. Drugim rečima, prihvata„ svoju ograničenost.

Kada qudi slave sebe, ne mogu da slave Boga. Upravo to se dogodilo prvostvorenim qudima. Tako je bilo i sa učiteljima Izraića, za koje Gospod u Jevan equ po Jovanu ka e: „Kako vi mo ete vjerovati kada primete slavu jedan od drugoga, a slave koja je od jednoga Boga ne tra ite²⁰“ Ovo se de„ava i dana„voj humanističkoj filosofiji koja eli da čovek bude centar sveta. Stawe humanističkog čoveka sa ima francuski ateistički pisac fi.P.Sartr kada se obra a Bogu: „Kada postoji„ ti, ne mogu da postojim ja. Ili ti, ili ja.“

„ovek se pak istinito proslavqa onda kada slavi Boga, kada u Bogu mo e da postane ne nezavistan od Boga, ne la ni bog, ve Bog po Blagodati, bez početka i bez kraja, kako ka e sveti Grigorije Palama.

Nedavni politički doga aji u Istočnoj Evropi pokazali su jo„ jednom kako qudi koji odbace da slave Boga, obo avaju nekog čoveka i wega slave kao Boga. Ali idoli padaju, i oni koji odbijaju da slave istinitog Boga na u se u haosu.

¹⁹. Idem, str. 28

²⁰. Jn. 5, 44

I jo,, Ćovek koji ne e da slavi Boga, na kraju umesto slave zapada u bedu bezbrojnih strasti i zala.

Hri,, ani mogu da uąestvuju u slavgewu Boga onda kada ive svetim ivotom. Setimo se reąi Gospodwih: „Tako da se svijetli svjetlost va,,a pred qudima, da vide va,,a dobra djela i proslave Oca va,,ega Koji je na nebesima²¹.“

Nasuprot tome, kada ne vodimo ivot dostojan Boga, u koga verujemo: „Ime Bo je zbog vas se huli me u neznabo,,cima²².“ Upravo zbog ovog i molitva „da se sveti ime Tvoje“, po svetom Jovanu Zlatoustu, znaąi: „udostoj..... nas tako da ivimo Ćisto, kako bi Te kroz nas svaka tvar slavila²³.“

Po istom Svetitequ, pokazateq savr,,ene filosofije jeste da svima buдено uzor u besprekornom ivotu, kako bi svako ko nas posmatra za to uznosio slavoslovqe Gospodu²⁴.

Ime Bo je se slavi onda kada hri,, ani neprekidno iz srca i uma uzvikuju: „Gospode Isuse Hriste, pomiluj me gre,,nog.“ Ve je reąeno da je ime Bo je Isus Hristos. Prizivawe Bo jeg imena osve uje Ćoveka. A kada se Ćovek osve uje proslavqa i nebeskog Oca.

Koristim ovu priliku da izrazim svoje mi,,qewe da molitva: Gospode Isuse Hriste, Sine Bo ji, pomiluj mene gre,,noga“ predstavqa sa etak Gospodwe molitve. Priziv i prve tri prozbe sadr e se u reąima: „Gospode Isuse Hriste sine Bo ji“, dok su posledwe tri prozbe obuhva ene reąima: „pomiluj me gre,,nog“.

Tako Isusova molitva izra ava duh molitve Gospodwe i tako e priprema onoga koji se moli da sa jo,, ve om revno,, u i duhovnim usr en govori „Oąe na,,“.

DA DO—E CARSTVO TVOJE

Kada Bog caruje u Ćoveku, on se osloba a, smiruje, uspokojava i osve uje. Kada Bog ne caruje u Ćoveku, Ćovek tada postaje plen tiranije avola koji ga porobqava strastima i samoqubqem, te ga baca u uninije, prazninu, tugu i usamqenost i od wegovog ivota pravi pakao.

Dana,,wi svet, koji poriqe carstvo Bo je, muąi se u stranim demonskim stawima kao „to su: magija, sujevera, droge, strahovlada, zloąini i raspad porodice.

²¹. Mt. 5, 16

²². Rim. 2, 24

²³ Idem. str. 672

²⁴ .Idem.

Gospod nas, dakle, uči da tra imo da do e carstvo Wegovo, koje je, po Svetim Ocima Crkve, Blagodat Svetoga Duha. Sveti Nikodim Svetogorac pi„e: „Po„to se qudska priroda svojevogno predala u ropstvo Ćovekoubici avolu, Gospod na„ nas upu uje da molimo Boga da nas oslobodi gorke tiranije avola. I drugaĳije ne biva, jedino ako carstvo Bo je do e kod nas, odnosno Sveti Duh, da izbaci iz nas neprijatega tiranina i da se zacari u nama... Zato treba, po svetom Maksimu, da govorimo: „Neka do e Duh Tvoj Sveti da nas oĳisti cele, i du„u i telo“; odnosno, neka do e Duh Sveti da nas oĳisti, i du„u i telo, kako bismo postali obitali„ta dostojna da primimo vascelu Svetu Trojicu, da bi se u nama zacario Bog, to jest, u na„im srcima, kako je pisano: „Carstvo Bo je je u va„ma“²⁵“

Kwiga Postawa nam govori da je u vreme stvarawa sveta tama pokrivala bezdan i da se Duh Bo ji uznosio nad vodom. Sveti Duh je prognao tamu i dao oblik haotiĳnoj materiji. Tama i kaos vlada ju i unutar Ćoveka. Samo kada Ćovek dopusti Svetom Duhu da se nastani u wemu, tada se ĳisti od strasti, prosvetqava, nalazi unutra„wu ravnote u i celovitost. Zato i u molitvi Svetom Duhu „Care Nebeski“, koja je u stvari pro„irewe prozbe „neka do e carstvo Tvoje“, ka erio: „do i i useli se u nas i oĳisti nas od svake neĳistote i spasi Blagi du„e na„e.“

O ovome pi„e i sveti Grigorije Niski: „Ako, dakle, zatra i„mo da u nas do e carstvo Bo je, ovo da molimo od Boga svim na„im silama: da se oslobodim od propadqivosti, da se oslobodim od smrti, da se oslobodim okova greha, da nada mnom ne caruje smrt, da oslabi nada mnom tiranska vlast zla, da me ne pobedi neprijateq, niti da me zarobi grehom, nego neka do e u mene carstvo Tvoje, kako bi se udaqile od mene, ili, boqe reĳeno, oti„le u nebi e (vĳ ōv) strasti koje sada vladaju i caruju²⁶“

Iz prethodno reĳenog se vidi da carstvo Bo je nije neko spoqa„we regulisawe sveta, nego useqewe Duha Svetoga u na„a srca, „to kao posledicu ima preobra aj sveta posredstvom preobra enih qudi.

Zbog toga, na„a Pravoslavna Crkva nikada nije nastojala da osvoji svet, kako to ĳini zapadno hri„anstvo, nego se zalagala za preobra aj u Hristu. I pravoslavno mona„tvo nije aktivistiĳko, pragmatiĳno, ve isihastiĳko; mona„tvo molitve i sozercawa, kojim se Ćovek osve uje i preobra ava u novu tvar.

Uĳe„ e Svetih u nestvorenoj Svetlosti Svete Trojice je, po svetom Grigoriju Palami, uĳe„ e u Carstvu, u Wegovoj slavi i sjaju.

²⁵ Lk. 17, 21; Idem str. 35 36

²⁶ Beseda tre a, O molitvi, idem. str. 69

DA BUDE VOQA TVOJA I NA ZEMQI
KAO I NA NEBU

Egoistička voqa razdvojila je Ćoveka od Boga, prognala je Ćoveka iz raja i postala uzrok svih zala. Ako se Ćovek ne odrekne svoje egoističke voqe i sinovski ne prihvati svetu voqu Bo ju, ne mo e da bude iscegen od te,ke bolesti samoqubqa i egoizma.

Adamovo i Evino neposlu,awe svetoj voqi Bo joj do,ao je da ispravi novi Adam, Hristos, i nova Eva, Bogorodica, sa svojim savr,enim poslu,awem.

Hristos je bio poslu,an voqi Oca Svoga do smrti i to do smrti na krstu²⁷. U bolu getsimanske molitve Gospod se savr,eno predao voqi Boga Oca: „OĆe Moj, ako je mogu e, neka me mimoi e Ća,,a ova; ali opet ne kako ja ho u, nego kako ti²⁸!“

Tako nam je otvorio do sada zatvoreni put ka Bogu, kroz Svoje poslu,awe, te je postao duhovni rodonaĆelnik Ćitavog roda poslu,ne dece Bo je.

Svaki hri,,anin koji se pred Svetim Kr,,tewem odriĆe a-vola i sjediwuje sa Hristom, obe ava da e iveti u poslu,awu Hristovom.

Ovom prozborom tra imo blagodat da mi i svi qudi vr,,imo svetu voqu Gospodu. Tra imo da se voqa Bo ja potpuno ispuni, kako to Ćine sveti an eli koji ive u savr,enom poslu,awu Bogu. Sveti Zlatoust tumaĆi: „Tako i nas qude udostoji da voqu Tvoju ne vr,,imo poloviĆno, nego uvek potpuno, onako kako Ti Bo e eli,,.“ Daqe nastavqa: „I opet, naredio je svakome od nas koji se molimo da primamo na sebe brigu za ceo svet. Nikada pak nije rekao „neka bude voqa Tvoja u meni, ili u nama“, nego svuda na zemqi, kako bi se razvejala zabluda, zasejalo seme istine i izgnalo svako zlo, te do,,la vrlina, tako da vi,,e ne bude razlike izme u neba i zemqe. Ako bi tako bilo“, ka e, „po niĆem se ne bi razlikovalo ni we od vi,,weg, iako se ono po prirodi razlikuje, i mi bismo se pokazali kao drugi an eli na zemqi²⁹.“

Sveti Zlatoust je propovedao i tra io od hri,,ana da ive savr,enim hri,,anskim ivotom, da bi, pre nego se presele u veĆni ivot, iveli u Carstvu Bo jem. Da zemqa postane nebo.

Qudi dr e zapovesti Bo je ili iz straha da ne budu muĆeni, ili zato da bi primili nagradu od Boga, ili pak iz Ćiste i nekoristoqubive qubavi prema Bogu. U prvom sluĆaju oni se pona,,aju kao robovi, u drugom kao najamnici, a u tre em kao sinovi. Svi mi

²⁷. Up. Fil 2, 8

²⁸. Mt 26, 39

²⁹. Idem str. 674

treba da te imo ovom posledwem. Da vr„imo voqu Bo ju iz Liste qubavi prema Bogu, kao Wegovi sinovi. To je pokazateq savr„enstva. Tako Ēine i sveti an eli na nebesima.

Ukoliko Ēovek ivi po svojoj sopstvenoj voqi, ne mo e da na e istinski unutra„wi spokoj. Kada pak vr„i voqu Bo ju, izmiruje se sa Bogom i nalazi mir. To je onaj „vi„wi mir“ koji tra imo u Bo anskoj Liturgiji.

Po Svetim Ocima, sam Bog se skriva u zapovestima Bo jim. Zbog toga onaj koji dr i zapovesti Bo je sjediwuje se sa Bogom.

Ali Ēak i ako radimo sve „to nam je zapove eno, ose a eno se kao „nepotrebne sluge³⁰“, po reĒima Gospodwim, jer se ne spa„avamo svojim dobrim delima, ve blagoda u Bo jom. Farisejsko samopravdawe (moralisawe) nema nikakve veze sa smirenim pravoslavnim hri„anskim moralom. Kako je uĒio sveti Serafim Sarovski, na„a dobra dela predstavqaju preduslov da bismo primili Blagodat Bo ju, ali i wen plod. Ona nikada pak ne mogu da predstavqaju cig hri„anskog ivota, koji je uvek zadobijawe bo anske Blagodati.

Dr awe zapovesti Bo jih, koje u osnovi izra avaju sveduhvatnu vrlinu qubavi, vodi do istinske slobode, slobode qubavi koja osloba a Ēoveka od egoizma. EgoistiĒka sloboda je la na sloboda. Hri„ani koji se opredequju za poslu„awe Bogu, biraju slobodu qubavi, koja pretpostavqa raspe e i rtvovawe na„eg egoizma.

To je ono o Ēemu govore Sveti Oci na osnovu svog podvignikog ivota i iskustva. „Poslu„awe je ivot, a neposlu„awe smrt.“

HLEB NA ' NASU ' NI DAJ NAM DANAS

Po svetom Zlatoustu, „to se tiĒe ivota i pona„awa, Gospod nam nare uje da tra imo an elsko vladawe, i da ispuwavamo ono „to an eli ispuwavaju. Ali po„to mi kao qudi nosimo telo, nauĒio nas je da tra imo i ono „to je potrebno za telo. Ali, da to tra imo na duhovni naĒin. Da ne tra imo izobige i naslade, nego „hleb na„ nasu„ni“ (dakle ono „to je osnovno i neophodno za nas), i to „danas“, bez grozniĒave brige, „kako se vi„e ne bismo muĒili brigom za sutra„wi dan³¹.“

Omom prozborom tra imo, po Svetim Ocima, ne samo ve„tastveni hleb ve , pre svega, duhovni Hleb, koji je Hristos. Hristos se daje nama reĒima Svojim i Telom i Krvqu Svojom. Ovaj prinos biva na svakoj Bo anskoj Liturgiji.

³⁰. Up. Ik. 17, 10

³¹. Idem str. 672

U prvom, pouznom delu Bo anske Liturgije, reĽ Bo ja se proiznosi sa stihovima iz Starog Zaveta, najpre u antifonima, a potom i u Litawu Apostola i Jevan eĽa. Na Svetoj Gori pevaju se i „Bla ena“.³²

U drugom delu Bo anske Liturgije uĽestvujemo u Hristovoj rtvi i priĽe,, ujem se Wegovim raspetim i vaskrslim Telom. Zato i pre svetog PriĽe,, a govorimo ovu molitvu (OĽe na,,), nakon proizno,,ewa vozglasa: „I udostoj nas Vladiko, da smelo i neosu eno smemo prizivati Tebe nebeskoga Boga Oca i govoriti!“

Tako se ova molitva neposredno vezuje za svetu Evharistiju i uvodi nas u evharistijski odnos prema svetu. Tra e i dobra od Boga, mi Ga priznajemo za jedinog darodavca svakog dobra i sve darove ivota priznajemo kao Wegove sopstvene darove.

Ovo nam poma e u sticawu smirewa, iskrenosti i blagodarnosti prema Bogu. „Zablagodarimo Gospodu“, „Dostojno je i pravvedno“ „Za sve to mi blagodarimo Tebi... za vidqiva i nevidqiva dobroĽinstva koja su nam uĽiwna... znana i neznana.“

Tako e nam poma e da uzvratimo Bogu wegove darove: „Tvoja od Tvojih, Tebi prinosimo, radi svih i za sve.“

Sada mo emo da saĽuvamo pravilan odnos prema darovima Bo jim, prema qudima, i stvarima, koje, budu i da su darovi Bo ji, ne smemo da preziremo, besĽastimo ili koristimo sebiĽno. Jedino ovako mo emo da imamo pravilan evharistijski odnos prema svetu i izbegnemo duhovno pogubnu nepravilnu upotrebu ili zloupotrebu. Da smo usvojili evharistijski naĽin ivota po,,tovali bismo tvorevinu koja nas okru uje i ne bismo stigli do dana,,we stra,,ne ekolo,,ke katastrofe.

Obratimo pa wu i na slede e. Savremeni potro,,aĽki naĽin ivota u potpunoj je suprotnosti sa smislom ove prozbe. On nije evharistijski (blagodaran), nego neblagodaran. Nije bratoqubiv, nego egoistiĽan i sebiĽan. Ne zadovolqava se umereno,, u i onim „to je neophodno za ivot, nego te i bezumnom rasipni,,tvu i rasko,,i. Svi, me utim, znamo da e na,,a hiperpotro,,aĽka zajednica na kraju postati na,,a grobnica i uzrok mnogih nepravednih društvenih zala.

Tako e treba da naglasimo da „hleb nasu,,ni“ ne tra imo samo za sebe, kao u prethodnim prozbama, nego za sve nas. Ne mo e,, da zaboravi,, svoju bra u kada tra i,, od Boga ve,,tastvena i duhovna blaga.

³² Ovo napomiwe, jer na alost, u grĽkim crkvama, povode i se za modernizmom i povla uju i qudskim slabostima, „iskasapqena“ je sveta Luturgija. Iz we se izostavqaju mnogi delovi, pa i „Bla ena“. U Srpskoj crkvi, Bogu hvala, do toga jo,, nije do,,lo. (Prim. prev. S.J.).

Na reĀima prozbe „(hleb) na,,“ i „(daj) nama“ zasniva se pravoslavna sociologija, Āovekoqubqe i bratoqubqe. Podse a nas na pet hlebova i dve ribe koje je Gospod umno io u pustiwi da bi nasitio sav narod. Ovo su principi zajedniĀkog ivota prvih hri-
„ ana Jerusalima kao i dana,,wih mona,,kih op,,te i a.

Na ovome se zasniva Āak i pravoslavno misionarewe. Kako mo-
emo da ne ose amo bol i ne budemo zainteresovani za razdavawe nebeskog Hleba (tj. ReĀi Bo je) onima koji umiru od gladi (du-
hovne).

I OPROSTI NAM DUGOVE NA'E KAO 'TO I MI OPRA'TAMO DUFINICIMA SVOJIM

Sve dok Āovek ivi egocentriĀno, ne mo e da oprostii svome bli wem. Wegov povre eni egoizam mu to ne dozvoqava. Kada pak odluĀi kroz pokajawe da ivi bogocentriĀno, tada opraa,ta onima koji su ga povredili i naneli mu nepravdu ili „tetu.

Potrebna je borba da bismo se oslobodili od zlopam ewa, jer egoizam vlada unutra,,wim Āovekom. Zato nas je Gospod nauĀio da tra imo sebi opro,,taj od Boga samo pod uslovom da i mi opraa,,tamo onima koji se ogre,,e o nas.

Gospod bi mogao, ka e sveti Zlatoust, da nam oprostii i da prethodno ne tra i od nas da oprostimo svojim bli wima. „Iako bi se tako pokazalo Wegovo Āovekoqubqe, On ipak eli da i ti ovde poka e,, svoje dobroĀinstvo, daju i ti u svemu i svugde hi-
qadu povoda za blagost i Āovekoqubqe. On iz tebe isteruje sve „to je zversko, gasi tvoj gnev i na sve naĀine te povezuje sa drugim de-
lovima tvoga tela³³.“

I zaista, zlopam ewem i neprijateqstvom udaquje,, se od brata svoga, koji je deo tvog tela, jer ste doajica udovi Hristovi, pa prema tome i udovi jedan drugome. Opraa,tawem i pomirewem, ti se iznova vezuje,, i sjediwuje,, sa delom svoga tela. Kako uistinu mo e,, biti spokojan kada je neki od tvojih udova odvojen od tvoga tela? Samo ako nisi deo Tela Hristovog ili si Wegov mrtvi ud, ne e,, ose ati svoga brata kao deo sopstvenog tela.

Hri,, anin koji ivi bogocentriĀno, ivi u podra avawu nebeskog Oca. Po,,to opraa,ta Otac, opraa,ta i on. Kako bi inaĀe mogao da tra i od Boga opro,,taj za sebe kada sam ne opraa,ta ni mawe prestupe svome bratu? Bio bi tada kao onaj zli sluga iz poznate (jevan elske) priĀe, koji, iako mu je milosrdni gospodar oprostio ogroman dug, nije oprostio svome bratu ni najmawi iznos.

³³. Idem str. 680

Ova prozba nam poma e tako e da sašuvamo smirenoumge, jer nas podse a ne samo na na,,u lišnu ogrehovgenost nego i na ogrehovgenost vascele qudske prirode, o šemu mudro govori sveti Grigorije Niski:

„Hajde, dakle, da izmerimo, požiwu i ođavde sagre,,ewa qudi prema Bogu.

Prvo, šovek je zaslu io kaznu Bo ju zato „to se udađio od svoga Tvorca i priklonio se redovima neprijateqa, po,,to je postao begunac, odmetnik od svog prirodnog Gospodara.

Drugo, zato „to je zamenio svoju bogandanu slobodu pogubnim ropstvom greha i sam izabrao da wime vlada pogubna sila (greha) umesto da bude uz Boga.

Ali u odnosu na koje zlo mo e da se smatra kao drugo to da šovek ne gleda lepotu Tvorca, ve okre e svoje lice ka bezobličnom grehu?

I prezrew e bo anskih blaga i naklonost prema mamcima nešastivoga, u koji bi se stepen osude mogli uvrstiti?

Tako e i izobličewe lika (Bo jeg u nama) i nestanak pežata kojim nas je Bog obole io u svom prvobitnom stvarawu, te gubitak „drahme“³⁴ ili odlazak sa ošinske trpeze i navika da ivimo nešistim ivotom sviwa³⁵, rasipawe dragocenog blaga i druga slična pregre,,ewa koja mo emo da na emo u Pismu i da sami izmislimo svojim umom, ko ih sve mo e izbrojati?

Po,,to je, dakle, zbog takvih sagre,,ewa qudski rod kriv pred Bogom, i zaslu uje kaznu, mislim da nas Logos vaspitava rešima molitve (Gospodwe) da ni najmawe ne pokazujemo smelost u svom razgovoru sa Bogom kao da tobo e ve imamo šlistu savest, pa i onaj koji se sve vi,,e osloba a od qudskih pregre,,ewa³⁶“

I NE UVEDI NAS U ISKU'EW E, NO IZBAVI NAS OD NEŠASTIVOGA

I ne dopusti, Gospode, da padnemo u isku,,ewe, nego nas izbavi od nešastivoga.

Po svetom Maksimu, postoje dve vrste isku,,ewa. Ona koja donose nasladu (ἐν ἡδονοι) i ona koja donose bol (ἐν ὀδονοι). Prva isku,,ewa prihvatamo voqno i ona ra aju strasti. Druga vrsta isku,,ewa dolazi mimo na,,e voqe i ona iskorewuje strasti. Voqna treba da izbegavamo, a nevoqnim ne treba da stremimo i da ih

³⁴. Up Ik. 15, 8

³⁵. Up. Ik. 15, 11 32

³⁶. Sv. Grigorije Niski, Beseda 5, O molitvi, Idem str. 107

elimo, jer smo slabi i moćemo da im podlegnemo. Ali kada ona do u, moramo ih trpećivo podnositi sa hrabroću kao svojevrsno listilićte duće.

Govore i o iskućewima koja donose bol, sveti Nikodim Svetogorac prime uje: „Sa aćevaju i nas zbog naćeg jadtog i bezaćkonog odstupnićtva, Bog doćpućta da na nas nai u iskućewa, poćnekad većma u asna i straćna, na razlićlite naćline, da bismo se smirili i poznali sami sebe, iako se ta iskućewa nama moćda ćline beskorisna. U ovome On pokazuje Svoju dobrotu i mudrost, jer onim ćto se nama ćini kao sasvim ćtetno, donosi nam joćviće koristi, jer se viće i smiravamo, a to je ono ćto je iznad svega drugog poćtrebno naćoj dući.“

Uće i nas da samovoćno ne traćimo iskućewa, Gospod nas vaspitava, kako kaće sveti Zlatoust, da poznamo svoju nemoć i tako u nama iskorećuje „nadućenost“, odnosno uobraćenost i gordost. Kada pak iskućewa dolaze mimo naće voće, tada treba da se hrabro suoćimo sa wima „da bismo pokazali i hrabrost i smireće.“

Sveti Zlatoust joć prime uje da Gospod ne kaće „no izbavi nas od zlih“, misle i na zle ćude, već od zloga, nećastivoga, to jest, avola, kako bi nas naućio da ne budemo zlopamtćivi i ne optućujemo one ćude koji nas vrećaju, negoć avola koji ih na to pokreće. —avola naziva nećastivim (zlim) „zapovedaju i nam da protiv wega vodimo nepoćtedan rat“, ali i joć da bi pokazao da zlo nije prirodno stave, već posledica pogrećnog slobodnog izbora.

JER JE TVOJE CARSTVO I SILA I SLAVA

Prirodno je da se molitva Gospodwa zavrćava slavoslovćem Bogu, a ne prozborom da se izbavimo od nećastivoga. Posledwu reć u svetu ima svenogu i Bog, Car careva i Gospodar nad gospodarima, a neć avo, koji poć Boćjem doćpućtewu ćesto izgleda da pokreće konce istorije. —avo moće da unese nemir, da privremeno vlada svetom pomoć u svojih slugu, ali na krajuć eć ipak biti voća Boćja.

Vlast Antihrista je privremena. Hristos je Većni Gospod i Car. Jedan je svet, jedan Gospod, Isus Hristos, u slavu Boga Oća. Amin!

Zbog toga samo Trojićnom Bogu prilići slava.

Opet prime uju zlatna usta Crkve: „Poćto nas je, dakle, doćveo u stave borbe, poćsećaju i nas na neprijateća i u korenu sasećkao naću lećmost, opet nas ohrabruje i uznosi naćum poćsećaju i nas na Cara ćiji smo poslućnici, i pokazuju i da je On najsilniji od svih, govori: „Jer je Tvoje carstvo i sila i slava“. Prema tome, ukoliko je carstvo Wećovo, nikoć ne treba da se plaći, jer ne pos-

toji niko ko bi se Wemu mogao suprotstaviti, i ko bi sa Wim delio vlast³⁷“

* * *

Koliko su mi moja slabost i ograničeno vreme dozvolili, udubili smo se u bo anske reči Gospodwe molitve. Na„a du„a se ispuwava blagodarno„ u prema Łovekoqubivom Gospodu koji nam je predao ovu svetu molitvu, silu, svetlost i utehu na putu na„eg ivota.

Sve prozbe Gospodwe molitve poma u nam da se oslobodimo od svoga samoqubqa, da ne elimo egoistički, samo za sebe, ve za Boga na„ega i svoje bli we. Koliko se ispraznimo do svoga samoqubqa toliko e Bog u i u nas.

Neka mi bude dozvojeno da ka em nekoliko smelih reči, ne iz svog ličnog iskustva, ve iz iskustva svetitega sa Svete Gore: „Ako se potpuno ispraznimo od svoga samoqubqa i egoizma, ceo Bog e se useliti u nas“. Ovo tako e govori i sam Gospod: „Ako me ko qubi, riječ moju dr a e, i Otac moj qubi e wega; i wemu emo do i i u wemu emo se nastaniti³⁸“. Tada e Łovek mo i da se raduje najistinskijom rado„ u i spokojstvom, onom rado„ u koju je Gospod obe ao učenicima Svojim, i koju niko ne mo e da oduzme od wega.

fialosno je da se mnogi qudi danas ne mole ili ne ele da se mole molitvom Gospodwom. „ujemo da ima nastavnika koji u vreme kada se Łita molitva Gospodwa u „kolama ili ne izlaze u dvori„te da se pomole zajedno sa svojim učenicima ili stoje sa rukama na le ima pokazuju i tako da rade ne„to u „ta ne veruju.

Oni koji se odriku Hrista i Wegove Molitve, svesno ili nesvesno, oni koji ive egocentrično i samoqubivo, govore jednu drugu molitvu:

Ne ka u: „OŁe na„, koji si na nebesima“, nego: „Drago moje ja, tebe imam za Boga na zemqi.“

Ne ka u: „Da do e carstvo Tvoje“, nego: „da do e carstvo moje.“

Ne ka u: „Da bude voqa Tvoja“, nego: „da bude voqa moja.“

Ne ka u: „Hleb na„ nasu„ni daj nam danas“, nego: „materijalna dobra, luksuzna i rasko„na, ja obezbe ujem za samoga sebe.“

Ne ka u: „I oprostí nam dugove na„e kao „to i mi opra„tam odu nicima svojim“, nego: „ne tra im nikakav opro„taj, niti ja pra„tam kome.“

Ne ka u: „I ne uvedi nas u isku„ewe, nego nas izbavi od neŁastivoga“, nego: „tra im sve dozvojene i nedozvojene naslade, a mrzim na svaku alost.“

³⁷. Sv. Zlatoust, idem. str. 683

³⁸. Jn. 14, 23

Ne ka u: „jer je Tvoje carstvo i sila i slava“, nego: „jer je moje carstvo i sila i slava.“

Ne samo oni koji poriču Hrista, nego i mi hri,, ani imamo ponekad isku,,ewa i padamo u ovakav egocentričan, individualistički i demonski način ivota.

Me utim, upravo je ovaj egoizam onaj koji na,, ivot dovodi u orsokak.

Mislim da u ovome le i uzrok krizi kroz koju danas prolazi na,,a zemga u svom političkom ivotu, „kolstvu, me uqudskim odnosima i ekonomiji.

Odrekli smo se duha Hristovog, duha molitve Gospođe.

Ako ne bude bilo pokajawa onih koji upravqaju dru,,tvom i onih kojima oni upravqaju, ne vidim izlaz iz orsokaka.

Nijedna partija i nijedna ideologija ne mo e da nas spase.

Re,,ewe i svetlost e postojati ako mi savremeni Grci budemo opet hteli smireno i prosto da govorimo. „OĒe na,,“, i jo,, ako budemo hteli da prilagodimo svoj ivot duhu ove molitve.

A ako ovo ne budu spremni da učine svi, onda se barem potrudimo mi, verni i crkveni narod, jer nam preti ne mala opasnost da nas odvuže vrtlog bezbo nog individualizma koji nas sve vi,,e ste e dok mi i ne prime ujemo kako bogoqubqe i bratoqubqe zamewujemo samoqubqem.

Ovo je jedno veliko isku,,ewe za koje bi trebalo da ka emo: „I ne uvedi nas u isku,,ewe, nego nas izbavi od neĒastivoga. Jer je Tvoje carstvo i sila i slava u vekove. Amin!“

Preveo sa grĒkog:
Jeromonah Sava

SPIS O IZMAILANSKOJ VERI U ZAKONOPRAVILU SVETOGA SAVE

I

Sveti Sava je u svoje Zakonopravilo¹ uneo preko sto kanonskih i zakonskih vizantijskih spisa, prevedenih na srpskoslovenski jezik. Me u wima je u 61. glavi pod brojem 21 dogmatski, apologetsko-polemiki spis svetog Jovana Damaskina (+ 749/50) o izmailanskoj veri², stavgen na kraju spisa svetog Epifanija Kiparskog (+ 403) „O jeresima“³. Damaskinovom tekstu pridodati su, bez odredewa, odegci iz spisa Georgija Monaha (IX vek) „O vo i Saracina Muhamedu koji je i Muhumet“⁴. Tako preuzet iz vizantijskih nomokanona, spis o izmailanskoj veri, prvi put ovde objavljen u prevodu sa grckog i srpskoslovenskog na savremeni srpski jezik, glasi:

„21. I do sada postoji sluba izmailanska koja dr i i varagude, to jest vera sracinska koja je preteela Antihrista. A potike od Izmaila, ro enog Avramu od Agare, zbog koga se nazivaju Agarani i Izmailani. Sebe nazivaju Saracinima, jer su od Sare sujetni, budu i da reke Agaran elu: ‘Sara mene sujetnu otpusti’⁵. Oni, dakle, idolima sluhu i klawahu se zvezdi Danici i Afroditi koju su svojim jezikom i Havar nazvali, „to znaei velika.

Do vremena cara Iraklija, pak, otvoreno idolima sluhu. A od tog vremena pa do sada kod njih uzraste la ni prorok po imenu

---

¹ O nazivu Zakonopravilo, umesto Krmelija, v. M. Petrovi, O Zakonopravilu ili Nomokanonu svetoga Save, Beograd 1990, 7-39.

² Migne PG 94, 764-773; v. dalje nap. 59.

³ Ilovički prepis Zakonopravila, izd. M. Petrovi, Zakonopravilo ili Nomokanon svetoga Save, Gorwi Milanovac 1991, l. 369b-373b.

⁴ Migne PG, 110, 868-869; v. dalje nap. 64.

⁵ V. I kw. Mojs. 16.

Moamed koji je, razgovaraju i sa Jevrejima i sa hri,,anima, to jest sa arijanima i nestorijanima, odasvud crpeo zlo: od Jevreja pak jednonaželstvo, a od arijana ReĹ i Duh oba stvorena; od nestorijana Ĺovekolatriju. A po,,tuje Stari i Novi zavet. Tako, razgovaraju i i sa nekim arijaninom monahom, stvori svoju jeres. I pod izgovorom da se dr i bogoverja, prisvojiv,,i sracinski narod, propoveda,,e da je Pismo s neba od Boga sneseno na wegaa. A spisi kakve je u wegovim kwigama ispisao dostojni su smeaa.

Veru je wima ovako predao: Govori da je jedan Bog tvorac svega, koji nije ni ro en niti ra a. Govori da je Hristos ReĹ Bo ja i Duh wegov, stvoren i sluga, i da se besemeno rodi od Marije sestree Mojsijeve i Aronove. Jer, kaza da ReĹ Bo ja i Duh u e u Mariju i rodi Isusa koji je prorok i sluga Bo ji, i da ga Judejci, bezakonuju i, htedo,,e raspeti. I osudi,,e i raspe,,e wegovu senku, a sâm Hrist niti je bio raspet niti je umro, jer ga Bog uze k sebi na nebesa. Zapita ga Bog govore i: 'O Isuse, nisi li ti rekao, sin sam Bo ji i Bog'? I odgovoriv,,i Isus reĹe: 'Milostiv mi Gospode moj, ti zna,, da ne rekoah, a ne stidim se biti sluga tvoj, nego qudi prestupnici napisa,,e da rekoah te reĹi i slaga,,e protiv mene i u zabludi su'. I odgovoriv,,i reĹe wemu Bog: 'Znam da ti nisi izgovorio te reĹi'.

I mnoge druge izmi,,gotine su dostojne smeaa u takvom spisu, za koji nadmeno ka e da je od Boga snesen na wegaa. A kad mi ka emo pa ko je taj koji svedoĹi da mu je Bog dao spis, ili ko je od proroka prorekao da e se pojaviti takav prorok, oni ostaju u nedoumicci. Jer, Mojsije na Sinajskoj Gori naoĹigled svih qudi, u oblaku i u ogwu i u mraku i u buri primi Zakon od Boga koji se javi; jer i svi proroci od Mojsija pa naovamo poĹe,,e propovedati o Hristovom dolasku i o tome, da e se Hristos Bog i Bo ji Sin, do,,av, ovaplotiti i raspet biti i umrev,,i vaskrsnuti, i da je On sudija ivima i mrtvima.

I kad mi ka emo jo,, kako va,, prorok ne do e tako, da i drugi o wemu posvedoĹe, nego ne u va,,em prisustvu, ne onako kako je Mojsiju Bog dao Zakon dok se naoĹigled svih qudi dimila Gora, pa da za spis, koji rekoste da je wemu tako bio dao, i vi imate dokaz odgovaraju i reko,,e da Bog Ĺini onoliko koliko ho e. To i mi znamo, rekosmo, nego pitamo kako spis si e na va,,eg proroka? I odgovaraju: 'Dok je spavao spis si e na wegaa'. A mi im sa podsmehom ka emo da, po,,to je dakle spavaju i primio spis, nije osetio dejstvo, pa se na wemu ispuni narodna priĹa: ['to je babi milo to joj se i snilo']

I kad mi opet pitamo kako ne zapitaste wegaa, po,,to on u va,,em spisu zapoveda da se ni,,ta ne Ĺini ili prima bez svedoka, prvo nana da se poka e,, sa svedoĹanstvom da si prorok i od Boga iza,,ao, i koji spis svedoĹi o tebi? oni ute, stide i se.

Shodno tome, ka emo im: Po„to vam nije dopu„teno bez svedoka uzeti enu, ni kupiti ni ste i, a ni sami vi ne ete bez svedoka da imate magarce ili [druge] ivotiwe, dakle pomo u svedoka imate i ene i imawe i magarce i ostalo samo veru i pisma imate bez svedoka. Jer, onaj koji vam je predao veru niotkuda nema dokaza, niti se iko zna za wegovog svedoka, nego je spavaju i wu primio.

Nas nazivaju dvobo„cima, jer ka u da uvodimo drugog Boga govore i da je [Hristos] Sin Bo ji i Bog. A mi im ka emo da su to predali proroci i Pismo, a vi tvrdite da prihvatate proroke. Ako, dakle, pogre„no Hrista nazivamo Sinom Bo jim to [oni uLi„e i predado„e nam].

Neki od wih ka u da mi, preinauju i proroke, dodasmo takve stvari, a drugi vele: 'Jevreji koji vas mrze prevari„e vas da je [tako] od proroka napisano, da biste propali'.

Mi im opet ka emo: Po„to vi govorite da je Hrist ReĻ Bo ja i Duh, kako nas onda klevetate da smo dvobo„ci, jer je Slovo, i Duh, nerazluĻan od Wega u kome jeste? Ako je, dakle, u Bogu kao Wegova ReĻ jasno je da je Bog, a ako je izvan Boga, po va„oj reĻi Bog je bez razuma i bez ivota. Niste li Ga, dakle, be e i od drugog Boga, presekli? Boqe bi vam bilo da govorite da imate drugog negoli da Ga preseccate i kao kamen ili drvo ili ne„to od neĻulnih [bi a] uvodite. Dok vi, dakle, la no kleve u i, nas nazivate dvobo„cima, mi vas presekateqima Boga imenujemo.

Klevetaju nas da smo idoloslu iteqi, poklawaju i se krstu i ikoni Hristovoj i svetih. Mi wima ka emo: Kako se vi, dakle, tarete o kamen, po reĻima va„eg Vahtana, i qubite kamen pozdravqaju i? A neki od wih ka u: 'Na wemu je Avram le ao sa Agarom'; drugi opet ka u da je za wega privezao bio kamilu kada je hteo rrtvovati Isaka. I wima odgovaramo: Po„to Spis govori da je Gora bila „umovita i [imala] drva od kojih je, iscepav„i za svespalnu rtvu, Avram stavio na Isaka, i da je sa decem ostavio magarce, ot-kuda vam, dakle, ta izmi„gotina? Tamo niti „umskih drveta ima, niti magarci prolaze. Stide se, naravno. Ipak, ka u, kamen Avramov postoji.

Zatim im ka emo: Neka to i jeste kamen Avramov kako vi izmi„gate. Qube i ga, dakle, samo zato „to je Avram le ao na wemu sa enom i „to je za wega privezao kamilu ne stidite se, nego nas okrivqujete „to se poklawamo krstu Hristovom i liku Wegovom, kojim se besovska sila i avoqa prevara razru„i.

A to, „to reko„e da je kamen jeste glava Afroditina, kojoj se poklawahu i koju nazivahu i Havar; na kojem [kamenu] se i do sada onima koji taĻno posmatraju, uklesotine i znamewe javqa.

Taj Moamed mnoge, kako je reĻeno, besmislice napisav, od kojih svakoj doĻade naziv, kao ovaj: 'Spis o eni', i u wemu otvoreno ozakowuje uzimati Ļetiri ene i nalo nica, ako mo e, tisu u,

koliko Wegova ruka obujmi onih koje se povinuju. A od Ćetiri ene, koju ho e pusti i drugu koju ho e uzme. Iz ovog razloga donose i zakon, Moamed ima,,e pomo nika, zapravo druga po imenu Zid [Zejd]. Ovaj ima,,e krasnu enu koju po ele Moamed. Dok su wih dvojica sedeli, Moamed reĎe: 'Hej, Bog mi je zapovedio da uzmem tvoju enu!' A Zid odgovori: 'Apostol si, Ćini ono „to ti je Bog rekao uzmi moju enu!' "ak i vi,,e da ka emo' reĎe mu 'Bog je meni zapovedio da otpusti,, enu svoju!' I on je otpusti. Posle nekoliko dana drukĎije reĎe: 'Zapovedio mi je Bog da ja wu uzmem'. I tako uzev, i preĎubu s wom uĎiniv, donese ovakav zakon: 'Onaj ko ho e da otpusti enu svoju, pa ako se posle otpusta wenog vrati, drugi da je uzme, jer je nedostojno uzeti je ako ne le i s drugim. Ako pak i brat otpusti enu wu da uzme brat wegov, ako ho e'. Ovakve stvari propisuje u tom spisu: 'Radi zemĎu koju ti je dao Bog i odr avaj je'; Ćini i ovo tako i tako da ne govorim kao on sve ono „to je sramno.

Drugi, opet, [spis] 'Spis o kamili bo joj'. O woj ka e kako be,,e kamila od Boga i kako ispiva,,e svu reku te ne moga,,e pro-laziti izme u dve gore zato „to se ukqe,,ti. A na tom mestu, reĎe, bejahu ĥudi i, jednog dana, oni pijahu vodu. A kamila drugog dana, piju i vodu, hrawa,,e ih, daju i im mleko mesto vode. Podigo,,e se oni zli ĥudi i ubi,,e kamilu. Po,,to je majka ubijena, mladunĎe zavapi k Bogu i Bog ga uze k sebi. Pa im ka emo: Otkuda be,,e ona kamila? I ka u da je od Boga bila. Pa velimo: Je li se ta kamila parila sa drugim kamilom? I ka u nije. Onda otkuda, rekosmo, rodi mladunĎe, jer vidimo kamilu va,,u bez oca i bez matere i nero-doslovnu, a rodiv,,i veoma postrada? Ali ne vidi se ni onaj koji joj je naneo nasiqe, a mladunĎe se vaznese.

Za,,to, dakle, va,, prorok kome je, kako ka ete, Bog govorio, nije o kamili znao, gde se napasa i ko su ti „to jedu mleko doje i je? Ne e li i ona, upav,,i nekako u nevoqe [kao i majka] biti ubi-jena? Ili je preteĎa, pre vas u raj u,,la, iz koje e vama, kako ma,,tate, mleĎna reka biti, jer ka ete da e vam u raj u tri reke pote i: vode, vina i mleka. Ali ako je van raja preteĎa va,, kamila, jasno je da se osu,,ila od gladi i e i. Ili se i drugi nasla uju wenim mlekom pa se uzalud va,, prorok razme e smatraju i da raz-govara sa Bogom, jer mu tajnu o kamili nije otkrio. A ako je u raj u, opet e ispiti vodu i, ostaju i bez vode, presahnu e usred rajske hrane. I, u nedostatku vode, jer je svu ispila kamila, ude ete da pijete sa vinske reke. Piju i samo vino, uspali ete se i opi ete se i zaspali sa glavobogom. I posle bu ewa od sna, zasitiv,,i se vina, zaboravi ete rajske krasote.

Kako se, dakle, va,, prorok nije prisetio jaĎa, da e vam se tako ne,,to dogoditi u rajskom izobiqe? Ni o kamili se nije bri-nuo gde sada prebiva. Ali ni vi ga ne zapitaste, kako vam je o trima

rekama kazivao saware i? No mi divnu va„u kamilu, koja ispred vas ide, jasno obelodawujemo me u du„ama magaraca, gde i vi ho ete da prebivate kao ivotiwe. Tamo je tama krajwa i muka beskonalna, ogaw „ume i, crv koji ne spava i bezdani besova.

Reše, opet, Moamed: 'Spis o hrani' govori da je Hrist tra io od Boga hranu i data mu je, jer Bog reše govore i mu: 'Dadoh tebi i tvojima hranu netrulle nu'. Zatim, 'Spis o volu' govori i druge neke reši dostojne smeha, koje zbog mnogih stvari smatrah da treba preskošiti.

Polo i zakon da se oni [tj. muslimani], ukqušuju i i ene, obrezuju; naredi da se ne praznuje subota, niti da se kr„tava, a da se jede ono „to je zakonom zabraweno, dozvoliv„i da se jede ono za „ta je nareno uzdrati se. Sviwsko meso ne jesti. Pijewe vina sasvim je zabranio.⁶

Poklawati se samo jedinome Bogu. Hrista, dakle, po„tovati kao Reš Bo ju, a ne kao Sina koji se od Duha Svetog rodio. A Reš, i Duh proizneseni i u vazduh razliveni, razumeti nesastavno [ne ipostasno], niti sa Ocem jednobitno. Svetu Devu Mariju ne nazivati Bogorodicom, nego je smatrati sestrom Mojsijevom i Aronovom.

Saware i tako ne„to, reše za sebe da e kqušar raja biti. Zato e se, reše, u dan sudwi prvo pojaviti Mojsije sa Izraiq animai, kao prestupnici zakona, bi e predati mucii vešnoj. A potom e se, reše, pojaviti Isus i odre i se pred Bogom da je sebe zvao Sinom Bo jim. A hri„ani, koji su se drznuli da tako ne„to pripii„u Hristovom imenu, propovedaju i ga i za Boga, i Sina Bo jeg, i Reš ovaplo enu [bi e predati ogwu paklenom].

A potom za sebe reše da e ga Bog pozvati kao veoma pobo nog i pohvali e ga kao povod pobo nosti šitavog naroda, i zbog toga e biti rajski kqušar. I po„to on bude otvorio raj, s wim e, reše, u i, bez prigovora i bez suda, sedamdeset tisu a onih koji se mogu, ka e, usprotiviti tome, da se ostalima sudi. I pravednici e se, bez sunwe, nasladiti u ivawa, a oni za koje se na e da su gre„nici, ima e pisma oko vratova vezana, pa e i oni u i u raj; i ti e se nazvati pro„tenicima Bo jim i Moamedovim.

A u raj u e, reše, tri reke biti: jedna medna, druga mlešna i tre a vinska, da svak ima vlast da se nasi uje odakle ho e. Sa wima e biti ene bestrasno i odr avati im hramove i svakojako uga ati, reše.

A Judejci i hri„ani bi e umesto drva za vatru polo eni. Samari ani, reše, iznosi e sme e i wihova govna iz raja izbacivati kako se ne bi raj usmrdeo.

⁶ Dowe je iz spisa svetog Jovana Damaskina (v. nap. 2), a dađe je iz spisa Georgija Monaha (v. nap. 4).

Svak kako je iveo ovde, ili u bogatstvu ili u siromaštvu, na isti način e i onamo, ka e, iveti.

Taj varalica je uz to ušio, da je za svako dobro i zlo uzročnik Bog; i sve „to nai e na čoveka, ako i od iskušawa lukavoga, od Boga biva. La no govori.

A razbojnici i vračari i svi koji budu uhva eni u zlim delima i ubijani wima je, reče, Bog pisao da budu takvi, i hteo je da oni tako umru.

I druge neke stvari izmišljaju i brbljaju jadnici, vešnih blaga li, eni kao nečastivi hulnici⁷.

II

Izmail anska vera je, u stvari, islamska ili muslimanska vera koju katkad nazivaju i muhamedanskom, za „ta u Kuranu ili Koranu kwizi koja sadr i Muhamedovo izlagawe te vere ima osnova utoliko „to se od vernika zahteva apsolutno pokoravawe voči Muhamedovoj kao voči Alahovoj. A prema islamskom verovawu Kuran je sveti spis, „riješ Bo ja, te Bog u wemu objavljuje o sebi ono „to ho e da gudi znaju“⁸; „on je vjerno kazivawe prakwige koja se nalazi na nebu, a ta nebeska kwiga tek je Alahovom milo„ u postala ‘arapski’, za Muhameda i wegov narod razumjivi Kuran...“⁹ Time je Muhamed „udario temelj verskom i političkom ujediwewu arabčanskog sveta“¹⁰.

Muhamed poslanik Alahov, i wegovi sledbenici, sebe su nazivali „muslim“ (otuda ime muslimani, vi„e puta pomenuti u Kuranu)¹¹, čime su kazivali da slede nov način verskog ivota, tj. islam.¹² A reč „islam“ su u preislamsko vreme upotrebovali trgovci Meke u značewu „ugovor“. Muhamed je toj reči dao nov smisao

⁷ Za ovaj prevod kori, eni su prevashodno neobjavljeni vizantijski monokanonski zbornici iz raznih biblioteka, kao na primer: Manastira Svetog Jovana Bogoslova na ostrvu Patmosu (Patm. 2B, f. 251a 256a); manastira Kutluma, a na Svetoj Gori (Athos Kutlumu 42, f. 320β 324α); manastira Velike Lavre na Svetoj Gori (Athos Laurae 93, f. 251a 255α); manastira Svete Ekaterine na Sinaju (Sinait. 1795, f. 60β 65β samo Damaskinov deo, bez teksta iz spisa Georgija Monaha). Potrebna objašwewa za pojedina mesta u srpskom tekstu, naspram grčkog izvornika, bi e data u prevodu celog Zakonopravila.

⁸ N. Smailagić, *Leksikon Islama*, Svjetlost – Sarajevo 1990, 23; up. isto, str. 338 sl.

⁹ N. Smailagić, *Leksikon* 346.

¹⁰ G. Ostrogorski, *Istorija Vizantije*, Beograd 1969, 125.

¹¹ *Kur'an*, prev. B. Korkut, Sarajevo 1977, III, 102, 112; IX, 100; X, 72, 84; XI, 14; XII, 101; XVI, 102; XXII, 78; XXVII, 42; XXVIII, 53; XXXIII, 35; XXXIX, 12: „I nare uje mi se da budem prvi musliman“; LI, 36; LXVIII, 35.

¹² N. Smailagić, *Lexikon*, 445 – muslim.

koji se sastoji u potpunom predavawu voqi Alahovoj i islamizaciji sveta, odre uju i tako smer i ciq svojih sledbenika. Gramatički, „islam“ je infinitiv glagola „aslama“, koji znači: prihvatam, podliwavam se, predajem se, žime se istiže unutra, „we du,“e vno stawe muslimana prema Alahu, prema svojim istovernicima, i prema nemuslimanskom svetu. Vremenom se reš „islam“ svela na naziv vere posebnog sistema verskopoličkih ideja, zakona, ivgewa.¹³

Kada su se u jednom takvom sistemu oko halifa (vrhovnih verskih i upravnih poglavara islamske zajednice imama kao Muhamedovih naslednika) obrazovali halifati koji nisu bili sredi,ta samo duhovne ve i ekonomskopolitičke mo i, halife su se vremenom uzdigli me u najmo nije i najbogatije vladare na svetu.¹⁴ Kao takvi, halifati su žesto bili povod za velika krvoproli a me u Muhamedovim sledbenicima i mnoga cepkawa unutar islamskog sveta. Poznato je da su ve drugi i tre i po redu Muhamedovi naslednici u Medini halife Omar (634 644) i Otman (644 656) ubijeni od samih muslimana.

Najstravičniji doga aji po halife i islamski svet odigrali su se u Bagdadu koji je sa svojim halifatom, prenetim iz Medine (po,te je prethodno bio u Kufi pa u Damasku), postao političko sredi,te islama i prostranog carstva. A to carstvo je za nepunu deceniju posle Muhamedove smrti (632. posle Hrista) osvojilo Persiju i istožne provincije Vizantijskog carstva¹⁵, da bi se samo sto godina kasnije prostiralo od Himalaja i kineskih ravnica do Pirineja.

Ve od IX veka požela je da slabi upravna mo bagdadskih halifa u korist vezira, tako da su oko 946. godine „u Bagdadu postojale tri osobe koje su nekada zauzimale to visoko mjesto, a sada su, svrgnute i oslepgene, ivjele od milostiwe“¹⁶. Halifat u Bagdadu je ipak postojao do 1258. godine kada su Mongoli, predvo eni Hula gom, osvojili grad i „pogubili halifu al Mustasima koji za sobom nije ostavio nasqednika. To je bila nezapam ena nesre a za islamski svijet, koji se tada prvi put na,ao bez poglavara...“¹⁷ U

¹³ Vi,e o poimawima reši „islam“ i „muslim“, sa literaturom, v. na primer, H. Ringgren, *Islam, 'aslama, and Muslim*, Uppsala 1949; W. Kantwell Smith, *The Meaning and the End of Religion*, New York 1963; Αναστασίου Γιαννουλάτου, *ἀρχιεπισκόπου Τυράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας, Ἰσλάμ. Ὁρθοσκευολογικὴ ἐπισκόπησις*, Ἀθήναι 1993⁶, 21.

¹⁴ O halifama i ustanovi halifata v. N. Smailagić, *Leksikon*, 229 233; literaturu v. Ἀ. Γιαννουλάτου, Ἰσλάμ, 214, nap. 58.

¹⁵ Videti, G. Ostrogorski, *Istorija Vizantije*, 125 126.

¹⁶ N. Smailagić, *Leksikon*, 230.

¹⁷ N. Smailagić, *Leksikon*, 231. Me utim, poznato je da bagdadski halifa nije i jedini halifa; Egipat je, na primer, imao svog abasidskog halifu, za koga, smatra se, islamski svet van Egipta nije ni znao; suniti su, tako e, imali od XIII veka svog halifu u Magribu (isto, 231).

vezi sa nesre ama nastalim zbog halifata „A,“ 'ehrestani ka e da nijedna tačka vjere nije izazvala takvo krvoproliće i takve svaće u svakom razdoblju islamske povjesti kao ova¹⁸.

Zanimljivo je da su Mongoli, osvajači Bagdada, u vremenu od kraja XIII do kraja XIV veka, primili islam i uvrstili ga u Centralnoj Aziji. Kad je reč o „irewu islama, posebnu ulogu u tome imaju Turci koji su u XV i XVI veku vladali u Zapadnoj Aziji i Jugoistočnoj Evropi¹⁹.

Pojedini nezavisni vladari islamskog sveta, nastoje i da postignu potpunu poslušnost svojih podanika, obraćali su se halifama da im zvanično potvrde vladarsku titulu; „priča se čak da je Bajazit I 1394. godine zatražio od abasidskog halife u Kairu da ga službeno prizna sultanom, ali postoje i sumnje u vjerodostojnost tog izvješaja. Jer počevši od druge polovine 14. stoga, kada je nakon osvajanja Adrijanopolisa (Jedrene), Filipopolisa (Filibe) i dr., njegov otac Murat I bio proglašen izabranim halifom Bošnjim, uvrjelo se da osmanski sultani, kao i ostali islamski vladari, potražuju za sebe naslov halife koji su im priznavali i njihovi podanici i vladari drugih zemalja²⁰.

Začetke halifata i krvoprolića izazvanih od strane muslimana tokom Eitave njihove istorije, treba tražiti u samom Muhamedu i Kuranu. Tu leže i koreni islamizacije sveta, odnosa muslimana prema nemuslimanima.

Mnogi podaci u objavljenim kviigama o Muhamedovom životu više su legenda nego naučno dokazane Eitvenice. Smatra se da je po oEvoj liniji bio siroman, nog porekla iz Meke, a po majEinoj liniji vezan je bio za Medinu. U Kuranu je zapisano da je „bio siroE“ i „siromah“²¹. Prema muslimanskom predawu, rođen je izme u 570. i 580. godine posle Hrista. Otac, Abd Allah, nije do ivoego roewe, a majka Amina umrla je kad je imao „est godina. Brigu o wenu preuzeo je prvo deča koji je umro posle dve godine, a načađe jedan od ujaka, Abu Talib, trgovac. Muhamed je detiivstvo proveo uglavnom kao pastir me u Beduinima. Mesto u Kuranu koje ka e da ga je Alah „imunitim uEinio“²², mo e se dovesti u vezu sa predawem da je bio o ewen bogatom udovicom Hadixom, petnaest godina starijom od wega, kod koje je prethodno bio u trgovačkoj službi. Otuda i običe trgovačkih izraza i porewe u Kuranu. Pored Hadixe, druge znane wegove ene bile su: Zejneba koja je prethodno bila ena wegovog posinka Zejda, Ai„a, Hafsa, Um Kulsum, Ul Selema.

¹⁸ N. Smailagić, *Leksikon*, 232.

¹⁹ Literaturu o tome v. 'A. Γιαννουλάτου, 'Ισλάμ, 223-224.

²⁰ N. Smailagić, *Leksikon*, 231.

²¹ *Kur'an*, XCIII, 6, 8.

²² *Kur'an*, XCIII, 8.

Slobodno se enio udovicama i raspu,tenicama, ali je bilo zabraveno da se drugi ene wegovim udovicama ili raspu,tenicama, jer se one smatraju majkama svih vernika²³.

Muhamed je svoju proročku misiju počeo, prema islamskom predawu, u Meki 610. godine posle Hrista, u šetrdesetoj godini ivota. Prethodno je u jednoj pe ini blizu Meke imao viziju an e-la koji mu je šitao bo ansku Kwigu, a on ponavčao. Kwiga mu je „dio po dio usmeno priop avana i to ne u izvornom obliku, nego u arapskom prijenosu koji je wemu i wegovim zemčacima bio razum-qiv“²⁴.

Verski doga aj u pe ini Muhamed je ispričao prvo svojoj boga-toj eni Hadixi. Ova je poverovala u šudo, smatraju i da se wenom mu u javio arhan el Xibril (Gavrilo). Na taj našin je pomogla Muhamedu da savlada uzbu ewe, a šama postala prva vernica islama. Ušvr, en u veri, Muhamed je početak svoje misije ovako predstavio: „Tako mi Kwige jasne, Mi smo počeli da je u blagoslo-vqenoj no i objavqujemo“²⁵.

Ve ina idolopokloniškog ivqca u Meki, narošito vi, i slo-jevi, nisu prihvatili prve propovedi Muhamedove, zato „to je pozivawem da slede put islama, tj. da se potšine Alahu, ugro avao wihove trgovaške interese²⁶. Kada je netrpeqivost prema wemu dostigla vrhunac, i kad se narod Meke spremao da ga ubije, morao je 622. godine (otada počiwie islamsko računawe godina) da pobegne u Medinu (onda zvane Jasrib), gde je ostao sve do smrti (632).

U Medini je konačno oblikovao islamizam, razvio političku i švrstu vojnu strategiju ne samo za povratak u Meku, šije je sveti-li, te crni kamen dovodio u vezu neposredno sa Avraamom²⁷ kao jednob, cem, nego i za rat protiv mnogobocaa, Jevreja i hri, ana. Druge godine boravka u Medini (623) propisao je da se muslimani ubudu e, dok se mole, okre u prema Meki umesto prema Jerusa-limu kako su to do tada šinili. Slede e godine (624) propisao je obavezu muslimanima da odlaze u Meku na poklowewe. Umesto ra-

²³ Up. *Kur'an* XXXIII, 53; v. komentar u *Kur'anu*, sura XXXIII, 6 1; 36 1; 37 1; 40 1 (str. 687 689); up. LXVI, 3 1 (str. 694); N. Smailagić, *Leksikon*, 341. U vezi sa Muhamedovim enama zabele eno je: „Muhamed je jednom prilikom jeo meda kod svoje ene Zejnebe. Za ovo su saznale wegove druge dvije ene Ai, a, k i Abu Bekro-va i Hafsa, k i Omerova, pa su se dogovorile da mu, svaka posebno, rekne da osje a-ju začah iz wegovih usta, jer da su pšele pasle jednu vrstu cvije a od kojeg je med dobio vrlo jak i neugodan miris. Muhamed je bio veoma osjetqiv na to i kad su mu wih dvije to rekle, zakleo se da ne e vi, e jesti meda, iako mu je med bio vrlo drag“ [*Kur'an*, komentar na suru LXVI, 1 1 (str. 693 694)].

²⁴ N. Smailagić, *Leksikon*, 425, gde su navedeni i odgovaraju i stihovi *Kur'ana*.

²⁵ *Kur'an*, XLIV, 2 3; up. XCVII, 1

²⁶ Op, imije o tome, sa literaturom, v. 'Α. Γιαννουλάτου, 'Ισλάμ, 79.

²⁷ *Kur'an*, II, 125 sl.

nijeg posta zaveo je novi post u toku meseca Ramazana, tvrde i da je u tom mesecu primio otkrivenje od Alaha.

Ugled Muhameda rastao je naporedo sa uspesima njegovih sledbenika iz Medine protiv vojske iz Meke. U bitkama nije učestvovao neposredno. Moral svojih, malobrojnih u početku, vojnika muslimana krepio je propovedima, tvrde i da im mnoštvo anelapona e u ratu. Hrabrima je obećavao „xennet“ (rajske baštine), a plaćenicima je najjavljivao večne muke u „xehennemu“ (paklu). Sa neba je, prema Kuranu, rekao Muhamedu: „O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu! Ako vas bude dvadeset izdrzljivih, pobijedi e dvije stotine; a ako vas bude stotina, pobijedi e hiljadu onih koji ne vjeruju, zato „to su oni koji ne shvataju... ako vas bude stotina izdrzljivih, pobijedi e dvije stotine; a ako vas bude hiljada, pobijedi e, Allahovom vojom dvije hiljade. A Allah je uz one koji su izdrzljivi“²⁸ „Onima koji budu na putu Mome mušeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno u preko ravni djela njihovih pre i sigurno u njih u xennetske baštine, kroz koje e rijeke te i, uvesti; nagrada e to od Allaha biti. A u Allaha je nagrada najcjenpna“²⁹.

Naporedo sa vojnim uspesima uvećavao se i broj Muhamedovih ena; enio se i udovicama hrabrih vojnika koji su pali u borbi za islamizam. U jedno vreme „imao je devet zakonitih ena, sem robiwa“³⁰. Sve mogu e prigovore vernika na račun svojih enidbi Muhamed je pravdao Allahovom vojom. Tako je, na primer, za uzetu Zejdu enu svog posinka, u Kuranu zapisano: „I pošto je Zejd s vamaivio i od vas se razveo, Mi smo je za tebe udali kako se vjernici ne bi ustružavali vi, e da se ene enama posinaka svojih kad se oni od njih razvedu kako Allah odredi, onako treba da bude“³¹. Uostalom, „Vjerovjesniku nije grijeh da ženi ono „to mu Allah odredi jer takav je bio Allahov propis i za one koji su prije bili i nestali...“³².

Muhamed, u stvari, voju Allaha svodi na ravan sopstvene voje, jer ne postoji bozi način od toga za pravdanje cija kojem

²⁸ *Kur'an*, VIII, 65-66.

²⁹ *Kur'an*, III, 195.

³⁰ 'A. Γιαννουλάτου, 'Ισλάμ, 89.

³¹ *Kur'an*, XXXIII, 37.

³² *Kur'an*, XXXIII, 38. Muhamed ide i dalje od toga. Naime, ako mu se dopadne bliska roaka i ho e da ivi sa vama, on sebi, i samo sebi, dopušta to, pravdaju i se „samilo, u Alaha“, dok ostalim vernicima zabranjuje tako ne, to: „O Vjerovjesniče, Mi smo ti dozvolili da budu ene tvoje... i keri striževa tvojih, i keri tetaka tvojih po ocu, i keri daixa tvojih, i keri tetaka tvojih po materi koje su se s tobom iselile, i samo tebi, a ne ostalim vjernicima enu-vjernicu koja sebe pokloni vjerovjesniku ako vjerovjesnik ho e da se vama oeni da ti ne bi bilo te,ko... A Allah prasta i samilostan je“ (*Kur'an*, XXXIII, 50).

stremi. U tom smislu su u Kuranu zapisane reči: „Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu...“³³. Slično i na drugom mestu ka e: „Kada Allah i Poslanik wegov ne„to odrede, onda ni vjemik ni vjemica nemaju pravo da po svom naho ewu postupe. A ko Allaha i wegova Poslanika ne poslu„a, taj je sigurno skrenuo s pravog puta“³⁴.

Videli smo kako Muhamed gleda na tu e udovice i raspu„te-nice. Na svoje ene, me utim, gleda sebižno i qubomno, opet pozivaju i se na voqu Alaha: „O ene Vjerovjesnikove, ako bi koja od vas oLit grijeh uLinila, kazna bi joj udvostruena bila, a to je Allahu lako... O ene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge ene! Ako se Allaha bojite, na sebe pa wu govorom ne skre ite, pa da u napast do e onaj Eije je srce bolesno, i neusigeno govorite. U ku ama svojim boravite i qepotu svoju, kao u davno pagansko doba, ne pokazujte... i Allaha i Poslanika wegova slu„ajte...“³⁵ Alah, „tavi„e, „titi Muhameda od ena koje ima: „...A ako se protiv wega udru ite, pa Allah je za„titnik wegov, i Xibril [Gavri-loj, i Eestiti vjemici; najposlije, i svi maleki [an eli] e mu na pomo biti. Ako vas on otpusti, Gospod wegov e mu dati umjesto vas bogih ena od vas...“³⁶

Mnogo značajnije uspehe od ovih u privatnom ivotu Muhamed je postigao na verskom, političkom i ratnom poqu, tako e uz pomo tvr ewa da ono „to zahteva ili ho e da Eine i razumeju muslimani to Alah zahteva. Ve u Medini, kao prvom glavnom gradu islamske dr ave, pona„ao se kao vo a teokratske dr ave, Eiji su cigevi op„ta islamizacija, bilo mirnim putem ili mažem ako treba. Takva stremqewa potvrdio je na delu, i to u samom pošetku, tj. kada su se kod Bedra 624. godine wegovi malobrojni muslimani (324) sukobili i nemilosrdno potukli trostruko brojniju (950) vojsku koja je iz Meke krenula bila na Medinu. Tada se Muhamed obru„io na „fidove koji su napadali wegovu poslaničku funkciju i djelovawe. Oni su, osim toga, nastojali razru„iti osnovu koju je on stvorio za Medinu... ali su najgore pro„li... bili su posježeni“³⁷. Meku je konačno osvojio 630. godine sa svojih 10.000 vojnika, i to bez borbe, „to se pripisuje wegovoj diplomatskoj darovitosti. Iste je godine, me utim, borbom porazio oko 20.000 ratnika pobuwenog okolnog stanovni„tva Meke.

Muhamed ipak nije ostao u Meki; vratio se, po obe awu, u Me-dinu, gde je umro 8. juna 632. godine. Osnovne wegove poruke za borbu protiv „nevernika“ i op„tu islamizaciju zabele ene su u

³³ *Kur'an*, IV, 80.

³⁴ *Kur'an*, XXXIII, 36; up. XXXIII, 57.

³⁵ *Kur'an*, XXXIII, 30-33; up. XXXIII, 55.

³⁶ *Kur'an*, LXVI, 45.

³⁷ N. Smailagić, *Leksikon*, 385; up. 'A. Γιαννουλάτου, 'Ισλάμ, 87.

Kuranu. Za najve e neprijateqe muslimana proglasio je mnogobo,, - ce, zatim Jevreje i hri,, ane koje naziva „sledbenicima Kwige“³⁸, tj. Biblije Starog i Novog zaveta. Svi su ovi naspram islama, u stvari, nevemici, za koje u Kuranu ka e: „Borite se protiv onih kojima je data Kwiga...“³⁹ „O Vjerovjesniže, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema wima! Wihovo prebi- vali,,te bi e xehennem...“⁴⁰ „...Nevjernici su vam, doista, otvoreni neprijateqi“⁴¹. „Nemojte malaksati tra e i neprijateqe...“⁴². „Oni bi jedva dočekali da i vi budete nevjernici kao „to su oni nevjernici, pa da budete jednaki. Zato ih ne prihvatajte kao pri- jateqe dok se radi Allaha ne ise. A ako okrenu le a, onda ih hva- tajte i ubijajte gdje god ih na ete...“⁴³ „Kada se u borbi s nevjer- nicima sretnete, po „ijama ih udarajte sve dok ih ne oslabite, a onda ih ve ite...“⁴⁴ „I ne budite kukavice i ne nudite primirje kad ste jaži, jer Allah je s vama, On vas ne e nagrada za djela va,,a li,,iti“⁴⁵ „U srca nevjernika Ja u strah uliti, pa ih vi po „ijama udarite, i udarite ih po prstima“⁴⁶ „Nevjernika obraduj kaznom nesnosnom!“⁴⁷ „O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini va,,oj i neka oni osjete va,,u strogost“⁴⁸.

Nikakve sumve nema da Muhamed hri,, ane smatra zaista ne- vernicima, jer istiže u Kuranu: „Nevjernici su oni koji govore: ‘Bog je Mesih, sin Merjemin’.“⁴⁹ U tome treba videti obrazlo- ewe za „to su Osmanlije hri,, ane nazivali nevernica, jer po islamskom ušewu, Mesija Isus Hristos nije Bog, nego samo „Alla- hov poslanik“ koji „donosi radosnu vijest o poslaniku Eije je ime Ahmed...“⁵⁰.

Ve im neprijateqima od hri,, ana Muhamed u Kuranu pred- stavqa Jevreje „koje je Allah prokleo i na koje se rasrdio i u maj- mune i sviwe pretvorio...“⁵¹ „Jevreji govore: ‘Allahova ruka je stisnuta!’ Stisnute bile ruke wihove i prokleti bili zbog toga

³⁸ *Kur'an*, III, 98-99 i dr.

³⁹ *Kur'an*, IX, 29.

⁴⁰ *Kur'an*, LXVI, 9.

⁴¹ *Kur'an*, IV, 101; v. IV, 102.

⁴² *Kur'an*, IV, 104.

⁴³ *Kur'an*, IV, 8; v. IV, 9; V, 57.

⁴⁴ *Kur'an*, XLVII, 4.

⁴⁵ *Kur'an*, XLVII, 35.

⁴⁶ *Kur'an*, VIII, 12.

⁴⁷ *Kur'an*, IX, 3.

⁴⁸ *Kur'an*, IX, 123.

⁴⁹ *Kur'an*, V, 17; up. V, 72-73.

⁵⁰ *Kur'an*, LXI, 6; up. IV, 17; V, 75; IX, 30; LVII, 27.

⁵¹ *Kur'an*, V, 63; up. VII, 166; LXII, 6.

„to govore!... Kad god poku„aju da potpale ratnu vatru, Allah je ugasi. Oni nastoje da na Zemqi smutwu prave, a Allah ne voli smutqivce“⁵². Dato je i obrazloewe za„to muslimani Jevreje smatraju ve im neprijateqima od hri„ ana: „Ti e„ sigurno na i da su vjernicima najqu i neprijateqi Jevreji i mnogobo„ci; i svakako e„ na i da su vjernicima najbli i prijateqi oni koji govore: ‘Mi smo hri„ ani’, zato „to me u wima ima sve enika i monaha i „to se oni ne ohole“⁵³. Ali na drugom mestu Muhamed prokliwe hri„ ane i sâm protivreši, a protivrešnost je česta pojava u Kuranu:„...Ubio ih Allah! Kuda se ođme u? Oni, pored Allaha, bogovima smatraju sve enike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina...“⁵⁴ „O vjernici, mnogi sve enici i monasi doista na nedozvožen našin tu a imawa jedu i od Allahova puta odvra aju...“⁵⁵. Posle ovako izrešenog prokletstva i osude na rašun hri„ ana, te„ko da koji musliman mo e poverovati napred navedenim rešima u Kuranu, da su im hri„ ani „najbli i prijateqi“ zato „to imaju „sve enike i monahe“ i zato „„to se oni ne ohole“.

Protiv mnogoboa aca kao najqu ih neprijateqa muslimana, Muhamed je porušio: „O vjernici, mnogobo„ci su sama pogan...“⁵⁶. „Kada pro u sveti mjeseci, onda ubijajte mnogobo„ce gdje god ih na ete, zarobqavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte...“⁵⁷

Sve „to je napred rešeno, na osnovu Kurana, samo je deli putokaza ka sagledavawu slo ene Muhamedove lišnosti kao utemeqivaša islamske vere, teokratske arapske dr ave i stava muslimana prema nemuslimanima.

Deo nemuslimanskog sveta su i Vizantinci kao hri„ ani, šije je carstvo sa jugoistoka bilo izlo eno pritiscima muhamedanaca koji su ga, najzad, i ukinuli kad su Turci 1453. godine osvojili Carigrad⁵⁸. Slišno Vizantincima, i Srbi su u svojoj istoriji dugo bili izlo eni pritiscima i stradawima od strane osmanlijskih muslimana kao osvajaša. Opasnost od islamizma Vizantinci su rano uošili, pa su u svojoj kwi evnosti kroz šitav sredwi vek razvijali apologetskopolemiske spise o Muhamedu i o „tetnosti wegovog ušewa. inili su to ne samo teolozi nego i vladari, oslawaju i se na ve pomenuti spis svetog Jovana Damaskina „O

⁵² Kur'an, V, 64.

⁵³ Kur'an, V, 82.

⁵⁴ Kur'an, IX, 30-31.

⁵⁵ Kur'an, IX, 34.

⁵⁶ Kur'an, IX, 28.

⁵⁷ Kur'an, IX, 5.

⁵⁸ O tome v. G. Ostrogorski, Istorija Vizantije, 495 sl.

jeresima⁵⁹, po Eijem su uzoru kasniji vizantijski pisci sastavljali slične spise, kao na primer: Teodor Avukaras, „Protiv jeresi Judejaca i Saracina“⁶⁰; Vartolomej Edesinac, „Izobližavawe Agarjanina“⁶¹; iza tog spisa sledi spis „Protiv Muhameda“⁶²; Nikita Vizantinac Filosof, „Pobijawe Kwige koju je krivotvorio Arabganin Muhamed“⁶³; Georgije Monah, zvani Amartolos, „O vo i Saracina Muhamedu koji je i Muhumet“⁶⁴; Eftimije Zigabin, „Protiv Saracina koji se nazivaju Izmail anima.“⁶⁵; Jovan Kantakuzin (1347 1354), „Protiv muhamedanaca“⁶⁶; Manojlo II Paleolog (1391 1425), „Dijalog koji je vodio sa nekim Persijancem.“⁶⁷

Vizantinci muslimane najče, e nazivaju *Ἰσμηλίται*, *Ἀγαρινοί*, *Σαρακηνοί*. Isti nazivi su preneti i u srpskoslovenski tekst, koji je sveti Sava preuzeo iz napokanonske vizantijske gra e, a sastoji se od napred navedenog spisa svetog Jovana Damaskina i, delimično, spisa Georgija Monaha (IX vek). Tamo su muslimani na samom početku nazvani Izmail anima zato „to su potomci Izmaila, sina Avramova od robiwe Agare, jer mu ena Sara „ne ra a„e djece“⁶⁸. Kasnije je Sara rodila Avramu Isaka⁶⁹. Potomci Izmailovi „ivqahu od Evilata do Sura prema Misiru, kako se ide u Asiriju“⁷⁰, „to Eini zapadne i se-

⁵⁹ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Περὶ αἱρέσεων ..., Migne PG, 94, 678 773. Spis o izmail anskoj veri je na kraju (764 773) pod brojem 101.

⁶⁰ Θεοδώρου Ἀβουκάρρα, Κατὰ αἱρέσεων Ἰουδαίων καὶ Σαρακηνῶν, Migne PG, 97, 1544 1561. O nazivu Ἀβουκάρρα ad Abu Qurra i o spisu v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München 1977, 488 489.

⁶¹ Βαρθολομαίου τοῦ Ἐδεσηνοῦ, Ἐλεγχος Ἀγαρηνοῦ, Migne PG, 104, 1383 1448; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 531.

⁶² Migne PG, 104, 1448 1457. O ovom spisu v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 531.

⁶³ Μικήτα Βυζαντίου Φιλοσόφου, Ἀνατροπή τῆς παρὰ τοῦ Ἀραβος Μωάμετ πλαστογραφηθείσης Βίβλου, Migne PG, 105, 669 841; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 530 531.

⁶⁴ Γεωργίου Μοναχοῦ τοῦ ἐπικλήν Ἀμαρτωλοῦ, Περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαρακήνων Μωάμεθ τοῦ καὶ Μουχούμετ, Migne PG, 110, 864 873; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 528.

⁶⁵ Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ, Κατὰ Σαρακηνῶν, οἱ καλοῦνται Ἰσμηλίται..., Migne PG, 130, 1332 1360; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 614.

⁶⁶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, Κατὰ Μωαμεθανῶν, Migne PG, 154, 372 692; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 731 732.

⁶⁷ Μανουήλ τοῦ Παλαιολόγου, Διάλογος ὃν ἐποιήσατο μετὰ τινος Πέρσου..., Migne PG, 156, 126 173; v. B. Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur*, 747 748. O ovde pomenutim i drugim Vizantincima koji su pisali protiv Muhamedanovog ušewa v. E. A. Σδράκα, Ἡ κατὰ τοῦ Ἰσλάμ πολεμικὴ τῶν βυζαντινῶν θεολόγων, Θεσσαλονίκη 1961, 40 72.

⁶⁸ I kw. Mojss. 16, 1 sl.; v. . N·strem, *Bibleyskiy ņciklo edižeskiy Slovar* dl 11 doma i „kol“, prev. I. S. Sveenssona, Stockholm 1969, 198 Izmail.

⁶⁹ I kw. Mojss. 17, 15 sl.

⁷⁰ I kw. Mojss. 25, 18.

verne delove Arabije, odakle su se nezadrživo „irili na istok i zapad. Oduvek su, pa i danas, neprijatelji Isakovih potomaka Jevreja, isto koliko su i ovi neprijatelji wima. Agarjanima se nazivaju po robiwi Agiri⁷¹, a Saracinima po Sari koja je ispoqila sujetu prema Agari kad je rodila Izmaila. Pored ovih naziva, u vizantijskoj kwi- evnosti ravnopravno se javqa i pojam „muhamedanci“, izveden od imena Muhamed.

Apologetska sadr ina spisa o izmail anskoj veri nametnuta je samom sadr inom „Kwige od Allaha“⁷² Kurana u kojem ima netažnosti, nejasno a i mnogo protivrežnosti. Dodu„e, Muhamed za Kuran ka e: „Da je on od nekog drugog a ne od Allaha, sigurno bi u wemu na„li mnoge protivrežnosti“⁷³, ali ovo je daleko od istine. Netažno je, na primer, da je ena Imranova rodila Merjemu (Mariju), koja je navodno predata na žuvawe Zekeriji (Zahariji) i rodila Mesiju Isusa⁷⁴, jer je Marija predata Josifu⁷⁵, a Jelisaveta, ena Zaharijeva, bila joj je ro aka⁷⁶. Netažno je, tako e, da Isusa, kako pi„e u Kuranu, Jevreji „nisu ni ubili ni raspeli... ve ga je Alah uzdigao Sebi“⁷⁷.

Upravo netažnosti u Kuranu nagnale su svetog Jovana Damaski- na i druge vizantijske pisce da o tome ostave pisana svedožanstva. Damaskin je svakako do tanžina poznavao muslimansku veru, obi- žaje i predawe, jer je, „iako Grk, zauzimao visok polo aj na kali- finom dvoru u Damasku, pre no „to se zakalu erio u jerusalimskom manastiru sv. Save“⁷⁸.

Mnoga užewa izneta u Kuranu profani„u veru u Boga, zbog žega je Damaskin u svom spisu, kako smo videli, podvrgao kritici odre e- na mesta. U vezi sa tim, ovde treba napomenuti dve stvari. Prvo, da je Damaskin u rukama mogao imati neku ili vi„e od nekoliko razliži- tih i oprežnih redakcija Kurana, a ne dana„wi tekst koji je pretr- peo izmene i doterivawa. Jedna od tih redakcija je „Ubejeva u Dama-

⁷¹ Obja„wewe za ime Agara v. „. N„strem, Bibleiskiy nciklo edižeskiy Slovar„, 8-Agar„.

⁷² *Kur'an*, II, 89. U Kuranu ima, naravno, i veoma lepih pouka, na primer o pra„tawu, milostiwi, tažnom merewu, ali one su ve davno bile zapisane u Jevan- equ. Kad je rež o pozitivnim stranama, poznato je da su se u krilu izmail anske vere veoma uspe„no razvijale nauke, narožito algebra, geometrija, geografija, astronomija, herija, a nadasve umetnost. Ali spis o izmail anskoj veri raspravqa o Muhamedu i wegovoj teologiji u Kuranu naspram ovozemajskog i zagrobnog i- vota.

⁷³ *Kur'an*, IV, 8.

⁷⁴ *Kur'an*, III, 35-45.

⁷⁵ Mt 1, 18; Lk 1, 27.

⁷⁶ Lk 1, 36.

⁷⁷ *Kur'an*, IV, 157-158.

⁷⁸ G. Ostrogorski, Istorija Vizantije, 171.

sku“, gde je on ivo e i slu bova e u halifatu kao „prvi savetnik“ (πρωτοσύμβουλος). Ima e je, dakle, polo aj ve i od „glavnog kancelara“ (γενικός λογοθέτης), koji je u istom halifatu zauzima e wegov otac, Sergije, tako e hri,, anin⁷⁹. Drugo, u ovome radu citirani Kuran je prevod sa usagla,,enog rukopisnog arapskog teksta, koji je prepisao Husein Bo,,wak 1775/76. godine, a luva se u Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci u Sarajevu pod br. MS-3846⁸⁰.

Zaista je profanisawe vere u Kuranu prena gla,,eno; pi,,e, na primer, da e „onaj ko eli neku drugu vjeru osim islama... na onom svjetu nastradati“⁸¹, a onaj ko se pokorava Alahu i Muhamedu: u i va e u rajskim ba,,tama sa rekama i „divnim dvorovima“⁸²; „u wima e se narukvicama od zlata kititi i u zelena odijela od dibe i ka dibe obla iiti, na divanima e u wima nasloweni biti...“⁸³; „oni i ene wihove bi e u hladovini na ukra,,enim divanima nasloweni“⁸⁴; „eto, tako e biti i Mi emo ih hurijama krupnih o iiju eni ti“⁸⁵, a tako su „rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijewena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procije enog i... vo e svakovrsno...“⁸⁶, „i djevojke mlade, godina istih“⁸⁷.

Ozakowena poligamija, neograni ien broj ena „iz plijena“, enidba sa bliskim ro akama, lak razvod braka, izda,,na obe awa poslu,,nima Muhamedu i Alahu da e se po eqi telesno nasla i vati u „xennetu“ (raju) sve to onamquje povodqivu qudsku prirod u i otkriva tajnu brze islamizacije iitavih naroda, kako u pro,,losti tako i danas. Prema zvani ienim statisti ikim podacima

⁷⁹ O razli itim redakcijama Kurana v. N. Smailagić, *Leksikon*, 342-343. Poznato je da nisu svi muslimani brzo prihvatili zavr,,nu redakciju Kurana; u Kufi (Kufa) na primer, dr ali su se svog teksta sve „do kraja prvog milenijuma“ (v. A. Γιαννουλάτου, *Ἰσλάμ*, 102, nap. 5). A o ivotu i spisima svetog Jovana Damaskina v. Δ. Σ. Μπαλάνου, *Πατρολογία, ἐν Ἀθήναις* 1930, 542-551.

⁸⁰ Detaljnije o ovom rukopisu i prevodu B. Korkuta v. *Kur'an*, str. 707-715.

⁸¹ *Kur'an*, III, 85.

⁸² *Kur'an*, IX, 72, 89, 100; cp. III, 136, 195, 198; IV, 13, 122; V, 65, 85; IX, 21; X, 9; XIII, 35; XIV, 23; XV, 35; XVI, 31; XVIII, 107-108; XX, 76; XXII, 14, 56; XXV, 10, 16; XXIX, 58; XXX, 15; XXXI, 8; XXXII, 19; XXXVIII, 50-51; XXXIX, 20; XLII, 22; XLIII, 73; XLIV, 51-52; XLVII, 12; XLVIII, 5, 17; LI, 15; LII, 17-24; LIV, 54; LV, 46-76; LVI, 12-33; LVII, 12; LVIII, 22; LXI, 12; LXIV, 9; LXV, 11; LXVI, 8; LXIX, 21-24; LXX, 35; LXXIV, 40; LXXVII, 41-43; LXXVIII, 31-36; LXXXIII, 22-28; LXXXV, 11; LXXXVIII, 12; XCVIII, 8.

⁸³ *Kur'an*, XVIII, 31; cp. XXII, 23; XXXV, 33; XXXVII, 44; XLII, 71; XLIV, 53; LV, 54, 76; LVI, 15-16, 34; LXXVI, 12-21; LXXVII, 34; LXXXVII, 12-16.

⁸⁴ *Kur'an*, XXXVI, 55; cp. IV, 57; XXXVII, 48; XXXVIII, 52; XL, 8; XLIII, 70; LXXVIII, 33; LXXXIII, 23, 35.

⁸⁵ *Kur'an*, XLIV, 54; LII, 20; cp. LV, 56, 70, 72, 74; LVI, 22, 35-38.

⁸⁶ *Kur'an*, XLVII, 15.

⁸⁷ *Kur'an*, LXXVIII, 33.

Ujediwenih nacija za 1986. godinu, broj muslimana u svetu popeo se na 1.155.000.000⁸⁸. A samo dvadesetak godina ranije (1964) statistički podaci govore da je taj broj bio oko 427.740.000 ili oko 15% u odnosu na ukupan broj ljudi u svetu⁸⁹. Veliko „irewe muslimana posledwih decenija najvi„e je pomogla prisna saradwa biv„ih komunističkih zemaga sa zemqama islamskog i zvanog nesvrstanog sveta. Taj period je veoma pogodovao i razvoju „Xihada“ (Jihad), Ćiji je osnovni cilj stvarawe preduslova za neometano „irewe islama koji verske granice smatra va nijim od političkih granica. O tome pobornici islama otvoreno pi„u, tvrde i da „dolazi dan kada e se ceo svet ujediniti pod polumesećem“⁹⁰.

Blagodare i saradwi komunizma i islamizma, kao prirodnih saveznika protiv hri„anstva, posledwih decenija na Balkanu, u Bosni, ve„taĳki je stvorena muslimanska nacija. Ali danas se pokazuje da se ta nekada„wa velika saradwa komunističkog Sovjetskog Saveza i komunističke Jugoslavije sa islamskim dr avama najvi„e sveti pravoslavnim Rusima i Srbima.

Kada se takve Ćiwenice imaju u vidu, onda se shvata pravi znaĳaj vizantijskih spisa o izmail anskoj veri. Uz to, shvata se i znaĳaj odluke svetoga Save da u Zakonopravilo unese takav jedan spis u vreme mnogo pre pojave muslimana na Balkanu. Pitawe je da li bi danas, u sluĳaju da nije bilo tog spisa na srpskoslovenskom jeziku, postojalo uop„te neislamiziranih Srba.

Miodrag M. Perovi

⁸⁸ United Nations, *World Statistics in Brief*, New York 1988¹², knj. I. Θ. Μάζης, Γεωγραφία τοῦ Ἰσλαμιστικοῦ Κινήματος στὴ Μέση Ἀνατολή, Ἀθήνα 1992, 25.

⁸⁹ O tome, Ἀ. Γιαννουλάτου Ἰσλάμ, 22-23; a o „irewu islama u prvoj polovini XX veka v. na primer, R. Gibb, *Modern Trends in Islam*, Chichago 1947; C. Tiltack, *Die Neuausbreitung des Islams in 20. Jahrhundert*, Saeculum 5 (1954) 359-373; I. H. Dalmais, *L' Islam d' hier à demain*, PM 5 (1962) 117-132; V. Monteil, *Vitalité de l' Islam, Vitalité actuelle et religions non-chrétiennes*, Paris, 1957, 107-122.

⁹⁰ Navedeno prema I. Θ. Μάζης, Γεωγραφία τοῦ Ἰσλαμιστικοῦ Κινήματος, 31 (v. tako literaturu islamskih autora koje citira, str. 31-32).

Zvečan hram sv. Georgija (Kos. Mitrovica)

BOG SVETI DUH

prof. Jovan Majendorf

BOG SVETI DUH

U savremenoj zapadno-hri,,anskoj misli teologija Duha se najče,,e izražava u kontekstu novog tražawa za religijskom sloboćom. Sveti Duh je vi en kao Onaj koji opravdava ili institucionalne promene, ili veru kao ližno iskustvo, ili duhovni fenomen poznat kao „pedesetnica“. Na nesre u, tradicionalna zapadna sistematska teologija, sredwovekovna ili reformisana, pru a malo materijala ili prostora za jednu celosnu ili integralnu teologiju Duha. Ona radije ostaje spekulativna kada se tiče identiteta „darodavca“, i zbog toga je wena interpretacija „darova“ često potpuno proizvoćna. Ovde, mo da, le i jedan od razloga za savremen teolo,,ki mete .

Na hri,,anskom Istoku, teologija Sv. Duha je tako e do ive la mali sistematski razvoj. Me utim, izvesna utvr ena učenja nalaze se u velikim trijadolo,,kim sporovima u 4. veku, koji su doveli do potvrde bo anstva Sv. Duha, kao tre e ližnosti Svete Trojice, i tako e u tumažewu qudskog spasewa i krajwe sudbine u uslovima obo ewa. Ova utvr ena učenja su zbog toga od centralne va nosti za pravoslavno tumažewe oba, i svetopisawskih i svetopredawskih podataka o Sv. Duhu, kao „to su oni izraženi u bogoslu ewu Crkve, u iskustvu svetih, i ivotu hri,,anske zajednice.

U kratkom osvrtu bilo bi mi svakako nemogu e da obuhvatim pravo sistematsko predstavqawe pnevmatologije. Ograniži u se na osnovne trijadolo,,ke i antropolo,,ke okvire koji vode mome shvatawu Svetog Duha kao Boga, a zatim u napraviti teolo,,ke zakqučke za na,,e dana,,we probleme.

1. Trijadolo,,ka dimenzija

„esto puta je skretana pa wa na to da se Istok i Zapad razlikuju u svom pristupu tajni bo anstvene Trojice. Zapad polazi

od Bo ijeg jedinstva, pa onda razmatra njegovu „Trojičnost“ kao stvar spekulacije, dok Istok požiwe sa ivim iskustvom Trojice, a onda dokazuje wihovo jednako Bo anstvo, i zbog toga i wihovo jedinstvo. Iz ovog razloga su grčki kapadokijski oci iz IV veka bili optu eni za triteizam, jer „temeq wihove misli le i u trostrukosti jednakih ipostasi (ličnosti), a identičnost bo anske usie (su„tine) je druga po redu va nosti u wihovom mi„qewu“.¹

Različitost pristupa trijadolo„koj tajni nije filofske prirode. Ona je zasnovana na osnovnom tumažewu Novog Zaveta od strane grčkih Otaca, koji su hri„ ansku veru shvatili prvenstveno kao otkrivawe bo anskih ličnosti. Hri„ anska vera je za wih, pre svega, jedan odgovor na Isusovo pitawe: „A vi „ta velite ko sam ja?... Ti si Hristos, Sin Boga ivoga“ (Matej 16, 15 16). Autoritet i efikasnost Isusovih dela, isto kao i Wegovo užewe, zavise od Wegovog ličnog identiteta. Samo Sâm Bog mo e biti Spasiteq, jedino Bog savladava smrt i opra„ta grehe, jedino Bog mo e da preda bo anski ivot qudskom rodu. Isti pristup va i i za wihovo tumažewe Isusovog slawa „drugog“ Ute„itega od Oca Svetog Duha. Osnovno lično otkrivewe Boga su otkrili rani grčki oci ne samo u klasičnoj trojičnoj formuli formuli za kr„tewe iz Matejevog Jevan ega 28, 19, ili iz tri lična dara oznažena u 2. poslanici sv. apostola Pavla Korinanima 13, 13 („Blagodat Gospoda Isusa Hrista i qubav Boga Oca i zajednica [κοινωνία] Svetoga Duha), ve i u ličnom obra awu Duha Filipu (D.ap. 8, 2), Petru (D.ap. 10, 11; 11, 12), Crkvi u Antiohiji (D.ap. 13, 2), apostolskom saboru u Jerusalemu („Jer ugodno bi Svetome Duhu i nama“ D.ap. 15, 28). Sveti Duh je ovde shva en kao pojava odvojena od Isusove, ali koja poseduje isto bo ansko dostojanstvo.

Zbog toga razumqivo je da insistirawe kapadokijskih otaca na toj ličnoj (ipostasnoj) različitosti moglo ih je odvesti do trojičnog sistema, u kojem su wihovi neprijateqi videli triteizam. Oni su bili spremni da se suože sa rizikom u nameri da sažuvaju biblijsko tumažewe ivog i deluju eg Boga, potpuno nezavisnog od bezličnog idealizma grčke filozofije. ak i nikejsko formulisawe „jedinosu„tan“ bilo je dugo podzrevano na Istoku za to da je i to ne samo me u Arijancima i nebiblijsko i previ„e filofska. Konačno je bilo prihva eno, ali samo u kombinaciji sa tradicionalnom (origenističkom) reafirmacijom tri odvojene ipostasi u Bogu.

Borba protiv Arija, koji je prihvatio različitost, ali ne i su„tinsku jednakost i dostojanstvo bo anskih ličnosti, vodila se

¹ G.L. Prestige, *God in Patristic thought* (London, 1952), pp. 242–43; Prestix, Bog u patrističkoj misli str. 242 243.

oko prirode spasewa. Ovo je posebno oĳigledno u spisima sv. Atanasija. To je odmah i neophodno povlaĳilo za sobom ne samo liĳnost Isusa Hrista ve i liĳnost Sv. Duha kroz koga je Sin Bo iji postao ĳovek u utrobi Marijinoj, i kroz koga je, tako e, do parusije, On prisutan u Wegovom Telu Crkvi. U spisima sv. Atanasija, u wegovom tekstu Pisma Serapionu, nalazi se prvi izgraeni patristiĳki argument koji brani bo anstvo Svetog Duha. To je isti sotiriolo,ki pristup koji se mo e na i u drugim velikim raspravama iz 4. veka o istoj stvari: De Spiritu Sancto Svetog Vasilija iz Kapadokije. Obojica, i sv. Atanasije i sv. Vasilije smatrali su spasiteĳsku delatnost Svetog Duha dostupnu hri,anskom iskustvu, koje daje samo Duh Sveti. Od kada je liĳnosni karakter Svetog Duha uzet kao ĳiwenica, u tome mo e da se vidi bo anstvo Svetog Duha. Bo anska istovetnost „Ute,iteĳa“ je, zbog toga, osnovna koordinata u hri,anskoj ideji spasewa. Ona se odra avala ne samo na bogoslovsku tradiciju hri,anskog Istoka ve , tako e, vrlo upadqivo, u wegovim bogoslu ewima. Molitva upu ivana liĳno Svetom Duhu „Care nebeski“ prvi je ĳin svake liturgiĳke radwe u Pravoslavnoj Crkvi. Svete Tajne, posebno tajna same hri,anske kinonije, tj. Evharistije, kulminira u prizivu Svetog Duha. Himnologija, posebno ona vezana za praznik Pedesetnice, objavquje isti odnos izme u dejstva Svetog Duha i Wegovog bo anskog identiteta.

Sve tvori Duh Sveti: Postavqa proroke;
posve uje sve,tenike; daje mudrost prostima;
pretvara ribare u bogoslove; odr ava u jedinstvu
celu Crkvu. Ute,iteĳu, jednosu,tni i savlādaju i
sa Ocem i Sinom, slava Tebi.

Videsmo svetlost istinsku; primismo Duha
nebeskoga; na osmo veru istinitu, klawaju i
se nerazdeqivoj Trojici, jer nas je Ona spasla.

U tekstu nikejskog Simvola, u stvari usvojenog na Saboru u Carigradu 381. godine, bo anski identitet Svetog Duha definisan je u izrazu „Koji od Oca ishodi“. Ova definicija je saglasna sa bogoslovqem kapadokijskih otaca koji u liĳnosti Boga Oca vide „naĳalo“ Bo anstva. Upravo kao Bog, Sveti Duh „ishodi od Oca“, dok stvorewa nisu direktno proiza,la od Oca, ve su u bi e priveдена delovawem i posredni,tvom Logosa. Tako, ispovedawe da Sveti Duh „ishodi od Oca“ je ravno ispovedawu Wegovog preveĳnog bo anstva.

U ovom trenutku lako je primetiti razliku u pristupu tajni Svete Trojice izme u grĳkih otaca iz IV veka i latinskog Zapada.

U pokušaju da jasno odredi doktrinu o spasenju, latinski Zapad je postao zaokupljen pitanjem opravdanja verom, u čemu odnosom prema ljudskim „delima“ i proizveo je sisteme koji objašnjavaju sam proces spasenja, kao „to je, na primer, Anselmovo učenje o zadovoljenju. Lični božanski identitet Hrista i Svetog Duha, iako jedna intelektualna nužnost „jedino Sâmbog može potpuno zadovoljiti božansku pravdu“ postalo je, u stvari, periferno pitanje pre nego stvar neposrednog hrišćanskog iskustva, utemeljenog na samom Jevanđelju, i koje daje polaznu tačku celokupne teologije. Ova tvrdnja bila je bazirana na učenju o Bogu koje je imalo tendenciju da relativizuje lični trojlični život Boga, i da Mu prvenstveno pristupa kao jednoj stvari, „tini“, u isto vreme posmatranju i ličnosti kao unutrašnje „relacije“. Nema sumnje da ovakav pristup Bogu, popularizovan od strane sv. Avgustina, u određenom stepenu, odgovoran je za činjenicu da su toliki hrišćani danas praktično deisti. Poštuju i Boga kao usamljenog „Oca nebeskog“, oni su skloni da na trinitarizam gledaju kao na puku spekulaciju. U takvom kontekstu, nema pravog mesta za teologiju Svetog Duha, osim u smislu „darova“ koji nemaju nikakve veze sa unutrašnjim životom Boga.

Ove očigledne razlike u pogledima između Istoka i Zapada stvorile su pozadinu za čuvenu raspravu o Filiokve. Kao „to je dobro poznato, „Nikejski“ Simbol, koji je bio usvojen kao svečano ispovedanje vere od strane vaskršnje Crkve na čelju vaskršnjim Saborima u IV veku, u Konstantinopolu je bio izmenjen umecima (u „estom ili sedmom veku). Umetnuti tekst je bio prihvaćen sasvim i konačno od karolinških Evrope (od osmog do devetog veka), i uprkos jakim protivljenjima tadašnjih rimskih papa, to je bilo pretvoreno u oružje anti-grčke polemike Karolinga. Interpolacija se sastojala u ubacivanju reči „i od Sina“ (latinski: *Filioque*) u tekst Simbola, tako da odegak koji je prvobitno potvrđivao ishođenje Duha „od Oca“ (jednostavno citirano Jevanđelje po Jovanu 15,26), sada je čitan: „(Verujem) u Duha Svetog, Gospoda i životvornog, koji ishodi od Oca i od Sina.“ Konačno, pod nemalim pritiskom, Rimski Crkva je sama prihvatila interpolaciju, uprkos protivljenjima grčkih bogoslova, posebno Sv. Fotija (9. vek) koji se nisu protivili ideji da su darovi Sv. Duha u „ikonometriji“ ovaplošeni bili darivani kroz Hrista, tj. kroz Sina, ve su bili protiv avgustinovskog svojstva ipostasnog, ličnog života tri božanska ličnosti samo na „relacije“. Sv. Fotije je smatrao latinsko poimanje Boga za „modalističko“ („savelijansko“ ili „polusavelijansko“).

Savremeni pravoslavni bogoslovi, posebno Karsavin i Loski, izražavali su mišljenje da je rasprava o Filiokve u samom korenu eklesioloških razlika između Istoka i Zapada. U zapadnoj

„papskoj“ eklisiologiji prisustvo Svetog Duha tj. bo ansko prisustvo koje uspostavlja i obnavlja slobodan odgovor jedne ličnosti Bogu, potpuno je potameno u crkvenoj instituciji koja poživljava na „vikaru“ Hristovome. Bilo da prihvatamo ili ne prihvatamo ovakvu shemu koja bi se mogla učiniti nekako povrnom, svakako je istina da esencijalistički deizam te, ko da ostavlja mesta za ikakvu realnu teologiju o Svetome Duhu kao delatnoj, ličnoj i rukovode oj realnosti u crkvenoj zajednici i u ličnomivotu hri, a nina. Postoji sklonost da „darovi Duha“ budu shvaeni unutar okviravira individualističke ili grupne psihologije, koja ne bi mogla da ima eklisiolo, ki ili bogoslovski okvir.

U svakom slučaju, u nameri da razumemo pravoslavni pristup pneumatologiji, treba da krenemo od boanstva Svetog Duha onako kako je on utvr en u velikim antiarijanskim sporovima u ranoj Crkvi. Tada se mora prihvatiti trojično bogoslovje koje unapred tvrdi da se lični identitet Svetog Duha apsolutno shvata, svakako, zajedno sa učenom o istosunosti, ljubavi i su, tinsko jedinstvo boanstva.

2. Antropolo, ka dimenzija

Kao „to smo primetili u prvom delu ovog eseja, glavni patristički argument za boanstvo Hrista i Svetog Duha bio je sotiriolo, ki, jer je samo spasewe bilo „obowe“ (theosis). Oigledno je da jedino Bog mo e „oboit“. Argument je ilustrovan u ljubenoj formi koja skoro identično glasi i kod sv. Irineja („ReL je postala Lovek, da bi Lovek mogao postati Bog“, *Adversus haereses* V, praef), i kod sv. Atanasija („On je postao Lovekom, da bi mi mogli postati Bogom“, *De incarnatione* 54), koje su primewivane na obe, i „ekonomiju“ Sina i na „ekonomiju“ Svetog Duha.

Patrističko učenje o obowu ponekad se obja, wavaloo kao panteističko. Polazilo se od toga da ono potiskuje neophodna razlikovawa i razmak izme u Boga i tvorevine i da ono odra va duhovnost koja ugro va integritet qudi. Ipak, ve ina savremenih patrologa ne bi se slo ila sa jednom ovakvom procenom. Samu reL obowe (theosis) ranije su koristili grčki filosofi u nebiblijskom i nehri, anskom kontekstu, ali wena upotreba od strane grčkih otaca i u celoj pravoslavnoj tradiciji bazirana je na teologiji „lika Bo ijeg“ unutar ličnosti, i wenim različitim ekvivalentima, tj. na bogocentričnoj ideji o Loveanstvu koja ne mo e biti izra ena na odgovaraju i način u zapadnim kategorijama „prirode“ i „blagodati“.

Koriste i se terminologijom vrlo blisko povezanom sa apostolom Pavlom, sv. Irinej vidi ličnost kao „sastavqenu od tela

uzetog od zemlje, i duše koja prima Duha Božjega“ (*Adversus haereses* III, 22,2). „Ako duša nema Duha“, nastavlja on, „čовек ostaje telesno biće, jedno nesavršeno biće koje uistinu poseduje Božji lik u svome sastavu, ali koje svoju ličnost ne ostvaruje kroz Duha“ (isto V,9,1). Ne smatra se samo Sveti Duh „to je paradoksalno sastavnim delom istinskog Čovečijeg bića, nego sv. Irinej tako i veoma izričito povezuje Svetog Duha sa „podobijem“. On tumači podobije i kao odvojen od „lika“ i kao savršeno biće koje darovano kroz Svetog Duha, pod uslovom da čovek pruži slobodan odgovor na Božji poziv i zajednicu. Ličnost nije nepokretno i „zatvoreno“ biće. Čovekovo slobodi dat je zadatak da se usavršava, a uloga Svetog Duha je da upravlja i „potvrdi“ čovekovo uspijavanje k Bogu, tako da bi to uspijavanje moglo biti saglasno sa božanskim, beskrajnim, bezgraničnim ciljem koji je Bog postavio kao čovekovu sudbinu. Sveti Duh nije davalac „natprirodnih“ darova – dodatak jednoj inače „prirodnoj“ ljudskoj egzistenciji. On ne samo da opravdava „ta i opravdava nego pomaže da čovek postane istinski Čovečan.

Ova bogocentrična antropologija, tako jasno izražena kod sv. Irineja (2. vek), uvek se bitno preuzimaju doslovce od grčkih patrističkih pisaca. Izraz „obojeno“, koji se kao takav još nije bio pojavio kod sv. Irineja, kasnije se postao uobičajen; to se označavati „zajednicu“ sa Bogom. Ta zajednica je čovekovo naznačeno, budući da je čovek stvoren prema „liku i podobiju“ Božjemu. Ona je, ipak, postala nemoguća zbog greha i smrti koja je „carovala“ (Rim. 5,14) nad ljudskim rodom do dolaska Hristovog, ali ona je sada ponovo postala dostupna silom Svetog Duha koga je Hristos poslao od Oca. Ta zajednica se dostiže i krajnje ispunjuje u veku koji dolazi.

Ova osnovna i glavna uloga Svetog Duha u definisanju „ta čovek jeste i kako ličnost učestvuje u spasiteljskom delu Boga u Hristu, ne samo da pretpostavlja božanstvo Duha kao treće ličnosti Svete Trojice već tako i ima direktne posledice na duhovnost i eklesiologiju.

Budući da „obojeno“ nije samo blagodatni dar Svetog Duha nego zahteva i čovekovu saradnju, ono je neizbežno jedan dinamički proces. Ono podrazumeva sazrevanje i uspijavanje u zajednicu sa Bogom. Ono podrazumeva veru ličnog iskustva. Monaška literatura hrišćanskog Istoka naročito je bogata u shvatanju i opisivaju različitih stepena u duhovnom napretku. Jedan od klasika istočne monaške duhovnosti, koje je napisao Sveti Jovan iguman sinajski (7. vek), čak nosi naslov *Lestvica uspona ka Bogu*. To je sistematska i psihološka analiza čovekovog puta do neposrednog viđenja Boga.

Ova monaška duhovnost neizbežno je imala bliske neoplatonističke paralele. Postojao je veoma stvaran rizik od pret-

varawa hri,, anstva u dematerijalizovani i depersonalizovani eskapizam. Me utim, najistaknutije vo e istočnog mona,,tva su uspele da stvore jedan lek protiv poku,,aja „platonizacije“. Taj lek je prona en u biblijskom shvatawu o telu i o Svetim Tajnama. Uslov i osnova za jedno hri,, ansko iskustvo su vi eni u kr,,tewu i evharistijskoj zajednici. Su,,tina je data sa posebnom jasno om u delima jednog anonimnog pisca iz 4. veka koji je koristio pseudo-nim „sv. Makarije“. Zanimqivo je da je wegovo nastojawe da opi,,e hri,, ansku veru u okvirima ličnog do ivqaja Svetog Duha i otvoreno biblijski karakter duhovnosti odu,,evio Xona Veslija, koji je preveo wegove tekstove na engleski jezik². „Makarije“ se tako e svrstava me u najpopularnije duhovne pisce Istoka i zaslu uje priznawe u svojoj upornosti da defini,,e hri,, ansko iskustvo u svetotajinskim i pnevmatolo,,kim okvirima.

Po analogiji vere, bo anstveni Duh, na,, Zastupnik, koji je bio poslat Apostolima i kroz wih predat jednoj istinskoj Crkvi Bo ijoj u trenutku kr,,tewa, ovaj Duh u različitim mnogostrukim putevima prati svakog čoveka koji se kr,,tava u veri.³

Kada je Bog stvorio Adama, On mu nije dao krila na telu kao „to imaju ptice, ve je za wega unapred pripremio krila Svetog Duha krila koja eli da mu dá na vaskrsewu da ga uzdignu i nose gde god Duh to eli. (Hom. 5,11).

Mogu e je okusiti Bo ju blagodat u hri,, anstvu: Okusite i vidite kako je dobar Gospod (Psalam 34,8). Ovo ku,,awe je dinamička sila Svetog Duha koja svoje puno svedoewe ima u srcu. Sinovi svetlosti, sve,,tenstvo Novog Zaveta u Duhu Svetom, nemaju „ta da nauče od gudi; oni su „naučeni od Boga“ (Jovan, 6,45). Sama blagodat upisuje zakone Duha u wihova srca... (Hom. 15,20).

Pozivawe na svesno „osvedoewe“ zajednice u Svetom Duhu i citirawe i Jevan eqa po Jovanu 6,45 o posredovawu poučavawa Svetim Duhom su veoma karakteristični ne samo za „Makarija“ ve

² J. Wesley, A Christian Library I (Bristol, 1749); X. Vesli, Hri,, anska biblioteka 1. O Veslijevom odu,,evgewu za Makarija vidi A. Outler, ed., John Wesley (New York, 1964), p. 9 n. 26, i str. 274-75.

³ Epistula Magna, ed. W. Jaeger, Two rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius (Leiden, 1954) p. 236; Jeger, Dva ponovo otkrivena rada stare hri,, anске literature: Sv. Grigorija iz Nise i Makarija, str. 236.

za celu istoriju istočne duhovnosti. Sv. Simeon Novi Bogoslov (11. vek) bi e jedan od najotvorenijih predstavnika ovoga „propovedawa svetosti“. Ku„awe, do ivgavawe Boga u Duhu Svetom, kao svetlosti, kao radosti, kao istine, lični je ciq svakog hri„anina. To iskustvo je dostupno Loveku u ovom svetu kao jedno predoku„awe Carstva koje dolazi. Svaki hri„anin zbog toga ima pristupa toj puno i otkrivewa i poznawa. "ovek nema potrebu da uži od qudi. "ovek u iva u daru Svetog Duha koji mu je dat na kr„tewu.

Bez obzira da li Lovek označawa shvatawe hri„anskog Jevanega kao „mističnog“ (hri„anski Istok često je nazivan „mističnim“, ali ta reč je tumačena u lo„oj konotaciji na Zapadu) ili „eshatolo„kog“, ošigledno je da je ono imalo va ne eklisiolo„ke implikacije.

"iwenica je da pravoslavni Istok, dok je istovremeno priznavao odgovornost za poučavawe rukopoloenom sve„tenstvu, posebno episkopima, on je tako e priznavao i svetiteqe za autentične svedoke istine. Istorijski primeri konflikata o uležu Crkve izme u episkopa sa jedne strane, i javnog mi„qewa često predvo enog od strane monaha sa druge strane vrlo su brojni. Najpoznatija je usamqena borba sv. Maksima Ispovednika, običnog monaha, protiv skoro sveop„te priznatog „monotelitskog“ pokreta (7. vek). Episkopska slu ba podrazumeva odgovornost za poučavawe, ali sve vrste ustanovqene nepogre„ivosti su formalne i iskqučene. Sve„teničke i proročke du nosti su obe neophodne za Crkvu. Obe su utvr ene istim Duhom. Sveti Duh je stvorio apostolsku slu bu na Pedesetnicu. Sveti Duh odr ava Crkvu kroz istoriju i tako e daje darove celom narodu Bo ijem, svetiteqima i prorocima, tim ivim svedocima Bo ijeg prisustva u svetu.

Tajna Crkve se sastoji ba„ u tome da wene različite slu be nalaze jedno krajwe jedinstvo u Svetom Duhu, kao Bogu, u kome su sve suprotnosti i napetosti re„ene, posebno izme u slobode i vlasti. Hri„anska sloboda se ne svodi na slobodu izbora izme u dobra i zla, ili izme u različitih mogu nosti pona„awa na zemqi. Ona je, pre svega, mogu nost da se bude potpuno Lovečan tj, da Lovekov ivot i wegovi potencijali budu u potpunoj vlasti Loveka, da bude oslobo en od sila smrtnosti i zla. Sad, kao „to smo videli u bogoslovskoj antropologiji sv. Irineja koja je prihva ena i od potowe patrističke tradicije biti potpuno Lovečan znači biti u zajednici sa Bogom, ili imati sasvim vaspostavqenu u sebi samom tre u i najvi„u komponentu qudskog roda, prisustvo Svetog Duha. Iz tog razloga sv. Grigorije Niski (4. vek) izjednačawa „lik Bo iji“ u Loveku sa slobodom. U stvari, on je u potpunoj saglasnosti sa sv. Irinejem, na ovom mestu, budu i da „gde je Duh Gospodwi, ondje je sloboda“ (II Kor. 3,17).

Me utim, sloboda data Ćoveku od „Duha Gospodweg“ nije sloboda za anarhiju. To je upravo ono mesto kada, raspravqaju i o darovima Duha, apostol Pavle upozorava: „A sve neka biva blagoodrazno i uredno“ (I Kor 14, 40). Sveti Duh je izvor slobode i naĳelo reda u Crkvi. Isti Duh nadahwuje proroke i garantuje delotvornost i trajnost svetotajinske slu be. Tako su montanisti, koji su verovali da Crkvu treba da vode proroci, neizbe no postali sekta. Ali, u drugu ruku, qudska zajednica koja ima svrhu sama u sebi i prisvaja nepogre, ivost, nije ni, ta drugo do avolsko isku, ewe koje je Dostojevski opisao u „Priĳi o velikom inkvizitoru“.

Istinsko, „katoliĳansko“ predawe hri, anstva je ono gde je organizacijsko i harizmatičko vo stvo u mogu nosti da prepozna jedno u drugom isti Sveti Duh. To uzajamno prepoznavawe i potvrivawe nije obiĳno sapostojawe ili jednostavno „stvaralaĳka napetost“, kao izme u podegenih sila demokratskog dru, tva. To je zajedniĳka pripadnost i udru ena zajednica sa Svetim Duhom kao Bogom. Jasno, kroz celu istoriju postojali su sukobi izme u svet, tenika i proroka. Vredno je zapaziti, tako e, da pravoslavni Istok nikad nije izgubio smisao za wihovu razliĳitost. Na primer, mona, ke zajednice i wihove vo e su tradicionalno prepoznavani kao oni koji imaju neinstitucionalizovan, ali potpuno stvarni autoritet u Crkvi. Mnogobrojni izazovi izneseni pred savremenu crkvenu hijerarhiju tokom ranih hri, anskih i vizantijskih perioda, isto kao i svedoĳewe „svetih staraca“ (stareci) u Rusiji devetnaestog veka, nedavni su primer i potvrda harizmatičnog vo stva u Istoĳnom hri, anstvu. To vo stvo se nikada nije suprotstavilo episkopskom autoritetu zasnovanom na svetotajinskoj prirodi Crkve. Niti je dar episkopske slu be, niti dar harizmatičnog vo stva (ako je autentiĳan) nije stvoren ili qudski izumgen dar. Oni su zasnovani na Ćovekovom uĳe, u u istom bo anskom Duhu koji je Crkvi darovan na Pedesetnici, koji se razdaje u svetom Kr, tewu, i neprestano dela na „izgra ivawu“ Tela Crkve.

Zakquĳak

Ako je bo anstvo Duha sami temelq trojiĳnog bogoslovqa, tako e i hri, anskog shvatawa spasewa, onda postoje druge osobenosti u Wegovom postojawu neobra ene u bogoslovskim kwigama, ali koje se pojavquju i u Svetom Pismu i u ivotu Crkve. I „Duh Bo iji diza, e se nad vodom“ (Postawe 1,2) na samom poĳetku stvarawa.⁴ Reĳ je, ipak, Onaj kroz Koga je sve postalo (Jovan 1,3). Reĳ (ne Duh)

⁴ Poistove ivawe „Duha Bo ijeg“ sa „Svetim Duhom“ je bilo „iroko rasprostraweno u otaĳkom tumaĳewu Biblije.

„je postalo telo“, ali to je bilo zbog toga „to je Sveti Duh si„ao na Presvetu Djevu Mariju (Luka 1,35) koji je objavio poĳetak „nove stvari“. I opet je Sveti Duh taj koji ĳini Hrista prisutnim me u Wegovim uĳenicima do Wegovog ponovnog dolaska. Svako kr„tewe ĳe „peĳa ewe“ Svetim Duhom, koji se tako e priziva na slu ewu Sv. Evharistije „da uĳini“ hleb i vino, telom i krvqu Hristovom.⁵ Tako e i svetiteqi, dok upra wavaju neprekidnu Isusovu molitvu, defini„u svoj ivot kao „zadobijawe Duha“.⁶

Svi oblici prisustva i delovawa Svetog Duha slede isti primer. Sveti Duh je nerazdeqiv od Sina, prethode i Mu i zavr„avaju i ili „zapeĳa uju i“ delovawe Sina. Ali Sveti Duh nikada ne priziva liĳnosti Sebi, ve Sinu, Bogoĳoveku, Novom Adamu, jedinoe u kome se ostvarilo „ipostasno jedinstvo“ potpuno jedinstvo Boga) i ĳoveka. Uloga Svetog Duha u spasewu (i tako e u unutra„wem ivotu Boga) je „kenotiĳka“; ona je uvek usmeravana ka Druqm. Ovaj „kenosis“ navodi neke savremene bogoslove da u Svetom Duhu vide enski aspekt „lika Bo ijeg“ u qudskoj liĳnosti.⁷ Ako bismo zaobi„li antropomorfizam i nezdravu gnostiĳku spekulaciju, na„li bismo ovde istinsku bogoslovsku osnovu za lik materinstva, tako e primewivan na Crkvu kao hram Svetog Duha, ili na Presvetu Djevu Mariju kao majku Novog Adama, glave Tela Crkve.

Prava autentiĳna pnevmatologija je uvek i trojiĳna i „crkvena“. Bez tog teneqa, bogoslovsko opravdawe „darova Duha“ je u opasnosti da postane ni„ta vi„e nego izgovor za neke prolazne hireve.

Prevod sa engleskog:
Protosin-el Atanasije Rakita

⁵ Sravni sa tekstom „epikleze“ u Liturgiji sv. Jovana Zlatoustog.

⁶ To je naroĳito bio sluĳaj slavnog sv. Serafima Sarovskog (+1833).

⁷ Da li bi se ovo moglo potkrepiti ĳiwenicom da je jevrejska reĳ za „duh“ (ruah) enskog roda?

EVHARISTIJA I SABORNOST

o. Georgije Florovski (1893-1979)

Niko da ne oplakuje siromaštvo,
jer nam se otkri zajedničko carstvo.
(iz Pashalne pouke)

Sveta Evharistija se vrši u znak sećanja na Hrista. I pre svega kao uspomena na Tajnu večeru, kada je Gospod ustanovio i, zajedno sa svojim učenicima, Sam prvi izvršio najsvetiju tajnu Novoga Zaveta, daju i zapovest: „ovo činite meni u spomen...“ Međutim, ona nikako nije samo sećanje, jer se sećanje samo ono što je bilo i prošlo, „to se nekada dogodilo i čega više nema; Tajna večera nije samo jedanput izvršena, već se tajanstveno produžava do svršetka veka - „dok ne dođe...“ Mi to ispovedamo svaki put kada pristupamo Evharistijskom peharu: „Primi me danas, Sine Božiji, za prikladnika Tajne Večere Tvoje...“ Ona se ne ponavlja, ona se produžuje. . . jer je jedna stvar, jedno prinosenje, jedan Jerej, „koji prinosi i koji se prinosi...“ „I sada predstoji isti onaj Hristos; Onaj koji je pripremio tu trpezu, priprema i ovu sada,“ kaže sv. Zlatoust, a zatim dodaje: „Ta trpeza, za kojom je bila ustanovljena sveta tajna, ni po čemu nije punija od bilo koje druge koja je za nju usledila, zato „to i danas sve vrši i sve predaje Onaj Isti, koji je bio i tada.“

U tome se otkriva tajna sabornosti, tajna crkve. Apostol je tajnstveno govorio o crkvi kao o „puno i“ ili „ispunjen“ Hristovom (Ef. 1; 23). Zlatoust je tumačio da „puno a“ znači dopunjava, odnosno da je Crkva svojevrsno ispunjenje Hristovo, Koji je samo Glava na Svom Telu. „To znači da je glava tek onda biti ispunjena kada telo postane savršeno...“ A Telo Hristovo, Crkva, nastaje i ispunjava se u vremenu. Na sličan način, i svaka Evharistija je, u izvesnom smislu, ispunjenje Tajne večere, njeno ostvarenje i otkrivanje u svetu i vremenu. Svaka evharistijska služba je celovita slika jedne jedine, velike Evharistije, koju je na Tajnoj večeri izvršio Spasitelj uoči Svog dobrovoljnog stradanja. Kako

je govorio Zlatoust, svaka Evharistija je celovita rtva - "wu pri-
nosimo i mi sada - tada prinetu, i nikada ne prekinutu... Uvek i
svugde jedan jedini Hristos, i tamo celovit, i ovde celovit..."

Kao Veľni Prvosvećenik, Spasitelj „neprekidno za nas
vrni ovu slubu,“ ka e pronicqivi vizantijski liturgikar Niko-
laj Kavasila, ali ne tako „to On ponovo silazi na zemqu i ova-
plo uje se ili „to se useqava u osve ene Darove „ne tako „to
vazneto Telo silazi sa neba...“ Svojim Vaznesewem Hristos, koji od
tada sedi sa desne strane Oca, nije se udaqio od zemqe i „nepre-
kidno boravi“ u Svojoj Crkvi. Kao „to je govorio Zlatoust,
„Hristos nam je i ostavio Svoje telo i vazneo se s wim“ u smislu
stra„nog i neizrecivog evharistijskog pretvarawa, tako da se
tajinstvenim dejstvom Svetoga Duha, koga je Sin poslao od Oca u
svet, neizrecivo ispuwava Preĳisto Telo Hristovo. U tome i jeste
Sveta Tajna: ne ponavqa se rtva, ne ponavqa se zaklawe...“Ta r-
tva,“ ka e Kavasila o Evharistiji, „ne izvr„ava se zaklawem Jag-
weta tog ĳasa, ve pretvarawem hleba u zaklano Jagwe.“ Silom
molitvenog prizivawa Crkve i dolaskom Svetog Duha osve uju se
postavqeni Darovi Wegovom blagodatnom silom oni se izuzima-
ju iz trule nog toka prirodnog ivota. "asni Darovi primaju se
na nadnebesni rtvenik Bo iji i postaju istinsko Telo i Krv
Hristova i kroz to bivaju primqeni u jedinstvo Ipostasi Boga
Logosa. To je telo Bogoĳoveka, ro eno od Djeve, postradalo, va-
skrslo, vazneto i proslavqeno. To je sam Hristos, koji se u dve
prirode nesliveno spoznaje.

„On je na poĳetku rekao: neka pusti zemqa iz sebe biqe tra-
vro...“ tumaĳi sv. Damaskin, „i sve do sada ona, nakon „to je orosi
ki„a, proizvodi svoje rastiwe, podstaknuta i osna ena zapove,“ u
Bo jom. Tako je i ovde Bog rekao: „Ovo je telo Moje i ovo je krv
Moja, i ovo ĳinite Meni u spomen;“ i po Wegovoj svemogu oj zapo-
vesti tako i biva, sve dok On ponovo ne do e; i... molitvenim prizi-
vom spu„ta se ki„a za to novo zemqodelstvo osewuju a sila Duha
Svetoga.“

To „novo zemqodelstvo,“ kako se smelo izrazio Damaskin,
jeste svojevrsna kosmiĳka tajna, osve ewe prirode kao preteĳa i
zapoĳetak one budu e i velike obnove, kada e Bog biti sve u svemu.
To je poĳetak novog neba i nove zemqe. U Svetoj Evharistiji
zemqa ve sada postaje nebom „jer se i sad na zemqi mo e videti
telo Cara Nebeskog,“ prime uje Zlatoust. Me utim, to nije samo-
dovoqno, fiziĳko, prirodno ĳudo, to nije samo preobra aj ve,-
tastva, jer se evharistijsko ĳudo izvr„ava radi ĳoveka i kroz ĳove-
ĳansku prirodu Ovaplo enog Logosa. Evharistija je „lek za besmr-
tnost,“ kako je to rekao jo„ sv. Igwatije Antiohijski -“lek za i-
vot,“ „lek za netrulenost...“ To je netrulenost na i besmrtna hrana za
ĳoveka. Evharistija se i vr„i zato da bi se jela i Evharistija je

prevashodno trpeza. Primaju i telesno Evharistijske darove, mi se najprisnije sjedivujemo sa Hristom, sa Hristom BogoĹovekom. Jer Plot Gospodwa, koja je iva i ima du„u, kroz jedinstvo Ipostasi Ovpaplo enog Logosa ve je obo ena; ona je, po reĹima Svetog Zlatousta, „telo Onoga koji je nad svima Bog“. Silom nepromenqivog i nerazdeqivog jedinstva dveju priroda u liku BogoĹoveka, kroz Evharistijsko ku„awe, „kroz izme„anost tela i krvi,“ kako je to rekao Damaskin, „mi postajemo priĹasnici Isusovog Bo anstva“. Za telesno-duhovno bi e, kakvim je Ĺovek stvoren, nema drugog puta ni naĹina za sjedivewe sa Bogom kao „to nam je to otkrio i sam Gospod: „Ako ne jedete telo Sina "oveĹjega i ne pijete krvi Wegove, ne ete imati ivota u sebi“ (Jn. 6; 53).

Stvaraju i Crkvu Svoju kroz tajinstveni nagove„taj Svojih spasonosnih stradawa, Gospod na Tajnoj veĹeri ustanovquje najsvetiju tajnu Novog Zaveta i otkriva uĹenicima da je to tajna jedinstva i qubavi. Gospod u toj no i apostole uĹi i pouĹava qubavi govore i o voj kao o sili sjedivewa. On govori i o Sebi kao o Novom i Drugom Adamu. Kao Novi Adam, Gospod je Put za qude koji wime i kroz wega dolaze Ocu. Tajanstveni OĹev dom, u kome je mnogo stanova to je sam Gospod, u "ijem se Telu, Crkvi, oni koji u Wegu veruju blagodatnom silom qubavi sjedivuju u tajinstvenoj satelesnosti sa Wim i me u sobom, a sjedivuju se kroz Svetu Tajnu Tela i Krvi po Wegovim sopstvenim reĹima: „Koji jede moje telo i pije moju krv stoji u Meni i Ja u wemu“ (Jn. 6; 56). Apostolsko uĹewe o Crkvi kao Telu Hristovom prevashodno prenosi liturgijski opit i izra ava liturgijsku stvarnost. „Jer smo jedan hleb, jedno telo mnogi, jer svi u jedneme hlebu imamo zajednicu“ (1. Kor. 10; 17). Zlatoust tumaĹi: „Mi smo samo to telo. Jer, „ta je to hleb? Telo Hristovo... 'ta postaju priĹasnici? Telo Hristovo... i to ne mnogo tela, ve jedno telo...“

U Svetoj Evharistiji vernici postaju Telo Hristovo. Zbog toga Evharistija i jeste Sveta tajna Crkve, „tajna sabrawa,“ „tajna zajedni„tva.“ Evharistijsko zajedni„tvo nije samo duhovno ili moralno jedinstvo, niti samo jedinstvo do ivqaja, voqe i ose awa. To je i realno i ontolo„ko jedinstvo, ostvarivawe jedinstvenog organskog ivota u Hristu. Sam pojam Tela ukazuje na organsku postojanost ivota. Veruju ima se, po sili i po meri wihovog sjedivawawa sa Hristom, otkriva jedinstveni BogoĹoveĹanski ivot u zajednici Svete Tajne, u jedinstvu ivotvornog Duha. Ne ustruĹavaju i se da govore o „prirodnom“ i „fiziĹkom“ zajedniĹarewu, drevni Oci Crkve realistiĹki su obja„wawali jevan elsku sliku o Ĺokotu i lozi. Za priĹasnike evharistijske trpeze sveti Kiril Jerusalimski ka e da su „sutelesni i jednokrwni Hristu.“ „U Svom jedinom Telu“, govorio je sveti Kiril Aleksandrijski, „posredstvom tajinstvenog blagoslova Hristos verne Ĺini istinski sute-

lesnim Sebi i me u sobom“, da bi i mi sami stupali i slivali se u jedinstvo sa Bogom i me usobno, mada se svaki pojedinačno du,om i telom izdvaja kao posebna ličnost...“ „Toga radi on je sjedinio Sebe sa nama i u nama rastvorio Svoje Telo,“ ka e Zlatoust, „da bismo i mi sačinili ne, to jedinstveno, kao „to je telo sjediveno sa glavom. To i jeste znak najznačajniji nije qubavi... Ja sam po eleo da budem stariji brat. Radi vas sam primio telo i krv; i to telo i krv, kroz koje sam postao jednokravan s vama, Ja vam opet dajem.“ U Evharistiji i, „čezava qudska neprobojnost i iskqučivost. Vernici „postaju“ udovi u Hristu i kroz to udovi jedan drugome. Stvara se novo, katoličansko, „čezanje“ rod hri, „anski. „Svi su jedan Hristos, kao „to je jedno telo sastavqeno od mnogo udova,“ ka e prepodobni Simeon.

Evharistija je katoličanska tajna, tajna mira i qubavi, i zbog toga tajna jedinstva. *Mysterium pacis et unitatis nostrae*, po rečima bla enog Avgustina. To je večera qubavi. Kao „to je Tajna večera uistinu bila Večera qubavi, jer je Gospod na voj učenicima otkrio i pokazao „neprevazi eni put“ savr, „ene qubavi po ugledu na Wegovu qubav: „Qubite jedan drugog, kao „to ja vas qubih“ (Jn. 13; 34), pa čak i ne, to vi, e od toga po ugledu na Trojičnu qubav: „kao „to Otac ima qubav k meni, i ja imam qubav k vama; ostanite u qubavi mojoj.“ (Jn. 15; 9). Zapovest o qubavi Gospod uznosi do tajne Trojičnog jedinstva jer ta tajna i jeste qubav, „i to ime milije je Bogu od svakog drugog imena,“ prime uje sv. Grigori je Bogoslov. Zavr, „avaju i Svoju opro, „tajnu besedu u Prvosve, - teničkoj molitvi, Spasiteq se moli za ujediwewe i jedinstvo veruju ih u Wegu: „Da svi jedno budu, kao Ti, Oče, „to si u Meni i Ja u Tebi, da i oni u Nama jedno budu... Ja u wima i Ti u Meni, da budu usavr, „eni u ujedno“ (Jn. 17; 21, 23). Za nas, rastavqene i izdvojene, to ujediwewe po primeru Trojice, Jednosu, „ne i Nerazdeqive, mogu e je jedino u Hristu, u Wegovoj qubavi, u jedinstvu Wegovog Tela, u zajednici Wegove „a, „e. U jedinstvu katoličanske Crkve tajinstveno se odslikava Trojično jednosu, „je; po primeru Trojičnog jednosu, „ja i kru nog toka Bo anstvenog ivota, kod mno, - tva vemih pokazuje se jedna du, a i jedno srce (upor. Dela ap. 4; 32). To svoje jedinstvo i sabornost Crkva spoznaje i ostvaruje prvenstveno kroz Evharistijsko tajnodejstvo. Moglo bi se re i da je Crkva slika Svete Trojice u stvari i zato je otkrivawe Trojičnosti povezano sa osnivawem Crkve. I Evharistijsko zajedni, tvo jeste puno a i sami vrh Crkvenog jedinstva.

2.

Evharistijsko tajnodejstvo je, pre svega, zajednička i saborna molitva. *Publica et communis oratio*, po rečima sv. Kiprijana Karta-

ginskog „i kada se molimo, ne molimo se samo za pojedinca, ve za Āitav narod, zato „to svi mi, Āitav narod, i jesmo jedno...“ Molimo se za Āitav narod i moli se Āitav narod... To se iskazuje ve kroz spoqa„wu formu molitvoslovqa: molimo se... „Molitve bla-

Areopag kod Atine (mesto gde je sv. ap. Pavle propovedao Atiwanima)

godarewa tako e su zajedniĀke,“ zapa a Zlatoust. Wih prinosi taj-
nodejstvuju i sve„tenoslu iteq, ali ih prinosi od Āitavog nara-
da, od Crkve, od sabrawa vernih. U ime Crkve, u ime Āitavog nara-
da crkvenog prinosi on sveto uzno„ewe; i ne moli se sam od sebe,
nego od naroda kao „to od naroda prinosi i Darove predlo ewa
na oltar: „Jo,, Ti prinosimo ovu razumnu i beskrvnu slu bu i

molimo Te, i prizivamo, i prekliwemo: nispo„qi Duha Tvoga Svetoga na nas i na ove predlo ene Darove...“, dok narod podrava ovo tajinstveno (pre nego „tajno“) mogewe i priziv svojim sagla„avawem: „Tebi pevamo, Tebe blagosiqamo, Tebi blagodarimo, Gospode i molimo Ti se, Bo e na...“ To nije pasivno sagla„avawe, niti molitveno akompawirawe to je svedo„anstvo nerazdeqivog jednodu„ja i istovetnosti u molitvi. Crkva govori ustima sve„tenosluitega. I samo sve„tenik sme uznositi molitvu naroda, jer je jedino on blagoda u Bo ijom zaodenut pravom i smelo„ u da govori u ime svih. To pravo i taj dar on ne sti„e niti dobija od naroda, ve od Duha Svetoga, „inom prejemstvenog sve„tenoupravqawa; ali ga dobija radi naroda, kao neki korifej crkvenog hora poseduje ga kao dar sluewa, kao jedan od mnogobrojnih crkvenih darova.

Molitveno „mi“ ne ozna„ava samo mno inu, nego, pre svega duhovno jedinstvo prisutne Crkve, nerazdeqivu sabornost molitvenog obraawa. „Ti koji si nam darovao ove zajedni„ke i saglasne molitve,“ obraawa se Crkva u jednoj od evharistijskih molitava. Jer molitva vernih mora biti „simfoni„na,“ mora se prinositi „jednim ustima i jednim srcem“ ali, ne tako da se uvoj jednostavno me usobno slo e pojedina„ne, li„ne i izdvojene molitve, ve tako da svaku od tih molitava oslobodi wene li„ne ograni„enosti, kako bi prestala da bude samo li„na i postala zajedni„ka i saborna, to jest, da se niko ne moli samo za sebe, ve kao „lan Crkve, oseaju i se i budu i svestan sebe kao jednog od udova crkvenog tela. To se daje kroz mir i kroz qubav. Zato se u liturgijskom „inu prethodno i izgovara molitva prino„ewa pozivawem na qubav, kao i molitva celiva: Qubimo jedni druge... Pod tim se ne podrazumeva nemo na i iskqu„liva, samo qudska qubav, ve ona nova qubav, kojoj je u„io Spasiteq qubav za Hrista i u Hristu, i qubav Hrista radi ne prirodna privla„nost, ve blagodatna sila, koju u na„a srca izliwa Duh Sveti (Rim. 5; 5). U Crkvi se qubav preobraawa, zadobija ontolo„ku puno u i realnost. Zato i postaje mogu e „qubiti bliwe, kao samog sebe,“ tako qubiti mo e se jedino u Hristu, Koga pogled veruju ih otkriva u svakom bliwem, u „jednom od ovih malih,“ i jedino silom rtvene qubavi Hristove. Ta qubav ne trpi ome enost i granice, ne mo e i ne e da bude zatvorena i usamqena. Svako li„no dobro prestaje da bude po eqno i ugodno. To i jeste sli„nost sa qubavqu Hristovom, koja nikoga ne izdvaja iz svoje puno e. Nadahnuto je o tome govorio Zatoust, tuma„e i molitvu Gospodwu. „Da bude voqa Tvoja i na zemqi kao „to je na nebu!“ To zna„i da „kao „to na nebu, ka emo mi, nema nijednog gre„nika, tako neka ga ne bude ni na zemqi, ve u svakoga usadi strah svoj i sve qude u„ini an elima, pa makar oni bili i na„i neprijateqi i protivnici...“ S takvom qubavqu treba pristupati stra„nom evharistijskom tajnoqjstvu, „jer pred nama le i rtva o„li, ewa za-

jednička za Litav svet, "prime uje Zlatoust. I otkrilo se zajedničko carstvo...

U liturgijskoj molitvi postoji saborni polet i smelost. „Jo, Ti prinosimo ovu razumnu službu za Litavu vasegenu,“ moli se Crkva. Liturgijske molbe obuhvataju Litav svet, kao da je on već zadobio blagoslov Božiji. U svojim molitvama Crkva te i kao pojedinačnom nabravaju svega onoga „to je sačinjava prošlogvjenih i nemo njih, živih i preminulih. U tom imenovanju svih onih, za koje narod crkveni treba i hoće da se pomoli, osvjetava se i utvrđuje našelo ličnosti. Evharistijsko imenovanje živih i preminulih označava utemeljenje svake jedinice u jednom i sabornom telu Crkve. „I podari im mesto i boravi,“ te u carstvu Tvome,“ kako se kaže u staroj aleksandrijskoj liturgiji. Mi se molimo Bogu da ispuni propuste i praznine u našem sećanju: „I one, koje nismo pomenuli zbog neznanja ili zaborava, ili zbog mnoštva imena, pomeni Ti Sam, Bože, jer zna, svačiji uzrast i ime, jer svakoga zna,“ od utrobe matere njegove...“ Zajedničkom molitvom za „svaku dušu, u hri,“ ansku“ i za sve preminule, sa nadom vaskrsenja za život večni, mi svedočimo i potvrđujemo svoju tešku sa sveobuhvatnoj molitvi za svakoga bez izuzetka. I to nije sve, jer evharistijska molitva svojom brinom obuhvata svu punoću i svu složenost životnih položaja i stvari, svu složenost zemaljske sudbine. Na Litav život priziva se blagodat i milost Božija, jer je sve obuhvaćeno i obgrćeno ljubavlju Hristovom: „Ti Sam budi svima sve, Ti koji zna, svakoga, i molitvu njegovu, i dan, i potrebu njegovu...“ Litav život sozercava se u Hristu. I Crkva se moli: „Pomeni, Gospode, one „to Ti ove Daje prineso,“ e, i one za koje i preko kojih i radi kojih Ti ih prineso,“ e. Pomeni, Gospode, one koji plodove donose i dobro tvore u svetim Crkvama Tvojim, kao i one koji se sećaju sirotinje... Pomeni, Gospode, blagostivost i blagovjerne careve... Pomeni svako nezalstvo i vlast... Pomeni, Gospode, ovde prisutni narod, kao i one koji su iz opravdanih razloga odsutni, pomiluj i živih i nas po mnoštvu milosti Svoje... napuni riznice njihovih svakim dobrom, brakove njihovih sačuvaj u miru i slozi, decu odgajaj, omladinu vaspitaj, malodušne uteši, rasejane saberi, zabludele obrati..., mučene od nečistih duhova oslobodi. Plovi sa onima koji plove, putuj sa onima „to putuju, udovice „titi, siročad za „titi, su već oslobodi, bolesnike isceglaj. Pomeni, Bože, one pod sudskim isleženjem i one u tamnicama, i u rudnicama, i u svakoj žalosti, nuđi i opasnosti, i sve kojima je potrebno Tvoje veliko milosrđe i one koji nas vole, i one koji nas mrze, i one koji zamoli,“ e nas nedostojne da se molimo za njih. I sav narod tvoj, Gospode, pomeni, i izlij na sve bogatu milost tvoju“. Ta molitva uznosi se nakon osvećenja Darova, pred licem Samoga Hrista. To usrdno pomoljenje okončava se moljenjem za jednodušje i mir, mir

celoga sveta: „Prekrati razdore me u Crkvama, ugasi neprijateljstva me u narodima; silom Svetoga Duha tvoga „to skorije satrijeretičko buntovawe; sve nas primi u Carstvo tvoje, poka i nas sinovima svetlosti i sinovima dana; daruj nam mir tvoj i qubav tvoju... i daj nam da jednim ustima i jednim srcem slavimo i pevamo prečlasno i veličanstveno ime Tvoje...“ Tako se moli Litav narod i moli se za Litav narod.

To nije samo jedinstvo molitve. U Evharistiji se nevidljivo, ali istinski otkriva puno a Crkve. Svaka Liturgija vezana je za Litavu Crkvu i vr„i se u weno ime, a ne samo u ime prisutnog naroda kao „to i sve„tenoslu iteq ima punomo da tajnodejstvuje silom apostolskog prejemstva, pa samim tim i u ime apostola i u ime Litave Crkve, pa utoliko i u ime samoga Hrista. Jer svaka „...mala crkva“ nije samo deo, ve Litava Crkva u sa etom obliku, neodvojiv od wenog jedinstva i puno e. Zbog toga u svakoj Liturgiji tajinstveno, ali realno, saprisustvuje i saučestvuje Litava Crkva. Liturgijsko sve„tenodejstvo je na neki način obnovčeno Bogojavqewe. Mi u wemu sozercavamo Bogołoveka Hrista kao Osniwača i Glavu Crkve, a sa Wim i Litavu Crkvu. U evharistijskoj molitvi Crkva postaje svesna sebe i sozercava se kao jedinstveno i celovito Telo Hristovo. Spoqa„we obele je tog sozercavanog jedinstva jesu žestice, koje se tokom Proskomidije pola u na diskosu oko sv. Agneca, pripremljenog za osve ewe. „U toj bo anskoj slici i vr„ewu svete Proskomidije,“ obja„wava sveti Simeon Solunski, „mi na neki način vidimo samoga Isusa i sozercavamo vascelu i jedinstvenu Crkvu Wegovu. U sredi„tu svega mi vidimo Wega, svetlost istinitu i ivot večni... jer je On Sam ovde prisutan u vidu hleba u sredini. „žestica sa desne strane predstavqa Wegovu Majku, a one sa leve svetiteqe i an ele; one pak dole po bo ni sabor svih koji veruju u Wega... Ovo je velika tajna. Bog me u qudima i Bog me u bogovima, koji su zadobili obo ewe od večnog po prirodi Boga, koji se radi nas ovaplotio. Ovde je budu e carstvo i otkrovewe ivota večnog.“

To nije samo slika ili sve„teni simbolizam. Liturgijsko pomiwawe ima tajnodejstvenu silu zbog toga se ono i vr„i samo za veruju e, za članove Crkve (mada se Crkva moli i za one koji su „izvan,“ koji su odstupili i koji ne tra e Boga, ali ne na svetom Uzno„ewu). „Jer,“ produ ava Simeon Solunski, „žestica prinese na za bilo koga, le e i uz bo anstveni hleb dok se nad wim vr„i osve ewe, mewa se dodirrom sa osve enim; i kada se polo i u putir, ona se sjediwuje sa krvqu. Zbog toga i na du„u, za koju je prinese na, silazi blagodat. Tu kao da se vr„i duhovno priže„ ivawe, pa ako je łovek pobo an, ili ako je gre„an, ali se pokajao, onda on nevidljivo, du„cm, prihvata zajednicu Duha...“ Na taj način kroz Evharistijsko pomiwawe jača ontolo„ko urastawe vernih u Hrista. To

nije magijsko delovawe, to je delovawe spasonosne krsne blagodati, koju svako usvaja i prima po meri svoje čistote i zasluga, jer priče, ivawe Svetim tajnama može biti i na osudu. "Ovek jedino qubavcu usvaja qubav snishode eg Boga. Hristos se ne daje samo onima koji se telesno priče, uju Telom i Krvcu Wegovom iz ruku sve, tenstva; kroz Evharistijsko tajnodejstvo On Sebe daje i onima koji su odsutni „onako kako to samo On zna.“ To i jeste duhovno ili „misaono“ priče, ivawe. Smisao priče, ivawa to je sjediwawawe sa Bogolovekom kroz Wegovo telo, i to ne samo sjediwawawe telesno, ve isto tako i du, evno i duhovno. I obratno, svako sjediwawawe sa Hristom je svojevrsno priče, ivawe, pa samim tim i dodir Wegovog proslavqenog i prečistog Tela. „Svaki spokoj du, e i svaka nagrada za vrlinu, i velika i mala,“ ka e Kavasila, „nije ni, ta drugo, nego ovaj hleb i ova ča, a, kojima se u istoj meri priče, uju i živi i mrtvi svaki na sebi svojstven način.“ Tako se u Evharistiji uklawa granica smrti, granica smrtnog razdvajawa preminuli se sjediwaju sa živima u evharistijskom jedinstvu, u jedinstvu Hristove trpeze. Evharistijsko pomiwawe nije samo se awe ve žive, sozercawe apostolske zajednice u Hristu. Zato se i prinosi molitva za sve, jer su se „tom sve, tenom rrtvom svi zajedno i an eli i sveti qudi i sjedinili sa Hristom, i osve, tali u Wenu, i kroz Wega se sjediwaju sa nama,“ ka e sveti Simeon Solunski. Svaki put, kada vr, imo evharistijsku slubu, mi sozercavamo i do ivqavamo to savr, eno jedinstvo i molimo se u ime sveg prizvanog i spasenog čovečanstva. Molimo se kao Crkva moli se sva Crkva.

Evharistija je svojevrsno ontolo, ko otkrovewe o Hristu i o Crkvi o Hristu u Crkvi. „Tajne predstavqaju i Crkvu,“ ka e Kavasila, „budu i da je ona telo Hristovo i udovi me u sobam“ (1. Kor. 12, 27). Zatim dodaje: „Tajne ne ukazuju na Crkvu kao simboli, ve onako kao „to srce ukazuje na udove, kao „to korewe drveta ukazuje na grane, ili, po rečima Gospodwim, kao „to čokot ukazuje na loze, jer ovde nije samo jednakost naziva, ili sličnost oblika, ve istovenost dela... Ako bi neko mogao videti Crkvu Hristovu na način na koji je ona sjediwena sa Hristom i učestvuje u plati Wegovoj, ne bi je video drukčije osim kao telo Gospodwe... Jer verni, kroz ovu krv, ve žive ivotom u Hristu, istinski sjediweni sa tom Glavom i obučeni u to Telo.“

Evharistija je pre himna nego molitva otuda i sam wen naziv „blagodarewe, zahvalnost.“ Najzad, to je Golgota, i na prestolu predle i zaklano Jagwe, Telo koje se lom i Krv koja se proliva. Ali, i Golgota je tajna radosti, a ne straha, tajna qubavi i slave... „Sada se proslavi Sin "ovečiji“ (Jn. 13, 31). I ako zbog nedostojnosti na, e drhtimo pred Krstom, to onda drhtimo od pobo nosti, žive i se pred neizrecivom puno om Bo anske qubavi. Jer je

„početak, i sredina, i kraj krsta Hristovog jedna te ista qubav Bo ija,“ govorio je mitropolit Filaret. Jer, gle, kroz krst do e radost celom svetu... I u gresima na,,im drhtimo, ali se radujemo i pesmama slavimo, pevaju i pobeđničku pesmu, pesmu hvale i blagodarnosti: „za sva znana i neznana, vidqiva i nevidqiva dobročin- stva koja su nam učiwena.“ itavim liturgijskim tajnodejstvom, kroz svako molitvoslovqe, razle e se pobeđnički i blagodarni ton. To je ulazak Cara Slave... mi ne sozercavamo niti se se amo samo Golgote, ve i „svega onog „to je za nas izvr,,eno krsta, gro- ba, trodnevnog vaskrsewa, vaznesewa na nebesa, sedewa sa desne strane, kao i drugog, slavnog dolaska...“ Mi ne sozercavamo samo ra- spetog i postradalog Hrista, ve i Hrista vaskrslog i vaznetog u nadzemaqsku slavu Gospodara ivota i Pobeđnika smrti. Evha- ristija je znak pobeđe, znak izvr,,enog spasavawa od trule nosti, pobeđe nad smr u. To je tajna izmirewa i qubavi, a ne alosti, tajna opro,,taja, a ne osude. Hristos je postradao, ali je vaskrsao, i smr u svojom smrt uni,,tio... Vaskrsao je posle dobrovoqnog stra- dawa i na proslavqenom telu Gospodwem ostale su „rane od klina,“ koje je Toma qpipao; ali, Hristos je vaskrsao i uzneo se u slavu i Wegova smrt je za nas postala vaskrsewe. Zato se radujemo i blago- darimo. „Blгодарimo Ti i za slu bu ovu, koju si izvoleo da pri- mi,“ iz ruku na,,ih...“ U toj stra,,noj slu bi mi se sjediwujemo sa Hristom i primamo Wegov ivot i Wegovu krsnu pobeđu.

Kako se izrazio Kavasila, „itavo to tajnovodstvo kao da je neko svojevršno telo istorije...“, „jedina slika jedinog carstva Spasiteqeveg.“ Evharistija je slika bo anskog Promisla. Zbog toga blagodarno se awe obuhvata puno u stvari, svu puno u dela Bo anske Premudrosti i Qubavi. Liturgijsko sozercavawe je pre- puno kosmičkog zanosa jer se u Hristu, u ovaplo ewu Logosa i Vaskrsewu Bogołoveka, ispunila i okončala prevečna namera Bo ija o svetu. Ovaplo ewem Logosa izvr,,eno je osve ewe ve,,ta- stva pa zato mi i prinosimo početke ve,,tastva, od ita hlebnog i od ploda vinogradskog, za evharistijsko osve ewe. U Wemu se obnovila slika i podobije Bo ije u łoveku i mi u pravednicima i svetima sozercavamo obe ano i očekivano „obo ewe“ łoveka kao da je ve izvr,,eno i zbog toga se radujemo i blagodarimo. Crkva u svetima sozercava svoje ispuwewe, i vidi Carstvo Bo ije, koje je do,,lo u sili, i raduje im se, kao najve em Bo ijem daru za łoveka. To su weni udovi, koji su dobrim podvigom dostigli Hristov mir i uzneli se u radost Gospoda svog. „Svi smo mi jedno telo, mada su neki wegovi udovi sjajniji od drugih,“ prime uje Zlatoust. Poseb- no i pre svih, Crkva pomiwe Bogomajku, „koren ove bo anstvene rtve“ po prirodi łovečanskoj. U Evharistiji, mi se priče- „ ujemو Telo koje je od We ro eno, pa samim tim, u izvesnom smis- lu i Wenim telom; i kroz to, mi tajinstveno postajemo Weni si-

novi, a ona Majkom Crkve, kao Majka Hrista, Glave Crkve. „Reč je ova istinita,“ smelo svedoži prepodobni Simeon Novi Bogoslov, „jer je telo Hristovo telo Bogorodice...“ Ova plo ewem Logosa sjedinio se svet zemni, Ćoveĳanski, sa svetom vi„wim, angelskim; i u liturgiji se molimo i pesmama slavimo zajedno sa silama nebeskim, „mi koji heruvime tajanstveno izobra avamo“ hor qudski zajedno sa saborom angelskim... Prinosimo i ponavqamo neu utnu serafimsku pesmu, „jer je kroz Hrista Crkva an ela i qudi postala jedinstvena,“ obja„wava sveti Simeon Solunski. Angelske sile saslu uju zemaĳskom tajnodejstvu, „ele i da proniknu u tajne Crkve...“ Tako se u Evharistiji spajaju i presecaju svi planovi bi a: kosmiĳki, qudski, serafimski. U woj se svet otkriva kao istinski kosmos, jedan i sjediwen, sabran i saborni. Misao se uznosi ka poĳetku sveta i prati wegovu sudbinu. „Ti si nas iz nebi a priveo u bi e i kad smo pali opet si nas uzdigao, ne prestaju i sve da ĳini,“ dok nas nisi uzneo na nebo i darovao nam Tvoje budu e carstvo,“ moli se Crkva. U Hristu se za svakoga otkriva put ka „puno i Carstva.“

U Evharistiji se sjediwuju poĳetak i kraj, jevan elska se awa i apokaliptiĳka proroĳanstva sva puno a Novog Zaveta. U Apoklipsisu ima mnogo liturĳijskog takva je, na primer, Veĳera Jagwetova. U liturĳijskom ĳinu ve blistaju boje budu eg veka. To je poĳetak preobra aja sveta, poĳetak wegovog vaskrsewa za ivot veĳni; i obmuto, moglo bi se re i, Vaskrsewa ivota bi e vasesqenska Evharistija, trpeza, ku„awe ivota. „Zbog toga je Gospod nasla ivawe svetih u budu em ivotu i nazvao trpezom,“ obja„wava Kavasila, „da bi pokazao da tamo ne postoji ni„ta boqe od te trpeze.“ „I Isus, najsavr„enija rtva,“ ka e Simeon Solunski, „bi e tamo me u Svetima svojim, svima mir i sjediwewe, Onaj koji prinosi i koji se prinosi, koji sve objediwuje i sa svima se sjediwuje.“ U Evharistiji prethodi ispuwewe ili puno a Crkve, ono savr„eno jedinstvo ĳoveĳanstva koje ĳekamo i pri eqkujemo u ivotu budu ega veka mada e i tada ono biti umaweno i ograniĳeno zlovoqnim opirawem tvari... Evharistija je nagove„taj i poĳetak vaskrsewa po obe awu Spasiteqevom: „Koji jede Moje telo i pije Moju krv ima ivot veĳni i Ja u ga vaskrsnuti u posledwi dan“ (ĳh. 6, 54). To je naĳa i zalog vaskrsewa, „zalog budu eg ivota i carstva.“ U Evharistiji mi dotiĳemo preobra eni svet, uzlazimo na nebo, dodirujemo budu i ivot. „Oni koji se priĳe„uju tom krvqu,“ govorio je Zlatoust, „stoje zajedno sa an elima, arhan elima i vi„wim silama, odeveni u carsku ode du Hristovu i nose i oru je duhovno. Ali, ja time jo„ nisam ukazao na ono „to je najvee: oni su odeveni u samoga Cara...“ Sve to odigrava se unutar empirijskog sveta, u istoriji; istovremeno, to je svr„etak i ukidawe istorije, pobeda nad vremenom koje deli i i„ĳezava. Po tumaĳewu

prep. Maksima, u liturgiji je sve prabraz budu ega veka i označava „kraj ovoga sveta.“ Sa posebnom snagom i smelo, u govorio je o tome Nikolaj Kavasila: „Hleb života, Evharistija, i sam je živ, pa su zato i oni kojima se daje... Hleb života sam pokreće onoga koji se žive hrani, mewa ga i pretvara u Samoga Sebe... Kada se u nas izliva Hristos i sjedi u Sebi sa nama, On nas mewa i pretvara u Sebe, kao malu kap vode, ulivenu u beskrajno more mira... Kada nas Hristos privodi trpezi i daje da kuamo Wego-vo Telo, On u potpunosti mewa onoga koji je primio svetu Tajnu i preobraćava ga u sopstveno svojstvo; i prah, koji je primio carsko obličje, više nije prah, već telo Carevo, od čega se veće blajstvo ne može ni zamisliti... Boje pobe uje slabije, bo ansko nadvladava ljudsko, i, kao „to je apostol Pavle govorio o vaskršenu: „život je pro dretu smrtno“ (2. Kor. 5, 4)... To je poslednja tajna. Ne može se i i daj, ne može se dodati ništa više...“

Mi time daleko sna nije osećamo granicu i rascep između preobraćenog i nepreobraćenog, između svećenog i svetskog, oštru protivurečnost između svetinje i krajnjeg tajinstva i razdora sveta koji nas okružuje. U hramu lahoru i svetinje veće qubavi. A oko hrama hući svetsko more. Crkva još uvek ostaje samo ostrvo u „uzburkanom moru žitejskom.“ To je blistavo, lučezamo ostrvo i nad žim sija i bjeći Bo ansko Sunce Qubavi, Sol Salutis. Međutim, svet ostaje bez qubavi i izvan qubavi, i kao da ne može i ne prihvata istinsku qubavu i u duhu, i hri, anskoj skriva se gorki rascep. U liturzijskom opitu postoji žanos utawa, e za svetinom, e za usamjenim sozercawem. „Svaku sada žitejsku brigu ostavimo...“ U toj povučenosti i jeste nepromenljiva istina. Put ka evharistijskoj ža, i vodi kroz surovo samoispitivanje, kroz zatvarawe nasamo sa svojom save, u pred licem Bo žim. Pobo nost te i da za, titi žitewu od sujete ovoga sveta „...jer ne u kazati tajnu neprijateljima Tvojim...“ Kao i na gori Preobraćawa, i u liturzijskom opitu ima tako mnogo Bo anske svetlosti, da se više ne javlja ega za povratkom ili ulaskom u sujetu sveta. U isto vreme, qubav ne trpi pasivnost; žanos ujedivawa i jedinstva, sabran na liturzijskom bdewu, ne može a da se ne izlije kroz dela. Dela qubavi produuju bogoslu ewe, jer su na svoj sopstveni način i ona bogoslu ewe, slu ewe i pohvala Bogu Qubavi. Otuda se iz Evharistije otvara put ka žitejskom podvigu, ka tra ewu mira za svet - „puno u Crkve svoje sačuvaj... mir svetu Tvome daruj,“ i sa takvim moćewem „u miru“ mi izlazimo iz hrama, kao „to smo du ni da sa mirom i ulazimo u wega... Sa eqom da žitav svet postane svet Bo ži, koji blista ispuwewem sveblage voće Svebla enog Boga. Slu ewe miru postaje zadatak za prižasnike „a, e mira. Naru, avawe mira ne može a da ne uznemiruje i ne ozle uje hri, ansko srce a posebno ako je to naru, avawe mira zbog Hrista, nesloga

unutar hri, anskog sveta, podela u evharistijskoj trpezi. U toj neslozi i podeli postoji jedna alosna tajna, tajna LoveLje izdaje i protivqewa. To je stra,na tajna stoga „to cepa netrula ni hiton Gospodwi, Telo Wegovo. Tu neslogu pobe uje jedino qubav, qubav Hristova, koja u nama deluje Duhom mira. To je istina, jer ma koliko mi sami radili na „sjediwewu svih,“ pokazuje se da je to malo. I put u Crkvu uvek se deli na mno,tvo puteva, i zavr,ava se negde izvan granica istorijskog horizonta, u nezalaznom carstvu budu ega veka. Tu inovawe e se zavr,iti onda kada do e Car i kad se ot-krije slava.

Do tog vremena tu no e zvužati molitva Crkve za puno u, kao „to i zvuži jo, od najranijih dana: „Kao „to je ovaj hleb, neka da rasejan po gorama, sakupgen i postao jedinstven, tako i Ti saberi Crkvu svoju iz svih krajeva zemqe u Carstvu Tvome!“

Da do e Carstvo Tvoje! Da bude voqa Tvoja i na zemqi, kao „to je na nebu!

11 24. III 1929.

Nedeqa Pravoslavqa

Sa ruskog prevela:
Antonina Panteli

Petriž (Pe) hram Sv. Trojice

О САМОУБИСТВУ

O samoubistvu kao da postoji utawe. O samoubistvu se ne govori, ne pi„e. I kad se ono dogodi, zatekne nas nespremne. Nekako, kao da bismo bili radi da stvar zaba„urimo. S druge strane, i qudi, koji su u samoubilažkom isku„ewu, i koji na svoj nažin daju o tome upozoravaju e signale, ne nalaze u okolini odre enu pomo , ve se susre u sa nerazumevawem, ili nesposobno„ u okoline. Na taj nažin, oni se jo„ vi„e pribli avaju svome tu nom žinu, samoubistvu.

Poku„a emo da razabirawem samo nekih aspekata samoubistva pomognemo da se u ova naopaka vremena smawi broj onih koji podi u ruku na sebe. Poku„a emo i da uka emo na to kako se vaqa pona„ati u situaciji kad neko ve užini samoubilažku radwu. Poku„a emo to užewem Crkve, s nadom da e i drugi užiniti isti, ali uspe„niji poku„aj.

Mo e se užiniti i da Crkva tako e uti o samoubistvu. Jer, u Svetom Pismu se pomiwu samo dva žoveka koja su izvr„ila samoubistvo: Ahitofel, izdajnik cara Davida, i Juda, izdajnik Hristov. Moglo bi se re i malo, obzirom na to da je samoubica sigurno bilo vi„e. Ali, „ta je zajednižko ovoj dvojici samoubica koji su pomenuti? Obojica su bili izdajnici. „ini se da Pismo, pomiwu i samo ta dva samoubistva, eli da istakne da je su„tina samoubistva u izdaji. Sama rež izdaja je dovoqno omra ena u na„em narodu. Ali koga izdaju samoubice? Cara Davida, iz žijeg plemena se rodio Hristos, i samog Hrista, koji je ivot i istina. Sveto Pismo nam otkriva da je samoubistvo izdaja ivota i istine.

Sve„teni kanoni razmatraju samoubistvo tako e samo u dva kanona: u 22. kanonu Ap. i u 14. kanonu Timoteja Aleksandrijskog. „ini se da to koliko kanoni spomiwu samoubistvo, jeste, na neki nažin iznu eno. Apostolski kanon samoubistvo spomiwe ne u naredbi nego u opasci na naredbu, koja se bavi drugim žinom. Kanon Timoteja Aleksandrijskog jeste wegov odgovor o samoubistvima i sublimira dotada„we nepisano predawe Crkve o samoubicama. Oci Trulskoga Sabora 2. kanonom odgovor Timoteja Aleksandrijskog priznaju kao obavezan za celu Crkvu.

Sledi emo uĹewe Svetog Pisma o samoubistvu odvojeno od uĹewa kanona. I to da bismo, razmatraju i ovo pitawe sa oba aspekta, dali mo da jasniju sliku kako samoubistva tako i ivota koji se odbacuje.

SAMOUBISTVO PO SVETOM PISMU

Bog je stvorio Ĺoveka od praha zemagskog. I udahnuo mu je ivot. I to na tako Ĺudan naĹin da je Ĺovek postao po liku Bo ijem predodre en da bude priĹasnik Bo ijih darova, tj. Bog po bla-gohtewu Bo ijem. Iivot koji je Ĺoveku dao Bog jeste ivot slobode. Po Adamovom padu, wegov ivot je degradiran smr u, a sloboda takvog ivota degradirana u slobodu kao mogu nost birawa, koja je nu na.* "ovek je poĹastvovan slobodom. Ali pre stvarawa, Bog nije upitao Ĺoveka, niti ga pita danas pri zaĹe u semenom, dali eli da bude stvoren. U tom smislu mo e se zakquĹiti da Ĺovek postaje slobodan, tek po svome zaĹe u, nastanku.

Naknadno slobodan Ĺovek bi mogao da bude nezadovoljan time „to je stvoren, i da bez krivice, samoubistvom, poni„ti Ĺin Bo ijeg stvarawa.

Me utim, stvaraju i Ĺoveka, ivog i slobodnog, Bog nije stvorio egocentriĹnog neprijateqa Bo ije tvorevine i Bo ijeg stvarawa. Po liku Bo ijem, Ĺovek je stvoren za zajedni„tvo u qubavi. Stvaraju i i o ivqavaju i ga, Bog je Ĺoveku dao sve qubavi, a najpre qubav prema samom ivotu. Ova qubav je najdubqje napisana u srcu Ĺoveka. I nauka ju je otkrila, i dala joj nauĹni naziv „nagon za samoodr awem“! Govore i o onima koji dr e zakon bez znawa o wemu, apostol Pavle ka e:

„Oni dokazuju da je u srcima wihovim napisano ono „to je po zakonu, po„to svjedoĹi savjest wihova...“ (Rimq. 2. 15).

Zakon Bo iji jeste u su„tini formalno izra ena qubav. I on, kao takav nije samo na kamenu zapisan, ve je pre svega zapisan u srcima, u mislima, u savesti. Jer, tek tako dat Zakon, ili boqe re i qubav, i mo e biti na„ Bog i mi wegov narod.

'esta zapovest (Dekalog) „Ne ubij“ nije ni„ta drugo do zakon qubavi prema ivotu. Ta zapovest je ugra ena u srce, u sami ivot. Jer, i oni koji Ĺak i danas ne znaju za tu zapovest, vole ivot i ne ubijaju Ĺoveka. Ne ubij, ni bli wega, ali ni sebe. Ako ti bli wi mo e naneti nepravdu, kako je ti sam sebi, budu i slobodan, mo e„ naneti? Zato, pre svega, ne ubij sebe. Pa, i savest na„a jasno svedoĹi da je samoubistvo jezivo. Otkud ovo svedoĹanstvo ako

---

*U toj nu nosti birawa ogleda se degradacija slobode, jer gde je puno a slobode, tu nema nu nosti. (prim. aut.)

nam qubav prema ivotu nije ugra ena u srce? A ako je ugra ena Bogom, du ni smo Bogu za wu.

Time nezadovoljstvo Ćoveka svojom stvarno,, u nije sastavni deo slobode, Ćak ni mogu nosti izbora. Jer sloboda je sloboda u Bo ijoj qubavi. Jer:

„Nijedan od nas ne ivi sebi, i nijedan ne umire sebi...“
(Rimq. 14. 7)

fiivot, kao i umirawe, jesu u qubavi Bo ijoj.

„...ako ivimo, Gospodu ivimo, ako umiremo Gospodu umiremo...“ (Rimq. 14. 7).

Navikli smo da gospodarimo. I tu im, i svojim. Me utim, ni sam ivot na,, ni samo umirawe na,,e, nije na,,e. Ni sami nismo svoji.

„...bilo, dakle, da ivimo, bilo da umiremo, Gospodwi smo...“
(Rimq. 14. 7).

Bo iji smo! Nemamo se kud sakriti. Sakriti od qubavi Bo ije. Samoubistvo nije sakrivawe. Jer smrt nije prelaz u nebi e, u nepostojawe. InaĆe, kad bi smrt bila poni,,taj stvarawa, prelaz u nebi e, smrt bi bila jaĆa od Boga, i mi, umrli, ve ne bismo mogli biti Gospodwi.

Nezadovoljstvo Ćoveka svojom stvarno,, u je avolsko delo. Delo, koje ba,, u istini oduzima Ćoveku slobodu posle smrti. Samoubica je zarobqenik svoje egzistencije, svoje stvorenosti, ali li,,en svih qubavi i svih, pa i rudimentarnih sloboda. Sada,,wi, te ak ivot (gde su tegobe promi,,qu Bo ijom dane nam za na,,e usavr,,awawe) samoubica mewa avoqim nagovorom za ivot u veĆnim i besmislenim mukama. Ćak i tad samoubica e biti Gospodwi! Ali bez qubavnog Ćula, i bez slobode da odgovori.

Za,,to je Ćovek, ako nije svoj, uop,,te stvoren? Za,,to se ra a?

Rekli bismo upravo radi svog oslobo ewa! Radi zadobojawa Carstva Nebeskog, u kome ne e biti prinu en da trpi nu no birawe, kao nu nu slobodu, ili, boqere i, slobodu nu de. Da bi do,,ao do te slobode (koja je u zajednici sa Bogom) Ćovek mora da se opredeli za to, a potom da se usavr,,ava iz slave u slavu, do mere rasta puno e Hristove (v. Efes, 4. 13.). Obo ewe je kruna Ćoveka, kruna qubavi Bo ije voqe.

„Posla e Sin ĆovjeĆiji an ele svoje, i sabra e iz carstva wegova sve sablazni i one koji Ćine bezakowe. I baci e ih u pe ogwenu; ondje e biti plaĆ i „krgut zuba. Tada e se pravednici zasjati kao sunce u Carstvu Oca svoga...“ (Matej 13. 41. 43).

Sveto Pismo svedoĆi da po smrti qudi Bog ne napu,,ta svoga Ćoveka. One qude, koji su umrli u bezakowima, bez pokajawa, zadesi e muĆewe. Ne ka e se kakvo, ali se ono upore uje sa pe i ogwenom i plaĆem i „krgutom zuba. Verujemo da su te muke neizmerno ve e od muka ovog neudobnog ivota. Osim toga, te muke niko ne e

izbe i, jer se ka e da e se sabrati sve sablazni i oni koji line bezakowe. Dakle i samoubica, koji eli da u smrtna e utoži, te pred nekom privremenom i lakom mukom, bi e izlo en vežnim i te im mukama. Da su ove muke vežne svedoži sam Hristos:

„I ovaj e oti i u muku vježnu, a pravednici u ivot vježni.“ (Matej 25. 46.)

Vežnost je na,e zajedničko naznažewe (jer je vežan i sam Tvo- rac na, Bog, koji je, i koji e biti „sve u svemu“ (I Kor. 15. 28), i reklo bi se sudbina. Ali, muke u vežnosti nisu smisao ovog, zem- nog ivota. Nismo stvoreni za muke, nego za usinovžewe, za sjaj, kao sjaj sunca u Carstvu Oca na,eg Nebeskog. Oni, koji dopadnu muka vežnih, samom sudbinom svojom svedože da su u ovozemnom iv- otu proma, ili ivot vežni. Vežni ivot se proma, uje bezakowem (negubavqu), jer u wemu bezakowa nema, niti sablazni. Vežni ivot se zadobija pravedno, u, tj. pobedom nad sablaznima.

Kako se pobe uju sablazni? fiivžewem po Svetom Duhu, a ne po palom telu!

„Da se pravda zakona (sila qubavi) ispuni u nama koji ne i- vimo po tijelu nego po Duhu.“ (Rimq. 8. 4.)

fiivžewem po pravdi zakona sila qubavi Svetoga Duha se pretvara u silu mira, silu pobednicu nad sablaznima. U tom slu- žaju:

„Ovaj Duh svjedoži na, en duhu da smo djeca Bo ija.“ (Rimq. 8. 16)

Ovo svedožewe je ono žemu stremimo u ovozemnom ivotu. Stremimo svim silama uma, srca, du,e... Pa opet, zbog na,e sla- bosti de, avaju se padovi, gresi. Svaki greh, pojedinačno, jeste proma, aj vežnog ivota i smrtonosan je. I kad ne bi bilo poka- jawa kao ožistiteqne sile, svi bismo pomrli za sud vežnih muka. I to uprkos svetim tajnama koje primamo, jer ko se nedostojno priže, uje sud sebi jede i pije, ka e se u molitvama pred Sveto priže, e, pozivaju i se na reži apostola Pavla:

„Jer koji nedostojno jede i pije, sud sebi jede i pije, ne raz- likuju i tijela Gospodwega.“ (I Kor 11. 29.)

Zapovest „Ne ubij“ jeste elementama zapovest kad je rež o odnosu žoveka prema žoveku. Za, to? Ubistvom se ubijenom uskra- uje vreme za usavr, avawe u Svetom Duhu. Ubijeni je mo da propu- stio da užini jo, neko dobro delo, ili da se pokaje za neki greh. Wegova sudbina u vežnosti najže, e nam nije poznata, ali i Crkva se mo nim molitvama svojim moli za wega i olak, ava mu posledwe ku, awe (mitarstva) i Sud. Ubica je veliki gre, nik. Ali pokajawe ima silu da ga ožisti i od ubistva. On se mo e (mora) nadati da e svetom tajnom pokajawa i ispovesti uspeti da ožisti skvrnu ubist- va, i tako se udostoji Priže, a. Nakon smrti, Crkva e se molit- vama zauzeti za spas ubižine du,e. Bog je milostiv, i On voli sve,

i eli spas sviju. Zato je Crkvi dao pokajawe i ispovest kao oru - je kojim ona privodi u pozname istine i tako te„ke gre„nike kao „to su ubice. Sila sveta tajne pokajawa i ispovesti je ta kojom se u puno u crkvene zajednice (Priše„ e) vra a i ubica, i bez sumne, ona je jaša od sile greha, koja odvaja od crkvene zajednice i vuše u područje vešnih muka. Evo „ta o tome ka u Sveti Oci.

„Onaj ko u pokajawu ispoveda svoje grehe, dobija opro„taj istih, blagoda u Isusa Hrista kroz sve„tenika.“ (Protiv Novacijana spis Svetog Atanasija Velikog).

„Ako mi otkrivamo greh na ispovesti, šinimo ga da je kao suva trska, dostojna da ispari u ošistili„noj vatri (Priše„ u, prim. aut).“ (Sveti Vasilije Veliki Tumašewe Isajijinog proro„tva).

Kosovska Vitina (hram posve en sv. Petki)

„Po„to nema drugog (ponovnog) kr„tewa, potrebne su na„e suze, pokajawe i ispovest, pa nas savetuje da se ošistimo „ispove„ u i pokajawem“, jer je ispovedawe greha spasewe od greha.“ (7. beseda o pokajawu sv. Jovana Zlatoustog)

„Potrebno je pretpostaviti da smo potpuno ošeni kada dobijamo usmeno razre„ewe.“ (Tertulijan, O pokajawu).

Drugi vid ogre„ewa o zapovest „Ne ubij“ jeste samoubistvo. Dok kod ubistva postoje dve lišnosti, ubica i ubijeni, kod samoubistva postoji jedna lišnost samubica. U wemu je spojeno sve. I odluka da se ubije, i ubistvo, i objekat ubistva, i konašnost tog

Ĺina u smislu da vi„e nema mogu nosti za dobra dela ili pokajawe i ispovest. Ubistvo samog sebe je greh, koji, budu i konaĹan, ima silu da nesre nika odvuĹe u podruĹje veĹnih muka. Nemaju i pokajawa, nemaju i protivsilu sili greha, mo emo tvrditi da se pred oĹima Crkve de„ava alostan prizor. "ovek koji je u ovom ivotu, kao ubogi Lazar (Luka 17. 25), primio muke, umesto da u veĹnosti primi utehu veĹnog ivota, biva odvuĹen u muke paklene. I Crkva je tu nemo na.

Crkva sve „to mo e i „to Ĺini, mo e i Ĺini blagovogewem Oca, kroz Sina, Svetim Duhom. A samoubica je odgurnuv„i ivot, dar Svetog Duha, odrekao Svetog Duha, rekao mu „Ne“. Sveti Duh pred tim „ne“ stoji, jer po„tuje slobodu koju je Ĺoveku dao ba„ On. I u tome se ogleda Wegova qubav. „Ne“ Svetome Duhu je i samoiskquĹewe iz Crkve. „Ne“ Svetome Duhu, izreĹeno konaĹno samoubistvom, nije samo odbacivawe ivota, ili ivotne sudbine, ono je ujedno odbacivawe i svih drugih darova Svetoga Duha, koje je samoubica primio za ivota radi savla ivawa sablazni i radi obo ewa. Zato je to tragiĹno „Ne“ hula na sav Bo iji promisao, stvarawe, podvig Hrista na Krstu... reĹju hula na Svetu Trojicu, posebno na Svetoga Duha, Davaoca fiivotu. „Svaki greh i hula oprosti e se quidima; a hula na Duha Svetoga ne e se oprostiti quidima“ (Matej 12. 31.)! Samoubica odbacuje ivot, ubica ga ne odbacuje, ne negira, on ga uni„tava samo telesno. Zato je samoubistvo greh na smrt (muke veĹne), jer ono ubija i telo i du„u, potpunim negirawem ivota. Stoga: „Ako neko vidi brata svojega gdje grije„i grijehom ne na smrt, neka se moli, i da e mu ivot, onima koji grije„e ne na mrt. Ima grijeh na smrt, za wega ne ka em da se moli“ (I Jovan 5. 16). Zato Crkva mo e da se moli za ubicu, i da mu wegovim trudom, pokajawem i ispove„ u, vrati ivot u Hristu, ali ne mo e da se moli za samubicu jer on gre„i na smrt. „Ima grijeh na smrt“! Apostol kao da pomiwe da ima samo jedan takav greh, ali ne ka e koji. Samoubistvo je greh na smrt.

SAMOUBISTVO PO SVE'TENIM KANONIMA

Su„tinu samoubistva otkriva 22. kanon Ap:

„Koji je sam sebe obezudio, neka ne bude klirik; jer je samoubica i neprijateq Bo ijega stvora.“

Isto o ovome ka e i naredni, 23. kanon Ap. Kako on ponavqa i utvr uje odredbu 22. kanona Ap. o wemu ne emo raspravqati, ali emo ga, istine radi, samo navesti.

„Ako je jedan, po„to je ve u„ao u klir, sebe obezudio, neka se svrgne; jer je ubica sebe samoga.“ (23. kanon Ap)

Samoubica je neprijatelj Bo ije Tvorevine. Samim tim, on je i neprijatelj Bo iji. Istina, koji je sam sebe obezudio nije počinio samoubistvo u klasičnom smislu. Ali, budući da je uništeno organ, Bogom stvoren, koji služi i rađava (obezudivawe se i vrši radi izbegavawa te funkcije), „to je reči stvarawa potomstva, nasleđava Ćovekovoga, takav je u suštini samoubica. On se ne lišava potomstva vođom, radi svetovrlinskih napora i Carstva Nebeskog, nego se drznuo da na svome telu ispravi, po sopstvenoj zamisli, Bo ije ostvarewe. A ko je Ćovek da prosu uje i prekraja Bo ije stvorewe?

„A ko si ti, o Ćovječe, da se prepire, sa Bogom? Zar rukotvorina govori majstoru svome: za, to si me tako našinio?“ (Rimq. 9. 20)

Upravo time, „to se prepire sa Bogom, samoubica i jeste neprijatelj Bo iji. Jer, samoubistvo nije rvawe Ćoveka sa Bogom, koje biva ponekad u nameri da se Bog privoli na to da Ćoveku da ve u blagodat, i koje rvawe upravo svedoči o dubini i iskrenosti qubavnog odnosa smirenog Ćoveka i Boga. Samoubistvo je prepirawe, roptawe Ćoveka na ĳivot, protiv Boga Tvorca. Zato je samoubica neprijatelj Bo ijega stvora, Bo ijega stvorewa, stvarawa iz slobodne qubavi.

Bog nije stvorio Ćoveka i svet da robuju stihijama. „Jer ne primiste duha ropstva, opet da se bojite; nego primiste Duha usinovqewa, kojim viđeno: Ava, ođe!“ (Rimq. 8. 15). On ga nije zaboravio.

Bez pitawa je Bog stvorio Ćoveka. I po Adamovom padu nije ga zaboravio. „Bog ponovo stvori Ćoveka u wegovoj besmrtnosti, pokloniv, i mu tako dar“ (V sednica VII Vas. Sabora). Bog, dakle, usavršava prvo stvorewe Adama. Jer, ovo drugo stvorewe ne biva bez pitawa ili bez uđe, a slobodno izrađene voqe Ćoveka. Svaki koji se krsti slobodno se krsti. Ćovek ima nalog da postane Bog. U izvršewu tog naloga Ćovek nije sam. Sveti Duh, koji mu je dao prvi ĳivot, koji ga je preporodio drugim ĳivotom (kršewem), On ga blagoda u prati i pri borbi protiv sablazni i muka. Ali On ne zamewuje Ćovekovu voqu, niti trpewewe, jer bi time zamenio i podvig Ćovekove slobode. Bog strađari nad svakim Ćovekom da ga ne bi snađle muke koje prevazilaze wegove snage (I Kor. 10. 13.). On proniđa i o najsitnijoj stvari (Matej 6. 26) i sve upravqa na korist ostvarewa Ćovekovog zadatka, tj. oboewa. „Jer Bog tako zavoqe svijet da je Sina svojega jedinorodnog dao, da svaki koji vjeruje u Wega ne pogine, nego da ima ĳivot vjeđni“ (Jovan 3. 16). Otuda i Crkva, i svete tajne, i svete vrline. Zato, „stradawa sada, wega vremena nisu ni, ta prena slavi koja je nam se otkrili“ (Rimq. 8. 18)! I kada bismo mogli, prenda neki i mogu (svetiteqi), da vidimo tu slavu ka kojoj trđimo, niko se ne bi ubio, jer bi sma-

trao svojivot sada,wi za najve i dar, jer e se obu i u slavu, i niko ne bi pitao: Za, to sam stvoren. A opet neki line samoubistvo. Za, to? Za, to postaju neprijategi Bo ije tvorevine?

Sveti Timotej Aleksandrijski u svom 14. kanonu daje odgovor na ovo pitawe. On sve samoubice deli na one koji su „van sebe“ i one koji su pri sebi. Ove druge deli na one koji su počinili samoubistvo „zbog kakve uvrijede nanasene mu od qudi“ i one koji su to uĳinili iz „malodu,nosti“.

„Pitawe: Ako jedan nije pri sebi, i podigne ruku na sebe, ili se baci stmoglavice, mo e li za takvoga biti prinos, ili ne?

Odgovor: U pogledu takvoga treba da klirik razabere da li je zbiqa bio van sebe kad je to uĳinio. Jer, vi, e puta oni koji su svoji tome kome se to dogodilo, ele i da do u do prinosa i molitve za wega, la u, i kazuju da je van sebe bio. Me u tijem, mo da je to uĳinio zbog kakve uvrijede nanasene mu od qudi, ili inaĳe zbog malodu,nosti, i tada ne mora (ne sme) za takvoga biti prinos; jer je samoubojica. Treba zato na svaki naĳin da klirik najmarqivije ovo ispita, da ne potpadne osudi.“ (14. kanon Timoteja Aleksandrijskoga).

ta znaĳi biti van sebe, ili ne biti pri sebi? To znaĳi biti u stawu pri kome se ne uprava svojom voqom, nego je ona potĳi-wena voqi demonskoj, pa se delo koje se uĳini u tom stawu ne mo e smatrati izrazom voqe dotiĳnoga ĳoveka, niti wegovim slobodnim opredeqewem. Pa, iako se, spoqa gledano, ĳovek jeste bacio stmoglavce, Svetiteq ga ne tretira niti naziva samoubicom. Svetiteq nala e istragu, rezultat koje bi trebalo da bude spoznaja da li je ĳin izvr, en van sebe, u stawu neslobodne voqe. I tek ako se zakqu-ĳi da je ĳovek digao ruku na sebe zbog uvrede, ili malodu,nosti (dakle da je bio pri sebi, pri svojoj slobodnoj voqi), Svetiteq ga naziva i tretira kao samubicu. On tek za toga ka e „...jer je sam-ubica“. To je opravdano, jer samo slobodno izra eno „Ne“ Svetom Duhu jeste hula na Wega, i samo slobodno uni, tavawe svoga ivota jeste odbacivawe ivota, a time i samoubistvo. I otuda i opelo i parastos i pomiwawe tj. liturgijska zajednica („prinos i molit-va“) samo za onoga koji se stmoglavio u stawu „van sebe“, a ne i za svesnog samubicu.

Ako je ĳovek du, evno bolestan, i iz tog razloga sme, ten u psihijatrijsku bolnicu, pa podigne ruku na sebe, to jo, ne iskquĳu-je potrebu istrage kakvu nala e kanon. Jer u kanonu (u pitawu) stoji: „Ako jedan nije pri sebi, i podigne ruku na sebe...“! Ove reĳi kazuju da dotiĳni mora biti u stawu „van sebe“ u momentu podizawa ruke na sebe, a ne samo du, evno oboleo. Nije retkost da du, evni bolesnici u trenutku lucidnosti, sagledav, i svoje jadno stawe i okru ewe, podlegnu malodu,nosti i izvr, e samoubistvo. Kojim naĳinom klirik mo e da utvrdi u kome se stawu ĳovek ubio, to je

konkretno pitawe. Kanon ka e samo da klirik treba na svaki način i najmarqivije ovo da ispita, da ne bi potpao osudi.

Dakle, sve prave samoubice, one koji su bili pri sebi u trenu izvr„ewa toga alosnog Ĺina, Sveti Timotej Aleksandrijski deli na one kojima su qudi uĹinili kakvu uvredu tj. nepravdu, i na one koji su podlegli malodu„nosti. Ova podela je do sada najbolja. Od qudi naneta uvređa tj. nepravda jeste ono „to dana„wi psihijatri zovu spognim Ĺiniocem, a malodu„nost unutra„wim Ĺiniocem. „ini nam se da ova dva Ĺinioca jesu u sprezi, samo „to u svakom konkretnom sluĹaju jedan ima odluĹniji znaĹaj. Kad uvre eni ne bi bio gordo„ u podlo an malodu„nosti, uvređu bi podneo lak„e. Isto, kad malodu„ni ne bi imao povod spoga, mo da ne tako direktan, mo da tek u vidu besprekornosti ivqewa u svom okru ewu („to je svojevrsna uvređa od strane zajednice tj. qudi), ne bi podle-gao isku„ewu samoubistva.

U oba sluĹaja nesre nik je izgubio veru u veĹni ivot. Ta ve-ra nije imala korena u wemu. Zato je samoubistvo poraz za sve„te-nika i episkopa, i wihovu propoved.

Ve smo rekli da samoubica samoubilaĹkim Ĺinom sam sebe iskquĹuje iz Crkve. I ta Ĺiwenica je na„la izraz i u kanonu.

Kanon zahteva ispitivawe da li je samoubistvo koje se vidi spoga uistinu odricawe ivota, tj. samoiskquĹewe iz Crkve. Ovo ispitivawe je toliko nu no da kanon preti osudom onoga koji prenebregne ovoj obavezi. Za„to?

Samoubistvo, koje je samoiskquĹewe iz Crkve, ne tra i su e-we od strane crkvenih vlasti, ve samo ispitivawe (istragu) da li se ono uistinu dogodilo, tj. da li je Ĺovek pri sebi digao ruku na sebe. Rezultat ispitivawa, a ne presuda, pokazuje da li Ĺovek osta-je u zajednici molitava koje je Crkva ustanovila za du„e svojih u Bogu predstavqenih sinova, odnosno u crkvenoj, Hristovoj zajedni-ci. Kanon (u odgovoru) odre uje:

„... Me u tijem mo da je to uĹinio zbog kakve uvrijede nane-sene mu od qudi, ili inaĹe zbog malodu„nosti, i tada ne mora (ne sme) za takovoga biti prinos; jer je samoubica...“

ReĹju „tada“ kanon oznaĹava, prvo, saznawe da se radi o pravom samoubici, i drugo, da ve to samo saznawe, ili, taĹnije, sam Ĺin sa-moubistva zapoveda da „ne mora“ (ne sme) za takovoga biti prinos“, „to se vidi i po obrazlo ewu, a naime, „jer je samoubica“. Ta Ĺi-wenica „tada“ sama sobom iskquĹuje dotiĹnoga iz crkvene zajed-nice.

To je razlog da smo samoubistvo i nazvali greham na smrt. Ono je slobodno, dobrovoqno, nepokajano i bez crkvenih molitava odla ewe u veĹnu smrt, u veĹne muke. Za razliku od samoubistva kao greha na smrt, kanoni (32. kanon svetoga Vasilija Velikoga) poznaju i smrtne grehe, ali oni nisu (ubistvo npr) takvi da, jednom

učiweni, sami po sebi odvuku gre„nika u večne muke, nego su to svi veliki gresi, sa te„kim posledicama, ali kojima mo e protivstati pokajawe, ispravqawe ivota i na kraju svete tajne i mo ne molitve Crkve. Kanoni (5. kanon VII Vas. Sabora) poznaju i pojam greha k smrti, a koji označava stawe kada gre„nik ne ispravqa način svoga ivqewa.

Onog koji se odrekao ivota i crkvene zajednice ne smemo dr ati u zajednici. Sa onim koji je izvan Crkve ne smemo kao Crkva da imamo crkveno op„tewe. Ovaj princip strogo, pretvom svrgnu a, kuvaju 45, 46, i 47. kanon Ap. Zato Sveti Timotej Aleksandrijski i preti osudom onome koji istragu o samoubistvu (samois-kpušewu iz crkve) mo da ne povede, ili je ne povede najmarqivije, pa onaj koji je pravi samoubica bude u crkvenoj zajednici, a onaj koji nije pravi samoubica bude neopravdano li„en te zajednice, „to sve u duhu potpada pod 47. kanon Ap.

U 14. kanonu Timoteja Aleksandrijskoga (u pitawu) stoji: „mo e li za takovoga biti prinos, ili ne?“ U Prevodu episkopa Nikodima, kao odgovor, stoji reč: „ne mora“. Ali ona ima dana„we značewe „ne sme“, „to se vidi ba„ po pretwi osudom, kojom se kanon neposredno zavr„ava. Jer, kada bi smisao reči „ne mora“ bio preporučni, kakva bi uloga bila pretwe osudom? Stoga smo ve u tekst kanona, u zagradi, uneli smisao te reči, da bismo olak„ali i„čitavawe kanona.

Odredbom kanona li„en je opela, sahrane na pravoslavnom grobqu (ono je osve eno mesto), parastosa i liturgijskih molitava onaj koji je samoubica. Kako je samoubistvo konačan čin, čin bez mogu nosti pokajawa, ili ispravke svoga ivota ili čega drugog u Crkvi, samoubica zanevek ostaje izvan molitvene zajednice i prionosa! Ona ista pretwa kliriku koja mu nala e istragu, ta ista ga sprečava da samobicu posle izvesnog vremena prima u zajednicu, kakvu praksu ponegde zatičemo. Ako nismo uspeli da objasnimo odnos izme u pretwe kliriku osudom zbog nesavesne istrage, i nemogu nosti da se samoubica posle proteka nekog vremena prima u zajednicu, npr. parastosom, nave„emo izričitu odredbu 84. kanona Svetoga Vasilija Velikoga:“

„... Pak ako se neki te„ko odbijaju od svojih običaja i radiji su da slu e tjelesnim nasladama nego Gospodu, i ne e da uprave svoj ivot po Evangeliju, s takovima mi nikakvog op ega posla nemamo. Jer, u pogledu naroda nepokornoga i suprotnoga mi smo nauženi slu„ati, da, Spasavaju i ga, spasi du„u svoju.“

Kanon ne govori o grehu na smrt samoubistvu, niti o bilo kom drugom konkretnom grehu. On govori o grehu k smrti, tj. o onim gresima (boqe re i, wihovim počinocima) koje ne prati spasonosno pokajawe i popravak ivota. Ako se gre„nici te„ko (neiskreno, nikako) odbijaju od svojih greha, tj. strasti, i radiji su

da slu e sili te strasti, tj. smrti, pre nego Gospodu, tj. veĳnom ivotu i sili obo ewa, i koji su, prema tome, nepokorni voqi qubavi Bo ije, koja bi da se svi spasu obo ewem tada „s takovi- ma mi nikakvog op eg posla nemamo“! Takve, nepokajane gre„nike, ovaj kanon, za sve vreme takvog vihovog stawa, dr i odluųenim od Crkve. I, dakle, sami protok vremena odluųewa, ako nije pra en spasonosnim pokajawem i popravkom ivqewa, ostaje nebitan za ponovo primawe u crkvenu zajednicu (Priųe„ e i molitve). Jer silu greha, koja odvaja od liturgijske zajednice, ne savladava protok vremena (kao da tobo e sila greha lapi, ili pada u zaborav, sa vremenom, naprotiv), nego samo sila pokajawa i ispovesti. Ako gre„nik nepokojan ode u smrt, wegova sudbina u veĳnosti je alos- na. Ali sve do smrti ųovek mo e da se spasi te sudbine kroz svetu tajnu pokajawa i ispovesti, te Priųe„ em. O tome svedoųi kanon- ska ustanova:

„... Svakako pak u pogledu svakoga onoga koji je pri smrti, a tra i da se udostoji evharistije, episkop uz odnosno ispitawe neka mu podjeli sveti dar.“ (13. kanon I Vas. Sabora)

Dakle, bez pokajawa i ispovesti, bez popravke ivqewa, bez nekog ploda dostojnog pokajawa, nema, niti mo e biti, odluųenome primawa (umilostivqewa) u liturgijsku zajednicu. Pa, ako je to tako sa onima koji su od svoga episkopa bili odluųeni, koliko je nemogu nije primiti u zajednicu „prinosa i molitve“ one koji su sami sebe bespokojno zanavek iskquųili iz te spasonosne zajednice ivota.

U 84. odredbu kanona svetoga Vasilija Velikoga samoubistvo svakako ulazi svojom osobinom nepokajawa. Tom istom osobinom ono ne ulazi u odredbu 13. kanona I Vas. Sabora jer episkop, vr„e i „odnosno ispitawe“, ispituje istinitost pokajawa za greh, zbog koga je dotiųni odluųen, tj. „nedostojan“. Dakle, samoubici nema, niti mo e biti, povratka u zajednicu molitava i prinosa! Ovo ne znaųi da se pojedinac ne sme za samoubicu moliti, jer se kanonima svetih Timoteja Aleksandrijskog (14) i Vasilija Velikog (84) zabrawuje „prinos i molitva“ kao „op i posao“, dakle zabrawuje se zajedniųka, sveop„ta, saborna, crkvena molitva. Liųna molitva pojedinca je stvar liųnog odnosa ųoveka i Boga, i nije zabrawena.

Zanimqiv izuzetak predstavqa 14. kanon Timoteja Aleksan- drijskog. On, za razliku od drugih kanona, ne spomiwe episkopa kao onoga koji bi trebalo da vr„i ispitivawe da li je samoubica bio pri sebi, tj. da li je upravqao svojom voqm, da li je shvatao znaųaj i posledicu svog ųina. Kada se radi o oceni da li je neki ųovek do- stojan crkvenog zajedni„tva ili ne, to ocewuje episkop (6. i 7. kanon Kart. Sab. i 5. kanon I Vas. Sab. npr) prema prvenstvuju oj vlasti i svojoj odgovornosti. Me utim, ovaj 14. kanon Timoteja Aleksandrijskog izrekom odre uje da klirik izvr„i „razbirawe“

i „ispitawe“ da li se radi o pravom samoubici, „i tada ne mora za takovoga biti prinos; jer je samoubica“. Kao da kanon dopušta i ni im kliricima od episkopa da odlučuju o tome da li e za nekog Ćoveka prinosa biti, ili ne e. O Ćemu se zapravo radi?

Samoubistvo „pri sebi“ je samoiskquĆewe iz Crkve. Ali ova Ćiwenica ne sme da zavede na misao kako klirik (prezviter, npr) ima vlast da, po svome „razbirawu“, odmah zabrani prinos za samoubicu jer se ovaj sam iskquĆio iz Crkve. Jer, u Ćije ime, i Ćijom vla„ u klirik (makar i ex canonem) vr„i odnosno ispitawe? I, ko je taj ko kliriku opravdava wegovo uverewe o „razboru“ koji je uĆinio, ko to uverewe ocerkovquje? Odgovor je episkop!

Pravi samoubica se svojim Ćinom samoiskquĆuje iz Crkve, ali i Crkva mora da se oglasi i da konstatuje tu Ćiwenicu. Ovo je posledica prava na vezivawe i dre„ewe. Crkva se uvek ogla„ava kroz onog ko je nosilac episkopske vlasti, dakle, preko episkopa liĆno; ili saborno, preko Episkopskog Sabora.

Klirik mora o rezultatu svoje istrage da izvesti svog episkopa, koji e da donese svoj sud, od koga e, opet, zavisiti ho e li za toga Ćoveka biti prinos. Taj sud jeste ogla„ewe Crkve o tom samoubistvu. On nosi peĆat odgovornosti i vlasti episkopa za du„e poverenog mu naroda (v. 39. kanon Ap). Tek sa tim sudom klirik mo e da postupi, i da, eventualno, zabrani prinos i molitve i sahranu na crkvenom grobqu...

ta novo kanon iskazuje reĆju da klirik vr„i „razbirawe“?

Vidimo izvesnu sliĆnost u situaciji pravog samoubistva sa situacijom umilostivqewa nad onima koji se kajaju, i odluĆeni su od priĆe„ a kojima vreme odluĆewa nije isteklo, a preti im smrt.

„Onima koji se kajaju, prema razlici grijehova, neka se episkopskim sudom odre uje vrijeme kajawa; a prezviter bez znawa episkopa neka na prima onoga koji se kajaje, osim sluĆajja da je prijeka potreba, a episkop je odsutan...“ (43. kanon Kart. Sabora)

SliĆnost je u tome „to je umilostivqewe nad odluĆenima iskquĆivo u vlasti episkopa (v. 6. kanon Kart. Sabora). No, smrt mo e da zapreti odluĆenome ba„ u dane kada je episkop odsutan, te ga je nemogu e izvestiti o potrebi da se odluĆeni pokajnik PriĆesti i tra iti wegov blagoslov za to (v. 7. kanon Kart. Sabora). Da odluĆeni ne bi umro bez spasonosnog PriĆe„ a, ustanovqeno je da i prezviter mo e, cene i situaciju, da u e u sud svoga episkopa, i da umiru em, po odnosnom ispitawu u smislu 13. kanona I Vas. Sabora, podeli PriĆe„ e.

I kod samoubistva je sliĆno. ovek je mrtav. Da li e biti opela za wega, da li e biti molitava na liturgiji za wega, gde e se telo wegovo ukopati? Sva ta pitawa ne mogu Ćekati povratak odsutnog episkopa i wegov sud. Telo se raspada, a du„a, odvojena od tela, nailazi na mitarstva, protiv kojih su molitve Crkve sna no

oru je. Samo za takav, dakle, slušaj kanon dopušta prezviteru da, po svome najmarqivijem ispitu, odluči o prinosu za odnosnog Ćoveka. Time ne e uvrediti odsutnog episkopa. Ali, ako bi i pored prisutnog episkopa samovlasno odlužio o prinosu, makar stvar bila nesporna, povredio bi kanonsku ustanovu, i uvredio bi svoga episkopa. To je smisao iskaza da „klirik“ vrši „ispitawe“!

POKU'AJ SAMOUBISTVA

Sveti Timotej Aleksandrijski odre uje kako se ima postupati sa onim Ćovekom koji je svoju samoubilačku radwu doveo do wemu egenog kraja smrti. Stoga i sve odredbe wegovog 14. kanona imaju va nost samo za slušaj samoubistva sa smrtnim ishodom. To se vidi i iz teksta kanona.

Upitni deo kanona se odnosi na Ćoveka koji je podigao ruku na sebe, ili se bacio strmoglavce. Ukoliko i mo e da ostavi u nedoumici da li je taj „to je podigao ruku na sebe ili se bacio strmoglavce, dakle, izvršio naum opasan po svojivot, i poginuo, to se iz odgovornog dela jasno vidi da se podrazumeva da je taj poginuo:

„... Jer vi, e puta oni, koji su svoji tome, kome se to dogodilo, ele i da do u do prinosa i molitve za wega, la u, i kazuju da je van sebe bio...“

„Kome se to dogodilo“! 'ta se dogodilo: pokušaj ili pogibija? Kada ne bi taj poginuo, tj. kada bi pre iveo, tada se uopšte ne bi pojavivala rođbina, „oni, koji su svoji tome“, ve bi se pojavio on lično sa pokajawem da tra i milost i Priše, e. Kada bi pre iveo, ne bi se tra ilo za wega prinos i molitve, nego bi on tra io milost i Priše, e. Kada bi pre iveo, ne bi se lagalo i kroz la tra ilo ono „to je Crkva obištajem dr ala: da je pravi samoubica onaj koji je bio pri sebi, ve bi to tad ivi Ćovek svedožio. Dakle, za samoubice, kao one koji su se sami iskkušili iz Crkve, ona smatra samo one koji su lišili sebe ivota i time zatvorili sva vrata pokajawa za sobom.

Ćoveka, koji je izvršio radwu adekvatnu nameri da sebi oduzmeivot, a koji je posle svega ostao uivotu, Crkva ne iskkušuje sasvim iz svoje zajednice, niti wegov Ćin smatra za samoiskkušewe iz crkvene zajednice, nego mu za dugo (12 godina) brani Sveto Priše, e, ali mu sve to vreme ostavqa za pokajawe i plodove pokajawa, „to je tako e prebivawe u Crkvi u svetotajinskoj pripremi za Priše, e (pokajawe i ispovest jesu sveta tajna crkve, duboko liturqišna).

Zašto Crkva ne prihvata samoubilački poduhvat kao samoiskkušewe iz Crkve kada Ćovek pre ivi? Zar on nije učinio isto „to i onaj koji je poginuo? Zar to nije ona ista neoprostiva hula

na Svetoga Duha, neoprostiva „ni u ovome vijeku ni u budućem“ (Matej 12. 32)? Kako Crkva takvome pruža mogućnost oproštava kroz pokajawe, Priče, ivawe i ostale darove?

„Blažen je čovjek kome Gospod ne uračuna grijeh“ (Rim. 4. 8).

Gospod Sveti Duh ponekad ne uračuna hulu čovjeku. Crkva to prepoznaje po tome „to je samoubilački naum i poduhvat ostao besplodan, tj. neuspješan. “esto Bog ne dopušta čovjeku da upadne u greh, u različite grehe. To je izuzetan dar.

„Koji za eveljenu, nakani s wome da skupa spava, pak mu se namjera ne ostvari, očitito je, da ga je blagodat sačuvala“ (4. kanon Nikejskog Sabora).

Ako čovjek preivi samoubilački poduhvat, očitito je da ga je blagodat sačuvala. Ako je to tako, a jeste, zar može Crkva zabraniti pokajawe onome koga je Bog sačuvalao za pokajawe, Priče, e i spasewe. Zašto Bog nekoga sačuva, a nekoga ne?

Nemoguće nam je dati odgovor a da ne upadnemo u zamku spekulacija. Odgovor se uvek nalazi u domenu ličnog odnosa Boga i svakoga čovjeka.

„Pomilova u koga pomilujem, i sa ali u se na koga se saalim.“ (Rim. 9. 15) Neka nas ove reči upute na strah Božiji!

franko Kotoranin

PREVAZILAŃEWE STAWA „DWA EPISKOPA U JEDNOM GRADU“ U DIJASPORI

Postoje e stawe u Dijaspori, koje karakteri„e ravnopravno episkopstvo dva, ili vi„e, episkopa istovremeno u jednom gradu (jednoj episkopiji), jeste posledica ravnopravnog vr„ewa crkvene jurisdikcije od strane vi„e autokefalnih Crkava istovremeno nad jedinstvenom teritorijom. Episkopi su me u sobom (a time i wihove Parohije) razdvojeni svojim pripadni„tvom raznim autokefalnim Crkva- ma, tj. sabirawem u razne Episkopske Sabore, raznih domicilnih, nacionalnih Crkava. Zaista, nigde nema sluŃaja da dva episkopa iste autokefalne Crkve saepiskopuju u istoj episkopiji. Ovo slu i kao olak„awe, ukoliko se na Crkvu gleda prete no juridiŃki, kao odnos hijerarhije, tj. vlasti. Ali, Crkva je uvek i na svim nivoima (od Parohije do Vasegene) jedna. Ona je Ńiwenicom qudskog zenaqskog ivqewa „podegena“ na tzv. pomesne Crkve. Ali je i tada svojim saborno„ u ostala jedinstvena. Stoga, 8. kanon I Vas. Sabora nare u- je „...da nema u jednom gradu dva episkopa...“, a 12. kanon IV Vas. Sabo- ra zabrawuje postojawe „... dva mitropolita u jednoj istoj eparhiji (mitropoliji)“. Pa i 34. kanon Ap. odre uje da „...svaki (episkop) neka preduzimqe samo ono „to se tiŃe wegove eparhije (podrazumeva se Parohija) i podruŃnih mesta...“, dakle, da je Parohija, i podruŃna mesta, su„tinom wegova, episkopova, jednog episkopa. Isti kanon upu uje da „episkopi svakog pojedinoga naroda treba da poznaju prvo- ga izme u wih... i ni„ta va nijega da ne preduzimqu bez wegove privo- le; ... ali i taj prvi neka ne Ńini ni„ta bez privole sviju.“ U tome se ogleda jedinstvo i sabornost Crkve Hristove.

S obziram na to da je samo na taj naŃin Crkva i jedna, i pomes- na, i opet saborna, te stoga opet jedna, waqa dobro promisliti da li jo„ ne„to osim pomesnosti mo e da bude granica u Crkvi, da odvaja Parohiju od Parohije, mitropoliju od mitropolije.

Ako se nacion prihvati kao granica, „to je neprihvatqivo (v. Kol. 3. 11), tada se dolazi u opasnost da se u jedinstvo i sabornost Cr-

kve unese ne, to „to e podriti to jedinstvo i sabornost. Pojam granice u eklisiologiji je vrlo osetljivo pitawe. Ako se u jedno Tela Hristova, u Crkvu, unese uz postoje u, pomesnu granicu, jo, i nacion, do i e do stvarawa dva Tela Hristova na jednom mestu (ne razlikovawe Tela Gospodwega), tj. do pojave dva episkopa u jednom gradu. A do i e i do „legalnog raskola“, tj. do dva centra sabirawa u jedinstvenome.

Stoga, iako u Dijaspori, pravno gledano, sve protize bez konflikata, postoje e stawe se mora prevazi i. Ali kako?

Po, to je saepiskopstvo dva ili vi, e episkopa u jednom gradu, tj. episkopiji, uzrokovano preplitawem vi, e jurisdikcija nacionalnih, autokefalnih Crkava na jedinstvenoj teritoriji, to je razumno da prvo mora biti prevazi eno ovo preplitawe. Budu i da su crkvene jurisdikcije ravnopravne, slede i 6. kanonu I Vas. Sabora i 2. kanonu II Vas. Sabora nijedna od autokefalnih Crkava ne mo e unilateralno da preduzme radwu koja bi se ticala jurisdikcije druge autokefalne Crkve, a time, dakle, ne mo e sama da utize na vr, ewe vi, e crkvenih jurisdikcija na istoj teritoriji. U vlasti Vasegenskog Sabora je da sjedini razne crkvene jurisdikcije u jedinstvenu, u novu autokefalnu Crkvu (v. npr. 28. kanon IV Vas. Sabora). Jedino je putem vlasti Vasegenskoga Sabora mogu e kanonički, besprekorno prevazi i postojawe vi, e crkvenih jurisdikcija na istoj teritoriji. Jedino Vasegenski Sabor mo e da odredi novu crkvenu oblast, i da ustanovi jedinstvenu jurisdikciju Episkopskog Sabora, koji line episkopi Parohija te oblasti, dakle, da episkopi, koji su pripadali raznim Saborima, i bili razdvojeni pripadno, u raznim nacionalnim Crkvama, budu sabrani u jedno, u novu autokefalnu Crkvu.

No, samo po sebi, i to je tek prvi korak, koji ne razre, awa postojawe dva ili vi, e episkopa u jednom gradu, ali omogu awa razre, ewe. Da li je i to u vlasti Vasegenskoga Sabora?

Vasegenski Sabor jeste projava jedinstvene Crkve, i najvi, i je izraz wene sabornosti. Stoga su odluke ovoga Sabora glas cele Crkve. Uprkos tome, ili, boqe re i, upravo zbog toga, on u radu ima ograničewa. Vasegenski Sabor se nikada nije bavio pitawima od značaja za samo jednu autokefalnu Crkvu, niti onim pitawima, koja su strogo unutra, wa stvar jedne autokefalne Crkve (postavqawe episkopa npr).

Razre, ewe stawa nazvanog „Dva episkopa u jednom gradu“, ukoliko se episkopi tretiraju kao punopravni, mora biti u deobi teritorije grada (episkopije), pri kemu od jedne nastaju dve episkopije. Problem se, dakle, svodi na teritorijalnu organizaciju Parohija jedne autokefalne Crkve. A to je strogo unutra, wa stvar te Crkve i wenih Parohija.

Dakle, Vasegenski Sabor se ne mo e baviti iscrtavawem granica izme u Parohija, ali, budu i da Crkva nema iskustva sa

nadila ewem problema „dwa episkopa u jednom gradu“, Vaseqenski Sabor mora dati „to jasnije kriterijume, pravila, po kojima e se postupati!

Naravno, ne mo e se poga ati, niti prejudicirati odluke Vaseqenskog Sabora, ali, nije zgorega izneti mi„qewe o osnovnim karakteristikama prevazila ewa stawa dva episkopa u jednome gradu.

*

* *

Ono „to se name e ve pri prvom promi„qewu jeste mogućnost da se vla„ u Vaseqenskog Sabora oformi nova crkvena oblast, i u woj jedinstvena crkvena jurisdikcija, Eime bi se izbrisale nacional-juridičke granice izme u episkopa, koji e i daqe deliti istu teritoriju. Nu no e biti da se, umesto izbrisanih, izme u wih postave teritorijalne, kanonske granice. Kako se vlast tih episkopa prostire na istoj teritoriji, Parohiji, to e nu no iziskivati da se ista Parohija deli izme u episkopa, upravo onih koji preko naroda koji ivi na wenoj teritoriji rasprostiru svoju vlast. Ovde su nagla„ena dva problema. Prvi, koji se tiže odre ewa parohije koja se deli. Drugi, koji se odnosi na izbor episkopa me u kojima se parohija deli.

Odgovorima na ova pitawa prethodi konstatacija da se pri deobi Parohije re„ewe nikako ne sme nametati „odozgo“, od strane Episkopskog Sabora, koje bi episkopi, koji uęestvuju u deobi, bili prinu eni da prihvate. Ova konstatacija poŁiva na odredbama 53. i 98. Kanona Kartaginskog Sabora.

„... Na mnogim je Saborima sve„tenim zborom ustanovqeno da narod, koji zavisi u pojedinim Parohijama od svojih episkopa, i koji svoga osobitoga episkopa nikada nije imao, ne mora drukŁije dobiti osobite upraviteqe, to jest, episkope, nego samo privolom onoga episkopa od koga je u samom poŁetku zavisio...“ (53. Kanon Kart. Sabora)

„Ustanovquje se i ovo, da narod, koji nije nikada svog posebnog episkopa imao, ne mo e ga nikako ni imati ako to ne naredi puni Sabor dotižne eparhije zajedno sa prvim episkopom, i ako na to ne pristane onaj pod Eijom je upravom prije dotižna Crkva bila.“ (98. Kanon Kart. Sabora)

Navedeni kanoni upravo govore da se Parohija, koja je pod vla„ u episkopa, pri kakvoj potrebi mo e podeliti samo uz dozvolu kako Episkopskog Sabora tako i onoga episkopa Eija se Parohija deli. Mo emo lako na i razlog ovome zahtevu koji se, verovatno, u magli odnosa nadre enosti i podre enosti Sabora i episkopa, ne uoŁava. Sabornost Crkve, ve i prema odredbi 34. Kanona Ap. se sastoji u odnosu koji podrazumeva puno po„tovawe i oŁuvawe nadle nosti na svim nivoima crkvene sabornosti. Tako, nadle nost episkopa da vr„i vlast nad celom teritorijom svoje

Parohije jeste strogo unutra, wa stvar wegove Parohije, wegove nadle nosti. Ukoliko on svoju vlast vr, i u skladu sa kanonima, nijedan drugi episkop bilo kog ranga, pa ni Sabor, nemaju pravo da vr, e upliv u vr, ewe episkopovih poslova. Naravno, oni se samim tim ne mogu ni me, ati u veliĚinu teritorije nad kojom isti episkop vr, i vlast. Sa druge strane ni taj episkop ne mo e svojom vla, u, bez uĚe, a Episkopskog Sabora, da osnuje novu episkopiju od dela teritorije svoje parohije. Jer bi time u Episkopski Sabor morao da u e novi episkop, koga treba i postaviti, a to je ve od op, teg znaĚaja za celu Crkvu u koju je isti episkop sabran.

Iako navedeni kanoni govore o neĚemu „to je po pojavi drugaĚije od nadila ewa stawa „Dva episkopa u jednom gradu“, wihov racio legis u potpunosti va i i za reĚeno nadila ewe. Oni govore o tome kako se postupi kada se Parohija koja ima svog jednog episkopa deli da bi narod, koji je inaĚe do tada bio pod vla, u toga episkopa, dobio svog zasebnog. Nadila ewe reĚenog stawa podrazumeva da se teritorija sa dva ili vi, e episkopa raznih nacionalnih Crkava podeli izme u wih, da bi svaki od wih imao svoju samostalnu Parohiju. Ono „to upu uje na, problem na citirane kanone jeste upravo Ěiwenica da svi episkopi koji uĚestvuju u podeli Parohije, u principu, imaju od „samog poĚetka zasnovanu“ vlast nad celom teritorijom iste Parohije, one koja se deli. Dakle, sama Ěiwenica da se deli Parohija, da se zadire u vlast episkopa nad wenom teritorijom i narodom „to predstavlja strogo unutra, wu stvar svakog od episkopa koji imaju vlast nad tom Parohijom ukluĚuje na, problem u odredbe navedenih kanona, i to utoliko „to se Parohija ima deliti uz dozvolu kako Episkopskog Sabora, tako i svakog od episkopa koji imaju vlast nad teritorijom iste Parohije, tj. da niko nikome ne mo e da nametne re, ewe razgraniĚewa.

Pitawe razgraniĚewa pri podeli Parohije ovi kanoni ne razmatraju, jer je to ve dato u postavci wihove odredbe. RazgraniĚewa se narod, dakle mesto, grad ili selo. U na, em problemu toga nema. Narodi su potpuno izme, ani. Parohije u Dijaspori su veoma prostrane, pa iako se ka e „u jednom gradu“, u pitawu su Ěitave oblasti, pri Ěemu se granice Parohija koje imaju vi, e episkopa retko poklapaju. To nas vra a pitawima: koji episkopi dele, i koju teritoriju dele?

Nepodudarnost teritorija Parohija je posledica sada, weg stawa. Crkvene jurisdikcije, koje se prepli u u Dijaspori su, svaka za sebe, prema svojim potrebama, utvri vale Parohije, wihove granice, dakle, svoju teritorijalnu organizovanost. Pri tom, te organizovanosti nisu me u sobom podudarne. Stawe pri kome se teritorije parohija poklapaju, kako svojim sedi, tima, prestolima, tako i granicama, idealno je stawe, stawe koje se uzima u analizu pri teoretskim raspravama. Na „terenu“ se najĚe, e zatiĚu dosta

komplikovane situacije. "Istina je da se Parohije iste nacionalne, crkvene jurisdikcije me usobno razgraničavaju svojim teritorijama, ali kako je tih nacionalnih crkvenih jurisdikcija, mnogo, (npr. u Americi ih je devet), i kako se one sa svojom različitom teritorijalnom organizovano, u prepli u preko iste oblasti, to dolazi do velikog uslova odnosa pomesnosti Parohija, kada se izuzme njihovo nacionalno razgraničenje. Dolazi do odnosa pri kojima Parohije imaju zajedničke samo, male ili više, prostrane teritorije, nad kojima episkopi tih Parohija imaju zajedničku vlast.

Sve to stvara pitanje: koja je se teritorija uzeti kao jedinica, koja je se deliti na zasebne Parohije. Jer, vrlo često, na koju teritoriju, na kojoj postoji više Parohija, uzeti kao jedinicu,

Hram sv. Apostola Petra i Pavla kod Novog Pazara

videćemo da neke Parohije, koje ostaju izvan te, jedinične teritorije, imaju svoje delove na toj jediničnoj teritoriji. Stvaranje te jedinične teritorije, koju bismo mogli nazvati „Deobna zajednica Parohija“, nu ne bi dovelo u mnogim slučajevima do toga da te Parohije, koje bi ostale izvan nje, izgube delove koji se prostiru preko nje. Ovo je sloeno pitanje, jer episkopi tih Parohija imaju vlast nad svom svojom teritorijom, nad svim svojim narodima, i ta njihova vlast ne zavisi od odnosa u kome su se našle njihove Parohije prema ostalima. Stoga je razrešenje ovoga od klučnog značaja.

Stvarawe „Deobnih zajednica Parohija“, dakle zajednica Parohija Ĺije se teritorije nalaze na odre enoj teritoriji, mora biti prema jedinstvenim kriterijumima, koje bi svojom vla„ u mogao doneti jedino Vasegenski Sabor. No, ipak, obrazovawe ovih zajednica je iz ve navedenih razloga u iskuĹivoj nadle nosti Episkopskih Sabora onih oblasti (dijeceza) koje bi trebalo da oformi Vasegenski Sabor. Ti Episkopski Sabori bi imali zadatak da primene reĹene kriterijume na faktiĹko stawe u svojoj oblasti.

Va no je ista i da Episkopski Sabori oblasti, pri obrazovawu „Deobnih zajednica Parohija“, moraju odluke donositi iskuĹivo jednoglasno. Ovo stoga, „to bi u sluĹaju da neki Episkop izrazi protivqewe, a odluka stupi na snagu, wemu bilo nametnuto re„ewe, u pogledu koga smo pokazali da nametawa ne mo e biti, jer je u pitawu wegova vlast nad wegovom teritorijom i narodom! Kada se stvore „Deobne zajednice Parohija“, stvori e se, samim tim, i grupa episkopa Ĺije su parohije u zajednici, i koji e uĹestvovati u podeli teritorije zajednice na zasebne parohije. Budu i da je episkopska vlast jedna, to bi odnos me u episkopima trebalo da bude ravnopravan, nezavisan od prostranstva parohije koju su uneli u zajednicu.

Ako se ve ne mo e deoba izvr„iti bez privole tih episkopa,* tada je najcelishodnije da oni sami izme u sebe podele teritoriju zajednice, prema pravilima koja bi trebalo da, saglasno odluci Vasegenskog Sabora, donese Episkopski Sabor oblasti. Za ovo nalazimo potvrdu u 118. kanonu Kart. Sabora:

„Ovako naime, da, ako ima episkopa, koji su se obratili od Donatista katoliĹkanske jedinstvu, imaju se podjednako razdijeliti me u wima oblasti u kojima se na e da ima i od jedne, i od druge stranke (naroda, naime i stranke Donatove i pravoslavniĹ); to jest, jedna e mjesto do i pod vlast jednoga, a druga pod vlast drugoga, tako, da stariji u episkopstvu dijeli, a mla i da bira;...“

Vidimo da se oblasti (delovi Parohija) sa izme„anim stanovni„tvom, pravoslavnim i obratenih raskolnika, razdequju izme u episkopa (da ne bi do„lo do toga da te oblasti istovremeno pripadaju obojici) upravo wihovom radwom. Delewem i birawem. Na ishod se ne mo e nijedan aliti, jer je, dele i, stariji u episkopstvu iskazao privolu, a, biraju i, svoju privolu je iskazao i mla i. Iako je navedeni ne mo e uzeti kao obavezno i gotovo re„ewe na„eg problema, ipak on ima mnogo od Duha Crkve, te mo e poslu i ti kao inspiracija najblagovjernijim episkopima na„im u radu predstoje eg Vasegenskog Sabora.

Kada episkopi podele izme u sebe teritoriju „Deobne zajednice Parohija“, tu podelu e potvrditi Episkopski Sabor oblasti,

---

* Vidi 53. i 98. Kanon Kart. Sabora i tumaĹewe sa poĹetka Ĺlanka. (prim. aut.)

da bi se utvrdile nove Parohije, i jo, jednom iskazala jednodu-
nost cele Crkve. Tako utvr ene granice izme u Parohija unapred
e biti jedino merodavne u služaju eventualnog spora.

Episkopima, kada krenu da zauzmu svoje prestole novih Paro-
hija, bilo bi korisno da im u pristupnoj liturgiji zaslu uju upra-
vo oni episkopi koji su imali, pre podele, vlast nad istom teri-
torijom, da bi se videlo da episkop u miru dr i svoju vlast. Osim
toga, narodi koji su pripadali, pre podele, ovim episkopima, i na
vih se navikli, i vih kao oce qubili, mogli bi upravo iz vihovih
usta da řuju reći preporuke, kojima se sav narod upu uje qubavi i
starawu samo jednog episkopa.

fięko Kotoranin

Krstovi u selu Dobrotin (Lipqan)

IZ MANASTIRSKOG MU'KOG OP'TEĀITEQNOG USTAVA

Jeromonaha Serafima

GLAVA II

O GLAVNIM OBAVEZAMA NASTOJATEQA¹⁾

Budu i da je manastirsko op„te i e zajednica bratije, koji stoji pod rukovodstvom jednog oca, to u wemu sve se dr i ovim ocem.

Ako je on dobar i ispravan, i u obiteqi sve je dobro, nije li on ispravan, i u obiteqi ne tra i poretka i dobro.

Na tom osnovu, nastojateq je, pre svega, du an da se strogo dr i ustava i pravila uvedenih u manastir, da ne bi dao povoda i mogu nosti drugima da ih naru„avaju, se aju i se reĀi apostolskih: „primer budi vernima“ (I Tim. 4, 12).

Na obavezi nastojateqa le i:

1. Da svim silama podr ava u poverenom mu manastiru strogu disciplinu i primeran poredak, ne zaustavqaju i se pred merama presecawa i tra ewa odgovaraju ih kazni, odnosno naru„iteqa pravila i ustava manastirskih i crkvenih. Zato svaku nastranost, kao na primer: gwevqivost, pijanstvo, i tome sliĀne sablazni, treba odmah iskorewivati. "esto se doga a da poneki nastojateqi pokazuju neoprostivo snisho ewe prema pojcima. Nasla uju i se rasko„nim pojavem i boje i se da pojci ne bi oti„li iz obiteqi, nastojateqi, na u„trb manastriskog poretka i ivota, dopu„taju u odnosu na pojce razliĀite vidove popu„tawa, Āime se, naravno, oni koriste za svoje cigewe. Ta popu„tawa u korenu podrivaju ne samo svu manastirsku disciplinu no i uni avaju svo mona„tvo. U ve i-ni sluĀajeva moralno slabi i raspu„teni pojci vr„e „tetan uti-

---

¹⁾ Prevodilac nije prevodio ceo ustav, nego samo one delove koji su interesantni za razvoj op„te iteqnog mona„tva kod nas (E.A.).

čaj i na druge itege obiteqi, malo pomalo razvra uju i i vih; qubiteq pak lepog pojawa nastojateq po nu di mora da gleda kroz prste na nevaqalstva koja se vr„e na wegove oči. Takvo stawe stvari ni u kom slušaju se ne sme dopustiti ni u kakvoj obiteqi. Najboqi i najtažniji izlaz iz sličnih slušajeva nije samo ne ukazivati pojcima bilo kakvo popu„tawe protiv ustava, nego pri prvom poku„aju naru„avawa reda i poretka, smesta ih udaqiti od pevnice, jer je boqe da za neko vreme pojawe u manastiru bude prosto, dok se ne obuqe istinski poslu„nici od bratije i ne stvori se, malo pomalo dolišan hor pojaca, nego trpeti „aku prolaznika, koji uni avaju sav stroj manastirskog ivota. Najzad, pri takvom odno„ewu na tu stvar, nastojateq se u potpunosti mo e nadati da e videv„i strogost i pobo nost za pevnicom, najboqe pojaške snage u i spoqa u hor, inaše mo e se računati na bilo koga nu dom nagnanog nesre nika ili neopitnog požetnika pojca, dok i on sa svoje strane ne stane na isti nivo sa biv„im nedostojnim pojcem.

Nadgledaju i moralnost bratije, nastojatequ je neophodno da svakodnevno pose uje bratiju po kelijama, bolesne pak i nemo ne mogu e je pose ivati še„ e. Bratiju koja se nalazi na različitim poslu„awima i radovima van manastira, nastojateq je tako e du an da proverava pri svakom zgodnom slušaju.

Zapaziv„i me u bratijom nastale nesuglasice i sva e, nastojateq je du an da, bez odlagawa, upotrebi sva sredstva koja od wega zavise da privoli bratiju na mir, i postigne to, da onaj koji je uvredio izmoli opro„taj, a uvre eni oprost, šuvaju i sa tažno„ u reš apostolsku: „sunce da ne za e u gwevu va„em“ (Ef. 4,26).

Budu i da se po predlo enom ustavu ne dozvoqava dr ati bilo „ta od jela ili uzimati hranu u keliju (vidi gl. 25 o op„toj trpezi), sa izuzetkom slušajeva kada brat ne mo e da do e na op„tu trpezu zbog bolesti ili duboke starosti, to nastojateq treba strogo da pazi da se niko od bratije ne bi koristio tim pravom bez wegove dozvole.

2. Prva i najglavnija briga nastojateqa treba da bude spasewe du„e poverenog mu bratstva po reši Gospoda: „I„tite najpre carstva Bo ijega i pravde Wegove, a sve e vam se drugo dati“ (Mat. 6,33). Zato briga o materijalnim potrebama bratstva treba da bude postavqena u drugi plan.

„Kako je ru no“, govori sv. Vasilije Veliki, „kada putoukaziteq postane za brata uzrok skitawa po la nim putevima. No to istovremeno slu i kao znak, da on (nastojateq) ne napreduje u zapovesti o qubavi, zato „to nijedan otac ne gleda ravnodu„no na svoje detence koje je gotovo da upadne u jamu, i ne ostavqa u tom padu ve palog sina. A koliko je u asnije ostaviti u pogibli du„u upalu u dubinu zala, treba li o tome i govoriti? Zato je nastojateq du an da bdi nad du„ama bratije, da se stara o spasewu svakoga, kao onaj

koji je du an da polo i za wih račun; svoju pak brigu du an je da pro„iri dotle da bi pokazao svoj trud o bratiji Ćak do smrti, ne samo po op„tem za sve zakonu Gospodwem o qubavi: „da ko du„u svoju polo i za prijatege svoje“ (Jn. 15, 13), no i po osobitom zakonu onoga koji je rekao: „fiele i vas, blagoizvolismo dati vam ne samo blagovest Bo iju no i du„e na„e“.

Budu i za bratiju ocem, on je du an „kao otac koji arko qubi i brine se o svojoj deci, da obra a du nu pa wu na potrebe svakoga, i, po mogu nosti, da upotrebqava odgovaraju e leųewe i starawe i da podr awa s qubavqu i, svojstvenim arko qube em ocu i majci, dobro eqateqstvom svakog Ćlana, koji stvarno boluje du„om i telom“.

U svojim brigama o du„ama bratije, nastojateq je du an da, uz pomo duhovnika, pa qivo sledi da bi sva bratija Ćistila savest svoju tajnom pokajawa i priųe„ ivawa Svetim Tajnama, po ustanovqenom u manastiru poretku i, po mogu nosti Će„ e, a naroĳito sve„tenoslu iteqi pred stupawem u Ćredu sve„tenoslu ewa.

3. Drugi, ne mawe va an predmet na koji treba da bude obra ena briga nastojateqa je crkveno bogoslu ewe.

„Nedremqivo i pobo no uĳestvovawe u svr„avawu istoga (t.j. bogoslu ewa), ili prisustvovawe istom treba da biva podr awano i primerom i pobu ivawem nastojateqa“. Neispravnost bogoslu ewa treba da se smatra za glavno naru„avawe obaveza i treba je prekratiti upornim popravnim merama.

Od sve„tenoslu iteqa nastojateq treba da zahteva da oni koji Ćitaju i pevaju u crkvi ispuwavaju svoje delo sa neoslabqenom pa wom, bez dvoglasa (pra ewa), ĳuvaju i staro crkveno pojawe bez povrede uvo ewem Ćega novoga, nesaglasnim sa prostotom i umiqewem, „to posebno dolikuje bogoslu ewu manastirskom.

4. U vidu prosvetnog znawa obiteqi, u wima oĳekuju da na u svetlost oni koji tra e svetlost; zbog toga nastojateq, kao naĳalnik i predstavnik manastira, ima posebnu obavezu da prima posepioce, bogamoqce i dobrotvore, i da se rukovodi u tome liĳnom rasudqivo„ u.

„I dolaze im poklonicima i posetiocima on e davati blago-razumne odgovore i potrebne reĳi koje nazidavaju svojim dostojanstvom, a time i zajednica bratska ne e ostati posramqena“, govori sv. Vasilije Veliki, pri Ćemu razja„wava i to kako treba davati te savete. „Jer ako se svima podjednako upada u reĳ to proizvodi buku i slu i kao priznak besporetka; a apostol Ćak i onima koji su se udostojili dara uĳiteqstva ne dozvoqava da govore odjednom mnogi, rekav„i: 'ako li se drugome „to otkrije, prvi da uti' (I Kor. 14,30); i jo„ izobliĳava neumesnost takvog besporetka, govore i: 'ako se sastane sva crkva zajedno, i svi poĳnu govoriti, a do u i nerazumni i neverni, ne e li re i da su poludeli' (Kor. 14,23)? A

ako do„av„i (u manastir), po neznawu, postavi pitawe drugome, upitani umesto odgovornog lica, ako bi i mogao da odgovori dovo-
qno, ipak, radi poretka, neka sam o uti a poka e kome je poverena
ta zast (du nost da odgovara)“.

Na taj naLin upotreba reLi bi e u poretku i blagorazumno.
Jer, ako pri telesnom leLewu nije svakome dozvoqeno da ispituje
nad bolesnim potrebu lekova i kakvog oru a (lekarske sprave), ve
samo onome ko je stekao u tome iskustvo dugim vremenom, opitom,
ve bawem u leLewu, i uLewem; to na osnovu Leqa se, svako bez raz-
like, prihvata leLewa reLju, gde, ako je samo i malenkost (sitnica)
ispu„tena iz vida, to donosi veqna veliku „tetu? U takvoj zajed-
nici, gde se Lak ni delewe hleba ne dozvoqava svakome, no to slu-
ewe pripada jednome i wemu se ono poverava po isprobavawu, nije
li tim vi„e potrebno i duhovnu hranu da daje jedan najsposobniji za
to, pri tom s razborito„ u i oprezno„ u? Zbog toga nije malo
samopouzdaawe da upitani o sudu Bo ijem odva i se da odgovara bez
straha i na slepo, a da ne uka e na onoga kome je povereno domo-
stroiteqstvo reLi i koji je, zato „to je on „verni i mudri stroi-
teq“ (Lk. 12, 41) izabran da daje u vreme duhovnu hranu i po napi-
sanome „on e dati tvr u reLima svojim na sudu“ (Ps. 112, 5). Ako
pak odre ani da daje odgovore ne seti se Leqa, a drugi smisli to, da
ne pristupa odmah obliLavawu, nego nasamo da saop„ti svoju misao;
zato „to se to za ni e pretvara u povod za preuzno„ewe nad vi-
„ima. Zbog toga, ko je dao odgovor, Lak i koristan, no ne po potrebi
svoga poslu„awa, taj podle i kazni za naru„avawe poretka.

5. Briga o doma instvu i procvatu manastira.

U tu kategoriju du nosti nastojateqa spadaju: briga o una-
pre ewu (modernizaciji) zemqoradwe, o zgradama, o Luwawu „ume,
o popravci puteva, ribwaku, o pripremanawu i Luwawu raznih rezer-
vni namimica, a, isto tako, i o pripremanawu izdr avawa i ode e
za svo bratstvo i tome sl. Blagajnu manastirsku tro„iti s bri qi-
vo„ u, upotrebaavaju i je samo na neophodne rashode, a od nepotre-
bni se uzdr avati.

Nastojateq treba da nadgleda da bi se prihod i rashod novca
uredno i blagovremeno zapisivao od blagajnika u postoje u pro-
„ivenu kwigu, a tako e da bi se po celom doma instvu vodila po-
trebna i, koliko je mogu e, savr„ena odgovornost. Ne treba se oba-
vezati na stalni procentni doprinos za eparhijske potrebe, zato
„to ne mo e biti stalnosti u manastirskim dohocima; treba dobro
izuLititi prihod i potrebe manastira, da bi se, po mogu nosti i sred-
stvima, ne na u„trb napretka manastira, odvojilo na pomo drugim
ustanovama, „to je, naravno, u principu po eqno.

6. Nastojateq ne treba da se nadima svojim Linom, da se sam ne
bi li„io bla enstva obe anog smirenomudriju (Mat, 6, 8), ili po-
gordiv„i se da ne padne u avoqi sud (I Tim. 8, 6), nego, naprotiv,

da se ubedi u to da je briga o mnogima, slu ewe mnogima kao onaj „to prislu uje mnoge rawene, žisti gnoj u svakoga sa rana, ukazuje im pomo po svojstvu povrede, tako svoje slu ewe obra a u povod ne za preuzno„ewe no vi„e za smirewe, bespokojsstvo i usr e; tako, ili jo„ boqe, i onaj kome je povereno da leži nemo i bratstva kao op„ti sluga svih i koji je du an da za sve polo i račun, treba mnogo da misli i da bude nespokojan. Na taj način on dosti e ciq, zato „to je Gospod rekao: „ako ko ho e da bude stariji, da bude mawi od svih i svima sluga“ (Mk. 9, 25).

Pri usvajawu sličnog pogleda na svoje obaveze, nastojateq i u svome kelejnom ivotu treba da bude u saglasnosti s wim. Tako, na primer, ne dolikuje nastojatequ da stiže i poseduje rasko„ne predmete, no treba kod wega da se zapa a skromnost i u ode i i u kelejnom name„taju.

Nabrojane od nas najva nije crte obaveza nastojateqa, kao glavnog i odgovornog rukovo e poverenog mu bratstva, ne jedanput su nalazile potvrdu i u ukazima Sv. Sinoda...

Naravno, ni u kakvom ustavu nema mogu nosti da se tačno pobraje sve obaveze i sva pravila kojima odgovorno lice treba da se rukovodi.

Uvek i u svakom delu a tim vi„e u tako slo enom kao „to je rukovodstvo duhovnim ivotom desetina i stotina qudi koji tra e moralno usavr„avawe mogu poniknuti pitawa i sumwe, koje su nere„ive ustavom, ne gledaju i na svu equ sastavqaža da „to punije izlo i rukovodna pravila. Zato i u na„ zadatak spada, u preduzetom poduhvatu, da uka emo samo na osnovne postavke manastirskog ivota, a „to se tiže pojedinosti, to u služaju pojave bilo kakvih te„ko a nastojateq treba da pribegne za svoje rukovodstvo k pomo i reži Bo je, pravilima svete Crkve, k duhovnom regulatoru, poukama Svetih Otaca, a osobito k delima sv. Vasilija Velikog, na osnovu kojih se sastavqa predlo eni ustav. Bilo „ta da žini, bilo „ta da govori, nastojateq, u svakom svom postupku, treba da se oslawa na Bo ansko Pismo i na zapovesti Gospodwe.

GLAVA III

ODNOS NASTOJATEQA PREMA BRATIJI

U svojim odnosima prema bratiji, nastojateq ni na minut ne sme da zaboravi da je najglavniji ciq celokupnog wegovog delawa spasewe du„a poverenog mu bratstva, za postizawe kojeg i treba da budu postojano upu ene sve wegove du„evne i telesne sile. Veliki i te„ki odgovor mora e da daje nastojateq pred Bogom za nebri-givo odno„ewe prema delu spasewa du„a bratstva kojim je ruko-

vodio. Sv. Vasilije Veliki direktno sravnjuje takvoga nastojatega s ubicam. „Onaj, kome je povereno da se brine o svima“, govori on, „budu i du an da da odgovor za svakoga“, tako i treba da upravqa sobom, znaju i, da ako jedan od bra e padne u greh zato „to on nije kazao wemu ranije naredbe Bo ije, kako da se ispravi, to „krv brata tra i e se iz wegovih ruku“ (Jezek, 3, 20) i naroĉito, ako ne po neznanu ostavi on bez pa we bilo „ta ugodno Bogu, no iz lice-merstva, popu„taju i svaĉijim porocima, oslabi stroga pravila ivota. Jer je reĉeno: „oni koji vas hvale laskaju vam, i smu uju sta-zu nogu va„ih“ (Isaija 3, 12); „Onaj koji vas smeta pone e greh, pa ma ko bio“.

Zato nastojateq treba „da se odnosi k bratiji kao k qubgenoj svojoj duhovnoj deci, i da ih uvek otaĉki pouĉava zapovestima Gospodwim i otaĉkim predawima, potkrepquju i wihov duh Bo anskim Pismom, se aju i se reĉi sv. Apostola Pavla: „Sve ovo kazuju- i bra i bi e„ dobar slu iteq Isusa Hrista, hrane i ih reĉima vere i dobrim uĉewem, jer Wemu si posledovao. Obuĉavaj pak sebe u pobo nosti. Primer budi vernima reĉima, ivotom, qubavqu, duhom, verom, ĉistotom. Pazi na ĉitawe, te„ewe, uĉewe. U tome se pouĉavaj, u tome prebivaj; da ivqewe tvoje bude svima poznato“ (Tim. 4, 6); „a ja svedoĉim pred Bogom i Gospodom na„im Isusom Hristom, koji e suditi ivima i mrtvima u javqawu Wega i carst-va Wegova; propovedaj reĉ, nastoj u vreme i nevreme, obliĉi, zapre-ti, umoli sa svakim dugotrpqewem i uĉewem“ (Tim. 4, 1 2).

Saglasno s tim „nastojateq treba da izo„tri svoj um proni-cqivo„ u, da mu estvom pobu uje usr e bratije na spasewe, da utvr uje sebe verom i naĉm, da ide ispred bratije u svakom pod-vigu, a najglavnije da ratuje za wih protiv duhovnih neprijatega demonu“.

Kakvu misao treba da ima nastojateq kada bilo „ta nare uje ili ustrojawa? U odnosu na Boga, kao „sluga Hristov i strojiteq bo anskih tajni“ (I Kor. 4, 1), treba da se boji da ne bi kazao ili us-postavio bilo „ta nasuprot voqi Bo ijoj, posvedoĉenoj u Pismu i da se ne poka e la nim svedokom Bo jim ili lupe om svetiwe ili uvode i „ta tu e uĉewu Gospodwem, ili ostavivi„i „to je ugodno Bogu. A u odnosu k Bratiji, „kao „to dojlilica greje svoja ĉeda“ (I Sol. 2, 7), tako i on treba da bude gotov u uga awu Bogu i za op„tu korist svih daje svakome ne samo blagove„ ewe Bo ije no i du„u svoju, po zapovesti Gospoda i Boga na„ega Isusa Hrista, koji je reĉao: „Zapovest novu dajem vam, da qubite jedan drugoga, kao „to ja vas qubih“ (Jn. 13, 36). „Ve u od ove qubavi niko nema, da ko du„u svoju polo i za prijatege svoje“ (Jn. 15, 13).

Eto, takva sveta qubav i treba da rukovodi svakim aktom nas-tojatega u odnosu na bratiju. Ipak qubav ne treba da smeta projavi strogosti u izvesnim sluĉajevima. „Postoji svoje vreme i za smi-

renomudrije, i za vlast, i za obližewe, i za te„ewe, i za po„tedu, i za smelost, i za snisho ewe, i za strogost, i, uop„te, za svako de- lo. Zato, ponekad, treba ukazivati smirenomudrije i podra avati decu u smirewu, osobito kada je u pitawu slušaj da oca jedan drugom žast i dug, da uslu i i pomogne bilo žljivoj telesnoj potrebi, kako je užio Gospod. A nekad je potrebno upotrebiti vlast, „koju je dao Go- spod na sazidawe, a ne na razorewe“ (II Kor. 13, 10), kada nu da za- hteva smelost. I kao „to u vreme te„ewa treba pokazivati dobro- tu, tako u vreme strogosti smelost. I kao „to u vreme te„ewa treba pokazivati dobrotu, tako u vreme strogosti treba projavqi- vati revnost; a slično tome postupati i u svakom drugom slušaju“.

Nastojateq je du an da žini prigovore sagre„iv„im bez strasti; zato „to izobližavati brata sa razdra ewem i gwevom znaži ne wega osloba ati od greha, no samoga sebe bacati u po- gre„nost. Zato je reženo: „s kroto„ u ka wavaj nepokorne“ (II Tim. 2, 25). „Kao „to (nastojateq) ne treba da je strog, vide i prezrewe prema sebi samome, tako ne treba pokazivati snisho ewe prema bratu koji je sagre„io, kada vidi da je prezren drugi; no u tom slušaju osobito je potrebno pokazati negodovawe na r av pos- tupa. Jer na takav nažin e izbe i podozrewe u samoqubqu, i različitim reagovawem u svome i tu em delu dokaza e da ne mrzi sagre„iv„eg, no se gnu„a greha. A ko pokazuje razliku u negodo- vawu, ne kao „to je sada reženo, nego na suprotan nažin, taj oži- gledno negoduje ne radi Boga i ne po brizi za sagre„iv„eg, no po sopstvenom samoqubqu, ili vlastoqubqu. Ko pokazuje revnost protiv onoga ko uni uje slavu Bo iju prestupawem zapovesti i istovremeno ima bratoqubqe prema bratu, koji se podvrgava opa- snosti da kroz greh izgubi spasewe, budu i da 'du„a koja gre„i, umire' (Jez. 18, 20), taj treba pri svakom grehu da ustaje kao protiv samog greha, i strogo„ u ka wavawa da dokazuje plemenost raspolo ewa.“

Osobito pak nastojateq treba da se žuva da ne pokazuje prema bilo kome od bratije pretpostavqewa, da bude pristrasan na u„trb istine i pravižnosti. On treba u razgovoru sa bratijom da sledi apostolsko pravilo: „jer nigde iz laskawa ne govorismo k vama, kao „to znate, niti iz uzroka lakomstva, Bog je svedok; niti tra e i od qudi slave, ni od vas ni od drugih“ (I Sol. 2, 5 6). Jer ko ne bilo kakvih požasti radi od qudi, ne iz ege da se nekome dopadne ili ugodi, no stvamo iz qubavi pristupa k delu, taj, ne usu uju i se da bilo u žemu izvitoperi istinu, sa smelo„ u im (tj. bratiji) govori otvoreno i iskreno, zbog žega mu i priliži to o žemu je daqe kazano kod Apostola: „Ne bismo li me u vama kao „to dojllica neguje svoju decu. Tako smo vas rado imali da smo gotovi bili dati vam ne samo Jevan ege Bo ije nego i du„e svoje“ (I Sol. 2, 7 8). A ko nije

takav taj je slepi putevoditelj i sam pada strmoglav i druge vuče za sobom“.

Uopšte, u odnosu prema bratiji nastojatelj treba da bude „mudar kao zmija i bezazlen kao golub“ (Mt. 10, 16). „Mudar kao zmija biva“, govori Sv. Vasilije Veliki, „onaj koji uči s opreznosti i s razumevanjem, kako da uspešno privede slušaoce u pokornost; a bezazlen kao golub onaj ko ne dr i ni u pomisli da bi se svetio svome neviđniku, no prođu avaj da mu čini dobro po zapove onom od Apostola: „da vam se ne dosadi dobro čine i“ (II Sol. 3, 13). Jer Gospod daje ovu zapovest učenicima, „a u ih na propoved, gde je bila potreba u mudrosti radi ubeđivanja i u nezlobivosti prema onima koji nam zlo čine (misle), da bi, kao „to je tamo (u Raju) zmija umela da pri e s licem qubaznim i da govori privlačno, zbog čega su i oni koji su je slušali (tj. Praroditelji) odstupili od Boga i predali se grehu, tako i mi da bismo izabrali za sebe i lice i načini, i vreme (propovedi) i svim merama dali „tvr u rečima svojim na sudu“ (Ps. 114, 5), staraju i se da slušatege oživimo od greha i privedemo Bogu, a u iskuševima da bismo sačuvali trpke do kraja, kao „to je rečeno u Pismu (Mt. 24, 13).

U svojim nastojanjima oko podizanja duhovno-moralnog usavršavanja bratije, u cilju prosvetavanja i vaspitavanja, nastojatelj ne treba da prenebrgava sva mogu a sredstva koja mu se nalaze u rukama. Takvo sredstvo je svakodnevna beseda i poučavanje, kako na uopšte duhovne, tako i na specijalno monaške teme. Pri tom, nastojatelj ne treba prosto da čita Sveto Pismo, ili dela Svetih Otaca i učitelja Crkve, no da obrađuje pouke svojim živim rečima, objašnjavaju i pročitano ivotnim opitom, primerima iz preivnog ili onoga „to je osetio. I, najglavnije je da u nastojatelj reč ne ide u raskorak sa delima, nego da on ide uvek i u svakom podvigu ispred svoga stada, čuvaju i ih sve podjednako qubavcu.

Me utim, danas, od nekih nastojatelja potpuno je prenebrguto sejavu reči Bo ije, i zato neizbe no skretawe sa puta Hristova. Sejač ne seje, a zemlja ne prima; nastojatelji su nebri ni, a inoci padaju u zablude; nastojatelji ne uče, a inoci ive u neznawu; nastojatelji reč Bo iju ne propovedaju, a inoci ne slušaju, niti ho e da čuju; nastojatelji su zabavčeni materijalnom izgradnjom, a inoci su zaboravili cilj svoga ivota svoju duhovnu izgradnju. S bolom u srcu pristoji vapiti: Skupa nepotrebni postado, nema nikoga da čini dobro, nema ni jednog. Neki nastojatelji, čim stupi u manastir čovek za kojim ima nuđu, takvome dok je on potreban čine se svi mogu i ustupci i popuštawa, a čim mine nuđa u takvom čoveku, počinu da ga lome otrim merama koje su sami (nastojatelji), radi svojih ličnih interesa izmislili, i, naravno, truju u wamu duhovni ivot i vrlo često takvi propadaju bespovratno. Kakav je uzrok tome? Lični materijalni interesi, a ne istinska

qubav Hristova. I neka znaju svi takvi nastojateqi, da e oni, kao „to je ve napred ukazano, odgovarati pred Bogom kao ubice koji svojim nemarom gube poverene im du„e. Ako pak, ne gledaju i na preduzete mere nastojateqa, ne gledaju i na sva ube ivawa, pouke i Ńak zahteve, me u bra om se na e neko koji vr„i negativan uticaj na ostale, i ne eli da popravi svoje vladawe, direktna je du nost nastojateqa da takvoga odseŃe od zajednice, kao zara eni ud od tela. Evo „ta u vezi sa tim govori sv. Atanasije Atonski:

„Pazite dobro, bratije, ako se na e me u vama („to ja ne elim), bilo ko koji poku„ava da raseŃe (pocepa) telo bratstva prepređeno„ u, zlo om i lukavstvom, da se ne pome„a s wim (pristane uz wega) neko od vas, no „to hitnije uđaqite ga od svoje zajednice, kao zarazu, kao stari kvasac; wega samog uđaqite od dela onih koji se spasavaju. Jer, onima koji poku„avaju tako ne„to (da razru„e zavedeni u obiteqi ustav), umesno je po eleti da se istrebi spomen wihov na zemqi, i da se izbri„e ime wihovo iz kwige ivih i s pravednima da se ne zapi„e. Ako bi se na„ao bilo ko da se zauzima za takvoga, to i on da primi wegov deo u nasle e (tj. i s wim isto postupati). Zapovedam nastojateqima da izgone takve iz manastira“.

'to se pak tiŃe drugih, onih razvratnih i nepokornih, no koji daju nadu na popravku, nastojateq je du an da takve smirava i izobliŃava pred celom bratijom, po reŃima Apostola: „A koji gre„e pokaraj ih pred svima, da i drugi imaju strah“ (I Tim. 5, 20).

Po potrebama svojim nastojateq e ponekad morati da izi e iz manastira. No to treba da Ńini „to je mogu e re e, da ne bi ostavio stado svoje na proizvodnost sudbe.

U izboru svojih pomo nika nastojateq mora biti posebno obazriv, a pogotovo na odgovornim du nostima, da ne bi do„la na upravu i vlast lica koja je zadobijaju pomo ula i i pritvorstva, a ne liŃnim dostojanstvom, zbog Ńega su malo pouzdana.

I tako, qubav, pravda, istina, a ne licemerje, pristra„ e, i druga la , da budu rukovoditeqi nastojateqa u wegovim odnosima prema bratiji, jer samo pod tim uslovima on e mo i posti i mir i poredak, koji su neophodni za duhovno usavr„avawe i spasewe du„a, wemu predatih.

GLAVA VI

O DUFINOSTI DUHOVNIKA I O STAR"ESTVU

Na du nost op„teg duhovnika u manastiru bira se jeromonah u zrelih godinama, Ńasnog i bogougodnog ivota, revnostan u Ńita-wu bo anskih i otaŃkih kwiga, obdaren od Boga duhovnim rasu i-

vawem, za koga svedoži i nastojateq pred arhijerejem, koji ga i potvr uje.

Budu i da za svu bratiju odgovara nastojateq, a duhovnik je wegov pomo nik u duhovnom rukovodstvu i za nepravilno rukovodstvo duhovnika odgovara nastojateq, to se izbor duhovnika ostavqa na punu uvi avnost nastojateqa.

Obaveze duhovnika sastoje se u svr,avawu tajne pokajawa, koju ne mo e obavqati neposve eni u jerejski Ćin.

Duhovnik mora biti i nastavnik. A du nost nastavnika ili starca sastoji se u tome da onoga koji eli mona,tvo rukovodi u bogougodnom ivotu Ćestim i korisnim poukama, saglasnim sa pravilima i uĆewem Svetih otaca.

Nastavnik i starac ponekad mo e da bude, po blagoslovu nastojateqa, i prost monah (tj. ne u Ćinu jereja), iskusan u duhovnom ivotu, koji urazumuje brata, koji mu otkriva svoju duhovnu borbu, koja zna da ga použi kako da se bori protiv isku,ewa vra ijih, i pobu uje ga na pokajawe i ispovedawe grehova pred duhovnim ocem, a sam on ne mo e razre,avati (otpu,tati) grehe.

Pri ispovesti, duhovnik treba brata koji se kaje, sa kroto,, u da savetuje, najpre da bi on sve svoje grehe za koje ga izdoliĆava sa-vest otkrivao ĆistosrdaĆno, ni,ta ne skrivaju i. Drugo, da bi od srca alio ,,to je gresima svojim progwevio Gospoda Boga, i da bi, smirivaju i se, srcem polo io tvrdu nameru da vi,,e ne gwevi Boga gresima, i da ne raspiwe ponovo Hrista bezakowima svojim. Tre e, da bi kao potvrdu istinskog svoga raskajawa primio epitimiju po svojim mo ima.

Ako duhovnik primeti da neko pri ispovesti nema umilewa, ne skru,ava se i ne pati ,,to je progwevio Boga gresima svojim, to srce takvoga treba da omek,,a strahom od suda Bo jega, napomiwi i vremenske i veĆne kazne, kojima Bog ka wava neraskajane gre,,nike. A ako pak vidi skru,,enog srcem do punog oĆajawa, takvoga treba obodriti milosr em Bo jim prema pokajanim gre,,nicima, uveravaju i ga da je Isus Hristos, Sin Bo ji, radi toga i do,,ao u svet da bi spasao gre,,nike, i da se svi mi stradawem i krvqu Wegovom Ćistimo od greha, i zaslugama Wegovim se spasavamo.

Vi,,e od svega, duhovnik je du an da poma e nastojatequ usrdnim svojim starawem u spasawawu bratije, utvr uju i svakoga u bla-goĆestivoj veri i dobrim delima, kako primernim bogougodnim svojim ivotom, tako i korisnim poukama i otaĆkim savetima, a naroĆito svojom urednom molitvom. On treba da usa uje u wih strah Bo ji, qubav prema Bogu, i qubav jednog prema drugom, u svemu uzdr avawe, smirewe, poslu,,nost, trpqewe, priqe nost u Ćitawu reĆi Bo je i otaĆkih kwiga, prema molitvi, radu i rukodequ; jednon reĆju, treba u wih da zasa uje svaku vrlinu, a, poznavaju i sa-vest svakoga, da iskorewuje iz srca wihovih zablude, la na ma,,ta-

wa, zazorne pomisli, zle strasti, lo„e navike, poroke i svaku vrstu greha, urazumuju i ih kakvim na„inom da odbijaju vra ija isku„ewa, zle pomisli i ege, da pobe uju strasti i uni„tavaju grehe.

U velikom, odgovornom i te„kom delu duhovnog rukovodstva, duhovnik treba da se rukovodi re„ju Bo jom, bogomudrim ota„kim spisima, pravilima svete Crkve i pravilima polo enim u ustav. U nedoumicama svojih dela treba da pita nastojate„a i wegovom rasu ivawu i voqi, po voqi Bo ijoj, uvek da sleduje.

Ako duhovnik zbog mno„tva bratije ne bude uspevao da prima na otkrivawe (svakodneвно ispovedawe) pomisli svojih duhovnih pitomaca, to mu se dopu„ta, sa dozvolom nastojate„a, da deo wih (bratije) preporu„i za neposredno duhovno rukovodstvo iskusnom duhovnom starcu, no za pravilnost duhovnog rukovodstva od strane starca odgovara duhovnik, zato duhovnik mora i tu bodrim okom da sledi za du„evnim stawem sve bratije.

Duhovnik treba da zna da on, pre svega, mora duhovna „eda svoja qubiti tako arko kao „to qubi otac sina, od wega ro enog.

Bili oni u dobrom ustrojstvu (duhovnom) ili u r avom, ne gubiti svoju ota„ku qubav prema wima, ako se oni sami ne udage, prezrev„i sve ota„ke savete, no i tada, pate i du„om zbog wih, moliti se za wih, da bi ih Gospod priveo u pokajawe i samopoznawe, ne dopustiti sebi ga ewe i mr wu, jer srce koje qubi, ga ewa nema... „qubav nikada ne prestaje“...„Ko pak mrzi tako greh, kao svetiteqi, no ipak oni ne mrze sagre„iv„eg, niti osu uju, niti se gade; nego sastradavaju, ka wavaju, te„e, le„e kao bolesni ud i sve „ine da bi ga spasli“ (I Kor. 13 gl).

Duhovni otac treba sinu svome da ukazuje duhovnu qubav stawem o wegovom du„evnom spasewu; treba svojim primerom i korisnom re„ju u svako vreme da ga pobu uje na „iwewe zapovesti Gospodwih i da ga naoru awa za borbu protiv duhova zlobe, koji vojuju na nas zlim pomislina i gre„nim eqama. No najpre da pobu uje wega na to svojim dobrim primerom. Jer nazi uju a re„ boqe se upe„a uje u srce u„enika kada on vidi da sam nastavnik provodi duhovni ivot neposredno idu i po putu zapovesti Gospodwih, slobodan od grehovnih strasti, ukra„en duhovnim plodovima, koji su: „qubav, radost, mir, dugotrpqewe, blagost, milosr e, vera, krotost, uzdr awe“ (Gal. 5, 22 23). A „to mo e da poslu i kao sablazan duhovnom sinu to otac ne treba nikada ni da „ini, ni da govoti, bo je i se one re„i Gospodwe: „te„ko onome „oveku, kroz koga dolazi sablazan“ (Mt. 18, 7).

I tako, za primer bogougodnog ivota da postavi sebe slu i-teq re„i po re„i Apostolskoj: „Budi ugled vernima u re„i, u ivqewu, u qubavi, u duhu, u veri, u milosti“ (I Tim. 4, 12).

„Pokazuju i pak primer svake vrline, otac duhovni da rukovodi sina svoga ka spasewu, na osnovu reči Bo ije i pravila otačkih, sa pa wom, blagorazumno,, u i dugotrpqewem. U tom svom slu e-wu on treba da pazi:

1) U početku da zahteva od sina svoga dobrovoqnu pokornost, utvr ivawem svoje voqe i mi,,qewa, na taj način „to on po svojoj voqi ne bi nižeqa ni požiwao ni tvorilo, ne uzev,,i za to blagoslov: no svako delo pre početka, op,,te nastojatequ, a svoje kelejno pravilo wemu ocu svome treba da objavi, moli i ožekuqe za to ožinski blagoslov i uputstvo, i zatim, saglasno voqi Bo ijoj, po voqi wihovoj da žini.

2) Da zahteva s krotu,, u, da bi sin duhovni zbog svoje du,,evne koristi dobrovoqno i listosrdažno otkrivao wemu svakodneвно, ili u dane od weqa odre ene, svoje pomisli, i bogougodne i sujetne i porožne, koje se zadr avaju u srcu, svoje namere, eqe i dela, kako dobra tako i porožna. I motre i na wegovo du,,evno ustrojstvo, da pril e priqe no starawe o wegovom spasewu.

3) Da ga pobu uje na neporožno ispuwawawe zapovesti Gospod-wih. Dr i li se wih, da ga savetuje da se ne predaje podvizima preko svojih sila, i da kroz to ne tra i slavu od qudi; da žiwewe vrlina ne pripisuje svojoj mo i i trudu, no blagodati Bo ijoj; i da pri svim svojim vrlinama, ima smireno mi,,qewe o sebi, kao sluga koji žini ono „to je du an, „to mu je zapovedio Gospod wegov, po reči Wegovoj: „kad svr,,ite sve „to vam je zapove eno, govorite: mi smo zaludne sluge jer užinimo „to smo bili du ni žiniti“ (Ik. 17. 10). Prestupa li pak zapovesti, da ga urazumi da time on progwevuje zakonodavca Boga, Sudiju pravednoga, koji daje svakome po delima wegovim, te da ga privoli na pokajawe i ispravqawe ivota.

4) Da ga pobu uje na ispuwawawe du,,ekorisnih pravila apostolskih i otačkih, odnosno, na zajedniške molitve, trpeze, odevawa, kelejnog pravila i ostalog. Jer od naru,,avawa pravila proishodi svaki nered i sablazan. Velika je poguba du,,ama, gde se pravila i upravqawe du,,a ne sprovode u ivot, govori sveti Jefrem. Otuda je reženo u prižama: „Ne poniži stare me e, koje su postavili oci tvoji“ (Priže Sol. 22, 28). „ak je sam Gospod na,, odredio nama: „Ovo (zapovesti) treba žiniti, i ono (predawe otaca) ne ostavqati.“.

5) Da ga použava o du nostima prema vladaru (caru), prema upraviteqima crkvenim i gra anskim, tj. da se treba moliti Bogu za cara, i za sve koji su na vlasti i da im se pokorava. Tako e napomiwati mu požesto o du nostima wegovim prema nastojatequ, ocu duhovnom i prema svoj bratiji, kada uvidi da on od wih (tih du nosti) odstupa. Glavne pak obaveze prema nastojatequ su: da ga voli u Gospodu, da ga po,,tuje i da mu se pokorava. A prema bratiji: da sve voli u Gospodu, kako one koji ga vole, tako i one koji ga mrze,

da podnosi uvrede od wih, a sam nikoga da ne vre a. Starije i ravne sebi da po„tuje, a prema mla ima da bude blagonaklon, smatraju i sebe nepotrebnijim i gre„nijim od svih. O spasewu sagre„iv„eg da se brine, a ne da ga osu uje, i za sve da se moli Bogu.

6) Da ga savetuje pomo u primera svetih da bi izbegavao besposliŕewa, a bio uredan u poslu„awu ili na delu koje mu je povereno od nastojatega, za wegovu du„evnu korist, i za op„tu korist; da ne jede hleb xabe i nosi odelo, „to je obiteqi teret a wemu „tetno.

7) Kada sin duhovni odstupi od spasonosnih pravila, i ne do e k ocu svome i otkrije svoje du„evne rane, tada otac, pate i zbog wega duhom, sam treba da ga pose uje, i s krotu„u da se trudi da sazna uzrok wegovog du„evnog rastrojstva. A saznaw„i, da prilo i starawe o wegovom spasewu s oŕlinskom dugotrpeqivo„u, dok Bog ne pomogne da ga ispravi.

No nije lako delo leŕewe du„e bolesnoga. Te„ko je i telesne bolesti leŕiti, no jo„ te e poroŕne strasti, kada u bolesnom nema, ili ima, no veoma malo, raspolo ewa za to. Potrebno je, dakle, lekaru du„evnom mnogo znawa i blagodatne prosve enosti u tome kakvim naŕinom da leŕi strasti stradalnika. Jer, jednoga vrag silno napada grehovnim strastima, drugoga mawe. Jedan svoju ranu otkriva, te otaŕki melen stavqa, i iscequje se. Drugi se stara da svoju strast utaji, pokazuju i se zdravim. Jedan biva pobe en stra„u toliko da pada u oŕajawe. I tako, po razlici bolesnih, iskusni lekar i naŕine leŕewa razliŕite upotrebgawa. On, kao i telesni lekari, najpre treba da zna sigurno: 1) poreklo i posledice svake strasti, tj. od ŕega koja strast proishodi, i kakve od sebe poroke ra a; 2) Kakvim naŕinom koju strast da leŕi; za ovo on mora priqe no da ŕita reŕ Bo iju i pravila i moralne pouke Svetih Otaca, da bi o iskorewivawu svake grehovne strasti, o dostizawu bestra„a i blagodatnog stawa, imao dovoqno dokaza, da ga ne pribroji reŕ Gospodwa k li„enima vida: „oni su slepi vo e slepcima; a slepac slepca ako vodi oba e u jamu pasti“ (Mt. 15, 14).

U nedoumici pak na koji bi naŕin du„u rastrojenoga ispravio, treba otac duhovni da pita nastojatega, ili drugog oca duhovnog, ne otkrivaju i pri tom lica sinovqewa, da ne bi porok wegov postao javan i da bi se saŕuvalo u tajnosti ono „to mu je tajno povereno.

Prepodobni Kasijan govori: „Najglavnija briga starca, kome su povereni poŕetnici, sastoji se u tome, da poŕetnika najpre nauŕi da pobe uje svoju voqu, posredstvom ŕega bi on, vo en postepeno, mogao uzi i na vrh najvi„eg savr„enstva. Obuŕavaju i wega u tome sa svakom trudoqubivo„u i priqe no„u, starac se namerno stara da mu nare uje uvek ono „to je protivno wegovoj voqi. Egipatski veliki Oci tvrde, budu i nauŕeni mnogim iskustvom, da monah, osobito mlad, ne e biti u stawu da obuzda najpohotnije ege

ako se najpre ne obuži umrtvqewu svoje voqe posredstvom poslu,,awa. Oni odlučno dokazuju da onaj ko se nije naužio najpre da pobe-uje svoju voqu, nikako ne mo e pogasiti ni gwev, ni tugu, ni duha preqube, ne mo e ste i ni istinskog srdačnog smirewa, ni stalnog jedinstva sa bratijom, niti čak da ostane dugo u op,,te i u. Oni se staraju da predadu požetnicima ta pravila kao azbuku koja rukovodi ka savr,,enstvu, i po wima razmatraju kakvo je smirewe požetnika, da li je istinito ili je pritivomo i samo naizgled.

Velika je odgovornost nastojateqa pred Bogom, ako on preda veliko delo starčestva i duhovni,,tva bez razbora neiskusnom u duhovnom ivotu, no ne mawa je odgovornost i staraca-duhovnika, zbog čega on treba pri ispuwewu du nosti da se rukovodi istinskim rasu ivawem, koje se, me utim, pojavquje ne drukčije do pri istinskom smirewu.

Strogo se treba čuvati svoga razuma, mi,,qewa, no u svim svojim delima i rečima osnivati se i oslawati na Bo ansko Pismo, jer je rečeno: „Proklet svaki koji dodaje ili oduzima od Svetog Pisma“.

Sv. Kasijan govori: „Mnogi starci mesto koristi „tetu, mesto utehe očajawe priživavaju onima koji im se obra aju, i to sve dokazuje primerom“.

Sv. Petar Damaskin o sebi govori da je on mnogo puta pretrpeo „tetu od onih koje je pitao. Zbog toga pi,,e: „Nije svak ko je star po godinama ve sposoban da rukovodi, no onaj ko je u,,ao u bestra,, e i primio dar rasu iwawa“.

Postoje i takvi bezrasudni starci duhovni slepci, koji umesto da razviju čistosrdačnu otkrivenost u poslu,,nika, obužavaju ga „pijunstvu, da pazi na druge a ne na svoje grehe i nedostatke, „to je najsmrtonosniji otrov koji ubija du,,u.

Srce starca treba da bude grob koji sve pokriva. Kao „to iz groba niko ne mo e da čuje ni,,ta od čoveka zatrpanog u wemu, tako treba da bude i u starca sa otkrivenim mu tajnama. Zbog toga ne treba svakome otkrivati tajne svoga srca, no starcima duhovnim koji imaju i dar rasu iwawa, mudro,, u a ne samo godinama osedelim.

Postoje takvi alosni slučajeve, da su mnogi, gledaju i samo na doba starosti, otkrivali svoje pomisli i, umesto iscelewa, zbog neiskusnosti onih kojima su govorili, padali su u očajawe“.

Nije svak sposoban da rukovodi, i to ne samo po ličnoj neuspelosti i nezrelosti no često i zbog brzine sazrevawa. Mnogi, zbog velike prostote i velikog ara revnosti, vrlo brzo prolaze prve stepene, i mnogo „to-,,ta ne isprobaju. Neisku,,avani pak ne mogu isku,,avanimi pomo i. Povrh toga, rasu iwawe je jedan od darova Duha Svetoga koji se ne daje svima ve svakome kako ho e Bog. „Obučena čula“ u rasu iwawu dobra i zla svojstvena su svakom oči,,enom, no razbirati sve slučajeve, re,,avati obično i neobi-

Ĺno, i „ta od toga mo e biti dopu„teno, a „ta treba odbaciti, to mogu samo prosvetĹeni. Uop„te, takve svetilnike Bog obrazuje i Bog izvodi na delo. Pogledajte u fiitijima: podvizava se Ĺovek Bo ji u trudovima op„te i a, odlazi u usamĹenost, ivi skriven od svih: najzad se govori o wemu pokazao je Gospod videlo. Pode-san se ne mo e sakriti; poĹiwu se oko wega okupĹati, i podi e se mnogoĹudna obiteĹ; tako kod Antonija Velikog, Save Osve nog, Antonija KijevopeĹerskog, Sergija Rodowe skog. Tako ranije, tako i sada.

Sledstveno, istinski starac-rukovo mo e biti samo onaj koji je pobedio strasti i, kroz bestra„ e, postao sasud Svetoga Duha.

Sveti Vasilije Veliki govori: „Sa mnogim starawem, razumevawem potruĹi se da na e„ za vo u tvoga ivĹewa mu a neprelesnoga, koji dobro ume da upu uje one koji idu k Bogu, procvetalog vrlinom, koji u svojim delima ima svedoka svoje Ĺubavi k Bogu, koji razume Bo ansko Pismo, koji se ne brine o mnogom, ne srebroĹubivog, ne lakomog, ve molĹaĹivog, bogoĹubivog, siroma„noĹubivog, negwevĹivog, nezlopamtĹivog, postojanog, koji ni„ta ne pretpostavĹa Bogu.“

Tako e, kod sv. Jovana LestviĹnika, u poukama o nastojateĹima, podrobno je reĹeno kakav treba da bude rukovo , jer ranije nije bilo posebnih duhovnika-staraca, nego su sami nastojateĹi bili i starci-duhovnici.

Takva treba da budu savr„enstva istinskog duhovnog oca i rukovoditeĹa, jer inaĹe oni ne e mo i, pri svem svom nastojawu, da vode ka spasewu du„e koje su im se poverile. Istina, put koji vodi k Bogu mogu e je nauĹiti iz kwiga, iz primera i uĹewa Svetih Otaca, i ukazivati ga drugima. No, starac-rukovo a treba ne samo da uka e no i da vodi, i ne samo da vodi no kao da nosi na sebi. A zbog toga, pored znawa puta zakona Bo jega, on mora biti silan hodataj u molitivi pred Bogom i odgoniteĹ nevidĹivih neprijateĹa, kao na primer sv. Pahomije Veliki, sv. Jovan LestviĹnik, Var-sunufije Veliki i drugi, koji su svojim molitvama odgonili ku„aĹe-besove od svojih uĹenika. Ti rukovo i stajali su vi„e obiĹnog stupwa, i zato su jasno videli sva raskr„ a i zanke avolske, razapete na putu. Nasuprot, oni koji se nisu oĹistili od strasti, svi se nalaze na jednoj liniji, pa bio ko uĹen ili neuk, Ĺitao nauku o podvi ni„tvu ili ne Ĺitao.

Tako Ĺudi koji stoje usred gomile drugih Ĺudi ne mogu videti mesto koje ih okru awa i ne znaju kuda treba i i, sve dok ne Ĺuju glas Ĺoveka koji stoji iznad gomile i vidi svu okolinu. Da bi bio rukovo drugima, neophodno je pobediti strasti u sebi samom i umeti sobom upravĹati; u suprotnom sluĹaju, niko nije u stawu da nauĹi druge kako pobe ivati strasti jer je sam strastan i sudi strasno.

Eto zbog Egea i pi„e Jefrem Sirski: „Mudri starci su salo za bratiju, koje pomazuje i okrepuje du„u“.

Eto do kakve mere starac-duhovnik mora biti iskusan u duhovnom asketskom ivotu i vaspitno-poboran da bi učenici i„li k wemu po dobroj voji, raskrivali pred wim svoju du„u, otkrivali pomisli, postupke i ege, pitali za savete i sve odlučno činili po wegovom blagoslovu. Wega je bez bojazni mogu e uporediti sa krmom, om la e: „fivot EoveEiji je more po kome mi, u„av„i u ovo telo kao u kakvu la u, duhovno plovimo i plovimo neprestano, dawu i no u, po nepogodi i buri, i ovo more je bedno, i ne samo bedno no i dugo, srazmerno du ini na„eg ivota, i na wemu je tako mnogo stra„nih burnih talasawa podizanih od duhova zlobe, toliko mnogo napada od strane pirata-demona koji poku„avaju da nas potope, da je nemogu e iskazati“ (Psal. 38, 15 10).

No dr ati u rukama kmu i smelo voditi la u izme u podvodnog kamewa u buri, i imati neprestano oEi uprte u nebo, osmatrati zvezde pravde i po wima upravqati plovqewe, dovesti la u bezopasno u pristani„te spasewa u tome je delo i slu ewe rukovo e koji stoji na kmi.

Duhovnik treba da vodi kod sebe bele nicu o tome ko se kada priEestio Svetim Hristovim Tajnama, da bi svi neodstupno pristupali toj velikoj Tajni, strogo po pravilu zavedenom u manastiru. A tako e, duhovnik je obavezan po svojoj neizostavnoj du nosti da pose uje bolesne, da ih te„i u bolestima du„evnim i telesnim, da ih uspokoji i obodrava da za privremene alosti i nevoqe, ako ih budemo podnosili s trpqewem i blagodarno„ u, priprema se veEna nagrađa i pokoj po odlasku u Carstvo nebesko.

'ta pak treba Einiti u takvim sluEajevima ako se u nekoj obiteqi ne na e starac-duhovnik sa punim fondom znawa, duhovnog opita i bogougodnog ivota, kakvih je u ranijim vremenima bilo na stotine, a tim vi„e u na„a r awa vremena?

U takvim sluEajevima treba o tome ozbiqno da se promisli i da se time pozabave nastojateqi manastira; ako oni nisu u stawu sami da vaspitaju za bratiju starca-duhovnika, onda treba jednog jeromonaha, koji je najsposobniji za to veliko delo, da po„aqu radi pripreme k najopitnijem starcu, poznatom po duhovnom ivotu i koji poseduje duhovno rasu ivawe.

Pored toga, uvek se obra ati tome duhovnom rukovoditequ za savete, pismeno i usmeno. Mi vidimo da su se Eak i najve i sveti Oci podvignici, kakvu su bili Antonije Veliki, Makarije Egipatski, Pahomije Veliki, Sava Osve eni i drugi, najpre raspitivali o putevima, savetovali se i pokoravali drugim nastavnici. Oni su, kao mudre pEele, sabirali sebi duhovni med kod drugih podvika, sla u i ga u svoje srce kao u ko„nicu. Pitati druge za savet smatrao je sv. Antonije toliko spasonosnim delom, da se i ka-

snije, budu i sam užeiteq svih, obra ao pitawima bilo kojem od uznapredovanih svojih učenika.

Tako, kada je on dobio od imperatora Konstancija poziv da do e u Carigrad, upitao je svoga učenika Pavla Preprostog: da li da ide ili ne? I posle toga, kad je Pavle wemu rekao: „ako po e,, bi e,, Antonije, a ako ne bi e,, avva Antonije“, on je ostao (tj. nije oti,,ao).

Eto, tako da postupaju sa sobom i starci-duhovnici, potži-niv,,i sami svoju voqu nekom licu na strani, jer ako bi žovek i do,,ao do duhovnog napretka, on ipak ne mo e znati svoje nedostatke, tako kao „to ne mo e videti svoje lice ako bi ono i bilo uprqano nežisto om, dok mu drugi žovek na to ne uka e. Bezuslovno je nemogu e žoveku da vidi sebe u pravom svetlu, bespristrasno da pozna sebe i da se tačno usavr,,ava. Stvar je u tome „to podvi nik mora da vodi borbu sa samim sobom. „Mi ne treba da se bojimo spoqa,,weg neprijateqa“, rekao je Avva Isihije, „jer je neprijateq na,, zatvoren u nama samima... Vaistinu žoveku stoji da raseže sebe na dvoje“. Budu i posmatraž i istovremeno predmet posmatrawa, i imaju i u sebi samom neprijateqa i prijateqa, maloopitni podvi nik ne mo e sam od sebe razlikovati „ta je na,,e a „ta od neprijateqa na,,ih; wegovo samoqubqe žesto pobe uje i dobru voqu, sladost strasti pleni du,,u, i on, stupiv,,i na put samooprawdawa i ustupaka svojoj savesti, sam ne prime uje svoju prelest i samodmanu. Psihologija i iskustvo svedože, da druga lica sa strane jasnije vide na,,e du,,evno stawe.

DRUGI DEO

ODNOS BRATIJE JEDNOG PREMA DUGOM

Kao „to udovi na,,ega tela svaki ponaosob vr,,i svoju funkciju, kao „to: oži gledaju, jezik govori, uho slu,,a, noge hode, ruke rade; no svi oni delaju po na,,oj razumnoj voqi, pama u i jedan drugome; tačno tako i u manastiru, kao duhovnom telu, sva bratija, od najmaweg do najve eg, treba da rade na op,,tu korist, pod upravom Bogom postavqenog nastojateqa, izvr,,uju i glavno delo delo spasewa du,,e, po Apostolu: „Jer kao u jednom telu „to imamo mnoge ude, a udi svi nemaju jedan posao, tako smo mnogi jedno telo u Hristu, a po sebi smo udi jedan drugom. A imamo različite darove po blagodati koja nam je dana: ako proro,,tvo, neka bude po meri vere; ako li slu bu, neka slu i; ako je užeiteq, neka uži; ako je te,,iteq, neka te,,i; koji daje, neka daje prosto; koji upravqa, neka se brine; koji žini milost, neka žini dobrom voqom“ (Rim. 12, 4 8).

I evo, kada svaki član op,te porodice ispuni svoju du nost po dugu savesti, ne e biti tada ni raspri, ni cepawa, nego e srce i du,,e svih sažiwawati jednu celinu, i pojaža e se uzajamna qubav jednog prema drugom, a gde se zacari ona tamo prebiva sam Bog.

No te,,ko bratstvu ako ono, umesto uzajamne qubavi, dopusti da se u wegovoj sredini razvija gordost, samoqubqe, slastogubqe, qubav prema imetku, slavoqubqe, zavist, jer „gde je zavist i sva a“ tu je nesloga i sva druga bezakowa koja nas udaquju od Boga i jednog od drugoga. Zbog toga, sve mogu e mere i svaku brigu treba upotrebiti za obuzdavawe na,,ih strasti i grehovnih navika, da ne bi zbog umno avawa bezakowa usahla sveiscequju a qubav, i da bi se na nama ispunila reč Apostola: „Ako u duhu ivimo, po duhu i da hodimo, da ne tra imo la ne slave razdra uju i jedan drugoga, i zavide i jedan drugome“ (Gal. 5, 25 26).

Unutra,,we ustrojewe bratije u obiteqi u mnogome zavisi od glave zajednice nastojateqa, jer ako on bude dobro upravqao svo stado Hristovo e prebivati u dobrom uzajamnom uga awu jednog drugome i u qubavi. A ako, nasuprot, nastojateq u temeç svoje delatnosti ne polo i zavete pravde, mira i qubavi, uzaludna e biti nada na poredak i jedinstvo, i, osim stalnih nemira, gospodarewa spletaka, la i, klevete, nesloge i op,,teg pada, ni,,ta drugo ne e videti obiteq me u svojim zidovima.

Treba se stalno se ati reči Spasitegeve: „A ovo je prva zapo-vest moja: da imate ljubav me u sobom, kao „to ja imadoh qubav k vama“ (Jk. 15, 12) „po tome e svi poznati da ste moji učenici, ako uzimate qubav me u sobom“ (Jn. 13, 35). Jer ne samo verom, molitvom, postom i drugim vrlinama no qubavqu prema bli wemu mi mo emo dokazati svoju qubav prema Bogu: „Ako ko reče: ja qubim Boga, a mrzi na brata svoga, la a je...“ (I Jk. 4, 20).

„A budu i“, govori sv. Vasilije Veliki, „da svakako treba bratija da qubi jedan drugoga ravnom merom usrdnosti, to je nepravedno da u zajednici postoje neka ližna prijateqstva i sa ivqawawa. Jer, ko jednoga voli vi,,e od drugih, on sam sebe osu uje da prema drugima nema savr,,ene qubavi. Toga radi, nepristojna raspra i ližna (izuzetna) qubav podjednako od zajednice da se odstrane. Jer od raspre bivaju neprijateqstva, a od izuzetnog dru ewa i prijateqstva podozrewa i zavisti“.

Naprotiv, istinska qubav u svako doba i prema svakome odnosi se podjednako, boje i se da kako ne uvredi koga i ne proizvede gwev, zlobu, mrwu, neprijateqstvo. „Qubav bli wemu zla ne žini...“ (Rim. 13, 10). „Qubav dugo trpi, milosrdna je, ne misli o zlu, ne raduje se nepravdi, raduje se istini, sve snosi, sve veruje, svemu se nada, sve trpi. Qubav nikad ne prestaje“ (Kor. 13, 4 8). „Brat-skom qubavqu budete jedan drugome qubazni. „a,, u jedan drugoga ve im žinite“ (Rim. 12, 10).

Paze i na ove reči Apostola, svi koji ive u manastiru po linovima, zvanu i godinama, treba jedan drugome da odaju du no po„tovawe i da jedan drugog pretpostavqa. Naravno, ovo e se mo i ispuniti samo onda, kada mi, pored svih svojih prirodnih darova i vrlina, budemo imali smirewe, koje se sastoji u tome da smatra na se be gorim i gre„nijim od svih, i da ne zaslu ujem ni po„tovawe, ni pohvale, a dostojni smo samo uni ewa i prekora. A mo e li se, na primer, bilo ko ispuniti ovom vrlinom ako je on zara en gordou, koja prezire ne samo mawe i ravne no i starije. Me utim, kroz ovo bezumqe gordosti qudi se li„avaju blagonaklonosti Bo ije, jer „gordima se Bog protivi, a smirenima daje blagodat“ (I Petr. 5, 5).

Bratija treba da ima takvu me usobnu qubav kakvu je pokazao i kakvoj je uEio Gospod, rekav„i: „Da imate qubav me u sobom, kao „to ja imadoh qubav k vama. Od ove qubavi niko ve e nama, da ko du„u svoju polo i za prijateqe svoje“ (Jn. 15, 12 13). A ako treba i du„u polagati, utoliko mi vi„e treba u svim okolnostima da ukazujemo usr e na korist svakog brata, ne prosto ispuwawawem qudskih du nosti, no ispuwawawem sa cigem uga awa Bogu. Takvo bratoqubqe treba da bude ne spoga„we, ve unutra„we i vatreno, kako je pokazao Apostol, rekav„i: „Bratskom qubavi budite jedan drugom qubazni...“ (Rim. 12, 10). Jer reE „qubazni“ ukazuje na vi„i stepen drugarstva, koji se sastoji u vatrenom raspolo ewu i te wi onoga koji voli k vogenome.

Koji eli da zadobije takvu qubav, najpre da se ustra„i suda za prestupnike zapovesti samoga Gospoda, koji je rekao: „Ko ne veruje u Sina, ne e videti ivota, nego gwev Bo ji ostaje na wemu“ (Jn. 3, 36); a zatim da Ezne za veEnim ivotom, jer „zapovest je Wegova ivot ve ni“ (Jn. 12, 50). Prva i najve a zapovest je: „Qubi Gospoda Boga svojega svim srcem svojim, i svom du„om svojim, i svom misli svojim, i svom snagom svojim“. A druga je sliEna ovoj: „Qubi bli wega svoga kao samoga sebe“ (Mt. 22, 37 39; Mk. 12, 30 31). Tako e da eli da se upodobi Gospodu, koji je rekao: „Novu vam zapovest dajem, da qubite jedan drugoga kao „to ja vas qubih“ (Jn. 13, 34).

A jo„ mogu pomo i i slede a rasu ivawa: ako je brat na„ dobrotvor, to mi, po qudskom, du ni smo da ga volimo, kao „to Ene i neznabo„ci, kako je jasno govorio i sam Gospod u Evan equ: „ako qubite one koji vas qube, kakva vam je hvala? jer i gre„nici qube one koji wih qube“ (Lk. 6, 32). A ako nam brat Eini zlo, to i u tom sluEaju mi smo du ni da ga volimo, ne samo po zapovesti no i zato „to nam on Eini dobro u najva nijem, ako verujemo Gospodu, koji je rekao: „Bla eni ste ako vas uzasramote i usprogone i reknu na vas svakojake r ave reEi la u i mene radi. Radujte se i veselite se, jer je velika plata va„a na nebesima“ (Mt. 5, 11 12).

Qubav jednog prema drugom treba da bude u svih tako e jedna-ka i op„ta, kao „to  ovek po prirod i voli svaki svoj ud u istoj meri, ele i zdravqe celom telu; zato „to stradawe bilo kog uda pri iwawa isto bespokojstvo telu. No kako kod nas samih, iako se stradawe nekog bolesnog uda doti e celog tela, ipak se jedan ud pretpostavqa ostalima; jer ne slu imo se podjednako okom i prstom na nozi, iako je stradawe wihovo jednako; tako treba, da bi u svakom, prema svima koji ive u zajednici, bilo ose awe sastradawa i privr enost qubavi, no po„tovawe e po op„toj spravedqivosti on imati u ve oj meri prema onima koji su potrebni. Budu i da su svi neizostavno du ni da se vole me u sobom s ravnomernim raspolo ewem, uvredqivo je za zajednicu kada se nalaze u woj bilo kakve odeqene grupe i dru„tva. Jer onaj koji voli jednoga vi„e nego druge izobli ava sebe u tome da nema savr„ene qubavi prema drugima. Stoga, podjednako treba da se izgone iz zajednice i nepristojne sva e, i delimično raspolo ewe (tj. samo prema neki-ma); zato „to od sva e proizlaze neprijateqstva, a od pojedinačnog prijateqstva i bliskosti proizlazi podozrew e i zavist. Jer, naru„avawe jednakosti svuda biva kod uni enih po etak i povod zavisti i nequbaznosti. Zato smo mi i primili zapovest od Gospo-da da podra avamo dobroti Onoga koji „aqe sunčanu svetlost podjednako i pravednima i zlima (Mt. 5, 35). Kao „to Bog svima daje mogu nost da se podjednako koriste svetlo„ u, tako i gde ne posto-ji qubav, tamo neizostavno na weno mesto ulazi mr wa. A ako je, kao „to govori sv. Jovan, „Bog qubav“ (I Jn. 4, 16), to je neqphodno svaka mr wa avo. Zbog toga, ko ima qubav, ima u sebi Boga. Tako, i koji ima mr wu, hrani u sebi avola. Dakle, potrebno je da bi qubav u svih i prema svima bila ravna i jednaka, po„tovawe da se daje svakome, kako kome dolikuje. Kod qudi me u sobom tako povezanih, telesno srodstvo ne e imati preimu stvo u odnosu na qubav. Je li ko kome brat po telu, ili sin, ili k i, jednokrvni ne e imati prema srodniku vi„e raspolo ewa nego prema drugima, zato „to, sleduju i u tome prirodu, izobli ava sebe jer se nije potpuno odrekao prirodnih veza, no jo„ se upravqa po telu. „Potrebno je da bratija ima me usobnu qubav, no ne treba dvoje ili troje da se saglase me u sobom i da uspostavqaju li ne prijateqske veze. Jer to nije qubav, ve nemir i deoba, i ujedno dokaz poro nosti onih koji su se udru ili, zato „to ako bi oni voleli op„ti poredak, imali bi op„tu, podjednako pa qivu qubav prema svima; a kada odsecaju i i odequju i sebe oni postaju zajednica u zajednici, takva sveza prijateqstva je r ava sveza, i takve qude zbli uje bilo „ta „to se razlikuje od op„teg dela, bilo kakva novina protiv vlada-ju eg poretka. Zato nije dobro dopu„tati u zajednici takve pri-jateqske veze bilo kome, radi o uvawa qubavi, da stupa u op„tewe s bratom koji ho e da dela lukavo i da naru„ava ustav op„teg pore-

tka; nego treba da je svaki u op,,tewu i jedinstvu sa svima, dokle se svi dr e dobroga. A ako neko, zahotev,,i da se protivi vladaju em ustrojstvu, privlači na to i nekog brata, to zdravi brat je du an, s početka u tajnosti, da ga urazumi kao bolesnog umom; ako pak ne bude hteo nasamo da primi lekarstvo, treba pozvati i drugu bra u sa ve om rasudqivo,, u, po rešenom u Svetom Evan equ: "... ako te ne poslu,,a, uzmi sa sobom jo,, jednoga ili dvojicu" (Mt. 18, 16); a kada ni wih ne poslu,,a, treba o wegovoj duhovnoj bolesti izvesti ti nastojateqa; a ako ne primi ni savet nastojateqa, to treba gle-dati na wega kao na nezabo,,ca i carinika, i kao zara enu ovcu iz-goniti iz stada da ne bi zarazila i ostale svojom bole,, u. No, ako niko ne mo e pretrpeti ,,tetu od wegovog r avog primera, to jed-nostavno u tom sluĳaju, i po primeni gore pomenutih sredstava, mo-e se dati mesto trpqewu, u nadi popravke. A dugotrpeqewe e se sastojati u tome ,,to ga ne bi odsecali, a ne u tome da bi ga ostavili bez saveta i urazumqivawa zakonskim kaznama.

No, pri svemu tome, treba biti veoma oprezan, da ne bi pome,,ali istinsku qubav sa la nom qubavqu. Ovo se mo e odrediti po slede em pravilu: Qubav ima dva karakteristiĳna svojstva; da tu-guje i da pati ,,to voĳeni trpi ,,tetu, a tako e da se raduje i trudi o koristi voĳenoga. Zato je bla eni onaj koji plaĳe o sagre,,i-v,,em, koji se kroz to (greh) podvrgava stra,,noj opasnosti, a raduje se o onome koji postupa dobro, koji, kako je napisano, zadbija time nesravwenu nagradu. I Pavle apostol svodoĳi: „ako strada jedan ud, s wim stradaju svi udi“ (Kor. 12, 26), bez sumwe, po zakonu qubavi u Hristu; i ako se slavi jedan ud, oĳevidno po cigu uga awa Bogu, s wim se raduju svi udi. A ko nije tako raspolo en, taj oĳigledno ne qubi brata“.

Neka pak svaki od bratije voli bli wega svoga tako kao ,,to smo tek ĳuli, neka se raduje wegovoj radosti i tuguje wegovu tugu, neka mu ĳini samo dobro, ne obra aju i pa wu na to da li mu taj od-govara istom merom qubavi, da li ispuwava svoje obaveze u odnosu na wega. Ako ĳak toga i nema, ako na svoju qubav i na dobro koje ĳini, brat nema qubavi prema wemu nego mu pla a prezrewem i zlobom, ĳini pakosti i plete zamke protiv wega, on pak neka pos-tupa po zapovesti Hristovoj: „Qubite neprijateqe svoje, blago-siqajte one koji vas kunu, ĳinite dobro onima koji vas mrze, i molite se Bogu za one koji vas gone“ (Mt. 5, 44); da ne pla a zlim za zlo, jer zlo uvek izaziva zlo, a ,,qubav koja nikad ne prestaje“, „ne razdra uje se i dugotrpeqiva je“, br e od svega mo e da ispravi neprijateqa, palog u mre e svojih sopstvenih strasti.

No najmala i da pante i ovo: „Ako si ti mlad po telu, ili po razumu, izbegavaj bliske odnose sa vr,,wacna, be i od wih kao od plamena. Jer, neprijateq, zapaliv,,i kroz wih duhovnu, naravno, qubav mnoge je predao veĳnome ogwu, nizrinuv,,i ih u gnusnu pro-

valiju tih iteĝa petogar a, i one koji su se spasli iz mora pored svih vetrova i bura, kada se niĝega nisu pla„ili unutar pristani„ta, potopio u dubinu sa la om i momarima. Kada seda„, sedaj mnogo daĝe od vr„waka s tobom; kada le e„ da spava„, pokrivaĝ tvoj da se ne dotakne wegovog pokrivaĝa; no boĝe neka bude me u vama starac. A kada govori on s tobom, ili poje, stoje i prema tebi, odgovaraj mu oboriv„i pogled dole, da ne bi ti, zadr avaju i pogled svoj na licima, primio u sebe seme pohote, koje seje sejaĝ neprijateĝ, i da ne bi po weo rukoveti pokvarenosti i pogibli. U domu, ili drugom mestu gde niko ne vidi dela va„a, ne ostaj s wim pod predlogom rasu ivawa o Bo joj reĝi, ili bilo koje druge, ĝak najneophodnije mu de; jer je od svega va nija du„a za koju je umro Hristos. Ne veruj obmawivoj pomisli koja ti „apu e da to nije nimalo sabla wivo, nesumwivo znaju i da je upravo to samo sabla-zan, kako ti je jasno dokazano mnogobrojnim opitom palih. Poveruj mojim reĝima, koje proizlaze iz bratoqubivog srca. Pribegavaj k starcima, ne za svakoga dostupnim, koji pogodnim reĝima bodre mlade qude na dela pohvalna, no nikad ne ĝine „tetu svojom spoga-„no„ u. Svrh svega „to se ĝuva, ĝuvaj srce svoje“ (Priĝe Sol. 4, 23).

Zadr avaj jezik svoj od reĝi koje rastrojavaju du„evno stawe bli wega, a najpre od pogubnih kleveta, znaju i da Sv. Pismo predaje prokletstvu opadaĝa i dvojeziĝna, i na sabla wavaj brata svoga, se aju i se reĝi Gospoĝwe: „boĝe bi mu bilo da se obesi kamen vodeniĝni o vratu wegovu i da potone u dubinu morskua, nego da sablazni jednoga od ovih malih“ (Mt. 18, 6).

I eto, ako svi mi budemo tako postupali, ne e biti u na„oj duhovnoj porodici ni raspre, ni razdora, ni nereda.

GLAVA XVI

UZAJAMNO ISPRAWQAWE JEDAN DRUGOGA

U duhovnoj zajednici sva bratija treba da se uzajamno pobu uju na ispuwawawe zapovesti Gospoĝwih i da ukrapquje brat brata u vreme neprijateĝskih isku„ewa „jer qubav ne tra i svoje“, tj. samo svoga spasewa, nego se brine i o spasewu svoga bli weg. „Da ne bude raspre u telu, nego da se udi jednako brinu jedan za drugoga“ (I Kor. 12, 25), „... i ako strada jedan udi, s wim stradaju svi udi“ (Kor. 12, 26). „Toga radi ute„avajte jedan drugoga, poprawqajte svaki bli wega, kao „to i ĝinite“ (Sol. 5, 11).

O sagre„iv„em bratu treba se pobrinuti, da bi se uputio na put isprawqewa: „Ako se desi kome da vidi brata svoga da gre„i“, uĝi awa Dorotej, „ne treba utati i ostaviti ga da pogine, niti ga opet ukoriti, niti ga oklevetati: no sa qubavqu i strahom Bo jim

da ka e onome ko ga mo e ispraviti, ili sam da mu ka e s qubavqu i smirewem, govore i: „oprosti, brate moj, po mome razvra enom umu, Ēini mi se da ova stvar nije dobra“. I ako ne poslu,,a, reci drugome, u kome vidi,, da ima ĉara od Boga, ili reci nastavniku wegovom, ili avvi, protiv sile greha, i budi spokojan“.

Vide i neispravne, ne treba se ravnodu,,no odnositi prema wima, no upotrebiti sa svoje strane svo starawe, da bi ih ispravio. Op,,ti zakon pravila o ovome izra en je reĒima Gospodwim. Prema sagre,,iv,,im treba se odnositi kako nam je zapovedio Gospod, rekav,,i: „Ako ti sagre,,i brat tvoj, idi i pokaraj ga me u sobom i wim samim; ako te poslu,,a, dobio si brata svoga. Ako li te ne poslu,,a, uzmi sa sobom jo,, jednoga ili dvojicu da sve reĒi ostanu na ustima dva ili tri svedoka. Ako li wih ne poslu,,a, ka i crkvi; a ako li ne poslu,,a ni crkvu, da ti bude kao neznabo ac i carinik“. (Mt. 18, 15-17). Zbog toga, ako se desi ovo posledwe, „dovoqno je takvome kar ovaj od mnogih“. (II Kor. 2, 6), zato „to je Apostol napisao: „Pokaraj, zapreti, umoli, sa mnogim dugotrpgewem i uĒewem“ (II Tim. 4, 2), i jo,: „ako ko ne poslu,,a reĒi na,,e, onoga poslanicom naznaĒite, i ne me,,ajte se s wim, da se posrami“ (Sol. 3, 14).

Da ne treba utati kada drugi gre,,e, to se vidi iz zapovesti Gospodwe, reĒene u Starom Zavetu: „Slobodno iskaraj bli wega svoga, i nemoj trpeti greha na wemu“ (III Mojs. 19, 17), i u Evan equ: „ako ti sagre,,i brat tvoj, idi i pokaraj ga...“ (Mt. 18, 15-17). To isto je pokazao Apostol, u poĒetku ukoriv,,i Korin ane: „Za,,to vi,,e ne plakaste, da se izvadi izme u vas onaj koji je uĒinio to delo“ (I Kor. 5, 2), a zatim, kad su se oni ispravili, pohvalio ih je: „Jer, gle, ovo samo „to se po Bogu o alostiste, koliko uĒini starawa me u vama...“ (II Kor. 7, 11).

No, samo sve to treba Ēiniti i otkrivati grehe bli wega svoga u duhu bratske qubavi, po sastradawu prema sagre,,iv,,em i po revnosti Bo joj, a ne po pristra,, u, se aju i se da ko podvrgava drugoga osudi za svoje liĒne uvrede, taj gre,,i kao klevetnik, pri Ēemu i sam ciq ispravqawe sagre,,iv,,eg ne posti e se.

„Ako pri vi ewu svakog greha ose a ko u sebi napisano: „Revnost Tvoja jede me, zato „to moji neprijateqi zaboravi,,e reĒi Tvoje“ (Ps. 119, 139), to je oĒigledno revnost Bo ija“. A ako nije bilo u du,,i toga raspolo ewa, i nije wime ona pokrenuta, to kako je weno kretawe bez poretka, tako i ciq pobo nosti nimalo nije saĒuvan.

A u ovim pravilima se pokazuje znak o tome da li iz sastradawa k bratu izobliĒava greh wegov: „Prvo, po prvenstvenim priznacima sastradawa, saglasno sa reĒima Apostolovim: „ako strada jedan ud, s wim stradaju svi udi“ (II Kor. 12, 25), i: „ko se sablazni, a ja da se ne raspalim“ (II Kor. 11, 29). A zatim treba gledati da li se on podjednako sokru,,ava za svaki greh, da li podjednako tuguje i

plaše o svakom grešniku, i u izobličavawu da li ne narušava onaj način (ispravqawa) kakav je predan od Gospoda?

Onoga pak koji izobličava sagrešivog ne izbegava da ispravi brata, no u nameri da se osveti za sebe, takvoga samog, kao sagrešivog, treba ispravqati i odvratiti od greha zlopamewa, a „ako posle mnogo puta ponovljenih saveta on ostaje u toj istoj bolesti to, smatraju i ga za samoubivog i koji te i za vladu, treba primeniti prema wemu ispravqawa po nauci blagoše, a (po ustanovljenom pravilu poretku). A ako on ostane u grehu, to je poznat sud za neraskajane (tj. odsecawe od zajednice).

No, kako treba da postupi u takvim slučajevima izobličavani, a ponekad i nepravedno uvređeni? „Ako uvređeni od strane bilo koga, po trpewu i nezlobivosti, nikome ne ka e o tome, no, to prepusti sudu Božem, to da li on u tome postupa ugodno Gospodu? Budući da je Gospod kazao na jednom mestu: „pratajte ako „to imate na koga“ (Mk. 11. 25), a na drugom mestu: „ako ti sagrešiv brat tvoj, idi i pokaraj ga...“ (Mt. 18, 15-17), to treba pokazati plod trpewu, sa istinskim raspoloženjem prinose i Bogu molitvu za uvredioca, govoreći: „Gospode, ne primi mu to u greh“ (Dela Ap. 7, 60), da ne bi gneve i se na brata svoga postao kriv sudu; a tako e potrebno je učiniti uvrediocu savet i prekor, da bi se i on oslobodio od gneva koji ide na sinove nepokorne. A ako ko bude nemanan, i upravo po sopstvenom svom trpewu pre uti, on e sagrešiviti dvostrukim grehom, kako zbog toga „to sam prestupa zapovest, koja govori: „Slobodno iskaraj bližega svoga, i nemoj trpeti greha na wemu“ (III Mojs. 19, 17), i sledstveno, svojim utawem postaje saušesnik sagrešivog, tako i zbog toga „to ostavq Loveka da gine u zlu, kojega bi kroz izobličavawe mo da i bio u stawu da zadbije, kako je to Gospod i zapovedio“.

„Kakvo raspoloženje treba da imamo prema neraskajanom grešniku? Kakvo je Gospod zapovedio da imamo, rekavši: „A ako i crkvu ne posluša, da ti bude kao neznaoac i carinik“ (Mt. 18, 17), i kakvome je učio Apostol, napisavši: „... da se odvojite od svakoga brata koji živi neuredno, a ne po predawu koje primi, e od nas“ (II Sol. 3, 6).

Bezbožan ne može da živi u miru i saglasnosti, jer prezire apostolski amanet: „Mir imajte i svetiwu sa svima, bez kojih niko ne e videti Gospoda“ (Jevr. 12, 14). On, umesto ljubavi, mrzi na svoga brata, kleveče ga, žime razdražuje Boga. No, neka takav zna, da se Bog ne da rušiti. On e dati svakome kako je zaslužio po Svome nelaznom pravosuđu, jer i za grubu reč ne e ostaviti bez kazne: „Koji ka e bratu svome „budalo“ bi e kriv paklu ognenom“ (Mt. 5, 22). Eto, za to je potrebno da svaki postavi sebi za pravilo da niko ga ne vre a ni rečju, ni delom, ni u lice, ni iza wega: „qubav bližemu zla ne čini“. Ako ko koga uvredi dušan je da isprosi

opro„taj i da se pomiri s Bogom, i da se kaje pred Bogom sa skru-
 „enim srcem. Inače, ni molitve, ni rtve Bog ne e primiti od
 uvredilaca: „Ako prinese„ dar svoj k oltaru, i onde se opomene„
 da brat tvoj ima ne„to na te, ostavi onde dar svoj pred oltarom i
 idi najpre se pomiri s bratom svojim, pa onda do i i prinesi dar
 tvoj“ (Mt. 5, 23 24). I tako treba postupati ne samo u tim služaje-
 vima kada si ti koga uvredio, no i kada si uvre en, jer je rešeno:
 „Ako te ko udari po desnom tvom obrazu, obrni mu i drugi“ (Mt. 5,
 39). Bože je da se gnevimo na duhove zlobe, koji su krivi u tome „to
 neprijateqi na„i, kao oru e wihove zlobe, ratuju protiv nas, i
 tada eno voleti i opra„tati nanesenu uvredu onima koji su nas
 uvredili: „A ako li ne opra„tate, ni Otac va„, koji je na nebesi-
 ma, ne e oprostiti vama grehova va„ih“ (Mt. 6, 15).

Ako ko primeti tu nog brata koji je nezasluno pretrpeo
 uvredu, treba ga uspokojiti i ute„iti, ukazav„i mu da se kroz nevo-
 qe i uvrede, kao zlato u ogwu, du„a listi od sujete, visokoumqa,
 malodu„nosti, i prekaquje sebe da spokojno podnosi sve ivotne
 nevoqe. A svaku uvredu popu„ta Bog za grehe na„e i za spasewe
 du„a na„ih.

Ako ko zatra i savet ili pouku, to, „ako tvoj prekor ili, bo-
 qe re i, opomena bude listosrdalna, ne odreci se da listi„ ovo de-
 lo Bo ije, a narošito za one koji pouke tvoje trebaju“.

Jednom rešju, u odnosu prema sagre„iv„im, bratija treba da
 postupa po rešima apostolskim: „slabosti slabih“ (Rim. 15, 1) i
 „breme jedan drugoga nositi“ (Gl. 6, 2), jer, ako „nositi“ znaži uzeti
 i lešiti po pisanome, da „On nemo i uze i bolesti ponese“ (Ps. 53.
 4), i ne u smislu da pola e On to Sam na Sebe, no u tom da leži one
 koji stradaju; to i u izreci Apostola treba razumeti taj našin i
 zakon pokajawa kojim se leše nemo i pri starawu jaših“. A to
 znaži: „nosite bremena jedan drugog“ (Gal. 6, 2). „Jer greh je breme,
 koje vuše du„u na dno adovo“. Wega mi uzimamo jedan od drugoga i
 skidamo jedan s drugoga, privodiv„i sagre„iv„e ka obra awu. Is-
 punimo pak zakon Hrista koji je rekao: „Ne do oh da pozovem pra-
 vednike no gre„nike na pokajawe“ (Luka 5, 32) i koji je nama osta-
 vio kao zakon: „Ako ti sagre„i brat tvoj, idi i pokaraj ga. Ako li
 te poslu„a, dobio si brata svoga...“ (Mt. 18, 15).

U tom ciqu, tj. da bi u sagre„iv„eg bio skinut greh sa du„e
 wegove, wega (tj. greh) treba otkrivati nastojatequ ili samom
 sagre„iv„em, ili onima koji su saznali za grehe, kada sami ne mogu
 izlešiti wega po zapovesti Gospodwoj (Mt. 18, 15). Jer pre utani
 greh je gnojni šir na du„i. Kao „to dobrotvorom ne nazivamo onoga
 ko, zatvoriv„i ranu, ostavqa „tetne materije zakqušane u telu, no
 onoga koji lekovitim sredstvima i zasecawem izbacuje to napoqe,
 ili kidaju i izbacuje „tetno, ili uop„te kroz otkrivawe bolesti
 šini i našin lešewa poznatim. Tako, oševidno, sakrivati greh,

znači gotoviti bolesniku smrt, jer je rečeno: „Bože je javni ukor nego tajna qubav“ (Priče Sol. 27, 5). Zato ne zatvaraj grehe u drugoga, da ne bi od bratoqubca postao bratoubica. Ne zatvaraj ni u sebi samom, jer je rečeno: „Ko ne iscequje sebe u svojim delima, brat je koji gubi samog sebe“ (Priče Sol. 18, 9).

Prevedeno u Man. Hilandaru
u Nedequ Pravoslavqa
1976. godine

Jeromonah Artemije

ДУХОВНИ ЖИВОТ

ПОСЛАНИЦА ПАТРИЈАРХА ТИХОНА ОД 25. ОКТОБРА 1918.

ПОВОДОМ ГОДИШЊИЦЕ БОГОЈЕВИЊИ
ВЛАДАВИНЕ

„Сви, који се мање за но,
од нога се погинути“
Mt. 26,53

Ovim prorokovom Spasitejevom obračunom se Mi, vama sadašnim upravcima udesa našeg Otadžbine, vama koji sebe nazivate „narodnim komesarima“. Cele godine držite vi u rukama svojim državnu vlast i ve se spremate da proslavite godišnjicu oktobarske revolucije. Međutim, rekama prolivena krv braćena, bez milosti pobijene, po vašem naređenju, vapije k nebu i primorava nas da vam kažemo gorko slovo istine.

Otimaju i vlast i pozivaju i narod da vam pokloni veru, kakva ste obećava dali i kako ste ta obećava ispunili?

Zaista, dali ste mu „kamen umesto hleba i zmiyu umesto ribe“ (Mt. 7, 9-10).

Narodu, iznurenom od ratnog krvoprolića obećali ste dati mir „bez aneksija i kontribucija“.

Kakve zavojevačke ste vi mogli odbiti, dovodeći i Rusiju sramnom miru, kroz ponižavajuće uslove, koje ni vi sami niste smeli da obnarodujete u potpunosti? Umesto aneksija i kontribucija, naša velika Otadžbina je sama okupirana, umawena, raskomadana, a za uplatu duga, navaženog na vas, vi krišom izvozite u Nemačku nakupčeno zlato koje ne pripada vama.

Vi ste oteli od vojnika sve, zbog čega su se oni ranije srčano borili.

Vi ste ih naučili, donedavno još, hrabre i nepobedive, da ostave zaštitu Otadžbine i beže sa bojnog polja. Vi ste ugasili u njihovim srcima oduševljeno saznanje da „od ove zlobi niko nema

ve e, da ko ivot svoj polo i za prijatege svoje“ (Jn. 15,13). Ote-
festvo ste zamenili bezdu,,nim internacionalizmom, iako sami
odližno znate da, kada se radi o za,,titi otefestva, proleter i svih
zenaga postaju wegovi verni sinovi, a ne izdajnici.

Otkazav,,i za,,titi svojoj Otaxbini od spoqnih neprijatega,
vi stalno sabirate vojsku.

Protiv koga je vi vodite?

Vi ste razdelili sav narod na neprijategske me u sobom
strane i bacili ga u nebivalo, po surovosti, bratoubistvo. Qubav
Hristovu ste otvoreno zamenili mr wom i umesto mira ve,,to ras-
palili klasnu mr wu. I ne vidi se kraj toliko vam egenog rata,
zato „to vam je cig da rukama ruskih radnika i seqaka uspostavite
trijumf obmane: „svetsku revoluciju“.

Nije Rusiji bilo neophodno da va,,im posredovawem zakquži
sramni mir sa spoqnim neprijateqem koliko je vama, umi,,qenim,
bilo potrebno da se razori unutra,,wi mir. Niko se ne ose a van
opasnosti, svi ive u stalnom strahu od okova, grabe i, isegava-
wa, hap,,ewa, stregawa. Odvođe se na stotine i stotine neza,,ti e-
nih, dr e po Litave mesece u tamnicama, ka wavaju smr u festo bez
ikakvog postupka i suda, osim onog upro,, enog, od vas ustrojenog
suda! Ka wavaju se, ne samo oni koji su pred vama u bilo žemu
pogre,,ili nego i oni koji su žak i za vas ožigledno bez ikakve kri-
vice, a najboqi me u wima uzimaju se za „taoce“: ove nesre nike
ubijaju za zložine „to ih vr,,e lica koja ni misao jednu zajednižku
naraju sa „taocima“, lica „to su va,,e gore list ili bliska vama po
ube ewima.

Ka wavaju se episkopi, sve,,tenici, monasi i monahiwe po
neosnovanoj optu bi za nekakvu maglovitu i nejasnu „kontrarev-
olucionarnost“. Nequđski ivot pravoslavnicima ote an je uskra-
ivawem posledwe predsmrtne utehe poputnine Sv. Tajnama, a te-
la pobijenih ne predaju se srođnicima radi hri,, anskog pogreba.

Nije li sve to vrhunac besmislene surovosti od strane onih
koji sebe vide kao usre itege žovežanstva, pa neka bude da su, tu i
tamo, mnogo propatili i sami od estine vlasti.

Malo vam je „to ste ukaqali ruke ruskog naroda bratskom
krvqu skrivaju i se iza raznih naziva: kontribucija, rekvizicija,
nacionalizacija. Vi ste narod podstakli na najotvoreniju i najbe-
zožniju pqažku. Po va,,em nauku, razgrabqeni su ili oteti posedi,
usevi, preduze a, fabrike, stoka, poharani novci, stvari, name-
„taj, ode a. Isprva su, pod izgovorom da su „bur uži“, pqažkani
dobrostoje i qudi, a zatim, pod izgovorom da su „kulaci“, pqažka-
ni najbogatiji i trudoqubivi seqaci, umno avaju i na taj nažin
sirotiwu; vi tek ne mo ete ne znati da sa uni,,tewem velike mno-
ine pojedinažnih gra ana ide propast narodnog bogatstva i raza-
rawe Litave zemqe. Sablazniv,,i narod prepu,,ten tami, neuk

mogu no, u lakog i neka wenog ivota, vi ste otupeli wegovu savest i ugu, ili u wemu predstavu o grehu. Ma kakvim imenima vi prikrivali zlodela ubistva, nasiqa i pqaške ostaju uvek te, - ka i vapiju a k nebu za odmazdu grehova i zločina.

Vi ste obe ali slobodu!

Veliko je blago sloboda, ako se pravilno razume kao sloboda od zla, sloboda koja druge ne ugroava, ne prelazi u proizvodnost i samovoqu.

No, tu i takvu slobodu vi niste ni dali: u svakovrsnoj razma enosti nagomilanih niskih strasti, u besprizornosti ubistava i otimačina, ograničava se od vas darovana sloboda. Sve pojave, kako prave gra anske, tako i vi, e duhovne slobode qudske, ugu, ili ste bespo, tedno. Je li to sloboda kada niko, bez naročitog odobrewa, ne mo e nabaviti sebi hranu, iznajmiti stan, pre i iz grada u

Manastir „Tamnica“ kod Kosovske Kamenice

grad. Je li to sloboda kada porodica, a često i cela naseqa, iseqa - vaju i poku stva wihova na ulicu izbacuju, kada su gra ani ve, ta - lki razdegeni po razredima iz kojih su neki predani na milost i nemilost gladi? Je li to sloboda kada niko ne sme otvoreno iskazati svoje mi, qewe bez opasnosti da padne pod tu bu za kontrarevoluciju? Gde je sloboda reči i „tampe, gde sloboda crkvene propo - vedi? Nisu li ve platili svojom krvqu, krvqu mučeničkom, mnogi

smeli crkveni propovednici? Glas društvenog i dravnog savetovava i dogovarava je zaglušen, „tampa, osim uskoboqeviške, je suzbijena.

Naročito je bolno i surovo narušavawe slobode u ispovedawu vere. Ne pro e dan a da u organima vaše „tampe nema izmišljotina i najludoviji njih kleveta na Crkvu Hristovu i wene slušitege, zlobnih bogohuqewa i svetogr a. Vi poni avate slušitege Oltara, primoravate episkope da kopaju strepaške rovove (Episkop tobolski Germogen), „ažete sveštenike na grozne i teške radove. Vi ste spustili svoju „aku na nasledstvo Crkve, na blago pokoeawa veruju ih qudi i ne zamisliv, i se nad tim da narušavate wihovu posmrtnu voqu. Vi ste iskrivili red manastira i hramova bez ikakvog povoda i razloga. Vi ste sprešili pristup u moskovski Kremq u to svešteno nasledstvo svega veruju eg naroda. Vi rušite iskonsku formu crkvene zajednice parohiju, iskoruwujete bratstva i druge crkveno-dobrotvorne i prosvetne ustanove, rasturate crkveno-eparhijske sabore, meate se u unutra, we upravqawe Pravoslavnom Crkvom, izbacujete iz „kola sveštene predmete i likove i zabrawujete da se deca u „kolama uže veri.

Vi ih lišavate duhovne hrane neophodne za pravoslavno vašpitawe. „I „ta jo, da ka em, jer mi ne bi dostalo vremena“ (Jevr. 11,32) da bi se mogla izraziti sva ta wevoqa koja je postigla na, u Otaxbinu. Ne u govoriti o raspadu nekada velike i mo ne Rusije, o punom rastrojstvu puteva obaveštavawa, o nebivalom opštem rasulu, o gladi i hladno i koje smr u groze gradovima, o odsustvu najneophodnijeg za doma instva u selima. Sve je ovo svima predočima! Da, mi preivqavamo u asno vreme vaše vladavine i zadugo se ono ne e izgladiti u duši narodnoj, zamrašiv, i u woj lik Bo iji, a utisnuv, i lik zveriwi. Ostvaruju se reši Proroka: „Noge im trže na zlo i brze su na proqevawe krvi prave; misli su wihove bezakowe; na putevima wihovim je pusto, i rasip“ (Is. 59,7).

Mi znamo da Naša izoblišavawa izazivaju u vama zlobu negodovawa, da ete u wima više trašiti povoda da Nas optušte za protivqewe vlasti, no „to se više bude uzdizao „stub zlobe“ vaše, tim e vernije biti sve rešeno svedoštvanstvo istinitosti Naših optu bi.

Nije Naše da sudimo o zemaqskoj vlasti: svaka vlast od Boga dopuštena privukla bi na sebe Naše blagoslov, ako bi se ona uistinu pokazala „Bo ijim sudom“ na korist potlišwinih i bila „strašna ne za dobra dela, nego za zla“. (Rim. 13, 3 4).

Sada, dakle, vama koji vlast koristite za progon bli wih i istrebqewe nevinih, upu ujemo Mi na, u reš opomene: otpraznujte godi, wicu svog uže, a u vlasti osloba awem zatvorenih, prekraivawem krvoproli a, nasiqa, razarawa, gušawa vere, obratite se ne rušewu, nego ustrojawu reda i zakonitosti, dajte narodu e-

geni i zaslu eni odmor od me usobne borbe. A, inaĉe, tra i e se od vas svaka krv pravedna, prolivena od vas (Lk. 11,51) i od no a poginu ete vi sami, koji ste se no a latili (Mt. 26,52).¹⁾

Tihon,
Patrijarh Moskovski i cele Rusije

Preveo s ruskog:
Du„an Vasiĉevi

---

¹⁾ Koliko zla za godinu dana! Koja bi pak usta mogla izraziti i koja ruka opisati sve ono „to je usledilo u Rusiji (SSSR-u) u slede ih skoro osamdeset godina pod bezbo nim komunizmom? Ili u Srbiji i ostalim zemĉama „komunistiĉkog raja“ za proteklih 50 godina ne bivala tiranije ateizma i jednoumĉa? (Prim. E. A).

ПОЛЕМИКА

PRAVOSLAVQE I SEKTE

U celoj hri,,anskoj istoriji pojavivale su se i nestajale mnoge sekte i la na, jeretiĸka uĸewa. Savremene sekte vode poreklo od protestantizma, a uzrok im je pogre,,no i samovoĸno tumaĸewe Svetog pisma. Martin Luter, jedan od zaĸetnika reformacije i protestantizma, uĸio je da svako mo e tumaĸiti Sveto pismo po svojoj voqi, „to je vrlo brzo dovelo do pojave sedamdesetak ve ih sekti.

Su,,tina je svih sekti poricawe Svetog predawa, crkvenog uĸewa i same Crkve. Gospod Isus Hristos (Mt. 24. 23 24) i apstoli (2. Petr. 2. 1 3; 1. Jh. 4. 1; Dela 20. 30; Gal. 1.6; 3.1) opomivali su i upozoravali na takve pojave.

Danas su sekte veoma ra,,irene po celom svetu. 'to ve ih, „to mawih, ima ih vi,,e hiĸada, od kojih su neke vrlo brojne (imaju i po vi,,e desetina miliona sledbenika).

I kod nas se, s obzirom na veliko nepoznavawe pravoslavqa od strane ve ine onih koji sebe smatraju pravoslavnim vernicima, i duhovni vakum koji je nastao posle vi,,edecenijske vladavine i tiranije bezbo ni,,tva, doga a prava najezda „propovednika“ raznih sekti. Sve one dolaze „da usre e Srbe“, a najistaknutiji i najmasovniji su: Baptisti, Adventisti, Unija reformnog pokreta adventista sedmog dana, Crkva Bo ja sedmog dana, Crkva Bo ja, Jehovoni svedoci, Trinaest Jehovinih sinova, Crkva poznog da da, Pentekostalna crkva, Hristova crkva bra e u Jugoslaviji, Hristova duhovna crkva evan elske bra e, Nova apostolska crkva, Novi metodisti, Gospodwa nova crkva koja je novi Jerusalim, Novi mir, Hristova duhovna crkva malokr,,tenih, Hristova duhovna crkva velikokr,,tenih, Hristova crkva nogopranih, Nazareni, Mali hri,,ani, Filadelfija, Momoni, itd. U Jugoslaviji ih ima preko pedeset registrovanih.

Sve ovo pru a alosnu i ru nu sliku krajwe neozbignog odnosa prema svetiwi. Svako misli da mo e osnovati Crkvu, kao da ona nije mistiĸno telo samoga Gospoda Isusa Hrista na,,ega (Kol. 1. 18. 24) , koji ju je jednom osnovao za sva vremena (Mt. 16, 18) .

ZAJEDNI "KE KARAKTERISTIKE I U "EWA SEKTI :

Sve sekte dolaze da „poprave lo„e stawe u crkvi“, da reformiraju weno uĳewe i organizaciju „jer je crkva tokom vremena napustila istinsko uĳewe i duh ewan ega.“ „Pripremaju“ gude za skori dolazak Isusa Hrista i wegovo hiĳadugodi„we zemagsko carstvo. Svaka sekta za sebe tvrdi da je ona jedina istinita i spasonosna, a sve druge da su la ne. Svaku „nadahwuje Duh Sveti“, a „osnovao“ ju je Gospod Isus Hristos preko svojih izaslanika. Svaka propoveda slobodu, naroĳito od popova? Svi sledbenici su jednaki, nema posebne crkvene vlasti, ali se treba pokoravati wo ama sekti, koji mogu ĳak i iskuĳivati pojedine ĳlanove i grupe, „to ĳesto dovoĳi do cepawa starih i nastajewa novih sekti.

Osim ovoga, sve sekte:

1. negiraju Sveto predawe i samovoĳno tumaĳe Sveto pismo;
2. Sveto Priĳe„e shvataju kao simboliĳno, a ne istinsko telo i krv Isusa Hrista;
3. nemaju posebno, ve op„te sve„tenstvo;
4. Odbacuju ikone i ĳasni krst, smatraju pravoslavne idolopoklonicima;
5. Ne veruju u zagrobniivot, smatraju da du„a spawa do vaskrsewa;
6. Zabrawuju molitveno po„tovawe Preswete Bogorodice i swetitega, itd. ĳak rigaju hule na wih.

PRAVOSLAVNI OSVRT NA ZAJEDNI "KA U "EWA SEKTI :

1. O Svetom predawu:

Ono je starije od Svetog pisma, koje je i nastalo od Svetog predawa. U prvo vreme Apostoli su usmeno propovedali Ewan ege. U Svetom Pismu nije zapisano sve „to je ĳinio i uĳio Isus Hristos (Jh. 21. 25) i apostoli (2, Jh. 12) . U Novom zavetu stoji zapoewst (1. Tim. 6. 20; 2. Tim. 2. 2) i pohwala (1. Kor. 11. 2) za dr awe i ĳuwawe Svetog predawa. Tako e se nalazi i opomena „Da was ko ne zarobi... guskim predawem“ (Kol. 2. 8). Upravo i to se dogodilo, prvo sekta„kim vernicima, jer su nasledili i dr e predawe svojih osnivaĳa. Neistinita je tvrdwa sekta„a da veruju samo Svetom Pismu, oni veruju svojim „prorocima i osnivaĳima“ (Heleni Vajt, Mileru, Raselu, itd) i wihovom tumaĳewu Svetog pisma.

Sveto Pismo se mo e pravilno tumaĳiti i razumeti bez Swetog predawa (1k. 1. 2), „to je i razlog pojave oĳromnog broja razli-

litih „istina“, tumačena i „crkava“. Crkva Bo ja pravoslavna osnovana je od Gospoda Isusa Hrista (Mt. 16. 18) preko Apostola, za sva vremena. Ona je stub i tvrava istine (1. Tim. 3. 15). Sve drugo, od qudi osnovano, spada u verske vancrkvene organizacije koje na svoje sledbenike, izvnutom naukom i racionalističkim pristupom Svetom Pismu, navlaže propast i Bo ju osudu. Sve dana,we sekte su osnovane vrlo skoro, najstarije pre nekoliko vekova, a svet zaista ne požiwe sa wima, kao ni Hristova Crkva.

2. O Svetom priče,, u:

Sve sekte uče da hleb i vino prilikom priče,, ivawa samo simbolično predstavqaju telo i krv Hristovu, dok mi pravoslavni, na osnovu Svetog Pisma znamo da je hleb istinsko telo i vino prava krv Hristova (Jn.6.55; Mt.26.26 28) i da je takvo priče,, ivawe jedan od uslova spasewa (Jn.6.53 54).

3. O sve,,tenstvu:

Apostoli su, uz molitvu, polagali ruke na svoje pomo nike i zamenike koje je Duh Sveti postavio za Episkope da pasu Crkvu Bo ju, koju je Gospod stekao krvqu svojom (Dela 20.28). Nije Eudo „to sekte ne priznaju sve,,tenstvo, niti ga same imaju, jer nemaju tzv. apostolsko prejemstvo od vremena Apostola nikada prekida-no molitveno polagawe ruku, kako se jedino i postaje sve,,tenikom. Pročitati: 1.Tim.5.22; 2.Tim.1.6; Titu 1.5.

4 O ikonama, Łasnom krstu i mo,,tima:

Kada celivamo ikone, mi pravoslavni nismo idolopoklonici, jer niti ikone, niti likove svetiteqa i Bogorodice mi ne obavamo, ve im samo odajemo odre eno du no po,,tovawe kao onima koji su Bogu slu ili i ugodili mnogo vi,,e nego mi.

Ikone vode porenje jo,, iz Starog Zaveta, a u hri,, anstvu su oduvek postojale. Mnoge su i Eudotvorne.

Osewivawem krsnim znakom pravoslavni vidqivo izra avaju najva nije istine pravoslavne vere: veru u Svetu Trojicu, u bogo-ŁoveŁansku prirodu Gospoda Isusa Hrista, veru da smo spaseni wegovom krsnom rtvom, itd. Novi Zavet na mnogim mestima govori o krstu. Nave,, eno samo neke:

Apostol Pavle plažu i govori o mnogima koji ive kao neprijateqi krsta Hristova (Flbq...3.17 19).

On ne e da propoveda premudrim reĀima, da ne izgubi silu krst Hristov, „jer je reĀ o krstu ludost onima koji ginu, a nama koji se spasavamo sila Bo ja“ (1.Kor.1.17 18) .

Sam Isus Hristos govori o znaku Sina "ovjeĀjeg (Mt.24.30) .

Sekta„i (novoverci, kako ih je na„ pravoslavni narod vrlo prikladno nazvao) ne priznaju ni mo„ti Svetitega, iako je viho-vo Āudotvorno dejstvo opisano jo„ u Starom Zavetu (2.Car.13.21) . Mi smo svedoci postojawa mnogih Āudotvornih mo„tiju, svedoci smo ispuwewa proro„tva psalmopisca cara Davida, koji ka e: „Da svetac tvoj ne vidi trulost“ (Ps.16.10) .

5. O zagrobnom ivotu:

Sve sekte, uz pomo biblijskih citata izdvojenih iz konteksta i pogre„no protumaĀenih, negiraju zagrobni ivot (kontinuitet svesnosti postojawa du„e posle smrti tela) .

Pravoslavno verovawe, zasnovano na Svetom Pismu je da du„a posle smrti tela nastavga svesno da ivi u uslovima koji zavise od naĀina ovozemaqskog ivota Āoveka, tj. u nepotpunom bla enstvu ili nepotpunom muĀewu, sve do Drugog dolaska Gospoda Isusa Hrista i sveop„teg vasksewa. U Svetom Pismu imamo o tome mnogo svedoĀanstava.

ProĀitati: 1. Mojs. 15.15; Prop. 3.14; Mt. 10.20; Ik. 23.46; Jn. 24.12; Otkr. 6.9; 2. Kor. 5.8.; Flbq. 1.23 24, itd.

NaroĀito je upeĀatqiva priĀa o bogata„u i siroma„nom Lazanu (Ik. 16.19 31), o preobra ewu (Mr. 9.1 8) , gde se pojavuje prorok Mojsije. U Kwizi o Jovu (24.12) pi„e „Du„e pobijenih viĀu.“

Sam Gospod je du„om si„ao u ad i propovedao du„ama umrlih (1. Petr. 3.18 20) .

6. O molitvenom po„tovawu Svetitega:

Sve sekte ga zabrawuju, zbog „idolopoklonstva“ i neverovawa u zagrobni ivot. Razlog za ovo neverovawe je drugi, prikriven: sekta„ka uĀewa su pogre„na, zbog Āega u wihovim redovima nema i ne mo e biti Svetitega, oni svi sami sebe smatraju svetima (koliko li gordosti), a pravoslavne Svetitege ne priznaju, bez obzira na dokaze, jer bi tako sekta„i porekli opravdanost i logiku svoga postojawa.

Kao „to se iz pasusa o zagrobnom ivotu videlo, mi pravoslavni sasvim opravdano verujemo u zagrobni ivot, i na osnovu takvog verovawa molimo Svetitege da se pred Bogom, kao Wegovi

ugodnici, zauzmu za nas, jer: „Divan je Gospod u Svetima svojim.“ (2. Sol. 1.10 12) .

Pročitati: Mt. 12.32; Jn. 14.12!

KARAKTERISTI "NA U" EWA POJEDINI SEKTI :

A. Učewe Jehovinih svedoka:

Smesa je svih jeresi osu enih na sedam Vasegenskih Sabora nema ni „ta hri,“ ansko „to ni nisu porekli ili izvitoperili:

1. Smatraju da u Svetom Pismu nema ni traga učewu o Svetoj Trojici, da je to mnogobo„stvo, jer je $1+1+1=3$, a ne 1?

2. Bog nije svuda prisutan, ima svoje mesto stolovawa i mo e mu se pristupiti;

3. Isus Hristos nije Bog. Nije vaskrsao telesno, ve duhom;

4. Duh Sveti nije Bog, ve Bo ja sila;

5. Smatraju da du„a ne postoji kao takva, ve da je krv du„a, zato vernicima ne dozvoçavaju transfuziju krvi, „to često dovodi do nepotrebnog gubitka ivota;

6. Veruju u skori dolazak Hristovog hiçadugodi„weg ovozemakskog carstva;

7. Smatraju da je Isus Hristos drugi put na zemqu nevidçivo do„ao 1914. godine;

8. Slu e se novim, „tažnijim“ prevodom Svetog Pisma.

Pravoslavni odgovor:

1. Upravo Sveto Pismo jasno uči o jednom Bogu po su„tini, koji se javça u tri lica (ipostasi): Kao Bog Otac, Bog Sin i Bog Svet Duh: „Jer je troje „to svedoži na nebo: Otac, Riçež i Sveti Duh, i ovo troje je jedno.“ (1. Jn. 5.7). Pročitati: 1. Mojs. 1.26 27; 3.22; 18.1 4; Mt. 3.16 17; 28.19 20 .

2. Bog je svuda prisutan. Dokaza je mnogo u Svetom Pismu. Ovde navodimo: „Kuda bih oti„ao od duha tvojega i od lica tvojega kuda bih utekao? Da iza em na nebo, ti si ondje. Da si em u pakao, ondje si.“ (Ps. 139.7 10)

„Mo e li se ko sakriti na tajno mesto da ja ne vidim? govori Gospod; ne ispuwavam li ja nebo i zemqu? govori Gospod.“ (Jri. 23.24) .

3. Isus Hristos je Bog. Apostol Toma (neverni?) ka e: „Gospod moj i Bog moj!“ (Jn. 20.28). Pročitati: Is. 9.6; Jn. 1.1.; 10.30; 14.9; 16.30; Rimç. 9.5; 1. Jn. 5.20, itd

4. I za bo anstvo Duha Svetoga postoji puno dokaza u Svetom Pismu: „...reče Bog Izaiqev (2. Sam. 23.2 3): „...nisi slagao qudima nego Bogu“ (Dela 5.1 4).

Pročitati Mt. 12.32!

5. Du„a postoji, svesna posle telesne smrti, i besmrtna: „Qudi u gradu uzdi„u i du„e pobijenih vižu“ (Jov 24.12). „Ne bojte se onih koji ubijaju telo, a du„u ne mogu ubiti“ (Mt. 10.28). Pročitati: o pokajnom razbojniku (Lk. 23.43), i Lk. 16.19 31; Mr. 9.1 8. U Starom Zavetu pi„e: „Avram pribran rodu svom“ (1. Mj. 25.8; 49.29, 33), a on nije sahraven kod svojih predaka (1. Mj. 52.8 9), otac mu je sahraven u Haranu (1. Mj. 11.32). Ponovo pročitati: 1. Mj. 15.15; 1. Ptr. 3.18 19; 4.6!

6. Nema ni„ta od carstva na zemqi, jer „Zemqa e izgoreti“ (2. Ptr. 3.10), ali „e do i novo nebo i nova zemqa“ (2. Ptr. 3.13).

7. „Niko ne zna dana ni Łasa“ (Mr. 13.23). Pročitati: Mt. 24.42; 25.13?

8. JehovistiŁki prevod ne vredi ni komentarisati. Manipulacija, skra ivawa, izostavqawa, dopuna i sl. ima na sve strane.

B. UŁewe adventista:

Pored napred navedenih zajedniŁkih karakteristika skoro svih sekti, adventisti (subotari) su proricali datum drugog dolaska Hristovog na zemqu nekoliko puta, a i danas smatraju da e Gospod Isus Hristos vrlo skoro do i. Smatraju da je papa antihrist. Jela dele na Łista i neŁista. Ne koriste nikakav alkohol. Slavqene subote navode kao dokaz da su oni jedina prava Hristova crkva.

AdventistiŁku sektu osnovao je farmer baptista Vilijam Miler, i to kada ga je posle dva neuspe„na proraŁuna o drugom dolasku Isusa Hrista (smaku sveta): 21.3.1844. i 21.10.1844, baptistiŁka „crkva“ iskquŁila iz svog saveta (januara 1845. god). Kako Gospod Isus Hristos nikako nije dolazio, smislili su da se tog dana desilo Łi„ewe nebeske svetiwe.

Sam Miler nije bio subotar, o suboti je poŁela propovedati tek Jevrejka Rahiqa Preston. Posle toga, pojavila se „proroŁica“ Helena Vajt (1827 1915), koja je imala vizije i „otkrivewa“. Puno je pisala.

Adventisti su imali jo„jedan neuspe„an poku„aj proraŁunavawa vremena drugog Hristovog dolaska (6.2.1925). Dolazak je detaqno opisan, ali se nije dogodio.

Svi ovi proraŁuni doveli su do toga da su mnogi poverovali, rasprodali svoja imawa, novac podelili sirotiwi, posle Łega su se neki ubili jer su ostali bez ikakvih sredstava za ivot. Mnogi su sudskim putem tra ili nazad imawa koja su ranije poklonili. Ta-

kva je to „vera“. Adventistički vernici obavezni su da svojoj „crkvi“ daju desetak od svih svojih prihoda.

Adventisti mnogo više pa ve posve uju Starom nego Novom Zavetu. Kod Srba su se pojavili 1903. godine. Pre nekoliko godina osnovali su u Beogradu njihov teološki fakultet.

Pravoslavni odgovor:

1. 'to se tiže prognoze vremena drugog dolaska Hristovog, On sam nam je jednom za sva vremena rekao: „Niko ne zna ni dana ni časa.“ (Mt. 24.36); i „Nije važe da znate vremena i leta koja Otac zadržava u svojoj vlasti.“ (Dela 1.7).

2. Da li je papa antihrist? Papa je bilo mnogo, a Sveto pismo govori o jednom antihristu.

3. Apostol Petar mislio je da jela treba deliti na čista i nečista, pa ga je sam Gospod opomenuo: „'to je Bog očistio ti ne pogani.“ (Dela 10.15).

4. 'to se tiže korišćenje alkohola, sigurno da je greh opijati se, ali da je Hristos zabranio vino, nikako ne bi on sam na svadbi u Kani Galilejskoj pretvorio vodu u vino. (Jn. 2.1 11). U psalmu 104(14 15) piše: „Vino veseli srce čovekovo.“ Pročitati: Rim. 14.14.

5. Najva niži argument adventista je slavljenje starozavetne subote i odbacivanje nedelje. Međutim, subota je jevrejski praznik (2. Mj. 31.13; Jn. 5.1 9) i slavi se kao uspomena na izlazak Jevreja iz Misira (5. Mj. 5.15). Stari zavet i zakon je ono „to prestaje (2. Kor. 3.11), „senka novozavetne stvarnosti“ (Kol. 2.17). Prorok Osija (2.11) prorekao je ukidanje subote i svih starozavetnih praznika, a apostol Pavle u poslanici Kološanima kaže: „Da vas ko ne osuđuje za praznike..., ili za subote, „to je sve senka onoga „to je do i a tijelo je Hristovo“ (2.16 17). Pročitati: Lk. 16.16; Mt. 11.13; Mr. 2.27; 2. Kor. 3.7; Gal. 3.24 25; 5.4; 2. Mj. 2.27.

Sam Gospod naš, Isus Hristos pokazao nam je koji je dan Wegov: Jevreji su ga progavali i hteli ubiti „to je kvario subotu, u subotu je mrtav leao u grobu, a u nedelju vaskrsao, i doneo spasenje celom rodu ljudskom. Lako je zaključiti da je nedelja, kao dan vaskrseva, neuporedivo važnija od uspomena na izlazak Jevreja iz Egipta. Slavljenje nedelje vaskrsnog dana počinje od samih Apostola (Dela 20.7 8), dok su suboti dali onaj značaj koji joj pripada: ona prethodi nedelji, kao „to Stari Zavet prethodi Novom, kao „to zakon prethodi ljubavi i blagodati.

Mi pravoslavni slavimo subotu na odgovarajuć način: tog dana bogoslužje i drugačije, zabravan je post, klekavanje, itd.

O nedeqi pročitati: Mr. 28.9 10; Mr. 16.12; Lk. 24,34; Jn. 20.1,11 17,19 29; Dela 1.4; 20.7 8...

'to se tiže „proročice Helene Vajt“, apostol Pavle nas upu-
tje: „A poganih i bapskih gatalica kloni se...“ (1. Tim. 4.6; 6.20).

O la nim prorocima pročitati drugu glavu iz 2. poslanice
apostola Petra!

V. Učewe pentekostalne sekte:

Ovih sekti ima više, učewe im je „aroliko, a vode poreklo
od baptista i metodista iz Amerike. Osnovna im je karakteristi-
ka 'dar govorewa jezika'. Nastale su oko 1900-te godine. Kod nas su
se pojavile pred Drugi svetski rat.

Da e Duh Sveti si i na Apostole, to je proročeno i ost-
vareno (Lk. 24.49; Jn. 14.16,26; Dela 2.1 18). U Evan elima se govori
da e se ova pojava dogoditi samo jedanput, bez obe awa da e se pon-
avqati. U vreme apostola dar govorewa jezika bio je dragocen: i
kao potvrda izlivawa Duha Svetoga, i radi propovedawa, i mision-
arewa po raznim krajevima sveta.

Pentakostalci se prvo mole za dar govorewa jezika, „to im i
„uspeva“, a posle za dar razumevawe istih jezika, „to im nikada ui-
stini ne uspeva, jer se radi o brqawu koje ni„ta ne znači i koje i
nije qudski jezik. Mo da je demonski? Apostol Pavle u 1. Kor.
14.27 28, ka e da je „...boqe neka uti onaj koji tvrdi o sebi da une
da govori strane jezije, ako nema ko da ih protumači.“ Dar govora
stranih jezika poznat je u okultizmu kao pojava glosolaliije i kse-
noglosije. To je često znak opsednutosti zlim duhom. Ove i slične
pojave vrlo dobro su opisane u kwizi: „Pravoslavqe i religija
budu nosti“ od jeromonaha Serafima Rouza.

G. Učewe baptista

I wihovo kompletno učewe nije lako sagledati. Pored ovoga
„to smo naveli kao zajedničko učewe ve ine sekti, za wih je karak-
teristično:

1. tvrde da nema praroditeqskog greha;
2. gre„nici ne mogu biti članovi wihove „crkve“;
3. nemaju jerarhiju, ve samoupravqawe;
4. nemaju Svete tajne, ve samo obrede;
5. kr„tavaju samo odrasle, i to ne radi opra„tawe grehova,
jer po wima, kr„tewe nije uslov spasewa;
6. Svim silama te e odvajawu „crkve“ od dr ave;
7. tvrde da je spasewe mogu e samo verom.

Pravoslavni odgovor:

1. Sveto Pismo jasno govori o praroditejskom grehu: „Gle, u bezakonima se zaŕeh, i u gresima rodi me mati moja.“ (Ps. 51.15); „Greh je posredstvom jednog ŕoveka u„ao u svet, a grehom smrt pre„la na sve qude...“ (Rimq. 5.12).

2. Gospod Isus Hristos je do„ao radi spasewa bolesnih i gre„nika, niko osim wega nije bez greha.

3. Sam Gospod je ustanovio jerarhiju: On sam je glava Crkve, zatim dolaze Apostoli, pa episkopi, prezviteri, akoni, itd (proŕitati dela apostolska).

4. I sve svete tajne imaju svoj osnov u Svetom Pismu.

5. Kr„tewe jeste osnov spasewa: „Ko veruje i krsti se, bi e spasen“ (Mr. 16.16); „Ako se ko ne rodi vodom i duhom ne mo e u i u carstvo nebesko“ (Jh. 3.5); a o kr„twu dece proŕitati: Dela 10.2,47; 16.14 16,30 39; 1. Kor. 1.16.

I verom bli wih mogu e je spasewe: (Mt. 8.5 13; 9.18 25; 15.22 28, itd.), „to je osnov za kr„tewe male dece i kumstvo.

6. „Svaka vlast je od Boga i treba joj se pokoravati“ (Rimq. 13.1,5), i to ne samo iz straha nego i po savesti.

7. Apostol Jakov govorio je da je vera bez dela mrtva (Jak. 2.17,20,26), vera bez qubavi mrtva je (1. Kor. 13.2).

ZakquĀak

Za „irewe sekti kod nas, mi pravoslavni smo sami krivi, a razlozi su: veoma slabo poznavawe Svetog Pisma i Svetog predawa, i pravoslavne vere u celini, slaba liĀna vera, nedola ewe na bogoslu ewa, i velikim delom ivot bez po„tovawa Bo jeg zakona. U na„oj zenqi, me u Ālanovima sekti, najbrojniji su upravo Srbi!

Mnogo je toga „to bi se pojedinaĀno o svakoj sekti i o wi-hovim zajedniĀkim karakteristikama moglo pisati, ali smatramo da je i ovo malo dovoqno svakom zainteresovanom ŕoveku koji se nije zadojio mlekom sekta„tva, da ustanovi i razume „ta su i odakle su sekte. Mnogo toga postoji napisano, detaqno i op„irno. Dovoqno je, za one koji ele da se detaqnije upoznaju sa ovom problematikom, proŕitati kwigu „Crkva i Sekte“ od dr Lazara Milina, upoznati svoju veru Svetosavqe, pa sekta„ki „teolozi“ i pro-povednici ne e imati „ta da rade i tra e me u nama.

Osim toga, cela hri„anska istorija, Vasegenski Sabori, apostolska i druga pravila itd, pokazuju da je apostolska vera saŕuvana do danas, i da je to ba„ PRAVOSLAVQE!

Imaju i sve ovo u vidu, Pravoslavna Crkva sasvim opravdano opominje da ne treba čitati jeretičku literaturu, koja je puna slatkog otrova i laži.

Zato apostol Pavle i kaže: „uvajte se onih „to čine rasipe na „tetu nauke koju vi naučiste...“ (Rim. 16.17).

Gospode svemilostivi utvrdi veru u nama. Pruži nam skuto svoj, da ga se držimo do kraja života. Tebi slava i hvala vavek. AMIN.

Paroh istočki
Jerej Branislav Peranovi

KRATAK IZVEŠTAJ

SA SEMINARA „REHABILITACIJA FIRTAVA TOTALITARNIH I DESTRUKTIVNIH SEKTI“

Ovaj seminar održan je u Beogradu, u Centralnom klubu vojske Jugoslavije, 7. i 8. oktobra 1996. godine u organizaciji Jugoslovenskog udruženja psihijatrijskih ustanova (JUKO), čiji je predsednik prim. dr Qubica Krasojević.

Program seminara bio je prilično raznovrstan, prikazano je nekoliko vrlo poučnih filmova, uže, i pojedinih predavača bilo je zapanjujuće i korisno u razjašnjenju fenomena ozbiljnog „ireverentnog hrišćanstva, ankskih i nehrišćanskih sekti prostorima našeg zemlje.

Program seminara:

O. Q. Stojanović : Totalitarne i verske sekte – podela, osobenosti i stavovi crkve

J. Todorović : Okultizam i dalekoistočne sekte

V. Dimitrijević : Rok muzika i satanizam

O. A. Kurajev: Religiozni pokreti, sekte, crkva i država u Rusiji

V. Dimitrijević : Verska sekta kao potpuna zamena za prirodnu porodicu

O. P. Peri : Izveštaj sa svetskih seminara o totalitarnim sektama

Ep. I. Bulović : Pravoslavna askeza prema transcendentnoj meditaciji (čuvanje prema samočuvanju)

A. Dvorkin: Polovaj sektu u savremenoj Rusiji

S. Andrejević : Prikaz porodice spašavajućeg člana iz Munove unifikacione crkve

V. Vukašinović : „ovek kao bogoslužbeno biće – shvatanje ličnosti prema dogmama destruktivnih sektu

A. Dvorkin: Krišćanstvo, mormoni

- O. A. Kuravjev: Jehovini svedoci i biblija
- O. Krsti : Okultizam, i sekte iskustvo kriminologa i psihologa
- A. Dvorkin: Saentologija, Mun i druge sekte
- O. A. Kurajev: Kama i Bog qubavi
- S. Večkovi : Prednacrt zakona o verskoj materiji
- B. -ur evi : Destruktivne verske sekte na prostoru Jugoslavije
- M. -or evi : Stawe i mogu nosti za„tite od delovawa totalitarnih i destruktivnih sekti prema vojsci Jugoslavije

Utisak sa seminara je da na„e dru„tvo i dr avna nemaju pravilne stavove prema pojavi hri„ anskih i nehri„ anskih sekti, žini se da ne postoji svest o tome koliko je ova pojava opasna i razorna, i koliko je srpski narod, budu i u velikoj meri verski neprosve en, podlo an wihovom destruktivnom delovawu, jer mnogi, uvi aju i da je ateizam zabluda, olako prihvataju la ne proroke Novoga doba. Potresne i použne bile su ispovesti onih koji su se otrgli iz kanxi neke od sekti. Na alost, pozitivni efekti ovog seminara nemaju ve eg značaja za „iru javnost, jer je samo mali broj gudi mogao da mu prisustvuje. Uoženo je prisustvo i pripadnika nekih sekti: adventista, 'riženmojevaca, Harekri„novaca, i dr, tako da se u pojedinim delovima seminara razvila i o„trija polemika. U polemikama su užestvovali i roditegi sekta„a, ožigledno ne razumevaju i da je jedan od razloga odlaska wihove dece u sekte upravo porodična nesloga i odsustvo istinskog duhovnog ivota.

Pravoslavna crkva e se najuspe„nije suprotstaviti delovawu sekti time „to e revnosno obavqati svoju misiju u ovom svetu, a najboqi nažin svedožewa pravoslavqa je ližni ivot svih, a posebno sve„tenih lica, u skladu sa evan eqem i svetim crkvenim predawem, ali i neprestano prosve ivawe pravoslavnih vernika, kroz besede, duhovne razgovore, parohijska i eparhijska pisma, bro„ure, radio i televizijske emisije, odr avawe veronauke pri crkvama i u „kolama(?!)

Neophodna je i podr„ka odgovaraju e zakonske regulative, opreznost pri registrovawu sekti, zabrana delovawa nekih ve registrovanih sekti, kao i pravilno delovawe dr avnih slu bi i organa reda.

Na kraju, treba ista i da je opredegeve crkve da se treba boriti za sekta„e, a ne protiv wih. Oni se moraju ležiti, ali i mi, od mr we, da bi bili razližiti od wih.

Jerej

Branislav Peranovi

ПОЛЕМИКА

ПАКАО SRPSKE PROSVETE BEZ BOGA

U „kolskoj ušionici je zapaljena prva vatra pakla koji sada proivgavamo.

Pakao srpske prosveta bez Boga to je pakao bozbo niške kulture, ad poremeenih vrednosti, ad paganskih preoblikovanih du„a mno„tva na„ih sunarodnika, stotina higada odbeglica od Hrista i Wegova Sveta Tri Jerarha srpska; svetoga Save, svetog Vladike Nikolaja Svesrpskog i svetog Ave Justina Ÿelijskog. Ko je takve nesre ne odbeglice vodio i vodi?

Oslepeli hodaju po„tapaju i se, ili imaju nekoga da ih vodi. Bivalo je da i slepi slepe vode. Ali nigde nije bivalo, osim vađa u nas, da se slepci, koji su bli wima povadili oži nametnu ovima za vo e ale i se „to im rtve jauđu. Kao u jevan eqskoj priži o bludnom sinu zabludeli sinovi na„eg naroda ostavi„e dvore Svoga Oca Nebeskog i Wegovih svetitega i odo„e da se hrane u dru„tvu sa zverima. Ono „to ni zveri ni demoni ne jedu jede na„a sirota sabra a: jede kiš i „und, pije primitivizam i psihodeličnu muziku, leži se alkoholom i drogom. Mnogi od wih lutaju vrtovima indijske filozofije i sekta„tva tra e i zlato koga ima napretek i u najmawoj seoskoj crkvisi, o Ÿemu na„i himalajski alpinisti i svedoci jehovini i ne slute.

Za„to? Zato „to im je pamet popila upravo srpska bezbo-niška prosveta koja se teturala od istočnog socijalizma do zapadne dekadencije, samo da izbegne Hrista. Nije onda nikakvo žudo „to je u glavama dana„wih apostata do te mere kaos da bi najradi-je izmirili duh komunizma sa evropskim standardom ivota. U svojoj kwizi: „Zastarelost Ÿoveka“ Ginter Anders govori o tome da je u istro„enoj zapadnoj civilizaciji sve zastarelo pa i sam Ÿovek: zastarela je wegova istorija, nauka i tehnika, zastarela je wegova budnost, Ÿak je, tvrdi autor, zastarela i sama zastarelost. Takva hibridna koncepcija kojoj se izgleda te i, polako se opet pretvara u neki „novi raj“ i opet raj bez Boga, a u tu menqivu da„Ÿaru podignutu na pesku treba uvesti Srbe! Sve se to de„ava zbog otpadawa

srpske „kole od Hrista. Zaista e na Sudu Bo ijem morati da daju odgovor svi koji su u voj, od uĹitega do akademika. Kako e oni objasniti Svetom Savi da su im „plate bile male“ kad je on, Prvo- uĹiteg na,, ostavio carski dvor da bi se kao monah vratio i Srbe priveo Hristu; kako e se izgovoriti svetom VladiĹi Nikolaju „da su bila takva vremena“ wemu, koji je na svaki izazov svoga vreme- na odgovarao savr,,eno: u vreme Prvog svetskog rata, u vreme kon- kordatske krize, u vreme tamnovawa, u vreme stranstvovawa Ame- rikom; „ta e re i svetom Avi Justinu osim da su bili „takvi „kolski programi“: kada je i on sam, kao profesor, znao samo za jedan program program Hristovog Jevan ega. Poka ite mi danas jednog profesora Univerziteta koji je srpskom narodu ostavio bar jednog velikog naslednika, a ja vam ne mogu sti i da izre am imena brojnih VladiĹinih i Avinih uĹenika od kojih ovaj narod oĹekuje da mu kao sve waci poslu e do kraja tunela na Ĺijem izlazu str- pivo Ĺeka Hristos. Ni strahom se ne e opravdati srpski prosvet- tari! Ne znaju li da je sveti Vladika Nikolaj od nemaĹkog koman- danta tra io da i wega streqaju kad ve streqaju mladost u okoli- ni Krageva? Ne znaju li da je sveti Ava Justin u onom tragiĹnom poratnom vremenu i pisao i tra io da ga umno e u hiqadu primer- aka i po,,aqu u sve robija,,nice, spreman da u hiqadama smrti umre za Gospoda Hrista i napa eni narod Bo iji. Novi Irod, namesnik rimskog Cezara na Balkanu, odustao je od toga da ga kazni smr u nadaju i se da e Starac biti zaboravqen jo,, za ivota.

TRI PAKLA SRPSKE PROSVETE

Ni „male plate“, ni „takva vremena“, ni „programi“, ni „strah“ ni,,ta od svega toga ne e biti uva eno. Mo e se samo mi- lost na,,ih Svetitega zaplakati pred Bogom a na Wemu e biti da odluĹi.

Greh srpske prosvete je veliki jer je tri pakla izrodio:

srpska prosveta je otpala od prave prosvete to je wen prvi pakao;

srpska prosveta je otpala od svog naroda to je wen drugi pakao;

srpska prosveta je otpala od Hrista to je wen tre i, wen najstra,,niji pakao.

Sva su se tri pada dogodila uspostavom bezbo niĹke dik- tature koja traje i danas, a ova tri ada nisu u znaku tri odricawa od Hrista nego jednog, jer otpadaju i od Hrista otpala je srpska „kola i od prosvete Hristove i od naroda Hristovog.

Sveti Ava Justin je govorio da je prosvetivawe isto „to i podvi ni,,tvo, pa da je samim tim istinska prosveta podvig u Hri-

stu. U divnom troparu Svetom Savi ka e se: „Put koji u fiivot vodi Nastavnik i Prvoprestolnik i Učiteq bio si... Svetitegu Savo!“ Put koji u ivot vodi mo e biti jedino onaj koji obasjava svetlost Hristova. Srpska prosveta je skrenula sa uske staze svetosavskog prosvetnog podvi ni„tva izlaze i na „iroki drum ateizma, profanizacije i usmerewa„tva, gube i dostojanstvo onog svetog organona kome je Bog poverio podučavawe dece da bi istinski i „to potpunije, duhovnim uzrastawem sve vi„e zadobijala ivot u Hristu. Ako su po rełima Svetog Vladike Nikolaja „roditeqi samo starateqi svojoj deci“, a da ona imaju samo Jednog nebeskog Roditega „ta je onda „kola? Drugi starateq koji mora biti odgovorniji, da bi se u strahu Bo ijem prihvatio zadatka vaspitawa i obrazovawa malog naroda Hristovog.

Na nesre u, srpska „kola, od osnovne do Akademije i Univerziteta, postala je zidanica poput kule vavilonske u kojoj je Bog pometenim pomeo jezike i evö, vidimo, kako svi u Srbiji govore srpski, a niko nikog ne razume. U srpskoj „koli govori se vavilonski! Taj jezik bezumqa i skudoumq, intelektualne ni„tete, ni samog sebe ne razume a progla„ava se poliglottom. Na tom jeziku je Sveti Sava razmona„en Rastko Nemawi , na tom jeziku se govori o „Gorskom Vijencu“ kao zbirci narodnih umotvorina u kojoj je Wego„ samo ponovio ono „to je ve bilo „u glavi cijeloga naroda“, a „Luła Mikrokozma“ se i ne pomiwe iako je Veliki Vladika u vojve i i značajniji od Dantea i Miltona.

MORALNA EROZIJA

'kola je „kolovala ne„kolovane! Ne samo u odnosu prema na„oj pradedovskoj veri nego i u odnosu prema kulturi u najboqem smislu te rełi pokazala se ona „krte ruke i suha uma. Kao da je elela da deca osvoje neznawe, kao da je htela da iz we iza u duhovno „to siroma„nija, kao da joj je ideju o usmerenom obrazovawu „apnuo antiheroj iz podzemqa Dostojevskog, koji je onako zabrinuto odmahivao glavom i poručivao: „'irok je łovek, gospodo, pre„irok! Ja bih ga suzio!“ Mora se re i da su osnovna znawa iz istorije prava, filosofije, kwi evnosti, muzike ostala zauvek nedostupna i„kolovanim. Ko god je eleo da ne„to vi„e nauži morao je da luta. Znawa su i to dozirana na ka„iřicu bila privilegija onih „kola iz kojih se regrutovao kastinski upravqałki soj, dok su programi takozvanih stručnih i stručno usmerenih „kola bili vi„e nego oskudni. Nema danas pisca sredwe generacije koji nije u neku ruku samouk. Duhovno prazna „kola nije imala „ta da ponudi deci. Decu je pođela da vaspitava ulica, a za to nije potreban nastavni plan: dovoqan je plan grada. Marksizam je zame-

nio Hristovo blagodatno prisustvo u „koli i nametnuo se kao „naučni pogled na svet“. Koliko je tu bilo nauke dovođno je da utvrdimo samo ako bacimo pogled na onaj svet koji je marksizam usređio. U nedostatku jedine prave duhovne hrane, jedna i gladna smisla svega postojeće, na koji marksistička ideologija kao sterilna misaona akrobatika nije imala približno objašnjenje, deca su se, ne znajući i za Hrista, okretala zapadnom pomodarstvu najgore vrste, drogi i alkoholu, postajala cinična i autodestruktivna a autodestrukcija kod dece, kao i kod odraslih to je već predvorje pakla! Uzori su postali junaci stripova i sapunskih televizijskih serija, dok je „kola mimo, kao Majakovski u jednoj pesmi, mimo gledala i gleda i danas kako na wene oči umiru od Boga joj poverene dečije duše! U prilici smo da svakodnevno slušamo kako niko ništa ne čita. Ko i šta da čita kada se u bezbrojnoj srpskoj „koli ne neguje qubav prema kwizi, ne pomaže Sveto Pismo, tako da mnogi pitaju u ovom svetosavskom rodu, bio sam u prilici da čujem: „Oprostite, jesu li Sveto Pismo i Biblija ista kwiga?“ Odgovor na ovakvo pitanje znaju japanska deca a mnogi naši nazivi intelektualci ni toliko!

Moralna erozija se vidi u prisilnom oslovođavanju sa „drugom učitequ!“ Kako učenik učitequ može biti drug? 'kolski drug nije, drug u igri nije, a nije ni drug iz vojske! Zato je u jednom drugom smislu „drug“. Spasitequ je na jednom mestu i jednom čoveku rekao „Drug e!“: tako je oslovio Judu u trenutku kada ga je ovaj izdavao pitaju i otpadnika „šta e, ti ovde?“ A drugovi učiteqi, nastavnici i profesori neka razmisle kako su i zašto izdali Hrista rasteruju i decu od Wegu Wegu koji je svoj deci Jedini i Pravi Roditequ! Bilo je primera da su se vaspitali enili svojim učenicama ili vršili druge zloupotrebe te vrste. Svako ko je sklon da iz neznane vršiti poređne izme u današnje srpske „kole i Srpske Crkve, tvrde i da su one najveće narodne svetiwe, ovde mora da za uti: zbog Svete Majke Crkve.

VERONAUKA ILI MARKSIZAM

Šta je karakterisalo i šta još, uvek karakteriše, juče i danas, srpsku „kolu: klawawe čovekobogu Titu (mene tata pita / da li volim Tita / a ja wemu velim / da najviše elim / da drug Tito dođe / i kroz „kolu prođe / obično sve ake / pa i nas prvake /), pisawe „prigodnih radova za 8. mart o tome koliko deca vole svoje majke koje su umesto da budu prvi učiteqi u najavu nijem, u veri svoje dece u me uvremenu otišle ili u AFFi, ili postale partijske aktivističke ili zalutale u nekakav Pokret ena za Jugoslaviju; prvomajsko veličawe rada u zemqi gde je carovao i caruje nerad; sla-

već 7. jula dana srpskog bratoubistva kao početka ustanka srpskog naroda; žestitave ro endana avnojevskoj republici kojoj nemaju „ta da žestitaju ni oni koji su je stvarali jednom a ru„ili drugom rukom zar sve to nije znak potpune odlutalosti srpske prosvete od prave i istinske Prosvete enosti. Licemerna je primedba navodno tek sad oslobođene „kole da bi uvođene veronauke bilo isto „to i zamena za marksizam koga se, opet navodno, odriče iako ga zagovara. Veronauka nije nikakva zamena za marksizam, nego je svojevremeno marksizam postao satanska zamena za veronauku, otprilike kao „to je sada „wi srpski predsednik ru„e i Titov kult, brane i ga, izgrađivao sopstveni.

Postupak koji se u dramaturgiji naziva „„panski zaplet“ stila „to gleda„ nije to „to vidi„“, u marksizmu je stekao zvučan naziv kao „dijalektički i istorijski materijalizam“, pa

„Milovo kod Gvilana hram sv. Apostola Marka

koriste i takvu dijalektiku deluje do te mere opsenarski da čovek zaista nikada nije našto kada ima posla sa poluistinama a kada sa najbezobnijim la ima.

U tom smislu protivnik sam povratka Teolo„kog fakulteta u okriđe Beogradskog univerziteta. Univerzitet je taj koji treba da traži puteve i načine vlastitog pripajanja Teolo„kom fakultetu da bi se srpska prosveta osvetila, prosvetila, a ako Milostivi Bog

blagoslovi i posvetila! Da kao nekada sa Univerziteta izlaze najumnije i najsvetije glave ovog naroda. Od Teološkog fakulteta pa do osnovne škole započeo bi istinski duhovni i moralni preporod naroda kao Božijeg slugu. Teološki fakultet, kao Hristov univerzitet, bio bi ono „Nebo“ ispod koga bi sa narodom mogla da korača srpska prosveta koja je, sve dok se to ne desi, hodati ukrug gologlava i neznabožka. Eto Rajskog, eto Nebeskog puta kojim vađa po i da bi se izašlo iz ovog ada, mučno je i izgovoriti, prosvetne namene neprosve enosti.

Niko ne spori da su naši manastiri nekad bili rasadnici prosve enosti i kulture. "Ivanica je, me utim, da se ne spominje da su to oni i danas, jer srpske škole to očigledno nisu. Ako svi znamo da su se na Kosovu kupovale diplome, a ne bi smeli da se zavaravamo da su ih i Srbi kupovali, onda je manastir Crna Reka Sorbona i Oksford zajedno, za one kosovske škole koje su se prodale grehu simonije. Ako su „naučne ustanove“ ove zemlje „tampale Kardegeva Sabrana dela i Miloševi eve Godine raspleta, onda je manastir Svete Ćelije-Atinski univerzitet po broju objavljenih, i za dušne spasavaju ih kćerka Bogomudrog Oca Justina. Vreme ve pokazuje koje su kuće u ovom narodu bile svete, prosvetne i naučne, a koje su radile na duhovnoj pažnji svoje ionako duhovno ubijene sabra e.

Sveti Vladika Nikolaj je srpski narod nazvao Teodulom, dakle, slugom Božijem. "ija je to prosveta koja ne slu i ni Bogu ni Wegovom sluzi? Koga ona prosvetuje i čime? Ona ne samo „to nije u zajednici sa Hristom ve je otvoreno bogoboračka, višne nego prosto ateistička, drugim rečima, komunistička. Ako je ateizam izraz očajawa onih koji nisu upoznali Hrista onda je komunistički ateizam ne„to jo„ gore: on svesno zna koja je Duhovna sila u Hristu i svesno zna protiv koga se bori, kada se protiv Hrista bori. Veliki „panski mislilac Miguel de Unamuno u „Tragičnom ose awu ivota“ doslovce ka e: „ovek mo e posumnati u Božije postojawe a da ostane sa Bogom, ali čvrsto verovati da Boga nema ili čak tako ne„to eleti, to prevazilazi svaku vrstu moralne nakaznosti“. U srpskoj prosveti mi imamo posla upravo sa tom. Ako Boga nema, matematički jasno je objasnio Dostojevski, onda je sve dozvoljeno do samouničtewa. Mi danas govorimo o duhovnoj uništenosti i iskorenosti ovog naroda. Pa nisu ti koreni porušeni preko noć, i nije da se ne zna ko ih je porušio! Sada bi neki neokomunisti da ih ponovo sade, ali ja mislim da se ponajaju kao paliku e koji bi prvi da gase „to su zapalili, samo da im se po ar ne uračuna u greh. Povratak hrišćanskim vrednostima to je jedino „to ovaj narod ne mo e da uradi po partijskoj direktivi i preporuci navodno „osveštene“ srpske televizije. Povratak Crkvi mo e se obaviti samo u Crkvi i nigde višne: početi da slav-

imo Krsno ime, ili da odemo dva puta godi, „we u crkvu, o Vaskrsu i Bo i u, nije ni pola koraka u pribli avawu Hristu.

Narod mora, pre svega, da pojmi Bogoslu ewe, da usvoji liturgijski pogled na svet, da upije hri, „anski naĹin mi, „qewa kao hri, „anski i pravoslavni obrazac ivota, da oseti da Duh Bo i ji ne Ĺini nove stvari, nego stvari Ĺini novima, te da u tom smislu hri, „anstvo nije nikakva pomodna novotarija, nikakva uteha ni zamena za kakvo razoĹarawe, nego radost ivota, neprekidna zahvalnost Bogu „to smo iz nebi a pozvani u bi e da se sa Hristom sjedinimo, Wemu se radujemo i sa Wim sa-radujemo u Nezalaznom Danu bez veĹeri Carstva Hristovog koje dolazi.

Nemati takav pogled na ivot, to znaĹi ne osetiti ni svetost ni svetiwu. Mnogima ni izbliza nije jasan ni pristupaĹan pojam svetosti, znawe o tome za, „to je neki Ĺovek uop, „te svetiteq, kao i to Ko ga je posvetio. Pesnik Leon Bloa ka e: „Jedino za Ĺim istinski alim to je „to ne u postati svetiteq!“ Tu te wu za svetiteqskom savr, „eno, „ u, taj vapalni al za blizinom Bo ijom, srpski narod mora ponovo da otkrije, a ne da la e sebe: „va no je biti dobar sve ostalo je nebitno“. Ta ispolinska te wa ka „dobroti“ samo je maskirana Ĺe wa ka svetosti, s tom razlikom „to su sveti-teqi, kao najboqi me u qudima, znali da nije „sve ostalo“ nebitno naprotiv, da je Hristos najbitniji Jedini Svet i Izvor Svetosti u svim svetovima, u svim rajejima i u svim veĹnostima.

TELEVIZIJSKA „VERONAUKA“

U funkciji raspame enog prosve ivawa naroda stoje i takozvani masmediji. Bertold Breht je u pravu kad ka e: „Sa novih antena dolaze nam stare gluposti mudrosti su se prenosile od usta do usta!“ Smestili smo svoje du, „e u televizijske kutije, kao u ku ice za ptice. I pismeni, i nepismeni, postali su sauĹesnici ove „kulture“, jer Ĺitawe tra i misaoni napor, a u sliku je dovoljno da se gleda. PoĹetak ovog Velikog i „asnog Posta srpska televizija je Ĺestitala vernicima (ko je i kome Ĺestitao to „to posti, osim ovakva televizija) kao poĹetak ramazanskog posta!!! Celog slede eg dana su se izviwavali zbog ramazana, ali su nastavili sa Ĺestitawem Posta. Jedne veĹeri su javili da je mitropolit ra, „ko-pri-zrenski G. Artemije odslu io na Kosovu centralnu liturgiju, a da je posle we okupqenom narodu podelio ni ifore! Uveren sam i to duboko da bi smislenija i uvi avnija bila meksiĹka televizija, nego „to je to bila srpska kada su u pitawu svetiwe wenog vlastitog naroda. Daleko mawe bi patio ovaj narod da ga tako ne usre uju i prosve uju i bolno dele. A dele ga Ĺak i priĹam o srpskoj slozi kroz slogan da „samo sloga Srbina spasava“. Slogana su se prihva-

tili autori priče o bratstvu i jedinstvu. I tu čak kompartijski nedoučeno.

Tu se i ne ka e „Srbi“ nego „Srbin“. Kako to da se slo i pojedinac sa samim sobom da bi se spasao. Koji je to solipsizam koji vi„e nigde ne cveta, osim ovde? Pa da su u pitawu i svi Srbi, sa kim i u kemu treba da se slo e da bi se spasli? Bojim se da zagovornici takve „sloge“ nisu isti oni koji su decenijama „irili jednonouqe. Ovde nema zavaravawa: svaka qudska zajednica, pa i nacija, mo e biti jedino slo na i slobodna i spasena samo u Hristovoj slobodi i Hristovom spasewu. Narod se ne mo e slo iti kao snop vezivawem narod se ne mo e slo iti sa onima koji su ga doveli do ambisa da bi mu sada dobacivali tanak konop spasa. Jo„ je Mudri Pustiwak Cetiwski znao: „Ve„o sam se ja na va„e u e umalo se u e ne pretr e!“ Put spasewa i put izlaza iz pakla srpskog prosvetnog narodnotpadni„tva je u hri„anskom pokajawu. Sam je Gospod rekao da „Sin LoveLiji nije do„ao da mu slu e, nego da slu i“. Svom narodu treba slu iti verno i kasnno, nelicemerno, ne stide i ga se tako kao „to mu Crkva slu i. Sve dok se prosveta ne ugleda na Crkvu, na wenu qubav i milost, na wenu otvorenost prema svima i svakome, na wenu tugu zbog svakog svog duhovno obolelog organa sve dok taj uzor prosveta ne bude imala pred oLi-ma, ne e poslu iti ni Bogu ni narodu.

Jedan veliki ruski pesnik napisao je: „Svu te je, zenq moja, obi„ao Hristos u ropskom obliku, blagosiqaju i te“. Zaista, uzvi„ena je to misao da u svakom Loveku koji strada stoji Hristos. Prosveta je upravo ta koja ba„ danas treba da pozove sve ustanove, od zdravstva do pravosu a, od privrede do politike, na otre wewe, da zazvoni na uzbunu zbog ugro awawa najosnovnijih qudskih prava naivot, hleb i slobodu tih savr„enih darova koji izlaze iz ruku Boga, Oca Svetlosti. Od propasti dr ave 1389. srpskom narodu nije bilo te e nego danas. 'ta se u prosveti de„ava osim utawa? Osnovana je neka Pedago„ka stranka, sa cigem da u kriznim momentima po re im, telegramima daje podr„ku tom re imu. Je li to zaista sve „to prosveta mo e? I nije li to tek farisejski? Kada deca, aci osnovnih i sredwih „kola vide „ta se de„ava i ophrvani oLajem i bezizlazom iza u na ulice, fariseji koriste, vaqda najru niji izraz politiLkog novogovora: manipulacija! A u „koli i danas priLaju kako je Bo„ko Buha bio mawi od pu„ke kada se borio za ideale komunizma. Zar dana„wa deca, bez potrebe da ih merimo du inom pu„ke, nemaju pravo da se pobune zbog ugro ene budu nosti, zbog toga „to im se preko oLiju stavqa povez da ne vide vi„edecenijsku pomraLinu, koja im, ako Bog ne pomogne, ubrzanim koracima dolazi u susret.

To je zaista tre i, najdubqi pakleni ponor srpske prosvete, weno otpadawe od Hrista.

Na jednoj crkvi u Libeku stoji natpis:

„Zovete Me Gospodom, a ne slušajte Me, zovete Me Putem, a ne idete za Mnom, zovete Me Blagim, a ne tražite ništa od Mene, zovete Me Istinom, a lažete Me, zovete Me Qubgeni, a ne volite Me, zovete Me Učiteqem, a ne slušajte Me, zovete Me fiivotom, a ne ivate po Mojim zapovestima zato se nemojte iznenaditi ako vas kaznim“.

Danas kada se u srpske „kole vraća Sveti Sava, vraća se ne kao Hristov svetitelj, nego kao „kolski prosvetitelj; danas „kola ne progava decu zbog odlaska u crkvu, ali ništa ne govori o voj; danas „kola hoće povratak vrednostima, a ne kaće ni kojim, ni kakvim, pa i tu licemeri. Da li se boji Hristove kazne? Tako stoji i u mestu Srbija liči na sebe. Ono „to razlikuje Teheran od Pariza, isto je ono „to razlikuje islam od katolicizma. Razlika izme u Atine i Delhija razlika je izme u pravoslavlju i budizmu. Od koga se razlikuje današnja Srbija? Stoji i u mestu Srbija liči na sebe. Sude i po srpskoj prosveti, mi smo paganski, nehrišanski narod. Zato nas niko ne razume. Svet može sve da pojmi ali ne shvata višnje neznanost. Samo se vađa kod nas kaće odlučno komunistički: „Ne verujem ni u „ta, verujem u sebe“, kao da je to „sebe“ ne, to! Kaće se i „Ne verujem u Boga verujem u ne, to“, kao da je to „ne, to“ neko. To ja paganizam za koji nisu znali ni Egipat ni Rim: Obojava sebe, i obojava magle.

IGRE SRPSKOG KOMUNIZMA SA BOGOM

fi I V I M

Srpska prosveta je kriva i zato „to u vreme nacionalne pobede u vladi ove zemlje nemamo bar dva hrišćanina! Da imamo, lakše bi se disalo, jer bismo po obe stvari Spasiteljevom znali da je On Treći i me u wima. Koji je to narod koji objavljuje sebe za hrišćanski a uti o tome da ga vode nehrišćani? Kako možemo kao Srbi biti braća ako nismo hrišćani? Ko da nas zbratimi? Možemo li biti hrišćani dok progavamo jedni druge nazivaju i se izdajnicima? Izdajnicima? Pobornicima? Natrulele grede iznad provalije preko koje nas pozivaju da pređemo. Ozbijno mislim da je bilo dosta igre srpskog komunizma sa Bogom fiivim. Di imo ruke i od wegova i od wegove prosvete. Upalimo kandilo vere u dušama naših dece, donesimo uge i razgorimo plamen, podignimo gore srca koliko možemo, a Bog će radi nas prevaliti ostatak puta da bi bio sa nama.

Videli smo za ovo pola veka koja je to strašna cena ivoti bez Hrista, ivoti sa hristoborcima koje je srpska „kola uz pomoć komunističke države, odgajila. Tih pedeset godina isteklo nam je

kao pesak izme u prstiju. Sada smo sa svih strana ome eni ostrvi-
ma smrti, bezna a, oĳaja. Prenimo se: smrt u snegu je bezbolna, ali
ipak ubija; nemojmo dozvoliti da nam hladno a postane prijatna i
da nas studen greje. Sagledajmo zlo u svem wegovom u asu i pri-
zovimo Boga da nam pomogne da u smetu ne zaspimo na smrt.

Danas na Blagovesti, na dan ro ewa i predstavqewa svetog
Ave Justina ųelijskog ųeliteqa, prosvetiteqa i Svetiteqa Hri-
stovog, stoje i pod krovom Wegove Svete Ku e da se Wemu pomo-
limo, Wemu koji je Ogwem Duha Svetog goreo i Mudro,, u Bo ijom
prosvetivao, da umoli Hrista, Koga danas Arhangel nave,, uje
Presvetoj da srpske ,,kole ,,to pre postanu ogwi,,ta mudrosti,
da nam se deca u ,,kolama vaspitavaju kao Majka Bo ija u hramu, i
da se zacele sve na,,e rane du,,evne, umne i telesne.

Obratimo se svetom Vladici Nikolaju Svesrpskom, ųije Sve-
te mo,,ti nedaleko odavde poĳivaju, da srpsku prosvetu svojim Sve-
tim i Mo nim i Zlatoustim molitvama ologosi i poka e je kao i-
tni klas ųistu od svakog kukoqa i pra,,ine.

Nismo sluĳajno govorili o sada,,wem paklu srpske prosvete
pred Wima ųeliteqima na,,im u vekove. Nismo govorili sluĳajno
jer smo se govore i molili. Otvorili smo srce i pokazali su se
o iqci od knute i pruta. Molitvama Wihovim, Molitvama Svetog
Save, neka bi se Blagi Bog smilovao, da o iqci i,,ųile, da sunce
sloge i qubavi sine punim sjajem i da ovog, kao i svih narednih Va-
skrsa, na ivotvorni pozdrav angela ,,Hristos Voskrese“ odgovo-
rimo, nezagrnuti tugom, nego zaseweni Hristovom pobedom nad
paklom: ,,Vaistinu, Vaistinu, Vaistinu Voskrese Gospod!“¹.

Du,,an Vasiqevi

---

¹ Predavawe odr ano u manastiru ųelije na Blagovesti 1993. g.

ОСВРТИ НА ЕКУМЕНИЗАМ

НА 'А ОБАВЕЗА ЈЕСТЕ ДА ИСТИНУЈЕМО У ҚУБАВИ

Arhimandrit Georgije Kapsanis

Komentar na besedu Visokopreosve enog Mitropolita elve-
tijskog g. Damaskina prilikom ustoližewa Karekina I, novog
Patrijarha (Katolikosa) Jemenije (juli 1995)

U dana,we vreme razni oblici povezivawa u su,tini izra-
avaju op,tequdsku nadu za ostvarewen izvesnog jedinstva koje e
u potpunosti odgovoriti dubqim potrebama qudske prirode. Zai-
sta je alosno da se ova nada ne ostvaruje jer, izvesne dobronamerne
ili nedobronamerne inicijative uvode „jedinstvo“ mimo jedine
Istine, koja je Hristos.

Hristos je prolio svoju bo ansku Krv na Krstu da bi ostvario
jedino istinito i večno jedinstvo izme u qudi i narodâ. On nam
daje Duha Svetoga i priziva ceo svet k tome jedinstvu: „Kada je og-
wene jezike razdelio, jedinstvu je sve pozvao“¹. Zaista je stra,no
da se ovaj bo anski dar zanemaruje zbog nekakvog svetskog i prolaz-
nog interesa.

Istinska Crkva Hristova, Pravoslavna Crkva, ve je vekovi-
ma jedina nada istinskog jedinstva. Kao takva, Crkva užestvuje u
bogosllovskom dijalogu nadaju i se povratku nepravoslavnih wenom
jedinstvu. 'teta je da, umesto istinskog jedinstva u Crkvi, mi koji
predstavqamo Pravoslavnu Crkvu, razmi,qamo o sjediwewu,
makar i crkvenom, van istine pravoslavne vere i Tajne Crkve.

Ciq ovog kratkog teksta jeste da uka e na dve stvari:

1. Prvo, na stav da se nepravoslavni, u ovom služaju Jemeni, sma-
traju za pravoslavne pre konažne saborske odluke Crkve o pret-
postavkama daqeg nastavka bogosllovskog dijaloga izme u pravo-
slavnih i antihalkidonaca.

---

¹ Kondak na Pedesetnicu.

2 Drugo, na obavezu da „istinujemo u qubavi“². Nepravoslavnim narodima je, pre svega, potrebna istina vere koju su pravoslavni hri,, ani du ni da svedože u svakom vremenu i na svakom mestu. Ne mo e se prihvatiti „crkvena diplomatija“ u pitawima vere.

Dana 9. aprila 1995. ustoližen je Karekin I, novi jemenski Katolikos (Patrijarh). Za Jemene koji su vezani za svoju crkvu na poseban naĹin, ovakvi doga aji nesumnjivo predstavqaju va ne trenutke u njihovoj istoriji, jer su povezani sa samim identitetom njihovog naroda i ukazuju na wegov put u budu nosti.

Ovom doga aju sasvim odgovaraju reĹi proroka Isaije: „Te,,ko onima koji prave od gorkoga slatko a od slatkoga gorko“³. Ovo znaĹi da je posledica obmane u takvim istorijskim trenucima dvostruko tragiĹna. Prvo, za duhovno stawe samog jemenskog naroda, a potom i za one koji, sami ne shvataju i, postaju propovednici „drugog evan eqa“⁴.

Ustoliženom Katolikosu svojim prisustvom ukazali su Ĺast jednoverni poglavari antihalkidonskih crkava i predstavnici drugih hri,, anskih veroispovesti. Vaseqensku Patrijar,,iju predstavqao je Visokopreosve eni Mitropolit Elvetijski g. Damaskin koji se obratio Katolikosu Karekinu I u ime Vaseqenske Patrijar,,ije.⁵

Nesumnjivo, ovakvi trenuci zahtevaju dostojanstvo, velikodu,,nost i qubaznost. Ali, istovremeno, tra e i iskren stav, jer su to trenuci koji odre uju identitet liĹnosti i institucija.

Uz sve na,,e po,,tovawe prema Visokopreosve enom Mitropolitu Elvetijskom, iskreno, u svojoj savesti, ose amo obavezu da ka emo kako ton wegovih reĹi ne priliĹi, ni liĹnosti jemenskog Katolikosa, sa bogoslovske taĹke gleda,,ta, niti identitetu Crkve koju on vodi. 'tavi,,e, ton wegovih reĹi dolazi u otvorenu koliziju sa duhom i mi,,qu na,,e svete Pravoslavne Crkve.

Visokopreosve eni mitropolit Elvetijski koristio je izraze koji iskquĹivo odgovaraju samo pravoslavnom arhijereju i koji karakteri,,u jednu Pomesnu pravoslavnu Crkvu. Upotreba ovih izraza u Ĺast novog jemenskog Poglavara ima vi,,estruke posledice:

a) Predstavqa otvoreno eklisiolo,,ko izopaĹewe koje pokazuje „neose awe tajne Crkve“, da upotrebimo izraz oca Georgija Florovskog. Nemogu e je da se jedna Crkva, koja se prema odlukama Vaseqenskih Sabora i po uĹewu najve ih Svetih Otaca nalazi u jeresi (vidi Sinodik Pravoslavqa), prihvata i naziva „Najsve-tijom Crkvom“, „izabranim i Ĺasnim udom Tela Hristovoga“, „duhovnom la om“. Isto tako, Poglavar jedne nepravoslavne Cr-

² Ef. 4,15.

³ Is. 5,20

⁴ 2 Kor. 11,4

⁵ vidi Ἐπίσκεψις 517/30-4-95

kve ne mo e da se naziva onim „koji stoji u obliĉju i mestu Hristovom“, „domostrojitegem tajni Bo jih“ ili „proverenim krmano,em duhovne la e“. Tako e nije mogu e da se episkopu koji se nalazi van Crkve i Pravoslavqa poverava misija da „neprestano sija duhovnim dinamizmom pravoslavne vere“.

- b) Sabla wava verni narod na,em Crkve, koji je nauĉen da veruje „u Jednu Svetu Sabornu i Apostolsku Crkvu“, u Pravoslavnu Crkvu koja jedina predstava sveto Telo Hristovo; narod koji razlikuje istinske arhijereje i pastire ovaca od jeretika, po ispovedawu pravoslavne vere i po blagoĉestivom ivotu, kao i da priznaje za nezabludive uĉiteqe i propovednike Pravoslavqa samo pravoslavne arhijereje. Na,em vernom narodu su poznate reĉi sv. Vasilija, koji ka e: „Oni koji su otpali od Crkve vi,em nisu imali na sebi blagodat Svetoga Duha, jer je izostalo predavawe blagodat po, to je preseĉeno zakonito prejemstvo. Oni koji su prvi odstupili, imali su rukopolo ewa od Otaca i

Ajnovce kod Kosovske Kamenice hram sv. Nikole, osve en 4. 08. 1996. g.

preko polagawa wihovih ruku imali su duhovni dar. Ali, oni koji su se otcepili (od Crkve), postav, i mirjani, nisu imali vlasti ni krstiti, ni rukopolagati, i nisu mogli predavati drugima blagodat Svetoga Duha, od koje su sami otpali.“⁶

---

⁶ Kanoniĉka poslanica Amfilohiju, pravilo 1

v) Li„ava Jermene mogu nosti da se vrata u istinsku Crkvu Hristovu i, samim tim, istinskog op„tewa i jedinstva sa Bogom i pravoslavnim narodom Bo jim.

Iako to ne pripada poqu interesovawa ve ine bogoslova, ovde je neophodno dati prikaz bogoslovskog uŕewa Katolikosa Karekina I, kako bi se pokazalo da se iz javnih izjava jemenskog Poglavara ni u kojem sluŕaju ne mo e doneti zakquŕak o wegovoj pravoslavnosti.

U svom referatu na konfederaciji u Arhusu⁷ Karekin raspravqa o ispovedawu vere koje podnose jemenski kandidati za episkopstvo i u kojem se, izme u ostalog, ka e: „Verujemo da (je Hristos)... jedna liŕnost, jedna ipostas i jedna sjediwena priroda (μία ἡνωμένη φύσις).“⁸ Po„to terminologija zauzima izuzetno va no mesto u ispovedawu vere, Karekin donosi razja„wewe pojma „sje diwena priroda“ (ἡνωμένη φύσις), koriste i jemenske tekstove iz 5. veka: „Shodno tome, to dvoje, Logos i telo, koji su bili razdvojeni pre ovaplo ewa, postali su jedno posle ovaplo ewa.“⁹ 'ta, meutim, znaŕi to „jedno“? Sam Karekin daje obja„wewe: „... za one koji govore dve prirode u jednoj liŕnosti (pri ŕemu misli na pravoslavne), ovaj izraz predstavqa prazno slovo na papiru ukoliko wegovi sastavqaŕi ne podrazumevaju jedno jedinstvo u prirodi (μία ἐνότητα ἐν τῇ φύει).“¹⁰

Prema Karekinu, odbacivawe "etvrtog Vasegenskog Sabora nije samo rezultat jemenske teologije 5. veka, ve i kasnijeg vremena. Kao potvrdu za to on donosi slede e dokaze:

- a) Poslanicu Jermena Patrijarhu konstantinopogskom Sv. Fotiju, o kojoj Karekin pi„e slede e: „Ali, Vardapet Sahag, zajedno sa ostalim jemenskim teozima, nalazi za sme„no jedinstvo u liŕnosti bez jedinstva u prirodi.“¹¹
- b) Susret pravoslavnog Mitropolita melitinskog Teodora i jemenskog Katolikosa Katŕiga u 10. veku, koji je zavr„en negativnim rezultatom jer su Jermeni ponovo insistirali na svojim zahtevima kao u pro„losti, u vreme Halkidonskog Sabora.¹²
- v) Odlomak poslanice jemenskog bogoslova Samuela, iz 10. veka, u kojoj se ka e: „Ne sla emo se sa uŕewem Halkidonskog Sabora i

⁷ Vidi: Karekin Sarkissian, The Doctrine of the Person of Christ in the Armenian Church, G.O.T.R., vol X,2, 964 65, str. 108 121

⁸ Ibid, str. 109

⁹ Ibid, str. 110

¹⁰ Ibid, str. 10

¹¹ Ibid, str. 114

¹² Ibid, str. 115

Lavovog Tomosa koji defini, „u dve prirode ovaplo enog Boga i Logosa.“¹³

Monoenergizam je, tako e, konstantna kategorija u bogoslovskoj misli Karekina, kao „to se vidi iz:

- a) Wegovih argumenata povodom poslanice bogoslova Samuela: „Po, „to je On (Hristos) Jedinorođni Sin OĀev i tako e jedinorođni (sin) majke, On je Jedan Sin; i kao Jedan Sin, On je Jedan Hristos; i kao Jedan Hristos, On je jedna LiĀnost; i kao Jedna LiĀnost, jedna ipostas; i kao jedna ipostas, jedna voĀa; tako e i energija (dejstvo); i kao jedna energija, On je jedna Priroda (μία φύσις). Dakle, kao istinski Jedan, On je jedna priroda.“¹⁴
- b) Wegovog odgovora na pitawe jednog pravoslavnog bogoslova o tome kako Jermeni razumeju „jednu voĀu“ i „jednu energiju“: „Kada govorimo o jednoj, uvek podrazumevamo jednu sjediwenu (μία ἡνωμένη), a ne prosto aritmetiĀki jednu (voĀu i energiju).“¹⁵
- v) Wegovog mi, „Āewa o Tomosu pape Lava, da se u wemu opisuju dva autonomna entiteta sa svojim sopstvenim energijama (dejstvima).“¹⁶

Ovi stavovi do danas nisu poreĀeni, bez obzira na nastavak bogoslovske dijaloga izme u pravoslavnih i antihalkidonaca. Na osnovu toga, jasno je da Katolikos Karekin I ne sledi put jermenskih Katolikosa Kilikije 12. veka (Nesrija IV i Nesrija tarsijskog) u vreme kojih je zabele eno znaĀajno dogmatsko i eklisiolo, „ko pribli avawe, ali ne i potpuno pomirewe stavova jermenskih episkopa sa pravoslavnim. Potpuno pomirewe nije ostvareno zbog reakcije episkopā i igumanā stare Jermenije.

Prema tome:

- Zar nisu potpuno neosnovani izrazi koje koristi Visokopreosve eni Mitropolit Elvetijski, kojima se nepravoslavni nazivaju pravoslavnim imenom, bez obzira na Veru i vi, „evekovno crkveno predawe?
- Zar nije lako shvatĀivo za, „to pravoslavni narod ne mo e da prizna jermenskog Poglavara kao istinskog jerarĀa Hristovog i propovednika pravoslavne istine, i jermensku Crkvu kao „Āastan i izabrani ud Tela Hristovog“?
- Ne stvara li se utisak da bogoslovski dijalog ne zadr ava karakter koji mu priliĀi, to jest, da predstavĀa izraz misionarske

¹³ Ibid, str. 116

¹⁴ Ibid, str. 116

¹⁵ Ibid, str. 120

¹⁶ Ibid, str. 117

prirode Crkve, ve se pretvara u metod izigravawa su„tinskih dogmatskih i eklisiolo„kih principa?

- Nije li ogromna na„a odgovornost kada li„avamo mnogona- pa eni i mnogostradalni jemenski narod istinske svetlosti pravoslavne vere i istinskog op„tewa u Pravoslavnoj Crkvi, zato „to, zbog raznih razloga, istinuju i ne svedoimo da je taj narod van Crkve Hristove i da mu je potrebno da se vrati k Woj, posebno u dana„wem trenutku kada priznajemo i podr avamo wegovu pravednu borbu za ovozemagskom istorijskom pravdom?

Prevod iz kwige

Εἶναι οἱ ἀντιχάλκηδονιοὶ ὀρθόδοξοι;

Jesu li antihalkidonci pravoslavni?

(Izdawe Man. Grigorijata Sv. Gora 1995. g.)

Preveo sa grškog:

Jeromonah Sava

GRIGORIJANSKA REFORMA KALENDARA KAO SREDSTVO PAPSKJE EKSPANZIJE

Qudmila Perepelkina

Pitawe o Julijanskom kalendaru i na wemu zasnovanoj Pravoslavnoj Pashaliji, koja opredequje ritam ivota Pravoslavne Crkve, postavqa se kao veoma slo eno i potrebuje rasvetqavawe s astronomske, istorijske, bogoslovske i mnogih drugih taĹaka razmatrawa.

Ne postavqaju i ovoj raspravi za ciq da se podrobno zaustavqa na razmatrawu¹ sveukupnih pitawa u vezi s Julijanskim crkvenim kalendarom, poku„a emo da razjasnimo uzroke rasprostrawenih zabluda u odnosu prema julijanskom naĹinu brojawa vremena.

Svako ko se trudio da objektivno razume su„tinu kalendarske reforme pape Grigorija XIII, ne mo e a da se ne zaĹudi postojanosti mita o famoznom nauĹnom preimstvu Grigorijanskog kalendara. Ovaj mit, postaju i ve op„te mesto koje nije za osporavawe, poĹiva mirno i ne mawe na ve„toj ideolo„koj i kvazi-nauĹnoj papskoj propagandi i sasvim neukoj predrasudi wenih voqnih ili nevoqnih adepta.

U svom radu², posve enom pitawu kalendara, mi smo ve primetili da samo malo wih poima da, s formalno-nauĹne taĹke gledita, Grigorijanski kalendar nema ba„ nikakvih preimstava nad Julijanskim, zato „to su oba kalendara razliĹita po svojim principima.

Poznato je, da je Grigorijanski kalendar orijentisan na veliĹinu tropske ili sunĹane godine, dok je Julijanski na veliĹinu

---

¹Vi„e o ovom videti: Qudmila Perepelkina, Julijanski kalendar 1000 godi„wa ikona vremena kod Rusa, „Pravoslavni put“ za 1988.g. Xordarvil, Wujork, SAD, 1989.

²Videti tamo str. 128.

sideričke ili zvezdane godine. Pritom, tropska godina, s kojom su organizatori grigorijanske reforme po meri izjednačili svoju novu godinu, postaje uslovnom veličinom, umi„genom, premda i bliskom za procese, realno do ivgene na Zemqi, to jest za ravno-odnevicu i sunčevu prekretnicu (solsticij).

Napominemo da je, poLiwu i od vremena Ptolomeja (II vek po ro ewu Hristovom), sve do poznog Sredweg veka, u astronomiji, kao i u pogledu na svet, vladao geocentrični sistem, saglasno kome bi nepomična Zemqa bila centar tvorevine, oko kojeg se okre u Sunce i druga nebeska tela.

Poimawe tropske godine, koja poLiwa u osnovi Grigorijan-skog kalendara, povezano je sa geocentričnom do-kopernikanskom teorijom. Tropska godina iznosi tačno 365 dana, 5 časova, 48 minuta, 46 sekundi, „to je vreme za koje Sunce obavi svoj tobo wi obrt oko Zemqe.

Naravno, svima je poznato da se Sunce ne okre e oko Zemqe, nego, obratno, Zemqa se kre e oko Sunca. Zato tropska godina nije realni period vremena, nego zami„gena astronomska veličina, imaju i, uostalom, kao „to smo rekli, jedan direktan odnos prema realnim procesima koji se odvijaju na Zemqi, takvim kao „to su smene godi„wih doba (prole e, leto, jesen i zima) i drugim prirod-nim pojavama na na„oj planeti.

'to se tiče razumevawa sideričke godine, ono je zasnovano na realnoj veličini jednakoj punom periodu kretawa Zemqe oko Sunca. Trajawe sideričke godine Line 365 dana, 6 časova, 9 minuta, 9 sekundi; zasnovana na ovoj veličini, julijanska godina traje 365 dana, 6 časova, „to za 11 minuta i 14 sekundi prekoračuje trajawe tropske godine.

Ideja o godi„wem okretawu Zemqe oko Sunca poznata je ve astronomima Drevnog Egipta, potom su je nasledili pitagorejci, da bi me u wima postala uveliko rasprostrawena. Kasnije, u III veku pre Hristovog Ro ewa, ova je ideja bila polo ena u osnov ušewa starogrčkog matematičara i astronoma Aristarha Samo-skog, koga mo emo smatrati prethodnikom Nikole Kopernika.

U epohi stvarawa Julijanskog kalendara (46. godina pre Hris-tovog Ro ewa), teorija Aristarha Samoskog bila je „iroko pozna-ta me u astronomima i naučnicima. Zato ne žudi da su veliki astronomi Sozigen Aleksandrijski i drugi stvaraooci Julijanskog kalendara polo ili u osnovu julijanske godine period punog okre-tawa Zemqe oko Sunca, tj. sideričku godinu. Upravo je ova realna astronomska veličina i postala pramerom Julijanskog kalendara. Pri tom je neophodno primetiti da je tropska (sunčana) godina orijentisana na cikluse povezane, pre svega, sa Zemqom, dok je si-derička (zvezdana) godina na cikluse u vezi sa kosmosom u celi-

ni. U tom smislu, u svojoj osnovi, Grigorijanski kalendar je geocentričan, a Julijanski kosmocentričan³.

'to se tiče astronomske tačnosti, o kojoj tako vole da govore pristalice Grigorijanskog kalendara, va no je imati na umu da e ona za 25 765 tropskih godina zaostajati za sideričkom ili istinskom astronomskom godinom za litavu godinu. Zato su sva astronomska, kao i istorijsko-hronološka istraživanja, koja razmatraju du e vremenske periode, sprovedena po Julijanskom a ne po Grigorijanskom kalendaru⁴.

Eto zašto se mnogi istraživači bave pitanjem zbog čega je uopšte Rimu bila potrebna reforma kalendara, s kakvim ciljem je papstvo krenulo na naručavanje vekovima osvetane crkvenosabornе tradicije? Mogu e je na i mnogo objašnjenja za ovaj korak pape Grigorija XIII. Ovde je prisutna i težnja za vladavinom, strepnost da se uzvisi nad drugim veroispovedavcima, kao i pokušaj da se osna i autoritet papstva, naročito nakon Reformacije i verskih ratova.

Osim toga, nedoumicu izaziva i to „to su reformatori Julijanskog kalendara poželili srazmjeriti svoju novu godinu sa tropskom godinom. „ime je to mogu e objasniti? „Sve se objašnjenja veoma prozaično ka e autor jedne zanimljive rasprave, posve ene ovoj temi papa Grigorije XIII i njegovo 'kalendarско okruženje' bili su dosledni privr enici Ptolomejevog kosmogonijskog sistema, „to znači da tropska godina za njih nije bila relativna astronomska veličina, nego izvorno realno vreme kroz kiji se protok Sunce okre e oko nepokretne Zemlje. Za inicijatore grigorijanske reforme, siderička godina jednostavno nije postojala, pa čak i sama konstatacija ovog astronomskog fakta i njegovo priznanje bili su od Rima proglašeni kao jeres, koja je povlačila za sobom daleko ne samo teorijske pretve dovođno je setiti se tragičnog udesa —ordana Bruna i Galileo Galileja⁵“

Zaslugu je pa i u liwenica da su mnogi istaknuti savremenici pape Grigorija XIII, a me u wima takvi znameniti naučnici kao hronolog Skaliger, matematičar Celzijus, astronomi Josif Vitanić i Mestlin (učiteq velikih naučnika Keplera i Galileja)

dali negativan odgovor o učešću u projektu pripremane kalendarske reforme. Projekt reforme smatran je za besmislicu i od mnogih evropskih univerziteta, ubrajaju i Bečki univerzitet i Sorbonu.

³ Videti: A. Zeginski, „Osve eno vreme“, Glasnik Ruskog Zapadno-Evropskog Bogazhata, 8, br. 113, Pariz, 1983, str.209-250.

⁴ Videti: od istog autora navedeno delo, str.236.

⁵ Tamo, str. 232.

Sa svoje strane, kreatori Grigorijanskog kalendara i me u wima uticajni jezuit matematičar Hristofor Klavij, odstranili su od uže, a u reformi sve istaknute astronome i hronologe tog vremena, koji su, na ovaj ili onaj način, izrazili svoju nesaglasnost sa pripremanom novotarijom. Sledstveno takvoj politici Rima, u krugu inicijatora kalendarske reforme, okupili su se gudi s povr, nim amaterskim znawima iz oblasti astronomije, počev od Klavija koji se koristio pogre, nim alfonsinskim tablicama (u koje Mestlin i drugi istaknuti naučnici nisu imali poverewa) i zavr, no sa lekarem Lilijem i wegovim izumom 300.000-godi, weg ciklusa. Ovo posledwe „otkri e“ podiglo je veliku buku, ali nikada nije bilo objavqeno jer se pokazalo kao sasvim netačno.

Malo ko sada pola e računa sebi o tome da je tada, wa grigorijanska reforma „nosila provincijsko i alosno obele je“⁶.

Poznato je da je svojevremeno i veliki Kopernik otkazao da uzme uže, e u pripremi kalendarske reforme, započete ve 1514. g. na Lateranskom Saboru. A zatim, četrdeset godina kasnije, posle svoje smrti koja je nastupila 1543. g, Kopernik je postao „ utqiv, ali opasan protivnik kalendarskih zapleta 1582. godine, podrivaju i u korenu ve naveliko izreklamiranu naučnost grigorijanskog kalendara⁷. Jer ako se u samoj stvari Sunce ne okre e oko Zemqe, nego obratno, tropska godina uop, te nije pramera za gra ansku godinu, „to stavqa pod veliku sumwu netačnost julijanske godine.

Kopernikovo ušewe pretilo je da razobliči psevdonaučnost grigorijanske reforme, otuda nije slučajno „to je 1616.g. papa Pavle V osudio ideje Kopernika kao protivurečne „Svetom Pismu“. Kopernikova kwiga „O kretawu nebeskih sfera“, u kojoj je on izlo io svoju teoriju, bila je zabrawena papskim dekretom od 5. marta 1616. godine „da bi se izbeglo „irewe sličnog ušewa na „tetu katoličke istine“.

Sve navedene čiwenice daju osnova da se govori o retrogradnosti tvoraca grigorijanske reforme, koje je jedna od posledica bila „poku, aj da se zaustavi, ako ne sasvim spreči „irewe koperskih ideja u tada, woj Evropi“.

Papski emisari, ele i da osna e u vreme Reformacije posmul i autoritet papskog prestola, a tako e bore i se za sfere uticaja, na sve su načine uvodili svoj kalendar izdaju i ga za ne, to nesumwivo „naučno“. Treba priznati da su, ovladav, i u to vreme umovima, racionalizam sa jezuitskom propagandom učinili svoje:

---

⁶ Genadij Mogičevcev, „Grigorijanska reforma kalendara“, „Domaja“ br.8, M, 1991, str.35.

⁷ Isto.

kalendar pape Grigorija XIII, uprkos svemu, pribavio je sebi reputaciju naprednog i, kao takav, neprikosnovenog brojava godina.

Strenje ka vlasti uvek je vezano i sa nastojanjem da se zadržije vlast nad vremenom. Istorija poznaje mnoge primere „zahvata“ takve vlasti; iz najbli ih istorijskih događaja možemo imenovati Francusku revoluciju sa njenim termidorom⁸. Rim je, snažno i svoj primat i svoj svetski značaj, pokušao „protiv naučne oči-

Nikodim kod Uroševca (hram posvećen sv. Iliji)

glednosti, protiv predava i kanona Crkve. Naštrasti primoravaju na ustupak, razum, logiku, znanje. Po svoj verovatno i, to se dešava ne samo sa pojedincem nego i sa celim društvom, narodom, „tavi“ i sa celom odvojenom (pomesnom) Crkvom i kulturom“⁹.

Organizovana religiozno-politička sila papstva mogla je nametnuti svoj kalendarski stil praktično svim zemljama sveta, ali to još, ništa ne kazuje o njenoj nepogrešivosti i pouzdanosti.

---

⁸ Qudmila Perepelkina, La categorie du temps dans la tradition orthodoxe, in „Espace et le Temps“, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1991, str. 395.

⁹ Arhiepiskop Vitalij (Ustinov) (sada Mitropolit, Prvojerarh Ruske Pravoslavne zagranične Crkve), predgovor kanadskom izdavanju knjige A. N. Zeginskog „Konstruktivni principi staroruskog kalendara“, Montreal, 1984. str.6-7.

„Nije u sili Bog nego u istini“ govorio je sveti blagoverni veliki kwaz Aleksandar Nevski.

Problem računawa vremena, izazvan grigorijanskom reformom, i do dana, weg vremena ostaje nere, en. Evo vi, e od četiri veka ne prestaju neskladi i nesuglasice u vezi poretka liturgijskog ivota, „to je uvrstilo odvajawe nepravoslavnog Zapada od Crkve. U novije vreme, preuzimawe „ispravnog julijanskog kalendara“ od nekih avtokefalnih crkava, dovelo je i do unutar-crkvenih nesuglasica.¹⁰

Pravoslavna Pashalija zasnovana je imaju i u vidu redosled novozavetnih zbivawa, povezanih sa poslednim danima zemagskog ivota Gospoda Isusa Hrista. U godini krsne smrti Gospodwe, judejska pasha je pala u petak i subotu. U petak, 14. nisana (koji, kao i sada počiwe po crkvenom računawu u četvrtak navele), Spasiteq je bio raspet; u subotu On je bio u grobu, i u rano jutro prvog dana nedeqe 16. nisana vaskrsao. Zato su zbivawa Stradawa, smrti i Vaskrsewa Gospoda na, eg Isusa Hrista, neraskidivo povezani sa judejskom pashom. I ve od prvog veka hri, anstva, u, lo je u običaj da se Sveta Pasha praznuje posle judejske pashe. To je bilo ovekovečeno od svetih Apostola koji su odredili da se hri, anska Pasha praznuje posle judejske (7. pravilo svetih Apostola).

Mewawe redosleda zbivawa o kojima nam kazuje Jevan ege znači wihovo kvarewe. Novozavetna Pasha mistično simbolizuje zamenu starozavetnog rtvoprino, ewa jagweta, rtvom Spasiteqa na, eg Gospoda Isusa Hrista Jagweta koje je uzelo na sebe grehe sveta (Jn. 1,29). I kada bi se, zbog isključivo astronomskih uzroka, ponekad de, avalo da u staroj Crkvi istovremeno padnu hri, anska Pasha i pasha sinagoge bilo je potpuno neprihvatqivo da sveta Pasha prethodi jevrejskoj. Ipak, samo u periodu od 1851. do 1950. godine sledbenici Grigorijanskog kalendara praznovali su Pashu 15 puta pre Jevreja i ne samo jednom zajedno s wima, naprimer 1. aprila 1823. godine, 17. aprila 1927. godine, 18. aprila 1954. godine, i 19. aprila 1981. godine.

Privr enici Grigorijanskog kalendara, svr, avaju i Svetu Pashu pre Judeja ili zajedno sa wima, naru, avaju jedan od osnovnih kanona Crkve. Oni u potpunosti prenebregavaju Sedmo apostolsko pravilo, odre we Nikejskog Sabora i Prvo pravilo Antiohijskog pomesnog Sabora.

318 svetih Otaca Nikejskog Vaseqenskog Sabora (325. godine) doneli su uredbu (oros) o Pashi, koja zabrawuje da se ona praznuje s judejima, na „ta ukazuje jasan citat Prvog pravila Antiohijskog sabora: „Svi koji se drznu da naru, e odredbu Svetog i Velikog

---

¹⁰ Vi, e o ovome videti Qudmila Perepelkina: Julijanski kalendar 1000-godi, wa ikona vremena kod Rusa“, str.129-134.

Sabora održanog u Nikeji... o svetom prazniku spasnosne Pashe, da budu odlučeni od zajednice i odbačeni od Crkve. Ako se pak neko od predstojatelja Crkve, episkop, ili prezviter, ili akon, posle ove odredbe, drzne da razvra uje qude ili smu uje Crkve, naročito da sa Judejima svr,ava Pashu, takvog sveti Sabor od sada osu uje da bude tu inac Crkvi, jer je učiniv, i tako postao ne kriv grehom za samoga sebe nego i kriv kvarewem i razvra ivawem mnogih. I ne samo da takve Sabor odlučuje od sve,tenoslu ewa, nego i sve koji se drznu da budu u zajednici s wima, do wihovog izvrgavawa iz sve,tenstva. Izvrgnuti se li,avaju i spoqa,we łasti kojima su bili prikasni po svetom i Bo ijem pravilu sve,tenstva¹¹.

Julijanskog crkvenog kalendara tvrdo se dr e Ruska Pravoslavna Crkva (u Rusiji i u inostranstvu), manastiri Svete Gore Atonske, a tako e Pravoslavne Crkve Jerusalima, Gruzije, Srbije i svi revniteqi svetootačkih zaveta, koji uprkos mnogim pritiscima odbijaju da prihvate novi stil.

Poznati ruski naučnik-profesor V. V. Bolotov, Ĺiji je referat odredio odluku Komisije po pitawu reforme kalendara u Rusiji, i Ĺime se dala prednost oĹuvawu Julijanskog kalendara, ovako se izrazio u vezi sa tim problemom: „Ja kao i ranije ostajem odlučnim po,tovaocem Julijanskog kalendara. Wegova Ĺista i izvanredna jednostavnost postavqa wegovo naučno preimu stvo iznad svih kalendarskih ispravki. Mislím da se kulturna misija Rusije po ovom pitawu ogleda u tome da jo, nekoliko stole a odr i u ivotu Julijanski kalendar i kroz to olak, a povratak zapadnim narodima od nikome potrebnih grigorijskih reformi ka neiskvarenom starom stilu¹².

Poseđuju i unutra, wu cikličnost polo enu u samu wegovu prirodu, Julijanski kalendar se pojavquje, za razliku od Grigorijskog kalendara većnim kalendarom. Pravoslavna Crkva, Ĺuva ju i vekovima osve en Julijanski kalendar, odbila je da se povinuje la i o vremenu psevdonaučne novotarije. Nije zato sluĹajno da se weno vreme nalazi u sazvuĹju sa kosmičkim zakonima vremenske periodike i biokalendarom.

Vrlíne Julijanskog kalendara sve vi, e privlaĹe pa wu istra ivaĹa, koji pretpostavqaju da se „hipotetički kalendar budu nosti najpre zami, qa kao... Julijanski kalendar¹³“. Zahvaquju i tome „to je on izrazito jasno spojen sa pulsirawem kosmołaso-

¹¹ Videti: Dela Vaseqenskih Sabora, izdana u ruskom prevodu pri Kazanskoj Duhovnoj Akademiji, izdawe drugo, Kazan, 1887, tom prvi, str. 76, dokument 16.

¹² Profesor V.V. Bolotov, Posebno mi, qewe Ĺlana Komisije, Ĺurnal Osmog zasedawa Komisije po pitawu reforme kalendara 21. februara 1900.godine (Rusko astronomsko dru, tvo), str. 34.

¹³ Videti: G. MogiĹevcev, navedeno delo, str. 36.

va, budu i veoma blizak vremenskim trajawem (365 dana, 6 časova) dvema, za Zemqu osnovnim astronomskim veličinama tropskoj godini (365 dana, 5 časova, 48 minuta, 46 sekundi) i sideričkoj (365 dana, 6 časova, 9 minuta, 9 sekundi) ova žiwenica je tim va nija, jer se bioritmička situacija na Zemqi odre uje upravo ovim dvema astronomskim godinama.

Osim toga, Julijanski kalendar je vi„e od hiqadu i po godina odre ivao ritam ivota naroda Evrope, ukorewen unekoliko i u genetičkoj strukturi žovežanstva. Saglasno mnogobrojnim naužnim eksperimentima posledwih godina, obavženim na biolo„kim objektima raznih nivoa, ivu a materija, a zajedno s wom i žovek, pokazuju krajwu osetqivost ka najmwim kolebawima geomagnetnog poqa; pri žemu pokazateqi Zemqinog magnetizma poseduju veoma preciznu periodičnost, koja je u vezi sa ravnodnevicom i solsticijem. „ovek zajedno sa svim „to je ivo vibrira u taktu kolebawa fizičkih poqa kosmičke prirode. Te vibracije u vezi sa redovnim kolebawima tažaka ravnodnevica u Grigorijanskom kalendaru nemaju pravilnu periodiku, a to je u vezi sa nevidqivim, no nesumnwivo postoje im „terapeutskim efektom“¹⁴.

Grigorijanski kalendar, po kome ivi savremeno žovežanstvo, postavqa jedan nepravilni i akosmižni ritam. Zato je potpuno razumqivo da je on neodgovaraju i tim biočasovima i tom biokalendaru koji su se (ovi posledwi prim. prev) dugim vremenom oblikovali u žoveku i sasvim je mogu e da su sada poreme eni.

Zaslu uje pa wu i ova žiwenica da sledstveno misli V. I. Vernadskog da se noosfera Zemqe slagala i ožigledno e se i daqe slagati sa ritmom Julijanskog kalendara. Zato je „žovežanstvu va no da ne stra i to u mnogome unikatno jedinstvo“¹⁵.

Rimski presto, otpadaju i od Vasegenske Crkve, udaqio se i od vasegenske istine: papstvo, name u i svoj pogled na svet, zasnovan na geocentrizmu, nije davalo prednost metafizičkoj strani pitawa. Zemqa, budu i mesto Bogoispitivawa, u samoj stvari pokazuje se kao centar tvorevine, ali centar ne astronomski, nego duhovni.

Vreme tako e je tvorevina Bo ija. Gospod savr„ava osve e we tvari, koja se prisajediwuje Wegovom nebeskom ivotu. U tom smislu, mo e se govoriti o crkvenom Julijanskom kalendaru kao o ikoni tog osve enog vremena. Profanacija crkvenog kalendara to je poku„aj svetotatstvenog oskrvqewa svetiwe, poku„aj izvršgawawa ve osve enog iz Nebesnog Carstva u carstvo mraka¹⁶.

¹⁴ Videti: G. Mogiqevcev, navedeno delo str. 36.

¹⁵ Q. Perepelkina, navedeno delo, str. 135.

¹⁶ Tamo, str. 136.

Crkva Hristova sjedi u vrijeme vremensko i večno. Ovo se ostvaruje pre svega u Tajni Evharistije. Prebivaju i u vremenu, Crkva kroz stvarno prisustvo Hristovo preobraćava vreme kao „to preobraćava i svet. 'to se tiče raznih vremena povodom Julijanskog kalendara, treba da ukaže na argument po preimstvu: svake godine se javlja silazak blagodatnog ogra na Grob Gospodnji Eudo, koje proistiže pri sabiraju mnogih i qadnih hodočasnika na Veliku Subotu po Julijanskom kalendaru. U vremu nam treba videti mistično osvećenje ove 2000-godišnje ikone vremena.

U zaključku je neophodno ista i da je ovom važno za Crkvu pitanje o Pravoslavnoj Pashaliji i Julijanskom kalendaru posvećen veliki broj istraživanja. Ograničeni smo se na samo neka od njih:

1. Jeromonah Matej Vlastar, „Alfavitna Sintagma“ (Kanonski Zbornik 14. veka) izdava Tavrovske Gubernijske Tipografije, Simferopolj, 1892. (prevod sa grčkog);
2. D. F. Golubinski, „O Pashi i Julijanskom kalendaru“, Bogoslovski vesnik, br. 4, 1892, str. 73-88;
3. D. F. Golubinski, „Pitanje o izjednačavanju gregorijanske godine s astronomskom“, M. 1899;
4. E. A. Pretečenski: „Crkveno vremenbrojanje i kritički pregled postojećih pravila određivanja Pashe“, SPb, 1892;
5. V. V. Bolotov: Izveštaj na zasedanju Komisije po pitanju reforme kalendara u Rusiji pri ruskom astronomskom društvu, 31. maja 1899. g. Stavovi Komisije po pitanju reforme kalendara u Rusiji. Prilog 5, SPb, 1900, str. 31-49;
6. I. I. Sokolov: „O ujedinjenju Istočne i Zapadne Crkve“, SPb, 1911;
7. N. N. Glubokovski: „O reformi kalendara“ „Pravoslavni Misionar“, br 5-6, Plovdiv, 1943 (na bugarskom); na ruskom je taj rad objavljen u zborniku „Dela Savetovanih poglavara i predstavnika avtokefalnih Pravoslavnih Crkava povodom proslave 500-godišnice avtokefalnosti Ruske Pravoslavne Crkve 8-18. jul 1948. godine“, tom prvi, M, 1949, str. 416-432.
8. A. I. Georgijevski: „O crkvenom kalendaru“, izdava Moskovske Patrijaršije, M, 1948.
9. A. N. Zelinski: „Konstruktivni principi staroruskog kalendara“ u knjizi „Kontekst“ Akademije nauka SSSR, M, 1978. Ovu knjigu izdalo je takođe Bratstvo prep. Jova Poļaevskog, Montreal, 1984.
10. Ostala literatura navedena je u napomenama koje prate ovaj članak.

Preveo s ruskog:
Dušan Vasićević

CARIGRADSKA PATRIJAR'IJA I PITAVE PASHALIJE

Pitave o radikalnoj izmeni svetoataškog kalendara stoji na objavi propasti one koja voli da ukra„ava sebe nazivom „Mati-Crkava“ Konstantinopolske Patrijar„ije. Neophodno je otvoreno govoriti o ovom dokumentu, objavljenom u grĀkim novinama „Ortodoksos Tipos“, br. 1160 od 9. februara ove godine. ReĀ je o Okru noj (cirkularnoj) poslanici Carigradskog Patrijarha, poslanoj bez slu bene objave jo„ u maju pro„le godine, svim venim mitropolitima, s ciqem da se razmotri mogu nost odstupawa od svetoataške Pashalije radi istovremenog praznovawa Vaskrsewa Hristovog sa inoslavnima. Evo samog wenog teksta:

Sekretarijat Sv. Sinoda
Kancelarijski br. 150\26.5.95.g.
protokol 420

Visokopreosve enom mitropolitu...

Saglasno odluci Sv. Sinoda i visokoj naredbi Vasegenskog Patrijarha Vartolomeja, pozivamo Va„e Visokopreosve„tenstvo da iska e mi„qewe, po slede im taškama, u odnosu prema odre i-vawu op„teg datuma praznovawa za sve hri„ ane velikog Praznika Vaskrsewa Hristovog:

a) Kakve pote„ko e s dru„tvene, funkcionalne, kulturne i psiholo„ke taške gledi„ta postoje me u duhovni„tvom i narodom Va„e Bogospasajeme eparhije koje ometaju praznovawe Pashe zajedno sa svim hri„ anima dana„wice?

b) Kakve negativne posledice nastaju za Pravoslavce od delatnosti inoslavnih crkava u oblasti funkcionisanja Va„e eparhije?

v) Kakvi su izgledi i efekti pravoslavne pastve povodom mogucnosti zajednickog proslavljavanja Pashe s inoslavnima, me u kojima ona (pastva) zivi i sa kojima op„ti?

g) Kakvi napadi mogu nastati pri samoj takvoj mogucnosti praznovanja Pashe na pravoslavnu pastvu od strane određenih konzervativnih pravoslavnih krugova (starokalendaraca, unutar-crkvenih organizacija, tradicionalista, antiekumenista i drugih sličnih) i koliko je korisno za Mati-Crkvu pokretanje pitanja o op„tem praznovanju Pashe?

d) Kako i do kakvog stepena inoslavne crkve, ispovesti, organizacije i drugi mogu iskoristiti op„te praznovanje Pashe na „trb pravoslavne samosvesti na„ih veruju ih, ukoliko postoje a prozelitska nastojanja mogu biti olak„ana kroz takvo praznovanje na „tetu Pravoslavca?

Osim toga, pozivamo Va„e Visokopreosve„tenstvo da predlozi i Crkvi svoje poglede na op„te negativne ili afirmativne posledice, kao i svoje predloge na ovu temu kako bi odlučila Mati-Crkva „ta da preduzima za ubuduće.

U očekivanju odgovora od Va„eg Visokopreosve„tenstva, prenosimo Vam bratske pozdrave Wegove Svetosti, na„eg Patrijarha, i ostajemo s qubavcu u Gospodu.

Filadelfijski mitropolit Meliton,
glavni sekretar Svetog Sinoda.

Radi upoznavanja Litaca, primeti smo da crkvena pravila, polaze u osnovu na„e pravoslavne pashalije, vode svoje poreklo jo„ od apostolskih vremena. Tako VII apostolsko pravilo glasi:

Ako neko, episkop, ili prezviter, ili akon, sveti dan Pashe pre prole ne ravnodnevice sa judejima praznovao bude, da se li„i sve„tenog Lina.

Prvi Vasegenski Sabor iz 325. g. bavio se ne samo osuđivanjem, u to vreme rasprostranjenom arijeve jeresi, nego i re„avanjem takozvanih „pashalnih“ sporova u vezi sa praznovanjem Hristove Pashe. Sveti Atanasije Veliki, koji je sam aktivno učestvovao u radu ovog sabora, pi„e u svojoj poslanici afrikanskim episkopima (glava 2-ga):

„Nikejski sabor bio je sazvan povodom Pashe zato „to hri„ani u Siriji, Kilikiji i Mesopotamiji nisu bili saglasni s

nama, i u vreme, kada su judeji svr,,avali svoju pashu praznovali su i oni...“

Pitave odredivawa vremena praznovawa Hristovog Vaskrsewa bilo je od svetih otaca priznato kao izuzetno važno, jer su za

—urakovac (hram posvećen svim Srbima svetiteljima)

wegovo krajnje i bezapelaciono re,,ewe izdali specijalni „oros“ (uredbu), zabravuju i praznovawe Pashe istovremeno sa Judejima. O tome jasno svedoži I pravilo, IV Antiohijskog sabora, sazvanog samo kroz 16 godina, u kome izme u ostalog stoji:

... A ako neko od predstojatega Crkve, episkop, ili prezviter ili akon... usudi se da razvra a qude i da smu uje Crkvu, posebno, i sa judejima svr,,ava Pashu; takvog sveti Sabor odsade ve osu uje da bude tu inac Crkvi...

Tako stroga zabrana, koja predvi a odlužewe od Crkve, bez prethodnog razmatrawa požiwenog naru,,avawa od mesnih crkvenih vlasti, sre e se iskqučivo retko u kanonima. Ovo svedoži o kategoričnosti re,,ewa (orosa) na Nikejskom saboru, odnosno vremena praznovawa svete Pashe nikada „zajedno sa judejima“. Sam izraz „da se ne praznuje Pasha zajedno sa judejima“, uprkos bužnim

uveravawima nekih dana, wih bogoslova-modernista, ne odnosi se na naš in praznovawa, nego iskqučivo na vreme praznovawa.

Tome treba dodati i VII-mo pravilo II-og Vaseqenskog sabora, kao i, saglasno s wim po sadr ini, 95-to pravilo Trulskog sabora, kojim se odre uje kako primati jeretike koji ele da se prisaje-dine Pravoslavnoj Crkvi. ...Kako se vidi iz ovih pravila, tetradi-ti, tj. oni koji praznuju Pashu zajedno sa judejima 14. nisana, bez okoli, ewa se nazivaju jereticima i stoje u redu sa arijevcima i drugima. Stoga, u služaju prino, ewa pokajawa, takve primaju u krilo Crkve kroz miropomazawe. Evo, kuda odvođe odstupawa od crkvenih pravila, odnosno vremena praznovawa Svete Pashe.

Slede i vasegenski sabori su vi, e puta utvr ivali neizmen-givo ispuwawawe svojih odluka. Naprimer, II-go pravilo VI-og Vaseqenskog sabora utvr uje kanonsko značewe za sva u wemu nabrojana pravila i utvr uje wihovu op, teobaveznu silu za svu Crkvu.

Predlo eno od Carigradske Patrijar, ije, op, te prazno-vawe Pashe, zajedno sa rimokatolicima i protestantima, potpuno ignori, e vi, e pomenute kanone. Saglasno prihva enoj na Zapadu grigorijanskoj pashaliji, Hristova Pasha neretko pada zajedno sa judejskom ili se praznuje pre we, bez obzira na jevan elska zbivawa i na saborske odluke Crkve.

Za 100-godi, wi period, od 1888. do 1988. godine, rimokatoli-ci su 23 puta naru, ili ova pravila, potpadaju i po pashalnom pitawu pod anatemu I Vaseqenskog sabora.

Upravo radi naročite va nosti pitawa o Pashi, „Svepra-voslavni“ kongres 1923.godine, uprkos vatrenoj eqi svojih inici-jatora, nije uspeo nametnuti Pravoslavnoj Crkvi pashaliju novog stila. I do dana, weg dana, Crkve koje su uvele u bogoslu beno kori, ewe tzv. novojulijanski kalendar, koji do 2800 g. i posle 2900 g. praktično pada (poklapa se) sa grigorijanskim, odre uju praznik Pashe i u vezi s wim pokretne praznike saglasno Nikejskoj odluci, a za nepokretne praznike koriste novi kalendar. Samo je Finska pravoslavna crkva prihvatila grigorijansku pashaliju i praznuje ne zajedno sa pravoslavnima, nego sa rimo-katolicima i protestantima.

Krajem pro, le godine carigradski patrijarh obavio je zna-menitu posetu fienevi, gde je obi, ao glavni stan Svetskog saveta crkava, Svesvetsku luteransku federaciju, Svesvetski savez refomatorskih crkava i ostale. U ličnom kontaktu sa general-nim sekretarom SSC dr Rajzerom, oni su zajedno raspravqali pita-we o istovremenom praznovawu Pashe.

U svom pozdravu dr Rajzer je podvukao trostruki značaj ličnosti patrijarha Vartolomeja: kao starog prijateqa i saradni-ka SSC, kao predvodnika jednog od weni najznačajnijih članova

„avangardne“ crkve, koja je još, 1920. godine učestvovala u osnivanju Saveta, i kao „prvog me u pravoslavnim episkopima u kojima se ličnosti izražava vidljivo jedinstvo Pravoslavne Crkve“. Patrijarh Vartolomej je pozvan da postane „most“ za sjedinjenje SSC s drugim pravoslavnim crkvama.

„Vaseqenska Patrijarhija odavno smatra SSC ne samo savezom crkava nego i blagoslovenim organom crkava koji im daje mogućnost saradnje, s jedne strane, za produbljivanje hrišćanskog jedinstva, a sa druge, radi izlječenja različitih problema modernog čoveka“ završio je gost u odgovoru.

Prilikom susreta izmjenani su darovi. Patrijarh Vartolomej uručio je dr Rajzeru srebrni putir. Ujaka je uloga „da opomene SSC da je u obavezi da radi na produbljivanju hrišćanskog jedinstva i evharistijskog opštenja, koje u samoj stvari i predstavlja cilj i glavni smisao postojanja SSC“.

Korišćena literatura:

1. L. Perepelkina: „Julijanski kalendar 1000-godišnja ikona vremena kod Rusa“, „Pravoslavni put“, Xordanvil, str. 138.

2. Arhiepiskop Serafim (Soborov) „O novom i starom stilu“ (predavanje na Moskovskom svepravoslavnom savetovanju, 1948. godine)

Članak objavljen u „Pravoslavna Rus“, br.8. za 1996.g.

Preveo sa ruskog:
Dušan Vasićević

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

DRUŠTVENA ESHATOLOGIJA SREDWOVEKOVNE UTOPIJE

OGLED O HETERODOKSNIM IDEOLOGIJAMA JUŽNOSLOVENSKEG SREDWEG VEKA

Boško I. Bojović

„ovek stvara Istoriju
Istorija stvara Ćoveka
F. Brodel

Pri radu na uzlaznom podvigu, stvaralački Duh uvodi novine dosti u i novu viziju istorije, linearnu, koja ispuwava u potpunosti vremensko trajawe dodegeno qudskom rodu. Ta ideja o „celokupnoj Istoriji“, Ćija je konaąnost sotirioloąka, podrazumeva neophodnost otkupąewa, iskupąewa, raskidaju i tako sa antiąkim pojmovima sveta kao cikličnoj istoriji. Nastoje i da ukloni krivice (nedostatke), Ćovek te i da stekne unutra,wi uzvi,eniąi nivo. On nastoji da transcendira istoriju koja je tada samo jo, sredstvo Ćija se konaąnost (krajwi cig) postavąa na vi,i stepen postojawa (*eshaton*), osloba aju i tako svoju zarobąenu energiju u paklenom okovu zatvorenog sveta u vremenu i prostoru. Pristupaąu i tada slobodnom stepenu duha i svesti, koji je do tada bio nepoznat, novi svet, zasnovan na κληρονομία = judeo-hri,anskom nasleu, obrazuje sistem vrednosti koji se unosi u osnovnu antinamiju, prinuda sloboda. Sa nepromenqivom strogo, u svoje politiqke strukture, nasle ene od romanske civilizacije, socijalni poredak ne dozvoąava drugi izlaz (ishod) izazovu otkrivene slobode ve samo put duhovnog istra ivawa unutra,weg prostora.¹

---

¹R. W. Southern, *The Making of the Middle Ages*, London 1953, str. 137. Vidi i: P. Brown, *Society and the Holy in late Antiquity*, London 1982; J. Meyendorff, *Unité de l'Empire et divisions des Chrétiens. L'Eglise de 450 a 680*, Paris 1993 (naslov originala: *Imperial Unity and Christian Divisions. The Church 450 a 680 A.D.*, New York, St Vladimir's Seminary Press, 1989), p. 46 sq.

Srednovekovni hri,,anski svet bio je pode,,en prema nepromenljivoj slici Bo ijeg Carstva. Odatle proizilazi hijerarhizacija (hieratisation) njegovih društvenih struktura i progresivno isklučewe svakog drugog sistema ideja. Hri,,ansko shvatawe istorije i novi teantropocentrični humanizam su dostignu e jedne duge evolucije, Eiji se procvat desio na području istočnog Mediterana, području civilizacijskog klijava, počev od najstarije antike i praistorije. Granična područja tog civilizacijskog prostora,² koja su se mawe odnosila na kulturni proces a vi,,e su bila naklowena ponovnim izvorima pro,,losti koja nije bila nikada potpuno dovr,,ena, upoznala su jednu integraciju, mawe-vi,,e te,,ku, u sred „univerzalnog“ grada, sintezu judeo-hri,,anskih vrednosti i grčko-rimskih. Po,,to nisu bili dovoljno raspolo eni da se odvoje od svoje etničke individualnosti, ovi narodi su bili ve,,ti da stvore svoje autentične hri,,anske civilizacije kada im se pru ila prilika da je uklupe u „nacionalnu“ Crkvu.³

To im je omogu ilo da se integri,,u u zajednicu civilizovanog sveta, ošuvav,,i istovremeno svoju vlastitu identičnost nasuprot mo noj kulturnoj hegemoniji grčko-rimskog hri,,anstva. Oni koji, nasuprot tome, nisu imali snage ili blagodeti takvog dara, bili su zato svedeni, ili na zaostaju u marginalizaciju vezuju i se na ostatke manihejstva, gnosticizma i druge dualističke koncepcije,⁴ bilo da se jednostavno spoje sa velikom strujom „univerzalne“ civilizacije, gube i tako svoj jezik i svoju istorijsku svest. Univerzalizam nije stvar hri,,anskog porekla mada hri,,anstvo transcendirala etnički partikularizam i prevazilazi ekskluzivizam nacionalne religije, ali zbog svoje stvaralačke snage i zbog svoje „neutralne“ novine, on je poslu io kao cement za Eitavo heterogeno društvo, po,,to je zacrtao obnovu grčko-rimskog sveta.

² „Vizantijski ili heresiološki osvedočeni pisci te ili su sve vi,,e i vi,,e da pove u jerezičku pojavu sa etničkom i lingvističkom različitom, u“, cf. G. Dagron, „Formes et fonctions du pluralisme à Byzance (IXe–XII e siècle)“, *Travaux & Mémoires* 12 (1994), p. 228 sq. O temi Bo ijeg naroda, „L'unité des peuples s'appuie sur l'égalité dans la vocation divine, sur „une symphonie unique, sous la direction unique d'un choreute et d'un maître, le Verbe“ (Clement d'Alexandrie)“, T Špidlik, *La spiritualité de l'Orient chrétien*. Manuel systématique, Rome 1978, p. 151 sq.

³ „Crkva, me utim, nije prihvatala nikakvu kanonsku ili organizacionu podelu zasnovanu na etničkim različitostima, kao ni na kulturnim“ (teritorijalnoj organizaciji Crkve), izme u rimskog Carstva i Crkve „postojala je strukturalna srodnost koja je uslovlila njihov savez „prirodnijim“. J. Meyendorff, *Unité de l'Empire et divisions des Chrétiens*, p. 35, 38–41. Sur la „Pluralité des nations“ et „Le cosmopolitisme chrétien“ dans l'Orient, voir Špidlik, *La spiritualité de l'Orient chrétien*, p. 150–152.

⁴ Cf. A. Borst, *Les cathares*, Paris 1988, p. 60–61 (originalni naslov: *Die Katharer*, Stuttgart 1953).

Utopistička ideja o poslednjem dobu, označenom kao „Zlatni vek“ ili kao „Nebesko carstvo“⁵, i koje će se dogoditi na kraju istorije, vuče u Srednjem veku svoje korene iz verovanja i tekstova grčke i latinske antike, kao i iz duhovne istočnjačke, iranske tradicije. Ovaj mit, koji je uveliko bio raširen u antičkim istočnjačkim civilizacijama, zasnivao se na astralnim shvatanjima koja predskazuju, posle razdoblja haosa, jednu novu kosmogoniju koja će se reintegrirati (ponovo uspostaviti) prvobitno⁶ mitsko razdoblje „Zlatnog veka“, Prirodnu Društvu ili zemaljski izjednačeni (egalitaire) raj. Hrišćanska i srednjovekovna kivi evnrost nasledila je od ovih utopističkih ideja, preko gnostičkih tekstova, apokrifne spise isto tako kao i heterodoksnе. Prve aluzije na „Zlatni vek“, koje nalazimo već kod Hezioda, Heraklita, Platona, Virgilija i Ovidija⁷ kao i kod sibilskih proročanstava, uključene su u najstarije tekstove gnostičkih hrišćana kao paganska proročanstva o Hristovom dolasku na zemlju⁸. Sibilski tekstovi su već bili uključeni u judejsku⁹ apokrifnu kivi evnrost, još od ranije, u drugom ili u prvom veku pre Isusa Hrista.¹⁰

Verovatno je da je Papije, episkop Jerapogski od 110-130. godine, koji je pod uticajem judejske apokrifne kivi evnrosti, napisao milenaristički apokrifni spis pod naslovom ΛΟΓΙΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΕΞΗΓΗΣΙΣ. Pisac naročito tvrdi „da će se posle vaskrseva mrtvih, biti ostvareno hiqadugodišnje Hristovo carstvo na zemlji.“¹¹

⁵ Cf. D. Dragojlović, Mit o „zlatnom veku“ i „nebeskom kralevstvu“ u staroj srpskoj kivi evnrosti, Prilozi za kivi evnrost, jezik, istoriju i folklor, Beograd, 1976, str. 35-44.

⁶ R. Eisler, *Orphisch-dionysische Mysteriengedenken in der christlichen Antike*, 1925, p. 30, cf. M. Eliade, *The myth of the eternal return*, London 1955.

⁷ Uporedi izbor tekstova o mitu tog „Zlatnog veka“ izjednačujućem (égalitaire) kojeg su još nazivali „Saturnovo carstvo“: A.O. Lovejoy-G. Boas, *Primitivism and related ideas in Antiquity*, Baltimore, 1935. Grčki istoričar Diodor Sicilski iznosi u rezeimau svoje Istorijske Biblioteke opis Ostrva Blagih, mitski „Heliopolis“ (*Diodore de Sicile*, Livre II, cap. LV-LX, vol. I, P. 167-172). Ovi mitovi nasleđeni od antičke misli odigrali su veliku ulogu u pogledu postojanja egalitarističke utopije u srednjovekovnoj Evropi.

⁸ Jedan ovakav tekst u srpskoj redakciji jeste: „Elin mudrih proročastva o Hristu“, éd. Speranskij, *Perevodnie sbornik*, Moscou 1904, p. 103-104.

⁹ O prastarim jevrejskim i hrišćanskim sibilskama, vidi: H.C.O. Lanchester, *Sibylline Oracles, Encyclopaedia of Religion and Ethics* II, p. 496-500, ainsi que l'édition de ces oracles: A. Kurfes, *Sibyllinische Weissagungen*, Munich, 1951.

¹⁰ D. Dragojlović, idem p. 35-37; cf. La Bible-Ecrits intertestamentaires (A. Caquot, M. Philonenko), Paris 1987, p. XCI-XCVI.

¹¹ F.X. Funk, *Opera patrum apostolicorum* II, Tubingen 1879, p. 276-300; Eusèbe, *Histoire ecclésiastique*, ed. E. Grappin, I, Paris 1905, p. 353-361; Eusèbe de Césarée, *Histoire ecclésiastique* III (G. Brady), Paris 1958.

Zbog Papijeve starodrevnosti, mnogi su crkveni pisci stavili svoj potpis na Wegova mi „qewa.“¹²

Apokrifni tekstovi bili su vrlo ra „ireni u Sredwem veku i hilijastičke ideje, koje su se nalazile u tim spisima, bile su uglavnom odbažene od strane Crkve. Ta mesijanska ideja je op „te mesto judeo-hri „anske tradicije. Pored ove starozavetne apokalipse, kao „to je „Danilovo vi ewe“,¹³ Eije hilijastičke slike ne moraju svakako biti bukvalno prihva ene, postoji „Isaijevo vi ewe“, „Kwiga Enohovih tajni“, „Varuhovo otkrivewe“, „Varnavina poslanica“, „Apokalipsa“, Pseudo-Metodija iz Patara¹⁴ i „Vi ewe Svetoga Pavla“¹⁵ koji pripadaju apokrifnim delima koja su prenetaslovenskim i srpskim predawem, gde je eshatolo „ki mesijanizam posebno prisutan, kao i, u ve oj ili mawoj meri, dualističke i hilijastičke ideje.

Prethri „anska ideja o „posledwem vremenu“ bila je, dakle, vrlo žvrsto utisnuta u svesti Sredweg veka. Pisci Sredweg veka vrlo žesto prave aluziju na vek pred kraj sveta i hilijazam je zajednički imeniteq mnogih heterodoksnih pokreta.¹⁶ Potrebno je ista i razliku u pogledu hri „anskog shvatawa vremena i toka istorije. U stvari, ako je shvatawe vremena, pa prema tome i istorije, ciklično u antici, pojavom hri „anskog doba javqa se jedno novo shvatawe: to je ideja o linearnom vremenu i o istoriji koja se ne ponavqa. Ako žovek starog veka (antike) sawa o povratku u izgubogeni raj i o povratku univerzalne harmonije posle haosa prolaznog sveta, hri „anstvo poima istoriju kao doga aj bo anskog stvarawa, sa početkom i sa zavr „etkom bez simetrije. Istorija je most izme u vežnosti pre žovekovog pada i posle op „teg Vaskrsewa, izraz i mogu a posledica slobodnog izbora u odnosu prema Bogu. Ona požiwe sa praroditejskim grehom i zavr „ava se sa Stra „nim Sudom, „to je rezultat slobodnog izbora. Glavni doga aj svega je Hristovo vaskrsewe, uslov op „teg Vaskrsewa; vaskrsewe koje e oznažiti kraj prolazne istorije, „to nije svrha po sebi, ve nažin da se pristupi Bogu.

¹² F. Louvel, *Les écrits des pères apostoliques*, Paris 1963, p. 294, cf. Papias, „De expositione oraculorum dominicorum“, *Patrologiae Graeca* V.

¹³ „Cette apocalypse seculaire qui avait si fortement soutenu les Juifs pendant la révolte des Maccabées...“ (N. Cohn, *Les fanatiques de l'Apocalypse*, Paris 1983, p. 130).

¹⁴ Prevedeno u XIII veku na srpskoslovenski, uporedi: P. Sre kovi , „Zbornik popa Dragojla“, Spomenik 5, Beograd, 1890, str. 17-19.

¹⁵ Cf. E. Turdeanu, La „Vision de Saint Paul“ dans la tradition littéraire des Slaves orthodoxes, *Die Welt der Slaven* I/4, Wiesbaden 1956, p. 403-430.

¹⁶ O jeretikom i milenarističkom pokretu u Zapadnoj Evropi, cf. N. Cohn, *The Pursuit of Millennium*, London, 1957.

Hri,,anska ideologija nije mogla biti hilijastička¹⁷ i ideje o Bo ijem carstvu na zemqi mogle su samo biti pro ete heterodoksnim idejama. Crkva, Konstantinovom pomo i, predla e svet kao poqe delawa pre nego predmet odricawa. U Bo ijem Gradu, Sveti Avgustin obja,,wava da Apokalipsu treba tumažiti kao duhovnu alegoriju. 'to se tiže hilijazma, ro ewe hri,,anstva je oznažilo wegov dolazak, a Crkva je bila potpuno ostvarewe. Sabor u Efesu (431)¹⁸ osudio je verowawe u hilijazam kao skrenuto sujeverje. Budu i da uspostavqen poredak be,,e u naželu, u skladu sa osnovnim hri,,anskim dogmama, daleko od toga da se Cezaru da Cezarevo,

Piskote kod akovice, crkva sv. Kneza Lazara

heterodokсни pokreti imali su svakako karakter dru,,tvenog osporavawa. Obespravqeni u hri,,anskom svetu, frustrirani u ovom svetu, mogli su da sawaju o pravednom povratku ovozemajskih stvari, o savr,,enom svetu u kojem e oni na i svoje mesto kojeg su

---

¹⁷ Bar ne u svojstvenoj perspektivi hilijastičkih spisa. Ako je u pravoslavnoj perspektivi Bo ije carstvo prefigurisano i anticipirano na zemqi od strane Crkve „poziv“ (Εκκαησία) članovima nedeqivog tela Ćija je glava Hristos, dok je car dobio drevnu naredbu od Crkve, pravoslavna eshatologija poima vežno Carstvo kao preobra enu stvarnost; prema katoličkoj ideologiji, papa je na zapadu Bo iji zastupnik na zemqi, gde hri,,ani moraju raditi na ostvarewu Bo ijeg Grada.

¹⁸ Cf. A.J. Festugière, *Actes du Concile d Ephèse* (431) ed. Beauchesne, Paris.

nepravедno bili li,eni. Mi tu nailazimo na sredwovekovne pre-mise dru,ntvene utopije savremenog sveta. Wihovi koreni potižu jo, od jeretičkih pokreta Sredweg veka koji podrazumevaju najže, e ideje o jednakosti, o zajedni,tvu i o hiqadugodi,wen carstvu, ideje o boqem budu en „besklasnom“ svetu, o nekoj vrsti raja na zemqi pa, prema tome, i o kraju istorije u ubižajenom smislu, da- kle, o zlatnom veku, o savr,enom svetu ovde i sada.¹⁹

Hiqadugodi,we Bo ije carstvo, o kojem Apokalipsa (20,4) govori u aluziji, izjednaženo je sa simboližnom brojqom hiqadu i shva eno je, u apokrifnom hri,anskom tumažewu, kao posledwi milenijum, sedmi, kojim se zavr,ava stvarawe. Uspostavqena na heterodoksnjoj osnovi u Varnavinoj apokrifnoj poslanici, ova ideja izjednažuje „est milenijuma istorije sa „est dana stvarawa, dok sedmi milenijum, posledwi „drugi Vek“: saeculum secundum, „vytoryfi vhky“ u srpskim izvorima Sredweg veka, jeste hiqadugo- di,we Hristovo carstvo na zemqi.²⁰

Ideja o posledwem veku žesto je prisutna u sredwovekovnoj literaturi, bilo da je rež o vizantijskoj, slovenskoj ili latinskoj. Ove ideje su se u Vizantiji pojavile u jednom kratkom anonimnom tek- stu iz X veka, za vreme Vasilija Prvog: *Patria Constantinoupoleos*.²¹ Os- vajawem Carigrada od strane Latina, ideja o kraju sveta bila je aktu- alizovana. Jedan od posledwih velikih vizantijskih umova, a koji je verovatno bio Genadije Sholaris, prvi patrijarh posle pada Cari- grada, tvrdi²² da je kraj sveta (odre en) za 1493/94. godinu kojom se za- vr,ava sedmi milenijum. Po, to je istog mi,qewa bio i Moskovski mitropolit, i Genadije je bio ube en da e to biti godina svr,etka sveta.²³

Gnosticizam, manihejstvo, paulikijanstvo²⁴ potižu²⁵ od ideja koje su se razvile u ovom glavnom delu za ubla eni dualizam Sred- weg veka a koje uglavnom nazivamo „Tajna kwiga“.²⁶ Jedan veliki

¹⁹ Osim ovog klasižnog dela, prethodno navedenog od strane N. Cohn, treba navesti i ono koje sa drugažijim popisom govori o dru,ntvenom gledi,ntu utopijske eshatologije kao o idejama koje su prethodile savremenim utopijama: I. Chafarévitch, *Le phénomène socialiste*, Paris 1977.

²⁰ D. Dragojlovi , ibid. str. 36.

²¹ Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, éd. Preger, Leipzig 1907.

²² Dans la Chronographie: Georges Scholarios, Chronographie, (*Euvres complètes*, ed. L. Petit et Jugie, Paris 1935, t. IV, p. 504–912.

²³ Cf. R. Jakobson, *Selected Writings* IV, La Haye 1966, p. 244 et suite.

²⁴ E. Royston, *Dictionnaire des Religions*, Paris 1954, p. 247; A.H.M. Jones, „Were Ancient Heresies National or Social Movements in Disguise?“ in *JTS*, New Series, 10 (1959), 297–298; W.H.C. Frend, *The Rise of the Monophysite Movement* (Cambridge, 1972).

²⁵ Mađa istorijska povezanost ovih doktrina ostaje te,ko uspostavqiva zbog nedostatka dokumenata koji bi mogli to pozitivno posvedožiti.

²⁶ D. Dragojlovi , „Manihejska „tajna kwiga“ u ju noslovenskoj kwi evnos- ti“, *Kwi evna istorija* VI, 23, Beograd 1974, p. 509–516.

broj obrazovanih su prionuli da izvode svoja tumačenja (egzegezu) na tom delu: jedni nagla,avaju i Wegov obojni (protestataire) smisao, antipravoroslavni i antifeudalni, da bi u tome videli glavni izvor oči,ewa, ili pak da bi ga integrisali u dugački niz dualističkih jeresi Sredweg veka.²⁷

„Tajna kwiga“ pripisana bogumilima jeste proizvod apokrifne kwi evnosti koja je mogla da pretrpi preradu u duhu starog manihejstva. Govore i o stvarawu i o onome „to je tome prethodilo, kao i o budu nosti qudskog roda, i spajaju i hri,anska i nehri,anska gledita, ovo delo sadr i u sebi heterodoksne ideje mawe-vi,e ve„to uklopgene u klasičnu kosmogoniju. Nadahnute umerenijim dualizmom, ove heterodoksne ideje vide u stvarawu da je materijalni svet izraz pobede zla nad dobrim. Taj poredak stvari ne e večno trajati, jer Wegovo trajawe je simbolično utvr eno sa sedam vekova ili sedam epoha posle koga e do i Parusija.²⁸

Ako dru,tvena utopija hilijastičke eshatologije, kije su,tinske elemente mo emo otkriti u apokrifnim uobičajenim tekstovima u Ju noslovenskim zemgama,²⁹ nije prouzrokovala, kao „to je bio slučaj na Zapadu, pojavu dru,tvenih i osporavaju ih pokreta naroda, religiozna i dru,tvena heterodoksija se kristalimala, na prvom mestu, oko jeretičkog pokreta koji je bio dualistički inspirisan i koji se danas obično označava kao bogumilski. Ako se hilijastička eshatologija podudarala sa sve vi,e nagla,enom te wom u poznom Sredweg veku da se ponudi alternativa utvr enom poretku, „to se tiče alternative, bogumilska³⁰ heterodoksija na balkanskim zemgama³¹, kao i srodni pokreti, katarenski i patarenski na Zapadu, propovedala je kisto i jednostavno odbija-

²⁷ N.G. Garsoian, *The Paulician Heresy*, La Haye 1967; S. Runciman, *Le manichéisme médiéval*, Paris, 1972 (original naslova): *The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy*, Cambridge, 1947); D. Obolensky, *The Bogomils. A Study in Balkan Neomanicheism*, Twickenham 1972 (Cambridge, 1948); M. Loos, *Medieval Dualism*, Prague 1965. Vidi isto tako, od istog pisca: *Dualist Heresy in the Middle Ages*, Československa Akademie, Prague 1974, 397 p.

²⁸ Edina Bozoky, *Le livre secret des Cathares*, Paris 1980, p. 64; D. Dragojlovi, „Mit o zlatnom veku“ i „nebeskom krajevstvu“ u staroj srpskoj kwi evnosti“, Prilozi za kwi evnost, jezik, istoriju i folklor, Beograd, 1976, p. 39; cf. J. Ivanov, *Livres & légendes bogomiles*, Paris 1976, p. 83-102.

²⁹ Uporedi kratak pregled prvih tekstova osobito u srpskoj kwi evnosti: D. Dragojlovi, *art. cit.* p. 37-43.

³⁰ O bogumilstvu na Balkanu i u Maloj Aziji; D. Dragojlovi, *Bogumilstvo na Balkanu i Maloj Aziji I-II*, Beograd 1974-1982.

³¹ I. Dujčev, „L'epistola sui Bogomili del patriarca constantinopolitano Teofilacto“, *Mélanges Eugène Tisserant. II (Studi e Testi 232)*, Città del Vaticano 1964, 63-91; Id., „Aux origines des courants dualistes à Byzance et chez les Slaves méridionaux“, *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* 7, (1969), p. 51-62; Id., „Quelques observations à propos des courants dualistes chez les Bulgares et à Byzance au XIIIe siècles“, *Studi Veneziani* 12 (1970-71), p. 107-125.

we ovog sveta koji se osećao kao pritisnut materijalnom stvarnošću, u koja je suprotna prvobitnoj slobodi duha. Hilijastički i mesijanski stav populističkih pokreta na Zapadu sla u se sa avgustinovskom zabludom ideala koja stavja na prvo mesto sliku o ustanovljenju Božijeg Grada na zemlji, dok društveni nihilizam dualističkog radikalizma (plaća i danak) jeste podređenik maniheizma, čija su preživjela bila povlađena rezignacijom od izvesnih duhovnih strujanja na hrišćanskom Istoku u odnosu na neke ovozemne stvari.

Verovatno poreklom iz Bugarske, „Sveta knjiga“ jeste apokrif veoma pro et gnostičkim i dualističkim idejama. Prema J. Ivanovu ova knjiga je bogumilskog porekla:³² Puech, (Puech), Turdeanu (Turdeanu) i Runciman (Runciman) smatraju ovo delo kao jedini tekst koji „bi mogao polagati pravo na neposrednost i pouzdanost“,³³ i kao najkompletnije izlagawe bogumilskog učenja koje nam je moglo doći i čak od strane samih jeretika.³⁴ Pošto slovenski tekst nije bio pronađen, to delo je poznato samo preko latinskog prevoda pod naslovom: *Liber Sancti Johannis*. U Karkasonskom rukopisu, prepisivač naznačuje bugarsko poreklo knjige: ...“portatum de Bulgaro Nazario suo episcopo.”³⁵ Treba napomenuti da, osim Bugarske, u tumačenju latinskog prevodioca spominje se isto tako i Bosna.³⁶ Ovo spominjawe navelo je izvesne istraživače da zaključie kako je „Tajna knjiga“ stigla iz Bosne,³⁷ ali kosmogonija ovog apokrifa ne odgovara umerenijim koncepcijama pristalica bosanske Crkve koji, uostalom, nisu znali latinski.³⁸ Eshatološki deo ovog teksta³⁹ je mawe izvoran u odnosu na kanonske tekstove. „Tajna knjiga“, pripada umerenijem dualizmu sa nekim gnostičkim sklonostima,⁴⁰ i zbog toga nije hilijastički spis.

³² J. Ivanov, op. cit. p. 83–84. D. Dragojlović conteste l'origine et le caractère bogomile de cet ouvrage: „Mit o „zlatnom veku“ i „nebeskom kraljevstvu“ u staroj srpskoj kvi evnosti“, Prilozi za kvi evnost, jezik, istoriju i folklor, Beograd, 1976, str. 38.

³³ H. Ch. Puech–A. Vaillant, *Le Traité contre les Bogomiles de Cosma le Prêtre*, Paris 1945, p. 130.

³⁴ E. Turdeanu, *Apocryphes bogomiles*, *Revue de l'Histoire des Religions* 138, Paris 1950, p. 207; cf. S. Runciman, *Le manicheisme médiéval*, Paris 1972, p. 79–80. E. Turdeanu je došao do ovog zaključka izjavivaju i se za vizantijsko i čak carigradsko poreklo ovog dela: E. Turdeanu, *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, Leiden 1981, p. 437.

³⁵ Cf. Edina Bozoky, *Le livre secret des Cathares*, Paris 1980, p. 86.

³⁶ *Bosnia*: Edina Bozoky, op. cit. p. 88.

³⁷ R. Reitzenstein, *Die Vorgeschichte der christlichen Taufe*, Leipzig-Berlin 1929, p. 293; ou qu'il a été utilisé en Bosnie: J. Ivanov, op. cit. p. 88.

³⁸ Mais aussi que le „Livre Secret“ révèle le faible niveau de culture et d'instruction de son auteur. Cf. F. Šanjek, „*Les Chrétiens bosniaques et le mouvement cathare au Moyen Age*“, *Revue de l'Histoire des Religions* 192, Paris 1972, p. 183.

³⁹ Edina Bozoky, op. cit. p. 76–86.

⁴⁰ Edina Bozoky, op. cit. p. 189–191.

Srpski sredovekovni tekstovi često govore o jeresima. U itijama svetog Simeona i svetoga Save i njihovim sluzbama, Simeon Nemawa je hvagen kao onaj koji je istrebio jeres iz svoje Drave, a sveti Sava kao utemeljivač prave vere. Jeretici su bili prognani iz Srbije i pravoslavje je moglo da ugleda svoj procvat zahvaquju i delu svetog Save i njegovih sledbenika. Krajem XIII veka, u Srbiji se ne spominje pitawe jeretika, ve samo u Bosni (Dan. II, str. 41).⁴¹ Sa slabqewem centralne vlasti posle sumraka sredovekovne Srbije, prisutno je slabqewe pomiwawa jeretika.

U poznom sredwem veku⁴² namno ile su se jeresi. U Gornjkom zborniku, wegov autor Nikon Jerusalimljanin spominje ih oko desetak.⁴³ U jednom sredovekovnom rukopisu koji je na en u jednoj sarajevskoj Crkvi u XIX veku, nabraja se 71 „glavna jeres“, me u kojima wih 25 zahtevaju kr„tewe zbog mewawa vere.⁴⁴ Heterodoksi zvani bogumili, patereni, kudugeri⁴⁵ ili babuni, oznaceni su kao prva i najve a „tri puta prokleta“, najqasnija jeres.

Posle Bugarske,⁴⁶ Bosna postaje privilegovana kolevka bogumila, naročito nakon po„to su pristalice heterodoksnog pokreta bile konačno proterane iz Srbije od strane velikog fiupana Stefana Nemawe. Nesuglasice o verskom i doktrinarnom karakteru „hri„anske Crkve u Bosni“ ostaju ipak otvorene zbog nedostatka mesnih bogumilskih izvora koji bi mogli izričito potvrditi svoj heterodokсни karakter. Zbog nemo i da se izjasnimo o ovom problemu, a da ne u ermo u spekulacije beskonačnih rasprava,⁴⁷ ograničimo se na kratak pregled karaktera crkvene literature ove drave koja se nalazila izme u dva sveta podegenog hri„anstva. Nasle e sredovekovne kwi evnosti Bosne sadr i bitne

⁴¹ — Danišić, *Životi krajeva i arhiepiskopa srpskih*, Zagreb, 1866, str. 41.

⁴² I. Dujčev, „*L'interprétation typologique et les discussions entre hérétiques et orthodoxes des Balkans*“, *Balkanica* 6, (1975), p. 37–50.

⁴³ arciourska, Hansir i andon štskyfx, savelianskyfixy, pryvago, Ar à Nestor a téwd<o>ra, Bledoslovce, Mark ona Petrous a Mak&edon a, D'oskora, Sevir ana, etc: *Gorički zbornik*, f. 219a–220a, manuscrit no 446 des Archives de l'Academie Serbe des Sciences et des Arts.

⁴⁴ S. Kosanović, „Beleške o bogumilima“, *Glasnik SUD XXXVII*, Belgrade 1873, str. 179–188.

⁴⁵ Cf. A. Solovjev, „Fundajajiti, patareni i kudugeri“, *Zbornik radova VI*, Belgrade 1952.

⁴⁶ D. Angelov, *Bogomilstvoto v B'lgarija*, Sofia 1969; J. Ivanov, *Livres & légendes bogomiles*, Paris, 1976.

⁴⁷ Cf. bibliografiju staru o Crkvi u Bosni: J. 'idak, „Problem bosanske Crkve u na„oj historiografiji od Petranovi a do Glu„ca“, *Rad JAZU* 259, Zagreb 1940, p. 37–182; et: J. 'idak, „Pitawe Crkve bosanske“ u novijoj literaturi, *Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine V*, Sarajevo 1953, str. 139–160. Najnoviju bibliografiju cf. D. Dragojlović, *Krstjani i jeretička Crkva bosanska*, Beograd, 1987.

liturgijske zbornike⁴⁸ sa kwigama Novoga Zaveta. Apokalipsa je wen sistematski deo. Gotovo sistematsko odsustvo starozavetnih kwiga, sem jednog psaltira u Zborniku Hvala i nekim kratkim izvodima iz Starog Zaveta, jeste glavni pokazatelj o heterodoksnom karakteru te lokalne Crkve. Vrlo malo apokrifa, bez ve eg značaja i posebnosti u odnosu na one koji su bili ra„ireni u pravoslavnoj Crkvi. Sa tumažewima Sre kovi evog Evangelilaruma (izgubqeni) i mo da sadr ajem jedva poznatih listova Montepadona, koji jedini izgleda mogu pru iti neke obja„wavaju e elemente heterodoksne doktrine,⁴⁹ to su sve u svenu vrlo krhki oslonci za neka koherentna zakquživawa.

Jedini tekst koji se mo e smatrati kao autentičan izvor bogumilskog ušewa, „Tajna kwiga“, pitawe je da li potiče od ublaene dualističke struje? Da li ih ima jo„ radikalnijih strujawa na Balkanu i u Bosni,⁵⁰ poput katarata na Zapadu, da bi bila zabrawena i ozlogla„ena u Srbiji i drugde? Mogu se pretpostaviti dve mogu nosti.

Ako je tačno da „Tajna kwiga“ potiče od neke umerenije i mawinske bogumilske grane, bilo da je iz Bugarske ili Bosne,⁵¹ to zaista ne bi dovođno reprezentovalo tu jeres koja je tako sna no obele ila Sredwi vek ovih dveju ju noslovenskih zemaqa. Ostaje nam da se pozivamo na pravoslavne⁵² i crkvene tekstove koji su bili napisani protiv bogumilstva⁵³, kako bismo poku„ali da shvatimo ušewe⁵⁴ apsolutnih dualista. Ili pak treba shvatiti pripisane kvalifikative bogumilskoj jeresi, sa wezinim karakterom za

⁴⁸ Liturgijska struktura ovih zbornika potvr uje wihovo iskquživo pravoslavno poreklo. Jezik, pismo i ortografija pripadaju srpskoslovenskoj redakciji Crkve sa lokalnim, grafičkim i dijalektičkim tek ponekim nijansama (P. —or evi, Istorija srpske irilice, Beograd 1971, str. 130 131, 133 143; D. Dragojlovi, „Istorija stare bosanske kwi evnosti“, Kwi evna istorija XVI-61, Beograd 1983, str. 124).

⁴⁹ D. Dragojlovi, „Istorija stare bosanske kwi evnosti I“, Kwi evna istorija XVI-61, Beograd, 1983, str. 96 113, 120 125, cf. A. Solovjev, Vjersko ušewe bosanske Crkve, Zagreb, 1948.

⁵⁰ Cf. o ušewu Crkve u Bosni: A. Solovjev, „Vjersko ušewe bosanske Crkve“, Rad JAZU 270, Zagreb, 1948, str. 5 46.

⁵¹ Cf. F. Šanjek, *Les Chrétiens bosniaques et le mouvement cathare, XIIIe—XVe siècle*, Paris-Louvain 1976, p. 157—163.

⁵² A. Solovjev, „Svedođanstva pravoslavnih izvora o bogumilstvu na Balkanu“, Godi„wak dru„tva Bosne i Hercegovine V., Sarajevo, 1953, str. 1 103.

⁵³ A. Vaillant—H. Ch. Puech, *Le Traité contre les bogomiles de Cosmas le Prêtre*, Paris 1945.

⁵⁴ Skora„wi radovi D. Dragojlovi a ne posve uju mnogo mesta bogumilskom karakteru Crkve, gde se pojavquje kao starodrevna i nerazvijena varijanta istožne duhovnosti sa tek ponekim dualističkim elementima: D. Dragojlovi, Krstjani i jeretička Crkva bosanska, Beograd 1987.

zajedništvo, u nekom drugom smislu, najpre u smislu društvenog osporavanja, otpadništva, koje se smatralo kao veoma „tetno u pogledu utvrđenog poretka i dovode i u pitanje ušewe Crkve.

Istorijska rasprava „O tri carstva na zemqi“ isto tako je tekst sa dualističkim prizvukom, koji je sačuvan u srpskoj verziji, i koji potiče verovatno od nekog originala pisanog u Makedoniji u doba Samuila. Pripadaju i vrsti srednovekovnih legendi, ovaj tekst sadr i izvestan broj političkih ideja, koji je pun dualističkih kao i hilijastičkih zamisli.⁵⁵ Istorija Lovešanstva je tu podegna na tri dela:⁵⁶ grčko carstvo, koje obuhvata otkrivewe Božijeg Sina, i najzad, slovensko carstvo (bugarsko), koje se podudara sa otkrivenem Duha Svetoga. Spisak nacija, klasiran je u tri kategorije: vernici (pravoslavni), poluvernici⁵⁷ i nevernici (Ismaeliani), dat je kao uvodni deo (preambula).⁵⁸

Pored starih montanističkih tekstova, bilo bi zanimljivo da se nešto više o wima dozna o nastanku i poreklu tog redosleda ideja, ali dotle treba uočiti izrazajnost ideološke heterodoksije koja te i da potvrdi svoj partikularizam u odnosu na vizantijsku hegemoniju. Ušewe takvih političko-verskih ideja odigralo je svakako značajnu ulogu u pokretawu narodnjačkih slovenskih masa protiv Vizantije, naročito u vreme Samuila.

Tri veka, tri razdoblja istorije pomiru se tako e u „Turskoj hronici“⁵⁹ Konstantina Mihailovića, srpskog pisca iz XV veka. Kratak Konstantinov komentar ukazuje istočnjačko poreklo te legende.

Heterodokсни karakter spisa o mesijanskom milenijumu i dualističkoj kosmogoniji i antropogenezi ne izaziva sumwu. Društveno-politički domet ovih alternativnih ušewa je svakako značajan. Kolevka ovih osporavaju ih strujawa bio je Istok, i na prvom mestu u Carevini behu u Maloj Aziji istočnjačke provincije, koje je spajawe sa vizantijskom pravoslavnom civilizacijom

⁵⁵ O sličnom poretku ideja, istorija podegna na sedam milenijuma, verzija srpskoslovenska „O buduštih premudroga Lava“: sr. – Sp. Radjikić, Razvojni luk stare srpske kwi evnosti, Novi Sad, 1962, str. 259.

⁵⁶ To je varijanta historicističke sheme koja predstawa jedno od opštih mesta društvene i hilijastičke mitologije. U Zapadnoj Evropi to je bio naročito slučaj sa joahilističkim ušewem kao i sa prophetae Amauricijusa, v. V. Moštin, Joahizam i istočna teologija, Beograd, 1936; N. Cohn, *Les fanatiques de l'Apocalypse*, Paris 1983, str. 113 116, 164 165.

⁵⁷ Nemci, Franci, Ma ari, Jakobiti, Armeni, Saksoni, Pogaci itd. Tumačewe naivno i uprošeno, svojstveno dualističkim pojmovima, dato je poput etnogeneze naroda.

⁵⁸ R. Gujić, „Legenda iz vremena cara Samuila o poreklu naroda“, Glasnik SND, Skopje 1934, str. 198 200.

⁵⁹ Konstantin Mihailović iz Ostrovice, Janičareve uspomene ili Turska hronika, Beograd, 1988, str. 134.

stvaralo uvek probleme.⁶⁰ Tra e i potvrdu za wihov kulturni i nacionalni partikularizam, azijatsko stanovni„tvo pru alo je otpor centralnoj mo i Carigrada. U Evropi su narožito bili takvi Sloveni, koji su u Bugarskoj i Bosni usvojili dualističke i hilijastičke ideje. Na dru„tvenom planu bila je ega da se postavi pitawe utvr enog porekla, jer je slovensko sega„tvo jo„ uvek gajilo nejasne uspomene o prvobitnom dru„tvu kakvo je bilo wihovo u trenutku spajawa sa vizantijskom teritorijom, „to se ispoqavalo zahtevawem „starih prava“ i nekom te wom za onim „to bi moglo ližiti na zemqski raj zajedničarske jednakosti i dru„tvene pravde, nezavisno od plemstva i Crkve.

Na verskom planu značajno je da je jedna zemqa, koja nije bila verski jaka i koja je mawe-vi„e bila preplavqena dualističkom heterodoksijom, kao „to je Bosna, mogla biti podesan teren za relativno brzu islamizaciju i to u značajnim razmerama.⁶¹ Isto tako je značajno da je islamizacija poprimila poseban islamsko-hri„anski oblik sinkretizma, koji upu uje na misao o islamskosemi-heterodoksnom redu koji su bili bekati.⁶² Nastavak hilijastičke i dualističke heterodoksije ovog va nog sloja bosanskog stanovni„tva, koje su zvali „potur“ ili „potar“,⁶³ jeste potvr eno mnogobrojnim dokazima prvih vekova otomanske okupacije.⁶⁴ Po„to su ih pravi muslimani duboko prezirali a pravoslavni odbacili, pristalice ovog žudnog verskog kompromisa imali su podjednako poredničku ulogu u poreskom i vojnom sistemu otomanske Bosne. Ali ono „to je za na„e gledi„te najznačajnije to je da su verovawa i praksa tog segačkog stanovni„tva sačuvala izvesne su„tinske odlike bogumilske heterodoksije Sredweg veka. Revnost u žitawu Jevan ega na srpskoslovenskom je wihova najupežatqivija odlika. Sledbenici nekanonske Crkve u Bosni su odlučno odbili poka-

⁶⁰ P. Lemerle, „Histoire des Pauliciens d'Asie Mineure d'après les source grecques“ *Travaux & mémoires* 5 /1975/ p. 1-144, cf. sur le rôle politique des fouliriens à Byzance, G. Ostrogorsky, *Histoire de l'etat byzantin*, Paris 1983, p. 189, 250, 264-265. nečitko

⁶¹ A. Solovjev „Nestanak bogumilstva i islamizacija Bosne“, *Godi„wak istoriskog dru„tva Bosne i Hercegovine I*, Sarajevo, 1949, str. 42-79.

⁶² Povodom Bekta„ita, wihovog kapadohijskog porekla, wihovog verskog sinkretizma, kao i wihove blagonaklonosti u su ivota i dobrim odnosima sa hri„anima, videti: Irene Beldiceanu-Steinherr, „Les Bektaši à la lumière des recensements ottomans (XVe-XVIe siècles)“, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlands*, 81 Band Wien 1991, p. 21-79.

⁶³ Rež „potur“ mogla bi biti skra enica od slo enice koja znaži pola-Turžin, tj. napola islamizovan, dok bi rež „potar“ mogla biti jo„ indikativnija jer su geri„e na povezanost bogumilsku na potaren, drugi naziv za dualiste u Bosni i Hercegovini.

⁶⁴ Me u kojim M. Ricaut, *Histoire de l'etat présent de l'Empire Ottoman*, Amsterdam 1670, je najzanimqiviji.

toličavawe koje je nasilno sprovedeno za vreme kraja Stefan Tomića (1443-1463),⁶⁵ kako bi kod islamskih osvajača našla neka društvena i verska prilagođavanja sa Zakonom i verom Otomana. Sinkretizam ovih verovanja su dokaz kontinuiteta u pogledu srednovekovnog mesijanskog mesijanizma koje je Islam asimilovao.

Učewe vaskršnje Crkve, stub utvrđenog poretka sa svojom simfonijom sa svetovnom moći, našlo je na protivčewe osporavaju ih struja tokom celog Srednjeg veka. Imaju i verovatno suštinski doktrinarni karakter, ovi alternativni pokreti, označeni kao jeretička učewa, predstavljali su kulturni, etnički, društveni⁶⁶ i politički stav. Ove alternativne ideologije, naklonene eshatološkim dualističkim i hilijastičkim utopijama, nisu pružale pravu političku alternativu⁶⁷ u odnosu na nepromenljivi društveni poredak, dvostruko okružen dvema paralelnim i komplementarnim moćima, sa imperijom i svetovnošću. Stabilnost ovog društvenog poretka nije mogla da savlada neophodnost koja se ivo osećala usled inherentne evolucije u duhu započetih slobode koja je ranije uslovljavala pobedu hrišćanskog ideala. Zbog toga je društveni model islama, koji je bio u potpunoj političkoj ekspanziji, našao na relativno naklonen prijem u srcu nekih društvenih i verskih slojeva kod hrišćana koji su bili potčinjeni otomanskom osvajanju. Priterani sve više i više teškim izborom između hipotetičke mogućnosti očuvanja svoje političke nezavisnosti prema otomanskoj sili i duhovnog integriteta nasuprot katoličkom prozelitizmu, pravoslavni svet je našao dvostruki odgovor. S jedne strane, to je bilo relativno socijalno i političko stabilizovanje koje je donela nova vlast koju ne nagričena u svom razdoblju. I kako su sa druge strane bili u sastavu islamske Države, dosta drukčije i odbijajuće (u očima hrišćana), da bi se (hrišćanski svet) izdvojio prepuštajući i državni iskvačivost u svetovnim poslovima, hrišćani čak na ošću relativnu sigurnost za svoj duhovni identitet, u okriču prozelitizma i zapadnjačke hegenonije.

Dva primera pokazuju kako je otomanska vlast znala da izvuče korist zbog društvenih i verskih neslaganja u Balkanskim državama; prouzrokuju i pod jednim drugim vidom, kraj srednovekovne civilizacije.

S jedne strane, to je slučaj Bosne gde su privrženici dualističke bogumilske heterodoksije, zvani „patareni“, vidno olakša-

⁶⁵ Koji je preverio 1442. u katolicizam: S. Ćirković, Istorija srednovekovne bosanske države, Beograd, 1964, str. 286.

⁶⁶ O društvenom gledanju bogumilstva, A. Vaillant-H. Ch. Puech, *op. cit.* p. 29-165.

⁶⁷ Cf. A. Borst, *op. cit.* p. 192 (n. 2,3)-194.

li otomansko prodirawe zbog svog nepru awa otpora islamskoj integraciji.⁶⁸

S druge strane, pojava Vlaha⁶⁹ koji su, izgubivši svoju etničku svojstvenost, postali u Bosni i u Srbiji društveni sloj koji se delimično izbegavaju i feudalnu zavisnost, našao u otomanskom osvajaču prirodnog saveznika, da bi se izvukli na marginalnoj poziciji. Sačuvavši istovremeno jedan deo privilegija, znali su da se ukluče u administrativni otomanski sistem, kao „vojnik“⁷⁰, i druge pomoćne trupe. Značajno je da su bili otporniji prema islamizaciji, barem prvih decenija turske okupacije, nego li ostali hrišćani, na prvom mestu plemstvo i njihovi robovi, bitni sloj feudalnog društva.

Ako su se hilijastička predskazivawa mogla smatrati kao nadokna uju a uobrazila, potiču i od društvenog, verskog ili etničkog ugotovawa, ona su uvek predstavljala klicu narodnačke pobune, počev od mesijanskih jevrejskih pokreta, pa sve do fasa kada je duhovna kriza zapadnog hrišćanstva ispočila svoj društveni izraz u mesijanskim masovnim pokretima, od krstačkih ratova. Ispogavaju i duboku promenu svesti, ovi društveni trzaji završili se, sa porastom društvenog dinamizma prema kraju Srednjeg veka, razbuktavawem jednog novog društva, onog koji, pre Reforme, u osvit nove istorijske ere, te i da se udaqi od hijerarhijske sheme feudalnog sveta. Dijagram vizantijskog Komonvelta nije predstavljao isti društveni dinamizam; on nije prikrivao iste duhovne dvosmislenosti. Napetost njegovih društveno-kulturnih raskola i njegove egzistencijalne neugodnosti ispočila se naročito radikalnijim odbijawem, bez prigovora, odbijawem dualističkih pokreta. U Bugarskoj i u Bosni ovi pokreti su se nametnuli tako da predstavljaju privid zvanične Crkve jedne Druge, viševremene efemerne. Zbog njihovog tak bitnog stava, ovi pokreti nisu pružili nikakvu pravu društveno-političku alternativu; oni su doprineli pri svemu podrivawu osnova srednovekovnog društva. Druge u kojima je bogumilstvo odigralo samo jednu epi-

⁶⁸ O raspadu bogumilske Crkve kao faktora islamizacije Bosne: A. Solovjev, Nestanak bogumilstva i islamizacija Bosne, Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine I, Sarajevo 1949, str. 42-79; v. D. Dragojlović, Krstjani i jere-tička Crkva bosanska, Beograd, 1987, str. 133-138.

⁶⁹ Vlasi su u Srpskoj državi u Srednjem veku obrazovali jedan poseban sloj stanovništva koji je ušao u poseban društveni propis, kao „to je slobodni odgajivači ovaca (transhumts). O modifikaciji ovog društvenog pravila, uloga Vlaha u uspostavljanju administrativnog sistema timara u Hercegovini, i o njihovom progresivnom nastavljanju, počev od zavođenja otomanske sile, uporedi: N. Filipović, „Vlasi i uspostava timarskog sistema u Hercegovini“, Godišnjak XII, Sarajevo, 1974, str. 127-221.

⁷⁰ B. Čurčić, „O vojnicima“, Glasnik zemačkog muzeja Bosne i Hercegovine (nle. serie) II, Sarajevo, 1947.

zodnu ulogu, sve u svemu marginalnu, Vizantija i Srbija, znale su da suprotstave dug i ogorčen otpor jakoj otomanskoj plimi, dok su Bosna i Bugarska pale skoro bez otpora pred prvim naletima islamskih osvajača. Da li nam istorija tu pru a slučajne podudarnosti, ili pak treba odatle izvu i zaključke koji se name u?

Heterodokсна eshatologija imala je za zajedničkog imenitega egzistencijalnu i dru„tvenu nezgodu, Lija je posledica bila ta nadokna uju a utopija Sredweg veka ošekivana ovde na zemqi ili pak projektovana u manihejskoj duhovnosti. Bilo da se ispoqavala utopijskim tra ewem prvobitnog Zlatnog veka, zami„qenog Helipolisa, ute„itega izabranih, ili da se manifestuje pojavom jednakih zajednica ili lednih anarhista, sve je to na kraju te wa ka mesijanskom carstvu, koji je samo simbolička transpozicija nostalgičnog ideala, onog o povratku u mitsko detiŕwstvo lvečanstva ili ka pro„loj organizaciji dru„tva, onog neprosve enog (bez zakona) koje e biti li„eno stare klasne strukture kako je bilo u tripartitnom dru„tvu Sredweg veka.⁷¹ To je, dakle, ishod i ispuwewe istorije koja se vra a u prvobitno doba, doba ciklične istorije, a „to je u stvari stalno ponovno poLiŕwawe. Sme„teno u geografski neodre enom prostoru jedne „sre ne zemqe“, Nebesko carstvo ispravi e sve nepravde i uspostavi e prvobitnu jednakost u zajedničarskom dru„tvu qubavi i slobode, bez granica i prepreka, bez bogatih i siroma„nih. To je ideal Lije je daleko produ a vawe, prolaze i kroz dru„tvenu utopiju XVIII–XIX veka, na„lo svoj savr„eni izraz u marksističkoj eshatologiji, o Lemu je govorio fior Gurvič.

Na planu fundamentalnih antinomija na socio-kulturnom i egzistencijalnom domenu, hri„anska duhovnost shvatila je ideal mističnog tela svog istorijskog bi a u srcu paradoksa koji bi se mogao formulisati kao „Jedinstvo u slobodi“. itava istorija hri„anskog sveta vidno ukazuje na ambis koji odvaja ivotne Liwenice od tog sve udaqenijeg ideala. Dok je uporno trajala sposobnost da se u to veruje, taj ciq je mogao da nadahnuje, ostaju i istovremeno na vidiku svake stvaralačke delatnosti. Ali pred raspadawem tog ideala, kada je sloboda bila rtvovana jedinstvu ili obratno, qudi su se povukli u očajawe pobune, bilo protiv ivota u ovom svetu, bilo tra e i smirewe u himerama o povratku u Zlatno doba izgubqenog raja na zemqi.

Prevela sa francuskog
Olga Ko„uti

⁷¹ Cf. G. Duby, *Les trois orders ou l'imaginaire du feodalisme*, ed Gallimard–Paris, 1987.

AKTUELNE TEME

SVETOM ARHIJEREJSKOM SINODU*

BEOGRAD

U vezi Vašeg akta br. 491, zap. 284 od 21. marta 1996. godine, kojim mi dostavljate odluku W. S. Patrijarha Carigradskog G-na Vartolomeja, kojom mi uskrađuje dozvolu za ulazak u Svetu Goru, žast nam je odgovoriti Svetom sinodu sledeće:

Duboko me je zbolela lišenica da ste Vi, Vaša Svetosti, i braća Arhijereji, članovi Svetog sinoda, bez ikakve provere uzeli zdravo za gotovo listu KLEVETU sadržanu u aktu Vasegenskog Patrijarha da ja „održavam nekakve odnose i zajednicu sa raskolnicima, sa svrgnutim od strane Grčke Crkve svetinikom Kiprijanom, koji se naziva episkopom Oroposa i File“ (na čemu se i te meji zabrana meni ulaska u Svetu Goru), i „to mi, na osnovu toga, skrećete pažnju (u duhu sugestije iz Carigrada) „da se držim kanonskog poretka Pravoslavne Crkve“.

Da ste me o tome upitali, Vaša Svetosti, kada sam nedavno bio kod Vas, rekao bih Vam ono „to je i Bogu poznato: Da nikada od kada sam Episkop, a i ranije, nisam imao nikakav odnos i zajednicu sa pomenutim Kiprijanom, čak ni putem telefona.

I prvi deo moje tobožnje krivice da ja „svojim rečima i postupcima rušim ugled Vasegenske Patrijaršije“, nema apsolutno nikakva osnova, niti se za potvrdu toga navodi bilo koji dokaz. Naprotiv, postoje mnogobrojni dokazi da onaj koji mene poziva da se držim „reda i predava Pravoslavne Crkve“ (dakle, Vaseganski Patrijarh Vartolomej) sam lično, i oni sa mnom, do sada su pogazili sve svete Kanone i predava Crkve, sprovode i svoje ekumenističke

---

* Dana 29. novembra 1995. godine podneo sam redovnim putem molbu Carigradskoj Patrijaršiji radi dobijanja blagoslova za posetu Svetoj Gori. Odgovor je iz Carigrada poslat 27. februara 1996. godine, ali negativan, iz razloga koji se vide iz ovog našeg odgovora Svetom Sinodu SPC (Episkop Artemije).

i ekspanzionističke cigëve. Zato je do suza bolno da on i takvi opomiu nekoga na dr awe kanonskog predawa.

Ja znam, Va„a Svetosti, da ni na„ Sinod, niti bilo koji drugi danas u svetu, nije u stawu, niti je spreman, da uzme u za„titu Svete Kanone i svetootački crkveni poredak i OSUDI one koji su te osude dostojni (mnogi su i u na„oj SPC). Ali zato spreman je i na„ Sinod i ostali u svetu da sude i osu uju one koji, dr e i se Svetih Kanona i predawa Crkve Pravoslavne, podi u svoj glas u odbranu vere pravoslavne i igo„u na pristojan način (iznose i samo žiwenice) one koji su odavno prestupili me e koje postavi„e Oci na„i. No ne mari ni„ta. fiiv je Bog na„ i svepravedni Sudi-ja, koji to sve dobro vidi i zna, i žiji sud e biti pravedan. fialos- no je samo „to mnogi, idu i na kompromise i zajedničke molitve sa odluženima i anatemisanima, sabla wavaju i vode u vežnu pogibao mnoge nevine du„e za koje je Hristos postradao.

U uslovima u kojima ivim i po mo i koliko mi dozvoqavaju, trudim se da budem verni sledbenik i žuvar Svetih Kanona i Svetih Otaca, svedože i jevan elsku Istinu, da nikakvu zajednicu nema svetlost sa tamom, ni Hristos sa Velijarom. To i takvo moje svedože koje sam, tu i tamo, iznosio uglavnom u „Svetom Knezu Lazaru“, do ivqava se i uzima kao „ru„ewe ugleda Vaseqenske Patrijar„ije“. Ovde u posvedožititi: Nema nikoga na svetu ko bi mogao ugledu Vaseqenske Patrijar„ije toliko na„koditi koliko sam Patrijarh Vartolomej i žlanovi wegove Jerarhije svojim eku- menističkim postupcima i izjavama, a koje su poznate „iron sveta.

Bra o i Oci Sinodalci, Va„u opomenu meni (bez obzira na to koliko je neosnovana) do ivqavam kao prvi znak Va„e spremnosti i revnosti da „titite Svete Kanone i poredak Crkve, veruju i da e slične opomene biti blagovremeno upu ene i onima u SPC, koji su se mnogo o te Kanone ogre„ili i gre„e.

U toj dobroj nadi ostajem Svetom sinodu odan u Gospodu

Episkop ra„ko-prizrenski
+ ARTEMIJE

MARAMA DA ILI NE?

Pitawe:

U svetu poreme enih merila vrednosti i izvra enosti mode, pitawe: „Trebali li ene i devojke da nose marame kada su u crkvi?“, iako je za mene su, tinsko, mnogima e izgledati deplasirano. 'ta Vi o tome mislite?

Marija Zari

Odgovor:

Ovako postavqeno pitawe jeste nepotpuno i povr, no. Ono je istrgnuto iz jednog „ireg konteksta problema o vladawu i odevawu hri, anskih ena (naravno, i mu, karaca), i to ne samo u crkvi i za vreme molitve nego svuda, u svako vreme i na svakom mestu. A de- taqno i iscrpno re, ewe toga problema zahtevalo bi pove u studi- ju, „to prevazilazi okvir ove na, e rubrike. Naravno, ovde nije ni- malo bitno „, ta ja o tome mislim“ (jer misao bilo kojeg pojedina- Enog Loveka nema osobitu vrednost), nego „ta Crkva Hristova i bogonosni Oci o tome misle i govore. Stoga emo i na ovako posta- vqeno pitawe poku, ati da damo adekvatan odgovor u granicama na, ih mogu nosti i u okviru ove rubrike.

Gorwe pitawe, nema sumwe, zasnovano je na re, ima svetog apo- stola Pavla, koji, prou, avaju i korintske hri, ane, pi, e izme u ostalog: „Svaka ena koja se gologlava moli Bogu ili prorokuje, sramoti glavu svoju; jer je jedno isto kao da je o, i, ana. Jer ako se ena ne pokriva, neka se i „i, a; ako li je stidno eni „i, ati se ili brijati se, neka se pokriva“ (I Kor. 11, 5 6), da bi, posle du eg razmatrawa toga pitawa, apeluju i na svest samih hri, ana svoga doba (a i svih kasnijih vremena do dana dana, weg, i do skon, anija sveta), dodao: „Sami u sebi sudite: je li lijepo da se ena gologla- va moli Bogu“. A za, to? pokaza e analiza gore navedenih stihova.

Ve u 3-em stihu ove glave, apostol Pavle govori o bo anskom redu i poretku u Crkvi Hristovoj, gde se jasno vidi gde je Eije mesto. „Ho u da znata da je svakom mu u glava Hristos; a mu je glava eni; a Bog je glava Hristu“. Zato, po tuma, ewu svetog Niko- dima Agiorita, kada sveti apostol ka e „svaka ena koja se golo-

glava (tj. nepokrivene glave) moli Bogu ili prorokuje, sramoti glavu svoju“, znači da ona time narušava bogoustanovljeni poredak i sramoti mu a svoga. Jer time pokazuje da se wena glava, tj. wen mu , odrekao svoje vlasti nad wom, vlasti koja mu je poverena od Boga. Otkrivawem svoje glave na molitvi i u crkvi, ena pokazuje da nije više pod vlašću, nego da ona vlada wime.

Po profesoru P. Trembeli, pored toga prenosnog značewa, koje se odnosi na wenog mu a, ena koja se moli gologlava, i bukvalno sramoti glavu svoju jer prena wój pokazuje takvu „nedoličnost“. Praktikuje ne, to „to je po merilima onoga vremena, značilo da pokušava da prigrabi sebi onu ulogu koja pripada wename mu u. Me utim, Apostol ho e da svako stane na ono mesto i u onoj ulozi koju mu je Tvorac namenio i odredio. Poredak u koji je bo anska Mudrost postavila lica i stvari, svakako je najboći i najprilicniji. Svaki pokušaj da prestupimo i narušimo taj ustanovljeni poredak, ravan je pokušaju stvarawe nereda i haosa.

Sveti Nikodim Agiorit govori jo, da sveti Apostol Pavle zabrawuje enama da se pojavquju gologlave ne samo u crkvi i na molitvi nego uvek i svuda, u svako vreme i na svakom mestu, pogotovu na javnim skupovima. To Apostol pokazuje rečima: „Jer je jedno isto kao i o, i, ana“, „to je za ene onoga vremena, nema sumwe, bila velika sramota. „Kod Grka i neznabo aca u ono vreme „i, ane su robiwe, a kod Jevreja ene osu ene za prequbu“ (Trembela). I kao „to je o, i, ana ena ili obrijana svagda i svuda izli ena ruglu i sramoti, isto tako je sramotno i ru no za wu svagda i svuda da se pojavquje gologlava.

Reči pak 6-ga stiha: „Jer ako se ena ne pokriva, neka se i „i, a; ako li je stidno eni „i, ati se ili brijati se, neka se pokriva“, nikako ne znači davawe prava na izbor: ili marama, ili „i, awe, kako bi mnogi hteli danas da shvate, kada je u veliko u, la i kod hri, ana moda da se ene „i, aju i seku kosu svoju. Ovim pak rečima, sveti Pavle, nema sumwe, eli samo da jo, jaže naglasi ono „to je rekao u prethodnom stihu. Ovde se više nego ošigledno pojavquje negodovawe svetog Apostola, kao da ka e: Ako vi, ene, imate toliku bestidnost da dozvolite sebi prvi korak, tj. da se pokazujete gologlave na skupovima kao i mu evi, onda ušinite i drugi korak dolazite o, i, ane, kao i oni. To nikako ne znači savet i blagoslov da ene mogu da se „i, aju i seku kosu svoju, nego upravo odvra awe od toga, kao od nečega „to je „veoma sramotno“. Samim tim, sveti Apostol jo, jednom potvr uje svoje gladi, te da se ene „pokrivene glave“ mole Bogu i dolaze na javne skupove.

Sve „to je ovde rečeno, nema sumwe, odnosi se na „ ene“ kao enski pol, a ne samo na „one koje imaju mu eve“, te sve ovo va i i za devojke, kao „to je i u va, em pitawu postavqeno.

Na kraju bih samo jo, ne, to rekao. Pitawe marame u hramu na molitvi ne treba shvatiti formalistički i farisejski, nego suštinski. A to znači da celokupno odevawe enskog sveta treba da je u skladu sa hrišćanskim učenjem o skromnosti i jednosti u odevawu, o unutrašnjem ukrasawu (vrlinama), a ne spoqanim nakitima. Ništa ne e vredeti marama na glavi, ako je ostali deo ode e nepriličan. To mo e samo jo, vi, e pokazati ensku bestidnost, i jo, ve u sablazan izazivati kod qudi, „to upravo apostol Pavle svojim navedenim savetima i rečima, eli da sprži.

Na, e vreme je optere eno mnogim izumima mode, pa se nažinom odevawa eli posti i potpuno suprotno onome žemu je ode a namewena. Umesto da odelo bude „pokrivalo na, e sramote“, dana, wi nažin odevawa slu i upravo isticawu onoga „to bi trebalo da pokriva. Kao da smo zaboravili na opomenu datu jo, u Starom Zavetu: „fiena da ne nosi mu, koga odela niti žovek da se oblaži u enske haqine, jer je GAD pred Gospodom Bogom tvojim ko god tako žini“ (V Mojs. 22,5).

Neka bi ovaj kratki odgovor poslu io hristoqubivim majkama i sestrama kao povod da svojivot u celini, pa i nažin odevawa, usklade sa celokupnim moralnim zakonom Pravoslavne Crkve, koji nam je predat od samoga Gospoda Isusa Hrista, a posvedožen svetim Apostolima i vekovnom praksom ivota Crkve. Ne treba zazirati od pogleda i mi, qewa „drugih“ kako e i „ta o nama misliti, ako budemo u ivotu i odevawu sledovali učenju Crkve, a ne modi savremenog sveta. Ne idimo onim putem kojim „svi idu“, jer je mnogo onih koji idu „irokim putem koji vodi u propast. Neka za nas bude najva nije „ta Bog o nama misli, i kako On o na, im postupcima sudi.

Mir ti i radost od Gospoda.

Episkop Artemije

'TA SU „FITIJA SVETIH“*

„Ima kod nas nekih listova sa listu pravoslavnim nazivom, no po sadr ini to su ili luteranske ili masonske novine. Ja sam nedavno imao u rukama svesku jednog na„eg „crkvenog“ lista, koji jednom polovinom direktno negira ne samo Pravoslavje kao jedan nenadma„ni sistem ivota nego jasne i o„igledne Jevan elske istine, a drugom svojom polovinom použava listoce o Žuvavu zdravqa, i ekonomiji. I to ne pi„u zlonamerni qudi, koji zbiqa ele da ru„e Crkvu Bo iju i da negiraju Jevan ege, nego pi„u qudi koji sve znaju boqe nego Crkva i Jevan ege“ (Ep. Nikolaj, Crkva i ivot, použni religiozno-populami časopis, 1924, br. 1 i 2).

„Otuda su fitija Svetih evan elska stvarnost u na„em blatu. Na wima stoji pravda u svetu; u wima ukotvqen smisao sveta i Žoveka. Gledaju i wih, ja verujem da ova na„a sumorna zvezda nije potkovića na avoqoj kopiti. Zbog wih nerodna smokva jo„ nije posežena“ (O. Justin Popovi , Hri„anski ivot, 1925, br. 12, str. 550).

Va„e Preosve„tenstvo,

Oprostite mi zbog ovako neobižnog pisma, kako po sadr ini tako i po du ini teksta. Zamori u Vas, znam, ali potrebno mi je razja„wewe moje nedoumice, jednog problema, koji, žini mi se, nije ili ne bi trebalo da bude samo moj problem.

U „Glasniku“, slu benom listu Srpske Pravoslavne Crkve, br. 2, za mesec februar, 1995. godine, u rubrici „Neslu beni deo“, na str. 26 objavqen je žlanak protonamesnika dr Dragana Milina

---

* Pismo upu eno Wegovom Preosve„tenstvu episkopu ra„koprizrenskom Artemiju, povodom žlanka objavqenog u „Glasniku SPC“ br. 2 za 1995. g.

pod naslovom: „Dugovečnost Simeona Bogoprimca i fiitija svetih“.

Sa zaprepa, ewem sam pročitao ono „to članak sobom donosi, i to u slu benom listu SPC, čiji je izdavač Sv. arh. sinod. Taj članak me je naterao na razmi, qawe: ima li u nama ikoga jo, Pravoslavnog i Svetootačkog, i da li nam je do mi, qewa Svetih uop, „te stalo, ili, ne dozvoqavaju i wihovom ušewu i ivqewu da nas pro me, milostivo im ostavqamo mesto na nebesima.

Vezano za dugovečnost sv. Simeona Bogoprimca, smatram da za nas pravoslavne nije toliko bitno koliko je godina iveo Svetiteq, koliko je bitno da je sve istinito i bogonadahnto ono „to u Jevan equ o wemu pi, e. Ni malo ne sumwam u silu Bo iju koja je mogla i svetog Simeona dr ati u ivotu, ako je Bogu po voqi, nekoliko stotina godina kao „to je (sila Bo ija) uspavala na preko 200 godina 7. efeskih mladi a na brdu Ohlon (5. vek), i da ih opet ista sila Bo ija posle vi, e od 200 godina probudi zdrave i čitave u onom istom telu u kome su i usnuli, a na posramqewe jeretika koji odricahu vaskrsewe mrtvih (fiitija Svetih, Beograd 1976, mesec Avgust 4. dan, str. 47).

Kao „to sam „nepoverqiv prema protestanskim i rimokatičkim istra ivawima“ tako sam nepoverqiv i prema Jeruslinskom talmudu, jer ih nikada ne u mo i prihvatiti i dati im tretman Jevan elske istine. To, razume se, ne znači da sasvim negiram wihova kazivawa, koja, „to bi rekao dr Milin za „fiitija Svetih“, sadr e u sebi „dosta istorijskih istina“. Sva wihova nebonadahntost je dovoqan razlog da svaki pravoslavni hri, anin gleda na wih kao na „mutan izvor“ qudskog, a samim tim i relativnog istinoslovqa. To je, po mom mi, qewu, isto kao kad bezbojnici, pi, u i o sv. Savi, ne negiraju ga kao istorijsku ličnost i wegov doprinos srpskom narodu, ali negiraju wegovu svetost i osewenost Duhom Svetim, a samim tim i sva čudesa koja je Bo jom silom učinio. On je za wih samo „rodonačalnik srpskog naroda“, „dr avotvorac“, „nadahnuti pisac“ itd, koji je, po wihovim rečima, na istoku naučio kojima se to travama mo e balsamirati telo da bi to, vaqda, kasnije učinio sa mo, tina svoqa sv. Oca. Za wih je on sve drugo samo ne „truba Duha Svetoga“, „zemaqski an eo i nebeski čovek“, „bogonosac“ i sl. No u slučaju teksta koji je bio povod ovom mom pisawu čudno je i pora avaju e to „to autor ne navodi ni jedno jedino svetootačko tumačewe i svedočewe o dugovečnosti sv. Simeona, kao i da ne postoje.

Sastavqači „fiitija Svetih“ u ve ini slučajeve bili su svetiteqi, očevici ili sapodvi nici nekog svetiteqa čije su itije opisali. I zar emo u wihova osve ena usta stavqati gnusne la i i izmi, qotine, tj. zar je wima u opisivawu podviga nekog svetiteqa vi, e stalo do „literarnog ukra, avawa i preterivawa u ivo-

tima svetitega“, kako to autor teksta kaže, od istinitosti onoga o čemu piše. Zar su kao sluge Istine koristili laž ili polu-istinu u opisivanju života podvignika? Nisu li mnogi od životopisaca, pristupaju i tom svetom poslu, izražavali bojazan da neće moći i umeti dostojno opisati podvig i bogougodne trudove svetitega? Nije li se sveti Orest javio sv. Dimitriju Rostovskom i blagoga ukoreo, odnosno dopunio „to je o čemu Rostovski Svetitega napisao: „Ja sam mnogo više postradao od onoga „to si ti o meni napisao“. Ili zar bi Pravoslavna Crkva usvojila ta „preterivana u životima svetitega“, kako dr Milinka kaže, i naredila da se u dane praznovana svetih mučenika čita u crkvi o njihovim stradanjima (Kanon 54. Kartagenskog sabora 418. g). „Koliko je značaj čitaja svetih za Pravoslavnu crkvu vidi se iz toga „to su na 7. Vas. saboru čitani odlomci iz njih, uporedo sa delima ranijih svetih Otaca, kao potvrda učenju o ikonopostovanju. Tako je čitano mučeničko čitanje sv. muč. Anastasija Persijanca i kazivanja o njegovim čudima; zatim: iz čuda svetog Kozme i Damjana; iz života sv. Simeona Stolpnika, sv. Jovana Postnika, prep. Marije Egipćanke, reči sv. Anastasija o čudu ikone Gospoda Isusa Hrista u gradu Beritu, i dr. Svedoštva ovih primana su kao svedoštva ostalih dela sv. Otaca. (Mnoga čitanja su napisali baš poznati veliki sv. Oci). Karakteristične su reči jednog od Otaca tog sabora (Teodora, ep. Mirskog) koji je rekao, po pročitavanju pomenutih čitanja: „Uzblagodarimo Bogu „to smo, zahvaćujući i učenju svetih Otaca, mi došli do poznava istine... jer ako sveti mu evi govore tako, to mi nemamo „ta da kažemo“ (Jero . Atanasije sada, ep. Atanasije, o sledovanju Svetim ocima, Glasnik br. 78 za mesec jul avgust 1962. na str. 260). Da li je uva eni profesor do te mere zaboravio reči Gospodnje: „Zaista, zaista vam kažem: Koji veruje u mene, djela koja ja tvorim i on će tvoriti, i veća od ovih će tvoriti“ (Jn. 14, 12), te mu „skoro fantastična čuda“ koja su sveti Bogom blagoda u činili, izgledaju „preterivane“, zbog kojih su „neki“, vađda Dositej Obradovi (?!), „ostavili i Crkvu i veru“. Stav Dositejev po tom pitanju je jasan: „Sa hlapu basana puna su čitanja svetih... Glupi i najsujevniji egipatski dervisi bi li mogli sme, niju i lu u basnu izmisliti“. Tako bogohuli Dositej, i njegov stav je, po rečima dr Milina „tačan, pošten i koristan savet svetenicima svih vremena“ kako treba čitati i razumeti čitanja svetih. „estitamo profesoru i zgraavamo se!!! Kako nam autor teksta ne ukaza ni na jednog svetitega kao uzor za podražavanje u delu i reči, već nam ukaza na bogohulnika, raskaluera, skitnicu, koji ne prinudivši sebe da kroz molitveno zajedništvo sa Bogom oseći radost nebeskog blaženstva, već čisto ostaju i u mraku svojih strasti i ogorčivosti uma i srca, pokušavaju da svojim mrakom, odnosno pom-

raĕeno,, u ostra,, enog uma, osvetli svetlost Jevan elskog uĕewa i po Bogu ivqewa? Hvala g. profesoru na savetu da, odbaciv,,i iskustvo i uĕewe Svetih, sledimo Dositejevo uĕewe, koje u sebi sadr i sve drugo samo ne Jevan elski i Hristov duh, ivotvorni, obo avaju i, svespasavaju i. Kao da smo zaboravili savet apostola Pavla: „Sje ajte se svojih starje,,ina, koji vam propovijeda,,e rijeĕ Bo iju; gledaju i na svr,,etak wihova ivota, ugledajte se na vjeru wihovu“ (Jevr. 13, 7). Zaista, treba stati na kraj tim protes- tantskim i nepravoslavnim idejama, koje truju i iz osnova podriva- ju Pravoslavno Jevan elsko uĕewe.

Senka ap. Petra iscequje, ubru,,ĕi i ap. Pavla tako e, sv. Marko Traĕeski reĕju pokre e i zaustavqa goru itd. Sve to Sveti su mogli ĕiniti „jer itija svetih to su svete Jevan elske istine,

Obili kod Pri,,tine hram Ro ewa Presvete Bogorodice

blagoda u i podvizima prevedene u na,, ĕoveĕanski ivot. fiive i Hristom, svetiteqi i tvore dela Hristova, jer Wime postaju ne samo mo ni nego i svemo ni: „Sve mogu u Hristu Isusu koji mi mo daje“ (Filibq. 4,13) ka e otac Justin Popovi u predgovoru „fi i- tija Svetih“ za januar.

U predgovoru kwige „Agiorite pateres ke agioritika“ Starac Pajsije Svetogorac, izme u ostalog, ka e: „Ko je znao da e posle malo vremena ve ina sveta da se preobrazi od mnogog obra-

zovawa jer se obrazuje duhom ateizma a ne duhom Bo jim, da bi osvetio i spoqa,,wu obrazovanost i da e neverovawe do i do toga da Ćuda (Svetih) smatra bajkama stare epohe“. 'ta posle svega ovoga re i? Kako dostojno oplakati na,,u okajanost, na,, smrad, na,,u gwilost? A za,,to sa sumvom i nevericom gledamo na bo-anske uspehe svetih, obja,,wava nam prep. Grigorije Sinait: „Verujemo, ali ne delatnom verom, i po obnovi Duhom kroz kr,,tewe ne prestajemo da ivimo telesno. Ako se nekad i desi da se pokajemo i poąnemo ispuwavati zapovesti, ispuwavamo ih samo na spoqa,,wi, ali ne i na duhovni naąin. Tako se doga a da se do te mere odviknemo od duhovnog ivota, da nam wegove projave kod drugih liąe na la i zabludu“.

Ali, Va,,e Preosve,,tenstvo, pita ete se za,,to Vam sve ovo pi,,em? Sve s moje strane izneto je ono kako ja shvatam mona,,ki i duhovni ivot oslawaju i se na bogonadahute pouke i uąewe sv. Otaca. A Vama ovo moje izlagawe „aqem kao proveru sebe: da li ja to dobro vidim, da li se pravilno postavqam, jer navedeni citat je-ro akona Atanasija ep. Atanasija kao i celo wegovo izlagawe „O sledovawu Svetim ocima“ je su,,ta suprotnost onome „to dr Milin u svom pomenutom Ćlanku iznosi. I jo,, jedan razlog mom obra awu Vama je neverovawe u sebe: „Najve a je prelest sebe smatrati slobodnim od prelesti“ (Sv. Igwatije Brjanąaninov).

O znaąaju pak sledovawa sv. Ocima tako divno govori sv. Vladika Nikolaj: „Nauąeni i ukrepqeni Duhom Bo jim, proroci prorokova,,e, apostoli propoveda,,e, Sv. Oci tolkova,,e, muąenici postrada,,e, i svi ukupno ostavi,,e nam jasan dokaz i Ćudesan primer... I Ćudesan primer ostavi,,e nam primer ivqewa i delovawa po zapovestima Bo jim. Da niko, dakle, ne ka e: te,,ke su zapovesti Gospodwe, ko ih mo e ispuniti? Ispuni,,e ih svetiteqi, qudi sa telom i krvqu kao „to smo i mi, te ih mo emo i mi ispuniti, s pomu u Bo jom, samo ako ho emo. I evo ja, va,, pastir, ho u da vas opomenem na dve glavne stvari... Te dve glavne stvari, dakle, jesu: dr awe vere pravoslavne onako kako nam je Oci Crkve protolkova,,e, i sledovawe primeru ivota mnogobrojnih svetiteqa Crkve. To dvoje dovoqno je za spasewe, dovoqno za vaskrsewe iz mrtvih, dovoqno za ulazak u svetlo i besmrtno carstvo Hrista Boga na,,eg“ (Ep. Nikolaj, Hri,,anska zajednica, maj 1926, str. 17).

Prosi Va,, sveti arhijerejski blagoslov i celiva desnicu Va,,eg Preosve,,tenstva uvek u Gospodu odani Vam

БЕСЕДЕ

Arhiman. Pajsije (Tanasijevi)

" UVAJMO PRAVU VERU! "

U ime Oca i Sina i Svetoga Duha!

Posle ovih divnih reči o. Petra, ne bih hteo da vas ponovo zamaram nekim dugim govorom. Me utim, hteo bih samo da skrenem pa wu na jednu stvar. On je u besedi pomenuo da danas slavimo svete bogonosne Oce Prvog Vasegenskog Sabora, wih 318 na broju. I s razlogom se oni proslavqaju „irom pravoslavnoga sveta, po celoj kugli zemagskoj, gde god postoje pravoslavni, danas se wima vr„i slu ba i oni se proslavqaju.

Za„to? To govori wihov tropar koji smo danas žuli. U toj pesmi posve enoj wima, u troparu, proslavqamo Gospoda Boga na „ega koji je wih, Oce na„e, upalio kao svetila, kao sijalice, kao sve e u ovcne svetu na„em, da bi oni nas uputili pravoj veri.

To je ono „to je osnovna wihova odlika. Svi su oni bili dobri vernici i vrlinski qudi i veliki podvi nici, ali je wihova najve a zasluga „to su odbranili pravu, istinitu veru. I zato Crkva wih proslavqa u nedequ uoči Pedesetnice, jer na dan Duhova, Duh Sveti je si„ao na apostole i prosvetio wih, a preko wih i wihove naslednike, dakle Svete Oce i sve wihove naslednike do dana dana„weg.

On (O. Petar) je spomenuo i neke opasnosti koje prete na„em narodu danas, a to su razne sekte koje idu po na„em narodu, pla ene od ko zna koga i za„to, i vrbuju i zavode neupu ene du„e koje ne poznaju svoju veru, a Srbi, na alost, vrlo malo, a mnogi nimalo, poznaju svoju veru. I zato sekta„i najvi„e uspeha imaju upravo me u Srbima, ne mogu da ka em me u pravoslavnim Srbima, jer koji su pravoslavni, oni e i ostati pravoslavni i ne e dozvoliti da budu zavedeni.

---

* Ova beseda izgovorena je u Nedequ svetih Otaca 26.05.1996. g. u Be anijskoj crkvi.

A sad bih hteo da vam pomenem jo, samo jednu stvar. Postoji jedna opasnost mnogo ve a i mnogo stra, nija od svih sekta skupa, tak i od samih satanista. To je moderna jeres na, ega vremena jeres EKUMENIZMA. "uli ste svi za takozvani ekumenizam. To ne da je jeres nego svejeres, kako je govorio prepodobni otac Justin "elijski. Jer u tome dru, tvu, u tome Svetskom savetu crkava, kako sebe nazivaju, nalazi se preko 300 raznih sekta udru enih. Za, to? Ka u ciq im je da ponovo uspostave ono jedinstvo hri, ana i hri, anske crkve za koje se Hristos molio u dana, wem Jevan- equ "da svi budu jedno".

Reklo bi se da je ciq dobar. Zaista, Hristos se molio da svi budu jedno, kao "to je jedno On sa Ocem i Duhom Svetim. Ali na" in na koji se eli to posti i jeste ono "to nije dobro, i "to taj skup, Svetski savet crkava, "ini svejeresju i najopasnijom jeresi koja se ikada pojavila u istoriji Crkve Hristove. Jer oni ele da mi svi budemo jedno, ali da niko ni, ta ne mewa. Ostanite i vi pravoslavni kakvi jeste, a i mi da ostanemo sa na, im zabludama kakvi jesmo. Pa da budemo zajedno, da budemo jedno.

A mo e li to, bra o i sestre. Sveti Oci, wih 318, govore da je to nemogu e. I ne samo oni, nego i sveti Oci svih sedam Vaseqenskih Sabora, koji su utemegili Crkvu pravoslavnu i veru na, u pravoslavnu, svi oni listom propovedaju da nema ni, ta zajedni"ko svetlost sa tamom. "ivot i smrt se ne mogu ujediti. Svetlost i tama ne mogu da postoje zajedno. Gde se pojavi svetlost, tama be i. A gde nema svetlosti, tu tama prisustvuje. Ne mogu Istina i la da budu zajedno, da budu jedno. Sve to pokazuje da nije mogu e ujediti hri, ana ovako kako se zami, qa u tom pokretu ekumenizma. Nego kako je mogu e? Mogu e je samo jedinstvom u istini, u pravoj veri, onoj koju je Hristos doneo na zenqu, koju su apostoli propovedali, koju su sveti Oci utvrdili na Vaseqenskim Saborima, i koju je Pravoslavna Crkva do danas "uvala i o"uvala.

Ono "to je danas opasnost jeste da su mnogi od pravoslavnih vrhovnih vo a, umesto da sleduju svete Oce, koje ovako divno proslavqamo, krenuli putem la nog sjediwewa Hri, anstva. Odlaze na razne ekumenske skupove, ne samo da bi razgovarali. I mo emo i treba da razgovaramo, ali da govorimo i ispovedamo Istinu. Da ka emo gde su pogre, ili, u "emu je wihova zabluda, "ta treba da u"ine pa da budemo jedno. Treba da se odreknu svoje zablude, da prihvate veru pravoslavnu, i da onda u Istini, u Jednu Crkvu Hristovu verujemo. U Jednu (jer stalno u Simbolu vere svi zajedno ispovedamo to je divno ovde kod vas verujem u Jednu, Svetu, Sabornu i Apostolsku Crkvu), u Jednu ne u 300, koliko ih ima u tom ekumenskom pokretu, nego je jedna Pravoslavna Crkva. U Jednu Crkvu Hristovu verujemo. Dakle, a ako idemo na razgovore da

to ispovedamo, da to propovedamo, kao „to su to činili sveti Oci koje danas proslavljamo.

Ali ne. Mnogi, na alost, od predvodnika Pravoslavja odlaze tamo i nekako kriju svoju veru pravoslavnu. Šebivaju se da je ispovede, da ne bi nekoga uvredili. Da ne bi nekoga o alostili. I ne samo to. Pre nego „to su postigli to jedinstvo u veri i Istini, oni idu na zajedničke molitve, na zajednička bogoslu ewa, razgovaraju na ravnoj nozi, kao oni crkva mi crkva. To je velika opasnost danas. Ve a od svih raznih sekti koje ispod ita idu kroz na,, narod i vrbuju pojedine du,,e. Jer ovim se dovode u pitawe temeći Pravoslavne Crkve, temeći na,,e vere.

Neka bi dao Bog, molitvama svetih Otaca koje danas proslavljamo, snage i mudrosti na,,im pravoslavnim vo ama i predstavnicima da idu za svojim velikim uzorima, za primerima svetih Otaca. Nikada nije mogao sveti Nikola da se moli zajedno sa Arijem koji

—akovica hram svete Trojice (na mestu nekada,,weg hrama, podignutog neposredno pred ** sv. rat, a snu,,enog odmah posle ** sv. rata)

je osu en na Prvom Vasegenskom Saboru. Kako mo emo mi danas da se molimo sa Papom, da se molimo sa raznim protestantskim predstavnicima, čak i sa nehri,, anima. A toga biva.

Ka em, neka bi dao Bog snage i mudrosti svima nama, pa i vama vernicima Pravoslavne Crkve, da neodstupno ostanemo u jedinstvu Istine, u jedinstvu vere u Jednu, Svetu, Sabornu, Apostolsku Crkvu, jer nema drugoga puta, nema drugoga spasewa pod nebom. Onaj

koji nije u Crkvi Pravoslavnoj nema mogućnost spasenja. A mi koji smo blagodare i Bogu kršteni i rođeni u Pravoslavlju i odgajeni u Pravoslavlju, da se i trudimo, da se borimo protiv naših slabosti i greha, da se trudimo da živimo po Zakonu Božijem, po zapovestima Božijim i da tako sa strahom i trepetom izgrađujemo svoje spasenje. Neka je sreća i Bogom blagoslovena molitva. Amin.

+ Episkop Artemije

ПРИКАЗИ

NOVI SVETITEŢI RUSKIH KATAKOMBI

(Izdavaĉki dom „Otaĉastvo“,
Kraĉevo, 1996)

„Gledajte da se ne upla„ite, jer sve to mora da bude upozorava nas Sveto Pismo jer e usta-ti narod na narod i carstvo na carstvo“ (Mt. 24, 6-7). To nije, kako mnogi misle, proroĉanstvo o svetskim ratovima. U wima su uĉestvovali mnogi narodi i carstva, a ovdje je reĉ samo o dva. To je o onoj posledwoj i stra„noj bici koju e u posledwa vremena povesti Narod Bo iji pravoslavni Hri-„ani, koji su upisani u Kwigu fivota i pripada-ju Carstvu Bo ijem, protiv naroda bezakoniĉkog, bogoboraca i la nih uĉiteqa, preteĉa antihris-tovih“.

Jovan Mitropolit
Sant-Petersbur„ki

Ako u Rusiji bude do„lo do revolucije, ona e odneti sto mil-iona glava, proroĉki je upozoravao Dostojevski sedamdesetih godi-na pro„log veka. Pokazalo se da je bio u pravu: 110,7 miliona qudi, poĉev od Cara, carske porodice, Sve„tenomuĉenika Patrijarha Tihona, pa do posledwih siromaha i dece, postalo je rtvom, do tada nevi enog terora.

Militantni ateizam, na vlasti od 1917. godine, radi mimikri-je presvuĉen u ruho nerazudne politiĉke pameti, komunizma, samo je, naizgled, povlaĉio nerazumne i nerazumqive poteze u upra-vqawu „prvom dr avom socijalizma“. Oĉigledno je bilo da je jedan jedini ciq bio pred novouspostavqenim re imom: temeĉno uni„-tewe Pravoslavqa u Rusiji. Ko to ne shvata, te„ko da e shvatiti su„tinu boq„eviĉke vladavine, a su„tina je bila u fanatiĉnom hristoborstvu. Po estini i svireposti, ono je bilo ravno progonu Crkve u prvim vekovima hri„anstva. Me utim, rafinirano„ u ateistiĉke propagande i novim muĉewima pravoslavnih Rusa, crve-na Moskva je u mnogo ĉemu nadma„ivala neznabo aĉki Rim.

Rusija je, vrlo brzo, dovedena u potpunu izolaciju, nepriznata od celog sveta, postajala dr avom NKVD-a, strepaških pokretnih prekih sudova Feliksa Ber inskog. Jedna velika carevina, do juže slavna i mo na, Svjataja Rus bila je naprosto uhapena. Komunistički liliputanci bacili su slovenskog diva na zemgu i okovali ga stegama mraka, progona, ubistava, koncentracionih logora. Uz to su, na papiru projektovane „pjatičjetke“, konačno dale svoj porazni učinak. Na stotine hiljada ruskih sečaka umiralo je od gladi; qudi su padali kao pokoeni na vratnicama svojih koliba i po opustelim i opqažkanim seoskim doma instvima. Oževici tvrde da te nesre nike mesecima nije imao ko da sahrani, da su nepregledna ruska prostranstva bila nasečta smrti na zemgi doskora, weg ivota i da su vi eni prizori prosto nadilazili svako qudsko poimawe u asa.

Agitpropovci nove proletkulture bavili su se ru,ewem crkvi i podizawem logora.

Iz sopstvenih političkih ube ewa ili potrebe da se ova tragedija umetnički transponuje, o woj su pisali i svedožili Aleksandar Sol ewicin, Artur London, Aleksandar Vajsberg-Cibulski, Danilo Ki,, Isak Dojžer, Vladimir Vojnovič, Karlo 'tajner i toliki drugi.

Sigurno je da jednim dobrom delom ne samo navedena nego i druga autorska polazi,ta nisu bila li,ena političkog i ideolo,kog naboja, pa su, kao takva, i u re,ewima komunističko-eshatolo,ka. Anri Lefevr u tom smislu veruje da je komunizam „večni praznik“ i u svom „Antisistemu“ zala e se za „racionalno“ istorijsko stapawe antičke filosofije, hri,anstva i marksizma, sasvim u duhu „prazničnog“ raspolo ewa te provizorne i prozirne eshatologije. Vaqa napomenuti da su wegove ideje u vremenu kada su bile aktuelne, polovinom na,eg veka, bile veoma inspirativne za Vatikan i wegova eskumenska nastojawa. Sterilitet ovakvih i sličnih promi,qawa narožito se uožava, mada se u ovoj literaturi govori o nu nim i zakonitim „deformacijama revolucije“,o „socijalizmu sa qudskim likom“ kao vi,oj fazi razvoja besklasnog dru,tva itd. Uožgivo je da narožito pisci rtve staqinskog terora nisu, i pored ličnih i svenarodnih patwi, smogli snage da se oslobode komunističkih ideja, pa budu nost Rusije vide, po režima o. Sergija Bulgakova, kao prazan hodnik ili kao socijalizam bez staqinizma. Bilo je i namernog zatvarawa ožiju pred stra,nim žiwenicama. Tako A.S. Makarenko („Pedago,ka poema“), u „Zastavama na „umama“, u vreme nevi ene propasti, bede, gladi, ožaja opisuje ivot dece, tzv. „besprizornih“ kojima je revolucija pobila roditege. Makarenko ih je kao vrsni sovjetski pedagog vaspitavao na revolucionarnim naželima, decu rtava ideologijom ubica, a wihov ivot opisuje u uslovima kakve u svetu tada nije

imao nijedan deŕiji zavod. Posle svega „to se zna, sa muŕinom se ŕitaju wegova „vedra“ zapa awa o primernoj deci u domu sa jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama, kupatilima, ogromnoj kuhinji, svetloj trpezariji, ukusno opremljenoj biblioteci. I sve to u vreme kada su „ŕi i dva-tri krompira nedegno bili jedina hrana miliona Rusa. Kwiga je bila ubrzo prevedena i izazvala je „ok i nedoumicu u pogledu stvarnih prilika u Rusiji. Makarenka pomiwemo zato „to i za na„u stvarnost nije bez znaŕaja. Na wegovim delima vaspitavani su decenijama na„i uŕiteŕi (sâm Makarenko je bio uŕiteŕ), zahvaŕuju i wemu, uvedena je „radna terapija“ za mlade („radne akcije“), a wegovom zaslugom isterana veronauka iz na„ih „kola!

Obiŕno se pre utkuje da je ŕovek koji je svetu predstavio boŕ„evikŕu Rusiju kao najsvr„eniju aŕku uŕionicu, zavr„io svoj put u nekom od bezbrojnih logora. Vlasti su tukle i po protivnicima i po pristalicama. Nije se znalo „ta izbavŕa ŕoveka od streŕawa, a „ta ga vodi u sigurnu pogibeŕ. Bezna e je poŕivalo i na tome „to niko nije znao „ta boŕ„evici zapravo ele od naroda. Najmwawe je to znao onaj deo ruske inteligencije koji je revoluciju spremao i organizovao, a kojeg su nove „narodne vlasti“, odmah oglasiv„i za „klasne neprijateŕe“, poŕele da „aŕu u smrt i progone. Taj buntovniŕki deo ruske inteligencije nije ni posle stradawa mogao da prihvati istinu da je revolucija jedino htela da u svesti naroda zbri„e svako se awe na Pravoslavŕe. Wemu se ŕinilo, a izgleda ŕini i danas, da bi prihvatawem istine na svojoj istorijskoj va nosti bili na gubitku ne samo xelati nego i rtve.

Kwiga Ivana M. Andrejeva „Novi svetiteŕi ruskih katakombi“ dragocena je iz vi„e razloga: pre svega, kao redak dokument o muŕeni„tvu Crkve Hristove i naroda Bo ijeg pod boŕ„evicima, zatim, „to razotkriva prave motive ostr„enih bezbo nika u bezumnom naporu da se definitivno obraŕunaju sa Gospodom Hristom i Pravoslavŕem. Znaŕajno je ovo delo iznad svega i po tome „to samo sobom oznaŕava svetog ruskog novomuŕenika i „to je prvo, za razliku od ostalih kwiga svedoŕewa, sa suzom, krstom i vo„tanicom, oplakalo, blagoslovilo i osvetlilo pred Bogom i qudimaj najqu a stradawa nebrojenih episkopa, sve„tenika, monaha, monahiwa i vernika.

Do smrti Patrijarha Tihona 1925, Pravoslavna Crkva Rusije imala je vidni centar jedinstva. Znaŕu i unapred da e u uslovima diktature biti te„ko izabrati novog Patrijarha, on je trojicu arhijereja odredio da ga zamewuju, i to onaj od wih koji bi ostao na slobodi. Jedan deo arhijereja pristao je na saradwu sa novim vlastima i od Carigradske Patrijar„ije samo je ta „crkva“ bila javno i me unarodno priznata. Ruski narod je odmah shvatio o ŕemu je reŕ. Iako su liturgije bile retke, hramovi poluprazni, vlasti su

„tolerisale“ ispoqavawe „verskih ose awa“ kolaboracionista u Crkvi. Mitropolit Josif Petrogradski svakako je najzaslu niji „to je narod Hristov, na želu sa vernim episkopima i sve„tenicima, po„ao u katakombe, u ilegalu. Tako je Katakombna Ruska Pravoslavna Crkva postala nevidqiva i za vlasti sa četvoro ožiju. Taj neminovni potez, Mitropolit Josif je povukao kada je postalo ožigledno da je svako dubqe i iskrenije ispoqavawe Hristove qu-bavi povod za hap„ewe i streqawe, da komunisti zahtevaju od sve„tenika da naru„e svoju tajnu ispovesti i postanu agenti u manti-jama, da su vlasti u Krenqu i u Carigradskoj Patrijar„iji u dosluhu i da jedini pravi i ispravni put Ruske Crkve mora voditi u pustiwu, u prostrane nenaseqene krajeve, ili u ilegalu kod vernika i sve„tenika žija je vera sveta i nepokolebqiva. Crkva je, takore i preko no i, postala reka ponornica za koju se nije znalo ni gde izvire ni gde uvire! Ona je preko no i nestala sa javne scene Rusije, uspela se na krst i, poqobno svome Gospodu, poželala da pro-liva krv. Snagu wene hristolikosti, snagu wenu na Krstu vrlo brzo su uvideli i veruju i i neveruju i: prve je hrabrila, te„ila, melemovala, a drugi su kao grabqivi vuci halakali na wenom tragu, grabili stado i u krvi ga kupali. Kao od e enog zlata kada se pali u ogwu, od Crkve je otpadalo sve ono „to je ve odavno bilo zar alo: bezbo nižka inteligencija, raslabqeno sve„tenstvo, episkopi konformisti, vernici reda radi, ateisti kojima je ono malo savesti do skora branilo da napuste Crkvu... Svjataja Rus, iako nevidqiva, prosijala je do nebesa! Prosijala je dobro znaju i da Svetlost nižeg zajedničkog nema sa tamom i u odlučuju em trenutku potvrdila je na delu Jevan ege Spasiteqevo, ne ele i da pravi nikakve kompromise i ne ulazi ni u kakvo „zajednižare-we“.

Ubrzo su se logori poželali puniti. Mitropolit Josif je uha-p„en, sme„ten u obor pored sviwa (!!!), mužen do svireposti. Wego-ve pristalice „josifovci“ ili „tihonovci“, kako su ih zvali, ote-rani su na Solovjecka ostrva zloglasne solovke sa kojih obižno povratka nije bilo.

Prosto je nemogu e opisati, žak ni dožarati atmosferu ne-prekidnog i neprekinutog mužewa pravoslavnih, ali i wihovu sta-menu, nepokolebqivu veru u Hrista.

Bogoslu ewa su se odvijala pod vedrim nebom, vladike i sve„tenici su na „umski paw stavqali maramicu umesto pla„tanice, liturgija je mogla da požne, a za to vreme vernici bi žuvali stra u da ne nai e policija. Za takav poduhvat bila je predvi ena smrt-na kazna. Postojao je i Hram na Solovkama, Crkva Presvete Tro-jice: žetiri bora, paw u sredini i vedro nebo. Uskr„we liturgije su se slule po perionicama i logorskim ve„ernicima. Najemi-nentniji ruski episkopi, o„i„ani i obrijani kao toliki robi-

ja, i, u i, „Ĺekivawu muĹeniĹke smrti, krepili su verne sveno nim bdenijima, liturgijom u kakvom kutku logora, ispovedali i priĹe, ivali, neumorni u delawu, iako ih od te, „kih logora, „kih radova nije saĹuvao ni Ĺin ni zvawe. Te, za nas skoro nestvarne trenutke, s rado, u i umigewem, opisuju mnogi pre iveli u ovoj kwizi kao da je reĹ o najlep, im i duhovno najbogatijim doga ajima iz wihovog ivota.

Mo e se slobodno re i da u tolikim kazivawima o Staġinovima logorima, skoro da nema reĹi koja govori o stawu muĹeniĹke Ruske Crkve. Zato je kwiga „Novi svetiteġi ruskih katakombi“ od prvorazrednog znaĹaja. Ona je, kao okom kamere, posvedoĹila kakav je teret postradawa moralo da ponese i iznese verno stado Hristovo pod srpom koji je s fijukom odnosio glave i Ĺeki en koji je udarao kao maġ. O Velikom petku ruskih manastira u no i izme u 17. i 18. februara 1932. skoro da se u svetu ne zna ni, ta. Tada je, po dekretu sa najvi, eg mesta, Rusijom protutwao talas hap, ewa na hiġade i hiġade monaha i monahiwa. U svetoj no i ruskog mona, tva, kako je zovu, ru, eni su i paġeni manastiri i crkve (Ĺuvena crkva Bogorodice Znamewa u Moskvi), a u kolonama dugim kilometrima monasi nestajali put Kolime, Solovki, Tambovska, Noriljska. Mnogi su pobijeni pre transporta, mnogi u putu, a ko zna koliko je venac muĹeni, tva dobilo po rudnicima i „umama ledenog severa. To jedino Bog zna!

Takozwane „krstonosce“, najsvesnije me u monasima i vernicima, ni, ta nije moglo uveriti da e pre iveti i oni su se potpuno predali muĹeni, tvu.

Poput prvih hri, ana, otvoreno su i do kraja ispovedali svoju veru. Nisu krili ni da se mole ni da poste, jednostavno umirali su za ovaj svet. Jedino wima je u posne dane nu ena mrsna hrana, dok su ostali logora, i bili kost i ko a. Jednu veliku grupu „krstonosaca“, koja je hranu odbila, iritirane vlasti odvele su daleko u pust i nenaseġen predeo i tamo je jednostavno ostavili. Svi su muĹeniĹki postradali bez hrane i vode.

Malo ko je verovao da postoji Katakombna Crkva. „ak su i same vlasti, po prirodni sumwiĹave, bile ube ene da je reĹ o pukoj izmi, qotini. Me utim, ona je postojala kao realna snaga razapete Crkve. Kada je jedan stari sovjetski general umro, zapawena rodbina i kolege otkrili su ispod uniforme mona, ku shimu! Pilot koji je po slu benom zadatku leteo iznad Urala, jednom je ugledao za qudske oĹi neverovatan prizor: pove u grupu pravoslavnih, me u kojima je bilo dosta monaha i dece, jurili su agenti NKVD-a i GP-a. Pilot je jasno video da narod be i, i ne znaju i, prema ogrannoj provaliji. Kada bi ko, u trku do, ao do we, krstio bi se a onda se de, avalo Ĺudo: svi su, do jednog, po vazduhu pre, li s jednog kraja klanca na drugi i nestajali u gustim „umama. Prenera e-

ni pilot, kome je Bog otvorio vid, uskoro je sve ostavio i postao članom Katakombne Crkve.

Deo Ruske Pravoslavne Crkve, koju je Mitropolit Josif poveo u provaliju znao je pre svih da zverstva bogoborci nisu puka i ivgavawa, ve da je došlo vreme da se piše mučenički imenikoslov. Mitropolit Sergije, potpisavši 1927. g. Deklaraciju o saradwi Crkve i Drave, nije slutio da e veruju i, grešni ruski narod u odlučuju em trenutku, ostaviti sve i krenuti za Hristom na Golgotu. To nepoznavawe istinske prirode ruskog čoveka mo da je ve i greh Mitropolita Sergija nego wegov potpis na Deklaraciji.

Kwiga Ivana M. Andrejeva otvara pred nama galeriju likova od kojih je svaki i freska i iv Hristov vojnik. Jedino „to je po eleo potpisnik bilo je da se o svetim ruskim mučenicima snimi film, da se Litavom svetu poka e kako su pravoslavni u Rusiji branili i odbranili čistotu svoje vere u najmučnijim okolnostima.

Bez obzira na sve, kwiga dokazuje da bez rtve za veru Hristovu nema ni vere. To je poruka i kwige i svih zemlje ruske proslavljaj,ih novomučenika. Ona je va na i sadr ajna naročito danas i za nas, jer me u nama mnogi veruju da veruju, na rtvu nisu spremni, bratske hri, anske qubavi nemaju, a govor prinose umesto dela. To je poruka i svim na,im episkopima i sve,tenicima, bilo da su na tragu Mitropolita Josifa ili Mitropolita Sergija. Razbijawa Srpske Pravoslavne Crkve vr, i se na na, e oči brutalnije nego u vreme revolucije u Rusiji, brutalnije zato „to je perfidnije. Ta perfidnost ne primorava nikoga da se skloni u katakombe, uverava da se ni,ta ozbično ne de,ava, ali ostaje pri snu o velikoj utopiji. Kad taj san bude počeo da se sprovodi u ivot, niko ne e mo i da ostane mlak: pre nego „to se napravi izbor, treba se setiti kako je fiivi, Istiniti i Pravedni Bog primio dela M. Sergija, a kako dela Mitropolita Josifa čija je pastva krv lila, dela velikog i svetog Jerarha koji je svoju veru mučeni, tvom zapečatio.

Stawe mlakosti i malaksalosti nikada u Crkvi nije moglo dugo potrajati. Ono je, pre svega, vesnik pred buru. Iz wega se budi mo ili u ivot ili za smrt. Sredweg puta, drugog puta nema niti mo e biti. Antihristovske snage mewaju taktiku, a borba ostaje ista sve do Pravednog i Stra, nog suda Bo ijeg. 'ta je ispravno znaju dobro i oni koji idu nepravim putem. Istina Jevan ega ne mo e se izigrati: ni ustupcima, ni sofisticirawem, ni pripadawu zakonicima, ni naopakim ubijawem duha, ni o ivgavawem snova, ni mudro, u koja je pred Bogom ludost. Poruka Hristova da svako ponese svoj krst ne va i samo za prve hri, ane ili ruske novomučenike nego za sve koji se krste.

Stradawe pravoslavni u Rusiji nije fakt s kojim je istorija Crkve ra„Ĺistila do kraja. Ono je predznak, opomena da e se po-
Ĺeti sa novim i stra„nijim progonima.

Kome e Gospod umoĹiti hleb u so i dati mu da pojede? Ko e
oti i da neprijateĹima Wegovim ka e tajnu gde On, namuĹen, pre-
biva sa vernima i namuĹenima Svojim? Ko e od uĹenika spavati,
dok se On, u Liku Crkve Svoje, bude molio krvavim znojem?

Sve su to pitawa i vi„e od pitawa „to ih pred sve nas po-
stavĹa ova kwiga itija ruskih svetiteĹa pobijenih u podno ju
Oltara.

Pravoslavni su ono malo stado oko Gospoda Hrista, sabrawe
kome je reĹeno da se ne boji jer e On biti sa wim do kraja sveta.
Samo ta, golim okom vidqiva Ĺiwenica, uslovqava da svet, posred-
stvom bezbo nika i bogoboraca, ustaje tako Ĺesto da opere ruke u
krvi pravoslavniĹ muĹenika. To se de„avalo u Rusiji, to se de„ava
i danas po srpskim zemqama i krajinama, i to e uvek tako biti.

Svaka prividna qubav sveta prema Pravoslavqu ili, jo„
gore, pravoslavniĹ prema svetu koji ume da ponudi samo otrovanu
jabuku prevare dopadalo se to ili ne zavr„i e se samo pogibi-
jom du„a.

Od svetih ruskih novomuĹenika nauĹimo da se svetost i Ĺis-
tota na„e Pravoslavne vere mogu i moraju oĹuvati po cenu naj-
ve ih podviga i rtava. Bez zavaravawa, te e se rtve i ubudu e
tra iti. Po reĹi sv. Vl. Nikolaja: bez Golgote nema vaskrsewa!

Du„an VasiĹevi

XRONIKA

CRKVA NA KOSOVU

Ako pratimo razvoj Crkve u srednjem veku na Kosovu i Metohiji, morali bismo onda govoriti i o razvoju Crkve u Srbiji. U ono vreme kada je Nemana osnovao i uvrstio državu kod Srba, njegov sin, sveti Sava, organizovao je Crkvu u srpskom narodu. Zahvaćujući Vizantiju, posebno Svetoj Gori, sveti Sava je upoznao svetootačka Pravoslavlja, presadio ga u Srbiju i okalemio kao pitomom grančicu na divlju lozu. Zato je sveti Sava postao duhovni otac naše nacije, i od njega, uglavnom, potiče duhovnost i duhovna snaga i napredak naše crkve i našeg naroda. Počev od Nemanje, svi ostali Nemanjici, i zatim i sav srpski narod, shvatili su i priznali svetog Savu kao svog duhovnog oca.

Sveti Sava je izvojevao samostalnost Srpskoj Crkvi, reorganizovao njen život. Osnovao nekoliko novih eparhija, podigao sa bratom Stevanom fiju i veliki broj Crkava. Dok je bio u Svetoj Gori, sa ocem je podigao Hilendar, a po dolasku u Srbiju postaje veliki arhimandrit ošave zadužbine, manastira Studenice.

Za života, preko svog naslednika Arsenija, preselio je sedište arhiepiskopije u Peč, gde je podignut manastir Peč ka Patrijaršija, novo sedište Srpske Crkve. Od tada, na teritoriji Kosova i Metohije, današnje raški, koprizrenske eparhije, nižu mnoge crkve i manastiri. Istina, i u doba Vizantije tu je bilo mnogo crkava, većinom malih kakve su se u to vreme zidale. Iz tog perioda poznat je Srpskoj Crkvi veliki svetitelj i podvignik iz Hvosna sveti Petar Koriški, koji se podvizavao u isposnici u Korišima. Postoje i ruševine manastira Svetog Petra u Dobrim Vodama (Uwemir), planinskom predelu u kome se sveti Petar podvizavao i zamonašio. Poznata je i Petrova Crkva kod Novog Pazara iz 7. veka. Očuvana je i stara crkvica u Lipčanu iz 12. veka.

Sve ostale crkve i manastiri vezani su uglavnom za svetog Savu, Nemanjice i Lazareviće. "ak se i za Dečane priča da je sveti Sava preurekao njihovo zidanje kada je bio na tom mestu, i da je postojao zapis na kome je sveti Sava za Dečane rekao: „I narešesja biti semu mjestu svjetili, Enomu“.

U ta sreća vremena zemlja kosovska i metohijska bila je sva okružena lepim crkvama i još lepšim i čudesnijim manastirima.

Vasilije Markovi registruje u svojoj kwizi „Mona„tvo i manastiri“ da ih je bilo samo u tim krajevima u Ju noj Srbiji oko 280. Me utim, tursko ropstvo ih je tako uni„tavalo da je pre iveo samo mali broj manastira i crkava. Mnoge su pretvorene i u xami je. Nestalo je Hvostanske Studenice ravne Nemawinoj Studenici i DeĀanima, kao i mnogih drugih crkava i manastira u tom delu Metohije. Me u wima i veliki manastir u Starom Atilu, u kome je jedno vreme proveo i sveti Petar Kori„ki, a kome se danas ni mesto ne zna, ve se pretpostavqa da se nalazio u brdskim predeli ma iznad akovice prema dana„woj albanskoj granici. Od mnogih crkava u akovici, samo je jedna iz pro„log veka, mada i sama ruinirana, doĀekala na„e vreme. Narod zna da je samo u Podrimqu (Prekorupqu), nedaleko od akovice, bilo oko 5 manastira. U Miru„i, kraj istoimene reke i jezera, u pe ini se nalazila divna isposnica „Miru„a“, nastawena monasima podvi nicima. Sad su se tu, u steni iznad wenih ru„evina, nastanile pĀele kao ve dugogo di„wi iteqi.

U Prizrenu je u sredwem veku bilo onoliko crkava i manastira koliko ima dana u godini. Dakle, ne mawe od 365. Iznad Prizrena je isposnica Svetog Nikole, prazna i zapustela. Malo daqe, uz Bistricu su ru„evine manastira Svetih Arhangela. Oko Prizrena ima jo„ nekoliko ru„evina od isposnica, crkava i manastira za koje se zna po predawu.

Malo se zna o tome da je posle Prvog svetskog rata tu zidano i obnavqano, izuzev DeĀana i Pe ke Patrijar„ije. Do„ao je Drugi svetski rat, a sa wim razarawa i pusto„i svega „to je srpsko i „to je pravoslavno, da se tako „ta u na„oj istoriji nije zapamtilo. Na Kosovu i Metohiji su tada mawe ru„ili spoqni neprijateqi na„eg naroda i crkve, koliko unutra„wi neprijateqi na„e vere i Crkve. 'iptari su do temeqa poru„ili i spalili manastir DeviĀ. Grob svetog Joanikija ostao je pod ru„evinama zahvaquju i okolnim 'iptarima. Manastir GorioĀ je opqaĀkan i konak spaqen; opqaĀkani su bili i drugi manastiri i crkve, DeĀani, Pe ka Patrijar„ija Sopo ani.

Posle rata, 1948. spaqeni su stari deĀanski konaci i uni„tene mnoge vrednosti. Nedugo zatim, po naredbi nove komunistiĀke vlasti u dogovoru sa 'iptarima, poru„ili su divnu novu spomen crkvu u akovici koja je tek dovr„ena i koja je bila velika radost za tamo„wi srpski narod.

1981. u Pe koj Patrijar„iji su spaqeni svi manastirski konaci u toku jedne no i, a samo se „apatom zuckalo i ukazivalo da su pravi krivci okolni 'iptari. Tada„wi episkop Pavle Āinio je sve „to je mogao, ali je Āesto to bio glas vapiju eg u pustiwi.

Kada je episkop Pavle postao srpski Patrijarh, na wegovo mesto u ra„koprizrenskoj eparhiji izabran je novi episkop,

Artemije Radosavgevi . Ovaj novi episkop ima dara i sposobnosti da okupi oko sebe u manastirima mlade qude, zahvaquju i kemu je stvorio i ponovio u mnogim manastirima nova bratstva. Sada Dežani imaju vi„e od 20 mladih monaha i isku„enika, Sveti Vraži u Zoži„tu oko 7-8 monaha i isku„enika. Matižni manastir Crna Reka imao je opet oko 14 žlanova, pa je, po blagoslovu svog nadle nog vladike Artemija, dao Sopo anima 8 svojih dobrih monaha i isku„enika. Tako Sopo ani nisu vi„e enski, nego mu„ki manastir sa novim duhovnim poletom i razvojem. Stare i iznemo ale sopo anske sestre pre„le su u manastir Goriož, gde se odavno nalazi vihov duhovnik, arhimandrit otac Sava Krivoku a, i gde imaju mawe brige i posla, „to im je pogodnije u starosti i bolesti. Gražanica ima sestrinstvo od 17 sestara, koje su u primetnom

Pri„tina, hram Vaznesewa Gospodweg

duhovnom razvoju. U manastiru iznad Kosovske Mitrovice, Sokolici, visoko obrazovana igumanija Makarija, poznata i kao veliki umetnik u ikonografiji i freskoslikarstvu, osnovala je u manastiru ikonografsku „kolu i vih tri do četiri sestre uspe„no napreduju u ikonografskoj umetnosti, kao i u duhovnom, mona„kom ivotu.

Od pro„le godine se u manastiru Svetih Arhangela kod Prižrena na ru„evinama zida novi konak sa kapelom. Ako Bog da te se uskoro dovr„i ta gra evina, u Svetim Arhangelima e posle neko-

liko vekova opet za iveti manastirsko bratstvo. Pože e na manastirskom ogwi„tu vatra da se pu„i, i tu, na ulazu u Bistričko-arsku klisuru, u Svetim Arhangelima pože e opet da se slu i sveta Liturgija i da bruji pesma Bogu, a na spas svome rodu.

Manastir Draganac, kod Gwilana, tako e se obnavqa. Iako je ve dugo godina zapusteo, nadamo se da e uskoro propevati sa novim bratstvom na slavu Bogu i te divne na„e svetiwe, a na radost pravoslavnog srpskog naroda kosovskog Pomoravqa.

Postoje indicije i mogu nost da se uskoro pože sa obnovom i manastira –ur evih Stubova, iznad Novog Pazara. Tako da bi i on, sližno Svetim Arhangelima, posle toliko vekova za iveo i na onoj prekrasnoj visini Gospoda Vi„weg proslavio.

Pored ove obnove manastira, u kojoj aktivno užestvuje Preosve eni episkop Artemije, narod isto tako sa sve„tenstvom ove eparhije veoma aktivno užestvuje u podizawu crkava. Zadivquju e je to „to je na„ narod na Kosovu i Metohiji duhovno probu en, i požiwe svoju obnovu ba„ sa duhovnom obnovom, sa obnovom i izgradwom crkava i manastira, tih svojih najdragocenijih vekovnih svetiwa. Mnoga sela su svoja crkvi„ta i stare teneqe od poru„enih crkava pretvorili u divne i veoma lepo ukra„ene crkve.

Do sada je samo episkop Artemije otkako je do„ao na eparhiju, osve„tao 20 novih crkava koje je narod podigao. Drugih 20 crkava su u izgradwi ili dovr„avawu, kao i pomenuti manastiri. Ve sada svako pravoslavno oko kad vidi kako su prekrasne i impozantne crkve u izgradwi u Pri„tini (crkva Svetog Spasa), u Obili u (crkva Ro ewa Presvete Bogorodice), u –akovici (crkva Svete Trojice), od radosti zasija i duhovnog uzbu ewa zasuzi. Jedna od najlep„ih novih crkava je u Parte„u, nedaleko od Gwilana, koju je letos na„ Patrijarh sa jo„ 4 arhijereja osvetio. Po svojoj arhitektonskoj izradi i lepoti mogli bi je po eleti i najve i na„i i stranih dr awa gradovi.

OSVE Ě ENI HRAMOVI :

- 1 Novake kod Prizrena (Sv. Kozma i Damjan) osve en 14. jula 1991.
- 2 Ajnovi i kod Sjenice (Vaznesewe) osve en 28. jula 1991.
- 3 Junaci na Rogozni kod N. Pazara (Sv. Nikola) osve en 1. septembra 1991.
- 4 PetriŁ kod Pe i (Sv. Trojica) 19. jula 1992.
- 5 Dowi Rati„ kod DeĽana (Sv. Trojica) 1. avgusta 1993.
- 6 Bistra in kod –akovice (Sv. Ilija) 7. avgusta 1993.
- 7 Piskote kod –akovice (Sv. knez Lazar) 7. novembra 1993.
- 8 Sma kod Prizrena (Sv. Ilija) 16. jula 1994.

- 9 'arowe kod N. Pazara (Sv. Arhangel Gavriilo) 31. jula 1994.
10. Ofteru,,a kod Vel. HoĽe (Vaznesewe) 2. oktobra 1994.
11. Nerodimqe kod Uro,,evca (Prep. Simon monah) 30. oktobra 1994.
12. Nikodim kod Uro,,evca (Sv. Ilija)
13. Sloviwe kod Lipqana (Sv. Nikola) 12. maja 1996.
14. Parte,, kod Gwilana (Sv. Trojica) 4. juna 1996.
15. Podgorce kod Kos. Vitine (Sv. Petka) 9. juna .1996.
16. Ajnovce kod Kos. Kamenice (Prenos mo,,tiju sv. Nikole) 4. avgusta 1996.
17. Velika Reka kod VuĽitna (Sveta Trojica) 29. septembra 1996.
18. Nerodimqe kod Uro,,evca man. sv. Cara Uro,,a (Uspewe Bogorodice) 22. septembra 1996.
19. 'timqe kod Uro,,evca 13. oktobra 1996.
20. Tannica ReĽane kod Kos. Kamenice

HRAMOVI U IZGRADWI :

- 1 Kraji,,te kod Lipqana (Sv. VraĽi Kosma i Damjan) osve ewe temeqa septembra 1991.
- 2 Osojani kod -urakovca (Sv. Arhangel Gavriilo) osve ewe temeqa 20. oktobra 1991.
- 3 VuĽa kod K. Mitrovice (Sv. Trojica) 25. oktobra 1992.
- 4 Pri,,tina (Vaznesewe) 6. decembra 1992.
- 5 -urakovac (svi Srbi Svetiteqi) 1992.
- 6 Manastir -ur evi Stupovi (Sv. Georgije) maja 1994
- 7 Pope N. Pazar (Sv. velikomuĽ. Marina) 25. juna 1994.
- 8 -akovica (Sv. Trojica) 30. jula 1994.
- 9 Manastir Svetih Arhangela marta 1995.
10. Pe ska Bawa (ZaĽe e sv. Jovana) 10. jula 1995.
11. ValaĽ kod K. Mitrovice (Sv. Nikola) 12. avgusta 1995.
12. Grobqanska kapela u Prizrenu (Sveti NovomuĽenici Srpski) 9. septembra 1995.
13. Manastir Draganac (Sv. Arhangel Gavriilo) juna 1995.
14. ZveĽan (Sv. Georgije) 16. maja 1996.
15. Obili (Ro ewe Presvete Bogorodice)
16. Gmovo (Sv. Trojica)
17. 'ilovo (Sv. Apostol Marko)
18. Koreti,,te (Sv. car Konstantin i carica Jelena)
19. ZupĽe (Sv. Oci Prvog Vasegenskog Sabora)
20. Lepina (Sv. Pantelejmon) -
21. Sviware
22. 'trpce

Nadamo se u milost Bo ju da i ovi hramovi budu skoro dovr-
„eni i osve eni.

Molimo se Bogu za blagoslov i pomo srpskom narodu, koji
iako gre„an ume da se kaje i obnavqaju i sebe, obnavqa i zida svoje
svete hramove Bogu na slavu, a sebi i potomstvu za spasewe.

Arhim. Jovan Radosavqevi

SAVREMENA HRONIKA

Učestvovanje na Slavama, Praznicima, Duhovnim akademijama...

1. Održavanje Literarne večeri u toku Velikog Posta tradicija je koja se već godinama neguje u bogosloviji „Sv. Kirila i Metodija“ u Prizrenu. Tada se čitaju radovi koje su učenici pisali o pojedinim temama iz crkvenog života, o čemu se kasnije diskutuje i razvija se polemika. U nedelju 31.3.1996. održano je Literarno veče, kome je prisustvovao i Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije. Učenici su tu priliku iskoristili da episkopu postave mnoštvo pitanja i nedoumica o kojima su razmišljali.

2. Praznici, Blagovesti i Cveti, proslavljali su se ove 1996. godine istoga dana 7. aprila. U manastiru Ćelije, kod Vageva, Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije slušao je svetu Arhijerejsku Liturgiju uz saslušanje višestruke i jeromonaha, i prisustvo velikog broja vernog naroda koji je došao iz raznih krajeva Srbije da se pokloni grobu oca Justina (Popovića) i izmoli od svega molitvenu pomoć i posredništvo kod Boga. Posle svete Liturgije prerezan je slavski kolač u čast svetog oca Justina, a episkop Artemije je u svojoj besedi poučio prisutni narod, a zatim podelio naforu.

3. Društvo prijatelja manastira Crna Reka, osnovano u Prištini 1994. godine, od svoga osnivanja aktivno pomaže napretku i razvoju ovoga manastira i njegovu znaju o čemu. U tom cilju, ovo Društvo je organizovalo i tematski pripremljeno Simpozijum o Manastiru Crna Reka „Crna Rijeka i sveti Petar Korički“, koji je održan 25. i 26.4.1996. godine. Početak ovoga Simpozijuma je bio u Narodnoj biblioteci u Prištini, gde su čitana predavanja predviđena za prvi dan rada. Drugoga dana Simpozijum je nastavljen u Ibarskom Kolašinu, u selu Zubin Potok, a završetak je bio u manastiru Crna Reka, kraj monastira svetoga Petra Koričkog. U toku trajanja ovoga Simpozijuma čuli smo mnogo dobrih i stručnih predavanja o istorijatu manastira, životu i podvizima

svetoga Petra Kori„kog, značaju manastira za okolinu Ibarskog Kola„ina, ivopisu, arhitekturi, itd. Zbornik radova sa ovoga simpozijuma trebalo bi da bude objavljen do kraja ove godine.

Naučni skup o svetom Petru Kori„kom 26. 04. 1996. u manastiru C. Reka

4 Praznik svetog velikomučenika Georgija, Wegovo Preosve„tenstvo episkop Artemije svake godine proslavqa u Prizrenu, po„to je to i slava sabornog hrama. Tako je i ove godine episkop Artemije slu io svetu Arhijerejsku Liturgiju uz saslu ewe vi„e sve„tenika profesora Prizrenske bogoslovije, zatim je propovedao i podelio narodu naforu i dao svoj arhipastirski blagoslov.

5 Izgradwa sabornog hrama u Kosovskoj Mitrovici, posve enog svetom Savi, počela je pre ravno 100 godina kada je temeqe osvetio Mitropolit ra„koprizrenski Dionisije, 4. avgusta 1896. godine, uz prisustvo jo„ 12 sve„tenika. Prvo bogoslu ewe obavqeno je na Vaskrs 1913. godine, a hran je osvetio 1921. godine tada„wi episkop ra„koprizrenski Mihailo.

Ove godine slavqena je stogodi„wica početka radova na izgradwi ovoga hrama, pa je za tu priliku u crkvi postavljen novi mermer, podno grejave, zameweni su prozori, kupqen je novi polijelej, crkva je okrečena, itd. Na dan prenosa mo„tiju svetoga Save 19.maja 1996. g. odslu ena je sveta Arhijerejska Liturgija na kojoj

je Einodejstvovalo pet episkopa: Mitropolit dabrobosanski Nikolaj, episkop budinski Danilo, slavonski Lukijan, ra„koprizrenski Artemije i timoEki Justin, uz saslu ewe velikog broja sve-

Kosovska Mitrovica hram sv. Save (19. 05. 1996.) slavio 100 godina od poZetka
graDwe (osve en 1921)

„tenika, jeromonaha i akona. Verni narod je najpre pozdravio nadle ni episkop Artemije, zatim je mitropolit dabrobosanski Nikolaj u svojoj besedi uputio pouku vernicima, i na kraju podelio naforu i arhijerejski blagoslov. Nakon bogoslu ewa u prostori-
jama Doma kulture, odr ana je Duhovna akademija posve ena svetom Savi.

6 Na dan prenosa mo„tiju svetoga Nikole 22. maja1996.g. episkop ra„koprizrenski Artemije uEinio je kanonsku posetu episkopu timoEkom Justinu, i u Dowem Milanovcu slu io svetu Arhijerejsku Liturgiju i propovedao.

7 Na praznik Vaznesewa Gospodweg 23. maja1996.g. episkop Artemije saslu ivao je zajedno sa Patrijarhom i vi„e otaEastve-
nih arhijereja svetu Arhijerejsku Liturgiju u hramu Vaznesewa Gospodweg u Beogradu, a potom je uEestvovao u Litiji koja svake godine na ovaj dan prolazi ulicama Beograda.

8 Hram u selu Dowa Brwica, nadomak Pri„tine (podignut 1921. godine), posve en je Silasku Svetoga Duha na Apostole. Na poziv nadle nog sve„tenika, Trajana Koji a, episkop Artemije slu io je 2. juna na praznik Pedesetnice, svetu Arhijerejsku Liturgiju, uz prisustvo velikog broja vernog naroda, a nakon

bogoslu ewa u crkvenoj porti odr ana je Duhovna akademija, koju su pripremili me,,tani ovoga sela.

Dowa Brwica kod Pri,,tine, 2. 06. 1996. hram sv. Trojice detaq sa proslave
praznika silaska Sv. Duha na apostole kome je hram posve en

Gora Hvostanska (Mala Studenica) 3. 06. Temeqi manastira sv. Bogorodice,
iz vremena sv. Save, sa kojih se kao na dlanu vidi Litava Metohija

9 Drugog dana praznika Pedesetnice, episkop Artemije svake godine odlazi u manastir Svete Trojice kod Suve Reke. I ove godine, 3. juna, slušao je svetu Liturgiju u ovom manastiru, propovedao, prerezao slavski kolač, i duhovno ukrepio i učvrstio mlado bratstvo koje ovde živi i služi ovoj svetiwi.

Verni narod i pesnici sa Kosova i Metohije, zajedno sa Wegovim Preosvetenstvom episkopom Artemijem i sveštenstvom pečkog namesništva, sabrali su se na temenima manastira Bogorodice Hvosanske kraj Peć, drugog dana Pedesetnice 3. juna, i tu se zajednički pomolili Bogu za duhovno ozdravljenje srpskog naroda, i vaspostavljenje i ponovno otkrivanje ove svetiwe.

Sveti Sava je 1219. godine Bogorodicu Hvosansku odredio za sedište Hvosanske episkopije. Od 1381. episkopija je prerasla u mitropoliju. U drugoj polovini 17. veka, najverovatnije u doba Velike seobe 1690, Bogorodica Hvosanska je opustela i počela da propada. U 19. veku ona je već potpuno u ruševinama.

Pošto je prerezan slavski kolač, episkop Artemije nadahnut je izgovorio svoje Slovo prisutnima, a potom su nam pesnici kazivali svoje stihove o Kosovu.

10. Vernici iz Niša su, sa svojim sveštenicima, uspostavili pre 10-tak godina duhovnu vezu sa manastirima Crna Reka, koja se iz

Man. C. Reka 6. 06. 1996. Proslava sv. Kralja Jovana Vladimira, zajedno sa vernicima iz Niša

godine u godinu održava i jača. Na praznik Svetog kralja Jovana Vladimira, koji je i slava crnoreške kapele, oni redovno dolaze da sa bratstvom manastira proslave Božijeg ugodnika i udahnu u svoju

du, u mirisa ove svetiwe. Ove godine i Wegovo Preosve, tenstvo episkop Artemije u, estvovao je u molitvenom slavqu ove obiteqi, u proslavqawu svetoga kraqa Jovana Vladimira (koje je ina, e bilo pomereno od 4. na 6. juni zbog zauzetosti gostiju koji su eleli da do u).

11. „U, ewe svetog Jovana Lestvi, nika i na, e vreme“, najnovija kwiga Vladete Jeroti a, prikazana je u okviru duhovnog seminara Narodne Biblioteke u Pri, tina 7. juna 1996. Pred prepunom salom i ve poznatim auditorijumom, o kwizi su govorili Wegovo Preosve, tenstvo episkop Artemije i autor. Prethodnog dana 6. juna, dr Vladeta Jeroti govorio je o hri, anskom pojmu „zrele li, nosti“ i potom odgovarao na mnogobrojna pitawa prisutnih.

12. Centralna proslava Vidovdana i ove, kao i prethodnih godina, po, elala je sve, lanim Bdenijem, koje je 27. juna uo, li Praznika, slu io u manastiru Gra, lanica episkop Artemije. Posle bdenija

Hram Hrista Spasa (u izgradwi), Pri, tina   Detaq sa Vidovdanske liturgije

prerezan je slavski kola, l i u porti manastira odr ana je zavr, na manifestacija smotre „Vidovdansko pesni, lko pri, e, e“, koja po, liwe nekoliko dana pre Praznika i prolazi kroz mnoga mesta Kosova i Metohije, da bi zavr, ila u Gra, lanici. Ovom prilikom podeqene su nagrade dobitnicima.

Hram Hrista Spasiteqa, koji polako ni, e u Pri, tina (radovi su stigli do podizawa glavne kupole), bio je ove godine mesto

gde je odsluena centralna Vidovdanska Liturgija. Liturgiju je sluio Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije, uz sasluewe višewe svećenika i pevawe hora iz Vageva.

Nakon Liturgije, obavqena je dodela srebrnih i zlatnih medaqa „Majke Jugovi a“ majkama koje su rodile četvoro, petoro i višewe

Plato ispred Narodne biblioteke, spomenik Wego, u

dece (ove godine dodeqeno je 15 srebrnih i 15 zlatnih medaqa). Uslov da bi ove majke mogle da dobiju medaqa bio je da su sve one u blagoslovenom braku, tj. da su venčane u Crkvi.

Parastos svim vojskovoama i vojnicima koji su na bojnopolju polo ili svoje ivote za Krst časni i Slobodu zlatnu, od

Kosovskog boja do dana, weg dana, odslu en je na Gazimestanu, kraj spomenika palim kosovskim junacima, odmah nakon Liturgije u Pri,,tini.

Izme u Narodne Biblioteke i Univerziteta u Pri,,tini, blizu spomenika Vuku Karaxi u koji je otkriven pro,,le godine, na Vidovdan ove godine obavqeno je osve ewe i otkrivawe spomenika Petru Petrovi u Wego,,u. Spomenik je osvetio Wegovo Preosve,,tenstvo episkop ra,,koprizrenski Artemije.

Doma ini Narodne Biblioteke u Pri,,tini ustupaju svoje prostorije parohiji pri,,tinskoj da bi u wima sve,,tenici odr avali nastavu veronauke uqenicima. Svim polaznicima koji su uspe,,no zavr,,ili ovogodi,,wu nastavu diplome je na Vidovdan podelio episkop Artemije, u prostorijama Narodne Biblioteke.

13. Praznik Svetih apostola Petra i Pavla 12. jula (kada u manastiru Crna Reka biva veliki narodni sabor), bio je i ove godine povod da episkop Artemije poseti Crnu Reku i odslu i svetu Arhijerejsku Liturgiju. Duhovna vezanost za Crnu Reku je ono „to, izme u ostalog, karakteri,,e episkopsku slu bu episkopa Artemija, te on koristi svaku slobodnu priliku da poseti ovu svetiwu. Ove godine taj veliki praznik bio je uveliĀan jo,, jednim radosnim doga ajem rukopolo ewem jero akona Davida u Āin jeromonaha. U svojoj besedi episkop Artemije pouĀio je prisutni narod govore i o svetim Apostolima i wihovom putu kojim bi i mi pravoslavni hri,, ani trebalo da hodimo.

14. Manastir Sopo ani ve godinama se nalazi u vrlo te,,koj situaciji. Monahiwe koje slu e provode i u ovoj svetiwi ve i deo svoga mona,,kog puta, ostarile su i, budu i ophrvane mnogim bolestima nisu vi,,e mogle na svojim nejakim ple ima nositi ogromni teret i odgovornost ovoga manastira. Po,,to podmlatka nikako nije bilo, sav teret i sve obaveze pale su na Āetiri stare monahiwe. To je bio problem koji nije bilo lako re,,iti.

Sa druge strane, manastir Crna Reka je bio optere en navalom i pristizawem mladih koji su eleli da svoj ivot posvete na slu bu Bogu, daju i sebe u poslu,,awe iskusnom duhovnom starcu, te vi,,e nije mogao da primi sve one koji su dolazili.

Tu su se srele dve potrebe manastira Sopo ani i manastira Crna Reka pa je najpre sestrinstvo manastira Sopo ani preme,,teno, odlukom episkopa Artemija, u manastir GorioĀ (kod IstoĀka), a zatim je ve i deo bratstva manastira Crna Reka preme,,ten u manastir Sopo ani. Manastir Sopo ani je tako postao mu,,ki manastir.

Praznik Svetih muĀenika i besrebrnika Kosme i Damjana 14. jula veliki je sabor u Sopo anima. Ove godine to je bila prva slava novome bratstvu. Wegovo Preosve,,tenstvo episkop Artemije slu io je svetu Arhijerejsku Liturgiju na kojoj je rukopolo io

---

jero akona Sergija u Ēin jeromonaha. Zatim je prerezao slavski kolaĒ, i u besedi upoznao prisutni narod sa svojom odlukom i poz-

Novo bratstvo manastira Sopo ani

Manastir Sv. Arhangela kod Prizrena

vao vernike da pomognu novome igumanu jeromonahu Petru (Ulemeku) i mladom bratstvu.

15. Praznik Svetog Arhangela Gavriela, 26. jula, veliki je dan u Prizrenu. Toga dana na temeljima poruženog hrama Svetih Arhangela, verni narod dolazi da se pomoli Bogu i upali sve u za sebe i svoje bližnje. Ove godine svetu Arhijerejsku Liturgiju slušao je episkop Artemije uz saslušanje episkopa timočkog Justina, koji je propovedao i podelio narodu naporu. Konak, kraljica je izgrađena požela prošle godine, već je pod krovom, a do kraja godine očekuje se da će se i deo radova biti završen.

16. Dane 5-15. avgusta episkop Artemije proveo je na putu po eparhiji Zapadnoevropskoj, i tom prilikom obišao bivše koncentracijske logore, Mauthausen i Dachau, i posetio srpske parohije po Austriji i Nemačkoj. U nedelju 11. avgusta slušao je svetu Arhijerejsku Liturgiju u hramu Svetog apostola Luke u Dortmundu i propovedao, a u vešerwim časovima na Duhovnoj tribini odgovarao na pitanja prisutnih vernika.

17. Dr Stojan Adašević iz Beograda, ginekolog koji je pre nekoliko godina prestao da radi abortuse utrobnom ledomorstvom, od tada vodi veliku i nepočetnu borbu, ne samo za sebe, protiv ovoga zla, koje je, naжалost, uhvatilo duboke korene i u našem narodu. Na svaki poziv, on se spremno odaziva i odlazi i u zabađena mesta da bi govorio narodu o pogubnosti ovoga zla.

Na poziv Episkopa rađkoprizrenskog, boravio je na Kosovu u periodu 20-22. avgusta i tom prilikom održao tri predavanja, najpre u Prizrenu, a zatim u Peć i u Gwilanu.

Rukopisni listovi:

1. Na proslavi stogodišnice crkve Svetog Save u Kosovskoj Mitrovici, 19. maja 1996, rukopisni listovi su akon svršeni bogoslov Radeta Donđić iz Peć.

Prilikom osveštavanja hrama Svete Trojice u Partesu 4. juna 1996. akon Radeta Donđić rukopisni listovi su u Ćin prezvitera, i postavljen za privremeni paroh u Klini.

2. U manastiru Visoki Deđani, Wegovo Preosveštenstvo episkop Artemije slušao je svetu Arhijerejsku Liturgiju na praznik Rođdena svetog Jovana Krstiteđa, 7. jula 1996 i tada rukopisni listovi jero akona Stefana u Ćin jeromonaha.

3. Bratstvo manastira Crne Reke dobilo je još jednog jeromonaha, tako da ih sada u ovom manastiru ima trojica. Na praznik svetih apostola Petra i Pavla 12. jula 1996. u Ćin jeromonaha rukopisni listovi jero akona David.

4 Odmah nakon prelaska u manastir Sopoani, mlado bratstvo dobilo je još, jednog jeromonaha oca Sergija. Episkop Artemi-

Manastir Dečani, rukopis oca jero . Stefana za jeromonaha

je rukopis oca jero akona Sergija u Lin jeromonaha na praznik svetih besrebrenika Kosme i Damjana, 14. jula, u manastiru Sopoani.

Osvećenje crkava:

1 Međutim maloga sela Sloviwe, pokraj Lipqana, koje se pominje još, u povelama cara Dušana u 14. veku (kojima je darovano manastiru Hilandar), trudom su priveli kraju poslove oko podizanja novoga hrama u svome selu. Ovaj hram je podignut na temeljima ranijeg hrama Svetog Nikole iz 16. veka, koji su rušili Albanci da bi kamene prodavali kompaniji za izgradnju eleznih mostova pri gradnji kosovske eleznice pruge (1871-1873). U selu još, postoje: ruševina crkve Svetog Jovana iz 14. veka (koju su rušili Albanci da bi podigli xamiju u selu) i manastir Svetog -ora iz 14. veka (koji je srušen početkom 19. veka, a od njegovog materijala izgrađeni su mostovi na Sitnici). Osvećenje hrama posvećenog svetom Nikoli obavio je Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije 12. maja 1996. godine.

2 Srpsko selo Parte,, 10-ak kilometara od Gwilana, na putu
za Uro,,evac, pomiwe se jo,, 1381. u poveqi kneza Lazara, kojom

Sloviwe (kod Lipqana), detaq sa osve ewa hrama sv. Nikole

Parte,, osve ewe hrama Sv. Trojice

daruje ovo selo svojoj zađu bini manastiru Ravanici. Na brdu iznad sela je poruena crkva Svetog Spasa. 4. juna 1996. obavljeno je osveenje velelepne crkve Svete Trojice, koja je podignuta trudom i prilozima meštana ovoga sela. Svojom arhitekturom i svojom veliinom uvrstila se u red najlepših crkava Kosova. Osveenje je obavio Patrijarh Srpski Gospodin Pavle (koji je još kao episkop raškoprizrenski osvetio temelje za izgradnju ove crkve), uz saslušanje višeg episkopa: mitropolita crnogorskoprimorskog Amfilohija, episkopa niškog Irineja, episkopa vrawskog Pahomija i episkopa raškoprizrenskog Artemija. Istovremeno osvećen je ikonostas rad duborezačke i ikonopisačke radionice manastira Dečani.

3 Selo Podgorce kraj Kosovske Vitine, u podnođu Skopske Crne Gore, pominje se još u prvoj polovini 15. veka. Na bregu iznad sela postojali su ostaci stare crkve Svete Petke, na kojima je sada podignuta nova crkva posvećena svetoj Petki. Osveenje hrama obavio je Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije 9. juna 1996. godine.

4 Hram posvećen prenosu moštiju svetog Nikole (slavi se 22. maja) podignut je u selu Ajnovce kraj Kosovske Kamenice. Osveenje je obavio Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije 4. avgusta 1996. godine.

5 U starom vizantijskom i srpskom srednjovekovnom gradu Zvečanu, pokraj Kosovske Mitrovice, osvećeni su 16. maja 1996. temelji za izgradnju nove crkve. Hram će biti posvećen svetom Georgiju.

6 Srpsko selo Lepina na reci Sitnici, nedaleko od Prištine (pominje se već u Građaničkoj povelji 1314-1316. godine), poželelo je sa izgradnjom nove crkve. Crkva se zida na temeljima nekadašnjeg hrama koji je srušen, i posvećen je svetom Pantelejmonu. Novi temelji su osvećeni 13. jula 1996. godine.

Ostalo:

1 Dane Velike Nedeđe Wegovo Preosvećenstvo episkop Artemije proveo je u Prizrenu, pripremajući se za predstojeći veliki praznik Hristovog Vaskršewa.

2 Grupa donatora koji su omogućili opremanje i otvaranje Misionarskog i duhovnog centra manastira Hilandara „Trojeručica“ u Beogradu, krenula je 17. aprila 1996. zajedno sa Wegovim Preosvećenstvom episkopom Artemijem, put Svete Gore na pokloničko putovanje u manastir Hilandar, da bi se tamo „tome“ više upoznali i približili svojim duhovnim korenima. Putovanje je trajalo od 17. do 22. aprila 1996. godine.

3 U periodu 14-30. maja 1996. g. episkop Artemije je učestvovao u radu svetog Arhijerejskog Sabora, aktivno se uključujući u rešavanje postojećih problema Crkve i nastojeći da svetootačko predanje, mnogome napušteno, ponovo zaživi i postane osnova života naše Crkve.

Zejtinlik (18. 04. 1996.) Solun. Pokloničko putovanje u manastir Hilandar na Svetoj Gori, ktitora Misionarskog i duhovnog centra manastira Hilandara „Trojeručica“, u Beogradu.

4 Monah Mojsije, sabrat manastira svetih Vraća u Zočištu, upokojio se u Gospodu na Petrovdan 12. jula 1996. u svojoj 87. godini. Opelo i sahranu je obavio episkop raškoprizrenski Artemije

u manastiru Zoči, tu 13. jula, uz saslu ewe mnogih sve,tenika i jermonaha, i prisustvo velikog broja vernika koji su do,li da se posledwi put oproste od oca Mojsija.

5 Veliki broj učenika iz eparhije ra,,koprizrenske prijavio se ove godine za upis u prvi razred bogoslovije. Prijemni ispit za ove kandidate obavio je episkop Artemije 20. jula 1996, uz prisustvo Rektora i nekoliko profesora Prizrenske bogoslovije.

6 Seminar sve,tenika eparhije ra,,koprizrenske koji se svake godine obavqa u toku avgusta meseca, ove godine odr an je 20. i 21. avgusta u prostorijama bogoslovije „Sv. Kirila i Metodija“ u

Sve,tenstvo eparhije Ra,,koprizrenske, sabrano na seminaru 20/21. 08. 1996. u Prizrenu

Prizrenu. Predavawe na temu „Sekte i wihovo delovawe na terenu eparhije ra,,koprizrenske“ odr ao je protojerej Trajan Koji , o kemu je kasnije vo ena plodna diskusija. Na seminaru je raspravqano i o drugim pitawima i problemima koji se javqaju uivotu i radu sve,tenika na parohiji.

U velikoj sali nove zgrade Prizrenske bogoslovije, prvog dana seminara, dr Stojan Ada,,evi odr ao je predavawe o utrobnom ledomorstvu, kome su osim vernika iz Prizrena, prisustvovali i svi sve,tenici sa svojim popadijama.

7 Wegovo Preosve,tenstvo episkop Artemije redovno je sluio svake nedeqe i praznicima, bilo u Prizrenu ili na strani (u

svojoj eparhiji ili na poziv drugih episkopa u njihovim eparhijama), često je i propovedao. Redovno je posećivao manastire svoje eparhije po nekoliko puta godi, i obavljao ispovest bratstava i sestinstava tih manastira, pošto je u većini manastira i duhovnik.

8 Na praznik Uspenija Presvete Bogorodice, u manastir Gračanicu stigla je grupa donatora Duhovnog centra „Trojeružica“ iz Beograda, i odatle započela pokloničko putovanje po kosovskim svetinama (u organizaciji episkopa Artemija), koje je trajalo od 28 do 30. avgusta 1996.

Jeromonah Simeon

NEKROLOG

Bla en je put kojim danas ide,, du,,o,
jer ti je pripremljeno mesto pokoja¹

Od 1991. godine, dolaskom episkopa Artemija na želo ra,,ko-
prizrenske eparhije, duhovni ivot kosovometohijskih svetiwa se
u mnogome promenio, postao je bogatiji novim mona,,ewima i
obnavqawem op,,te iteqnog poretka. Manastir Svetih Vraća me-
u prvima je dobio novu sabra u iz man. Crna Reka, pa zatim De-
žani, a od skora i Sopo ani. Uvek su se ose ale jake veze izme u
ovih manastira, qubav duhovne bra e žinila je da je radost jednih
radost svih, pa i svaki doga aj je sa istim ose awima priman me u
svima.

Tako je bilo i na vest o upokojewu na,,eg, po godinama naj-
tarijeg brata, monaha Mojsija. Za sve nas to je znažilo jedno novo
iskustvo u na,,em mona,,kom ivotu. To je prvi monah, na,, duhovni
brat koji se upokojio u Gospodu od kako nas je episkop Artemije
sabrao na ove prostore, svete kosovometohijske zemqe. Vest je
stigla na Petrovdan, kada je veliki broj monaha na,,e eparhije sa
svojim duhovnikom, episkopom Artemijem, proslavqao ovaj pra-
znik u manastiru Crna Reka. Gospod je hteo da to rano jutro uzme u
okriqe svog slugu, i da svi oni, wemu najdra i, budu zajedno, tam
gde je i on, u ovozemaqskom ivotu svome žesto dolazio i Bogu se
usrdno molio. Nije žudo, wegov ivot je bio tesno povezan za mana-
stir u kome su se toga dana sva duhovna bra a sabrala.

Monah Mojsije (Kosti), kr,,teno Milo,, ro en je 25. febru-
ara 1910. godine² u U icu, od oca Koste, pe,,adijskog kapetana, i
majke Darinke, uzorne doma ice. Ožekuju i unapre ewe u žin majo-
ra na Kraqevu slavu Sv. Andreja Prvozvanog, Kosta se pod Jedre-
nom upokojio od kolere. Odrasta sa svojom majkom, koja je u dvade-

---

¹ Prokimen na opelu gl. 6.

² Po Starom kalendaru

set i četvrtoj godini postala udovica, i mlaćom sestrom Jovankom. Ubrzo se njihova porodica uvela. Njezina tetka, tako je udovica, sa četiri sina, odlučila je da život nastavi zajednički sa svojom sestrom. Uzdaju i se u Boga koji je njihovu kuću u svojom momćnom rukom sačuvao, i kako su tih posleratnih godina prolazili kroz vrlo teška iskušavanja, njih dve zajedno podižu i vaspitavaju „estoro deće.

Miloš je u Beogradu završio Drugu mušću gimnaziju i Umarski fakultet 1932. godine. Pošivie odmah da slućbuje u Titu, a 1938. godine, kao mlad i darovit stručnik, postaje slućbenik Ministarstva Umeta Kraljevine Jugoslavije. Ministarstvo ga „aće na usavršavanje u razne zemlje Evrope: „ešću, Poljsku, a 1939. godine na Specijalnu Visoku Vojnu Umarsku Školu u Nansi (Francuska), potom Rumuniju i Bugarsku, u obilazak najviše ih pilana, sve u cilju sticavanja znanja za „to boćje iskorišćavanje „uma u tehničke svrhe.

Posle rata biva uhapšen od bezboćnih komunista, kao i većina tada darovitih ljudi, okrivljenih kao protivnika ondašnje vlasti. Opet Gospod i njegov svetitelj Jovan Krstitelj ne zaboravljaju svoga slugu. Na praznik Sv. Jovana Krstiteća njegovu krsnu slavu, pošću to mu komunisti nisu mogli na i „grešću“, biva pušćen na slobodu, mada je jedva izbegao strećkawe. Po tadašnjevoćj praksi, „obećenje“, odbaćen od svih, radi najviše fizičke poslove. Posle dugog niza godina uspeva da dobije posao i opet radi u svojoj struci. I kao „to se „ne moće sakriti grad kad na gori stojšću“, tako Miloševe sposobnosti nisu ostale po strani. Prolaze i razna preduzeća, dolazi do mesta direktora opće trgovine u Drvnoj Industriji „Jugodrvno“, a sve vreme vrlo aktivno učestvuje u radu Odbora crkve Sv. Marka i Patrijaršijskom Upravnom odboru u Beogradu.

Negov porodićni dom je bio uvek otvoren za svešćenstvo i monašstvo, nije se ustrćkavao kontakta sa „mantijom“ ni u vreme najveće egatizma i komunističkih progona.

Na predlog svih svojih kolega, koji su bili najbolje merilo njegove vrednosti kao čoveka i stručnjaka, odlazi kao tehnička pomoć u Alir na četiri godine. Po penzionisanju biva upućen na ispomoć u Iran i Siriju, jednu godinu.

Sve te godine, čika Mišća, kako smo ga svi pre monaševa zvali, vodi vrlo intenzivan duhovni život. Prema svojim mogućnostima, obilazi mnoge naše manastire, ali posebno mesto u odnosu na druge zauzima Crna Reka. I sam duhovno čedo episkopa Artemija, tada igumana, mnogo se duhovno vezuje za bratstvo koje se tada nalazi u manastiru. Koliko je poverenje bilo ukazivano čika Mišći, govori i to da ga je tadašnji iguman, episkop Artemije, „postavio“ za „igumana“ Crne Reke dok je manastirsko bratstvo u toku časnog

posta 1989. godine putovalo na poklonewe u Svetu zemlju. Pred wegov odlazak u manastir, wegova kuća u Beogradu je bila mali metoh kosovskih manastira. Uvek dobrodošli, nismo mogli odvojiti qubav wega, ili wegove sestre Jovanke, koja se o nama i danas brine, a rađuje se na em dolasku kao nekom najro enijem. Kada je Ĺlika Mića odlučio da se još više odazove prizivu Božijem, i Gospodu služi u još većoj punoti, napustivši svet, i sve što je u wemu, i ostavivši sve Hrista radi, radost naš, wegove mlađe bratije, bila je ogromna.

Životna wega mu je bila da bude monah u Crnoj Reci, ali Ĺlika Mića je smireno poslušao svog duhovnika, koji ga je usavetovao da je Bogu najugodnije da on postane sabrat manastira Zošite, gde je

Manastir Zošite, sahrana o. Mojsija

bilo neophodno jedno takvo životno iskustvo kakvo je on posedovao. Zamonaen je uoči Sv. Vraća, 13. jula 1994. godine, dobivši monaško ime Mojsije. Razlika u godinama između nas i wega bila je velika, ali je otac Mojsije potpuno sebe smirio, i primio blagi jaram Hristov, onako kako to priliči pravom monahu. Pravo je Ĺudo Božije bilo da jedan osamdesetpetogodišnjak sa toliko usra i kreposti prihvati sva manastirska poslućawa, ni u Ĺemu ne zaostaju i za nama mlađa. Koriste i sve svoje darove od Boga, on je smireno prohodio život pravog monaha. A najveća pouka nama, wegovoj mlađoj bratiji, trebalo bi da budu reči episkopa Artemija,

na opro, tajnoj besedi, u kojima je istaknuta velika vrlina oca Mojsija, da nikada, nijednu stvar u svom mona, kom ivotu nije radio bez blagoslova svoga duhovnika.

Smrt ga je zatekla na poslu, awu, u Beogradu, gde je boravio obavqaju i poslove oko gradwe manastirskog vodovoda. Zanemo ao je i kao da se ugasio. U momentu, kao da nismo poverovali da se sve to dogodilo.

Svi mi, koji smo voleli oca Mojsija, na klu sa svojim duhovnikom, episkopom Artemijem, sestrom oca Mojsija, Jovankom, drugim wegovim bliskim srodniciima i prijateqima, ispratili smo ga iz ovog privremenog u vełni ivot, u malom manastiru Sv. Vrafa, na onaj isti dan, u navekerije manastirske slave, gde je dve godine pre svoga predstavqewa zamona, en.

Uz tropar na gl. 8: „Zemqo, zini i primi pre e od tebe rukom Bo ijm sazdanog, koji se opet vra a tebi koja si ga rodila; jer ono „to je bogoliko primi Tvorac, a ti primi telo tvoje“, predali smo zemqi na kuvawe telo Mojsija do sveop, teg Vaskrsewa. A odmah zatim załuo se tropar gl. 8: „Duhovna bra o moja i sapostnici, kad se molite, ne zaboravqajte mene, nego gledaju i moj grob, se ajte se moje qubavi, i molite Hrista da duh moj smesti sa pravednicima.“

Ne, to se u svima nama budilo na te rełi, mo da neka potreba da svi nad sobom izvr, imo duhovnu smotru, ili ose awe nedostojnosti za qubav koju smo imali od predstavqenog, a za koga smo malo pre pevali:

„Bla en je put kojim danas ide,, du,, o, jer ti je pripremqeno mesto pokoja.“

Zahvalna bratija

SADRŽAJ

Umesto uvoda, Glas Otaca	5
--------------------------------	---

DOGMATIKA

Episkop Artemije, Crkva kao mesto spasewa	13
Miodrag M. Petrovi , Spis o izmail anskoj veri u zakonopravilu Svetoga Save	27
Georgije Florovski, Evharistija i sabornost	45

OGLEDI IZ KANONSKOG I CRKVENOG PRAVA

fiegko Kotoranin, O samoubistvu	59
fiegko Kotoranin, Prevazila ewe stawa „dva episkopa u jednom gradu“ u dijaspori	73

DUHOVNI ŽIVOT

Patrijarh Tihon, Poslanica od 25. oktobra 1918. godine	81
--	----

POLEMIKA

Du„an Vasiqevi , Pakao srpske prosvete bez Boga	87
---	----

OSVRTI NA EKUMENIZAM

Arhimandrit Georgije Kapsanis, Na„a obaveza jeste da istinujemo u qubavi	97
Qudmila Perepelkina, Grigorijanska reforma kalendara kao sredstvo papske ekspanzije	103
Carigradska patrijar„ija i pitawe Pashalije	113

UMETNOST I ISTORIJA

Bojko I. Bojovi , Društvena eshatologija srednjovekovne utopije	119
--	-----

AKTUELNE TEME

Episkop Artemije, Svetom Arhijerejskom Sinodu	135
Episkop Artemije, Marama da ili ne?	137
Arhimandrit Pajsije, 'ta su „fijitija Svetih“	140

BESEDE

Episkop Artemije, "uvajmo pravu veru!	145
---	-----

HRONIKA

Arhimandrit Jovan (Radosavcevi), Crkva na Kosovu	149
Jeromonah Simeon (Vilovski), Savremena hronika	155
Nekrolog	171